

EGER, VÁR

(TÖRZSSZÁM: 2059, MŰEMLÉKI AZONOSÍTÓ: 12737)

TÖMLÖCBÁSTYA, FÖLDBÁSTYA, DÉLI, GÓTIKUS PALOTAFALSZAKASZ

ÉPÍTÉSTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓ, MŰEMLÉKI ÉRTÉKLELTÁR

2025

Bozóki Lajos

Szakértői szám: 21-0109

Fotók: Horogszegi Tamás, Bozóki Lajos

HATÓSÁGI ADATOK

ERŐDRENDSZER ROMJAI,

Cím: Szervita utca, Dobó István utca, Bástyá utca, Vécsey Sándor utca

Helyrajzi szám: Eger 5034, 5440, 5471, 5472, 5477/1, 5478, 5479, 5480, 5481, 5487, 5488, 5489, 5833/1

Koordináta: WGS84 N 20° 22.792'; E 47° 54.248' EOVS 749616.06 285343.44

Műemlék típusa: töredék (maradvány)

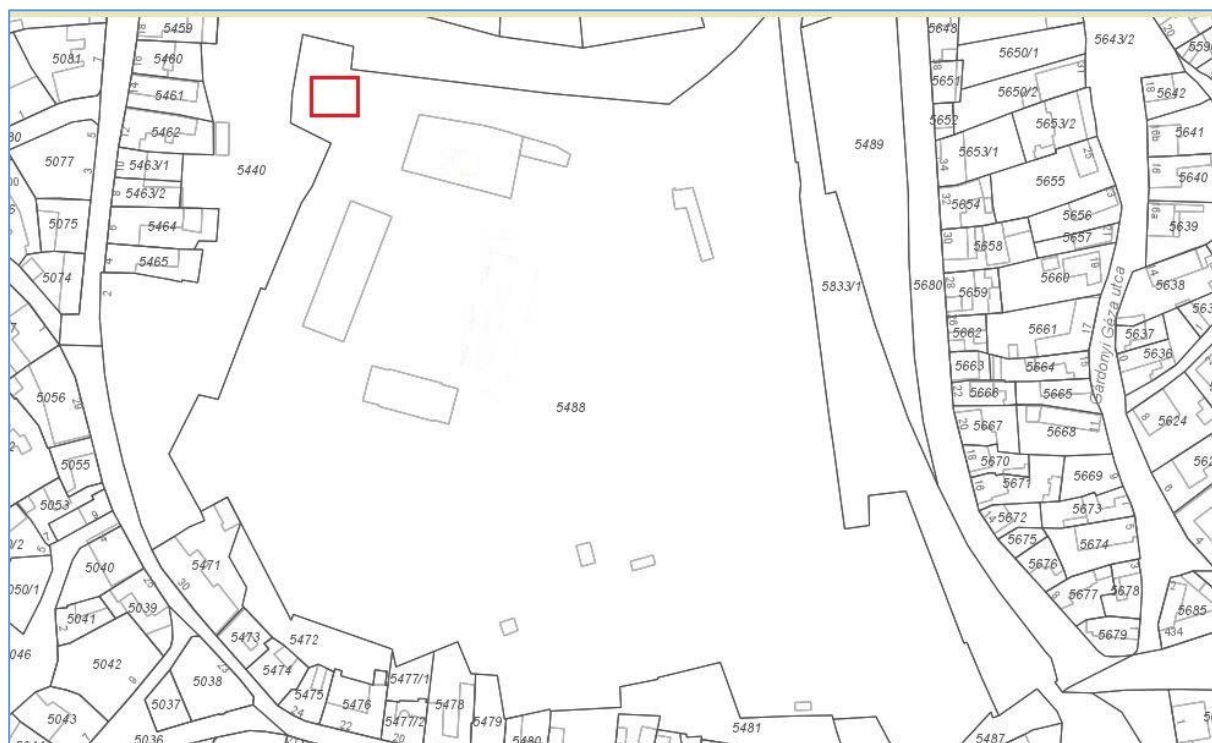
Védetté nyilvánítás éve: 1958

Műemléki törzsszám: 2059

Műemléki azonosító: 17237

Védettség jogi jellege: Műemlék (nemzeti emlék)

Bírság kategória: I. bírság kategória

Tartalomjegyzék

HATÓSÁGI ADATOK.....	2
MÓDSZERTANI BEVEZETÉSKÉNT	6
BEVEZETÉS	8
I. TÖMLÖCBÁSTYA.....	8
ÍROTT FORRÁSOK	8
ERŐDÍTÉSI TERVEK	9
TÖMLÖCBÁSTYA, LEÍRÁS	22
A TÖMLÖCBÁSTYA ÉPÍTÉSTÖRTÉNETE (BUZÁS GERGELY ÉPÍTÉSTÖRTÉNETI ÖSSZEFOGLALÁSA NYOMÁN)	52
TÖMLÖCBÁSTYA, PUSZTULÁS - ÉS HELYREÁLLÍTÁS TÖRTÉNET	60
A TÖMLÖCBÁSTYA HELYREÁLLÍTÁSA	65
A FELTÁRÁS ÉS A HELYREÁLLÍTÁS FOTÓI (MÉM-MDK FOTÓTÁR)	74
TÖMLÖCBÁSTYA, MŰEMLÉKI ÉRTÉKLELTÁR	86
TÖMLÖCBÁSTYA, NYUGATI FAL, KÜLSŐ	86
TÖMLÖCBÁSTYA, NYUGATI FAL, KÜLSŐ, ALSÓ LŐRÉS.....	91
TÖMLÖCBÁSTYA, NYUGATI FAL, KÜLSŐ, ÉSZAKI LŐRÉS	94
TÖMLÖCBÁSTYA, NYUGATI FAL, KÜLSŐ, DÉLI LŐRÉS	96
TÖMLÖCBÁSTYA, NYUGATI FAL, BELSŐ	99
TÖMLÖCBÁSTYA, NYUGATI FAL, BELSŐ; ALSÓ LŐRÉS	101
TÖMLÖCBÁSTYA, NYUGATI FAL, BELSŐ; ÉSZAKI LŐRÉS.....	103
TÖMLÖCBÁSTYA, NYUGATI FAL, BELSŐ ; DÉLI LŐRÉS.....	105
TÖMLÖCBÁSTYA, NYUGATI KAPU	107
TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ	111
TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ; L1 LŐRÉS	113
TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ; L2 LŐRÉS	115
TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ; L3 LŐRÉS	117

TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ; L4 LŐRÉS	119
TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, BELSŐ.....	121
TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, BELSŐ; L1 LŐRÉS	123
TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, BELSŐ; L2-L3 LŐRÉS.....	125
TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, BELSŐ; L4 LŐRÉS	127
TÖMLÖCBÁSTYA, KELETI FAL, KÜLSŐ.....	129
TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ; L1 LŐRÉS.....	132
TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ; L2 LŐRÉS	133
TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ; L3 LŐRÉS.....	135
TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ; L4 LŐRÉS.....	137
TÖMLÖCBÁSTYA, KELETI FAL, BELSŐ	138
TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, BELSŐ; L1 LŐRÉS	140
TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, BELSŐ; L2 LŐRÉS	141
TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, BELSŐ; L3 LŐRÉS	142
TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, BELSŐ; L4 LŐRÉS	143
II. FÖLDBÁSTYA	145
LEÍRÁS.....	146
FÖLDBÁSTYA, ÉPÍTÉSTÖRTÉNET ÉS PUSZTULÁS	155
FORRÁSOK	155
A FÖLDBÁSTYA HELYREÁLLÍTÁSA.....	160
FÖLDBÁSTYA, ÉRTÉKLELTÁR	187
FÖLDBÁSTYA, DÉLI FAL,.....	187
FÖLDBÁSTYA, DÉLI FAL, KÜLSŐ; L1 LŐRÉS	188
FÖLDBÁSTYA, DÉLI FAL, KÜLSŐ; L2 LŐRÉS	189
FÖLDBÁSTYA, DÉLI FAL, KÜLSŐ; L3 LŐRÉS	191
FÖLDBÁSTYA, NYUGATI és ÉSZAKI FAL,	193
FÖLDBÁSTYA, KELETI FAL,	194

III. AZ EGYKORI DÉLI, GÓTIKUS PALOTASZÁRNY DÉLI FALSZAKASZA	200
A GÓTIKUS PALOTASZÁRNY ÉPÍTÉSTÖRTÉNETE	202
A DÉLI FALSZAKASZ HELYREÁLLÍTÁSA	202
A GÓTIKUS PALOTASZÁRNY DÉLI FALSZAKASZÁNAK ÉRTÉKLELTÁRA	208
DÉLI, GÓTIKUS FAL, DÉLI (KÜLSŐ) HOMLOKZAT, ÉRTÉKLELTÁR	208
DÉLI, GÓTIKUS FAL, ÉSZAKI (BELSŐ) HOMLOKZAT, ÉRTÉKLELTÁR.....	211
BIBLIOGRÁFIA	214
FÜGGELÉK	215
FELHASZNÁLT TERVTÁRI ANYAGOK JEGYZÉKE	215

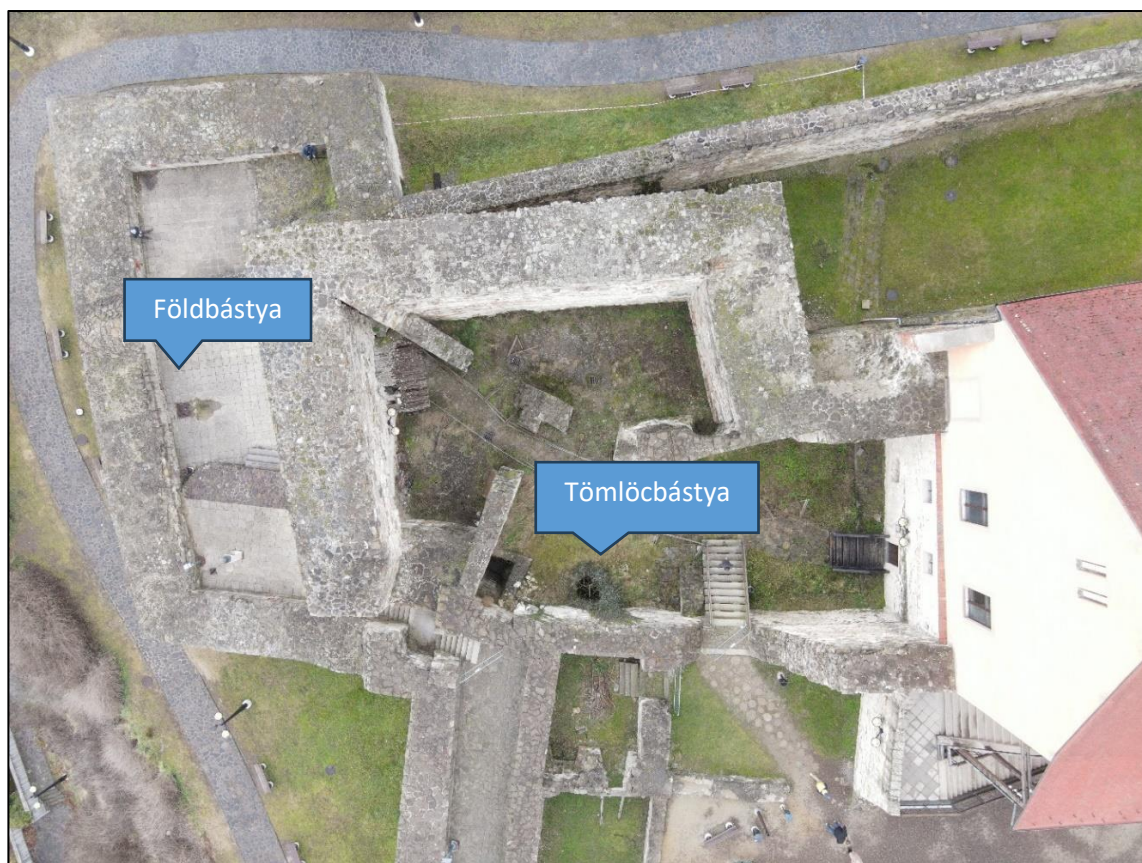
MÓDSZERTANI BEVEZETÉSKÉNT

Az alábbi műemléki értéktárban szereplő falszöveg leírások és jelenségek, építési periódusok, fotók és helyszíni bejárás alapján történő értelmezése semmiképpen sem helyettesíti a helyszíni falkutatást, ezzel együtt a habarcsok vizsgálatát, illetve a restaurátori vizsgálatokat. Különösen érvényes ez egy olyan épület/épületrész esetében, mely legalább négy építési periódust számlál, és jónéhány ostrom, valamint az ostromokat követő újjáépítések során a faszöveg jelentősen átalakult. A helyzetet még tovább bonyolítja, hogy a 20. századi helyreállítások, falkiegészítések is több periódusban készültek, olykor a helyszínen fellelhető kövek visszaépítésével, olykor meg nem. Erre csak egy példa a helyzet bonyolultságának érzékeltetésére: a Tömlöcbástya nyugati kapujának esetében (l. lenti fotót) például az északi kapubelsőben a kváderfalat (egy része vélhetően műemléki kiegészítés és nem csak újra fugázott) korábbi fal(ak) szakítják meg, az első, talán a középkori kaputoronyhoz tartozó tört kő fal, a szélén nagyobb laposabb kövekkel, fekete patakkavicsos habarccsal. Jelenleg csupán ennyi leolvasható a falról, a többit csak helyszíni falkutatással lehet tisztázni.

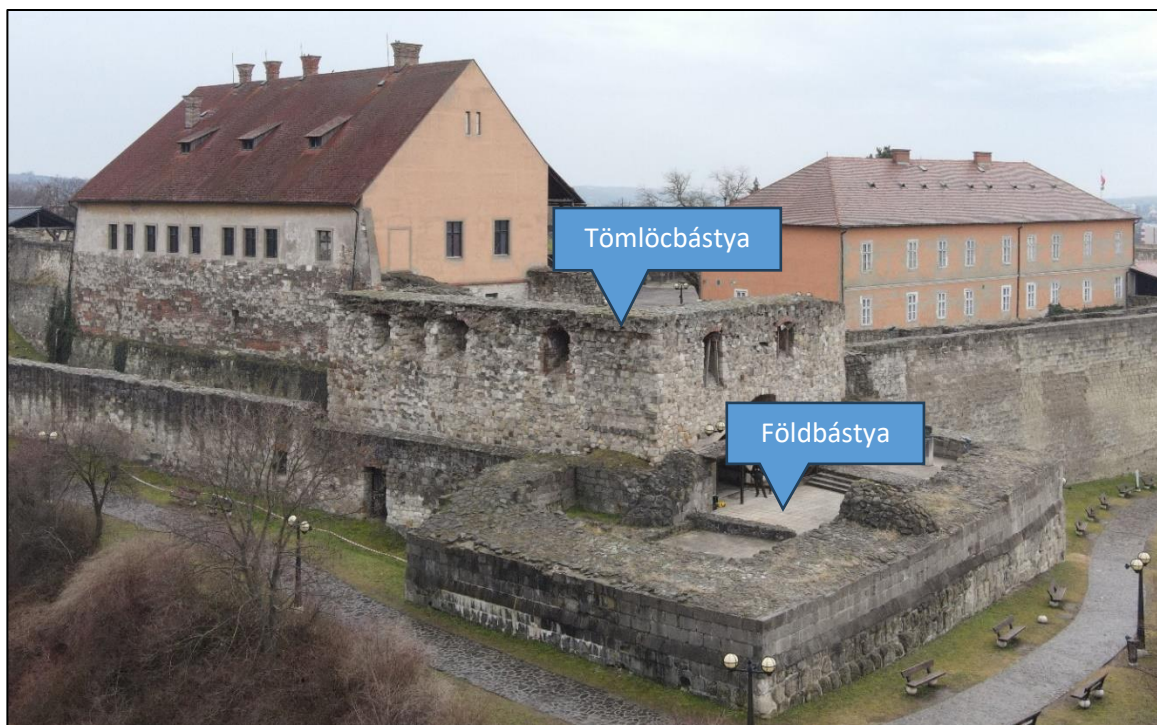

Tömlöcbástya, nyugati kapu, belső, északi oldal, építési periódusok a 14. századtól 1963-ig, és tovább.

Fotó: Bozóki Lajos 2025

Földbástya és Tömlöcbástya, Horogszegi Tamás fotói, 2025

BEVEZETÉS

Az alábbi dokumentáció „Az Egri vár állagmegóvása és fejlesztése” tárgyú Építési és Közlekedési Minisztérium által nyújtott támogatási forrásból (Támogatói okirat száma: EPAT/8567-2/2024/TÁMFO) megvalósuló fejlesztéshez kapcsolódóan a hatályos beszerzési szabályzata alapján **Eger Megyei Jogú Város Önkormányzata** (székhelye: H-3300 Eger, Dobó I. tér 2., törzsszáma: 15729325) **„Egri Vár, Tömlöcbástya és Föld bástya Állagvédelmi Tervezéséhez Szükséges Építéstörténeti Tudományos Dokumentáció elkészítése”** tárgyában kapott megbízás alapján készült.

I. TÖMLÖCBÁSTYA

ÍROTT FORRÁSOK

Az egri vár 1508-as inventáriumában „*In turri Supra Carcerem*” szerepel,¹ majd az 1555-1564. évi inventáriumokban. 1555-ben: „*Super portam propugnaculi Carceris*”, 1556-ban „*In Propugnaculo Carceris*”-ben 1 falkonetta 7 jó és 3 rossz szakállas puska volt a bástyában található fegyverzet. Az 1562-es inventárium szerint: „*Az palota végében az temlecz felött, az fokon egy réz taraczk...Az tömlöcz bástyájában / kész rakott lámpások 2 / Taraczk készen, kereken.*” Az 1564-es inventáriumában: „*in propugnaculo supra carcerem habito*” 1 falkonettával és 1 szakállas puskával.² A bástyának az 1596 évi ostromban is fontos szerep jut I. Szamosközy István idevágó történeti feljegyzéseit.³ A török hódoltság idejéből nincs adat a bástyról.

A bástya említése az 1553-ból Tinódi Lantos Sebestyénnél:

„Fenn az aránt belől mellette vagyon

Azon szegletön egy kőbástya vagyon,

Az az tömlöc, hossza északra vagyon,

Az mellett északról sok szép ház vagyon.”

Máshol:

„Lám, az földbástyán alól kezdék lőnni,

Napnyugat felől az tornyot töretni,

Házakat, palotákat lerontani,

Királysékiről tömlöcbástyát lőnni.”⁴

¹ Heves Megye Műemlékei II. Szerk. Dercsényi Dezső. Budapest 1972. 94.

² Uo.

³ Idézi HEVES MEGYE MŰEMLÉKEI II. SZERK. DERCSÉNYI DEZSŐ, BUDAPEST, 1972. 95.

⁴ TINÓDI Sebestyén: Krónika. Sajtó alá rendezte: Sugár István, a bevezetőt írta: Szakály Ferenc, Bibliotheca Historica. Budapest, 1984. <https://mek.oszk.hu/01100/01100/01100.htm#7>

ERŐDÍTÉSI TERVEK

FRANCZ POPPENDORF ÉS OTTAVIO BALDIGARA LENTI TERVEIHEZ:

„...az uralkodó 1572 júliusában, több másikkal szemben, Baldigara tervét fogadta el az egri vár átépítésére. A probléma csupáncsak az, hogy nem lehet megállapítani, e terv az ebből az időből fennmaradt rajzok között van-e, s ha igen, melyik az. Az 1568-72 közötti időszakból összesen hat alaprajz maradt fenn a bécsi Kriegsarchiv térképgyűjteményében. Baldigara egri működése szempontjából négy tervrajz lényeges. Közülük kettő Franz von Poppendorf főhadszertárnoktól 43 (fol. 13. és 18.), kettő pedig Baldigarától származik (fol. 12. és 17.) Három példányon 1572 márciusi dátum olvasható, de nagyon valószínű, hogy a negyedik is akkortájt készült. Mindegyik rajz az egri vár nagyarányú, olasz rendszerben történő korszerűsítését célzó elképzeléseket tartalmazza. Poppendorf tervei is lényegesek, mivel közte és Baldigara között a források alapján bizonyosan szorosabb munkakapcsolat állt fenn, így terveik kétségtávol hatottak egymás elképzeléseire is. Már 1571 májusában, majd később, 1573 júliusában is elküldte véleményét Baldigarának. Együttműködésük bizonyítéka lehet, hogy mind a ketten lényegében azonos kiinduló alaprajzot használtak (még a rajzok mérete is csaknem megegyezik).

Pataki Vidor is foglalkozott a tervek kapcsolatával: „A Haditanács tagjai közül ez időben várépítésben szaktekintély Poppendorf Ferenc és gróf Salm Miklós Ferenc. Együtt készítenek egy tervet, ebből Poppendorf-nak egy önálló terve sarjad ki. Erre Baldigara teszi meg észrevételeit s az eddigi tervek helyett újat terjeszt fel. (»A« terv.) A Haditanács a külső várra vonatkozólag neki ad igazat, meg is bízta a terv megvalósításával, arról azonban, hogy hogyan kapcsolódjék a külső vár a belsőhöz s milyen mértékű legyen a belső vár átalakítása, még 1572-ben is tárgyal a Haditanács Baldigarával. E kérdésben Baldigaranak u. n. »C« részlet terve nyeri meg a jóváhagyást.”⁵

„A vár ÉK-i sarkát védő palánkrondella, a FÖLDBÁSTYA fülesbástyává való átépítését már 1560-ban megtervezte Paolo Mirandola. Akkor ez nem valósult meg, Varancsics a régi rondellát újjátta meg 1561-ben és 1568-ban még mindig ez állt. Azonban az 1572 márciusában készült tervrajzok mindegyikén már a Mirandola tervnek megfelelő, de kissé szabálytalan palánkszerkezetű fülesbástya látható. Ezeken a terveken eltűnt a Tömlöcbástya délnyugati felének terme, a FÖLDBÁSTYA délnyugati szárnya pedig két lőréssel látott kőfalként jelenik meg.

Baldigara C terve, (I. lent) illetve a Hofbibliothekban őrzött terve, valamint Nicolo Angelini 1572-1574 között készült felmérése jelzi a bástya kazamatáját is. Ezek a rajzok lényegében

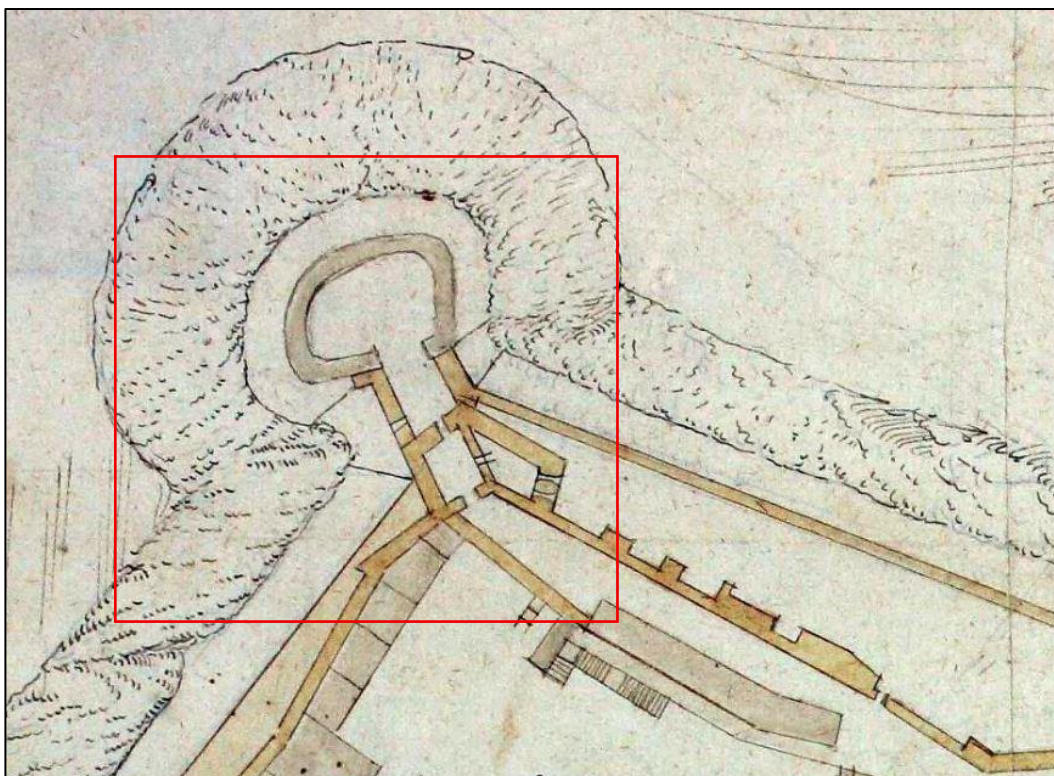
⁵ Domonkos György: Ottavio Baldigara, Egy itáliai várfundáló mester Magyarországon a XVI. század második felében. Balassi Kiadó. Budapest, 2000.

megegyeznek a Kozák Károly által feltárt kazamatákkal. Tehát a bástya kőből készült kazamatái, és az azokat védő palánszerkezetű homlokfalak 1568-1572 között épültek meg. A palánk nyomait 2014-ben sikerült feltárni. A palánszerkezet miatt a bástya ekkor még aligha lehetett magasabb mai állapotánál. A FÖLDBÁSTYA megépítésével egyidejűleg köpenyezték meg a Tömlöc bástya DNy-i sarkát, és lebontották le a bástya DNy-i termének hátsó falát, valamint földékeit. A bástyaudvarból dél felé, a vár központi udvarára nyitottak egy ajtót.”⁶

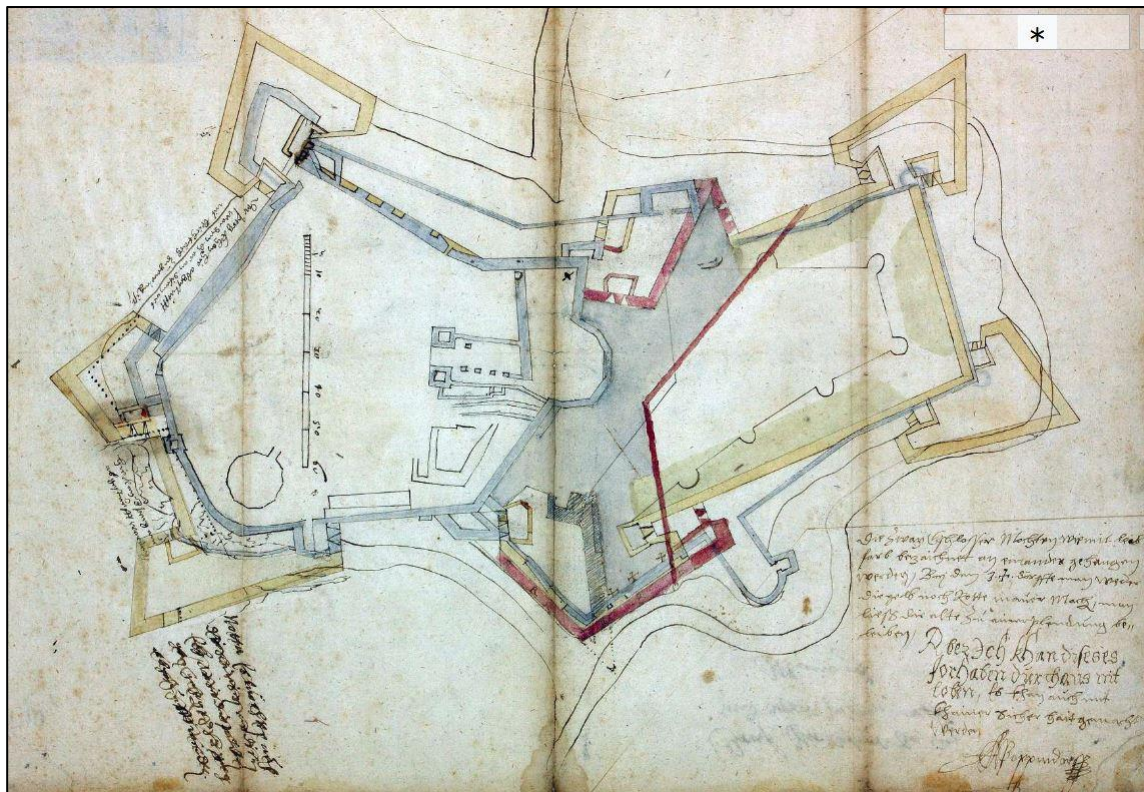

Francz Poppendorf felmérési rajza 1568, részlet lent: a Tömlöc-és Fölbástya

⁶ Buzás Gergely: Az egri vár építéstörténete. Kézirat 2017. kiadatlan

Jelzet	G I h 154/1
Cím	[Eger, vár alaprajzai 1568–1572-ből.]
Méretarány	M. n.
Technikai jellemzők	Kiadó: Hn. [1572] K. n. Szerzeményszám: 63415, 77646 6 térkép köz. méret színes fm. [Wien, Hofkriegsrath 1572. Mai 77. Exp.] (Poppendorff sk. aláírásával.)
Adatbázis forrás	Hadtörténeti Intézet és Múzeum • G I h vár alaprajzok, város és környéktérképek, utikönyvek • G I Európa • G I–V. Úti térképek

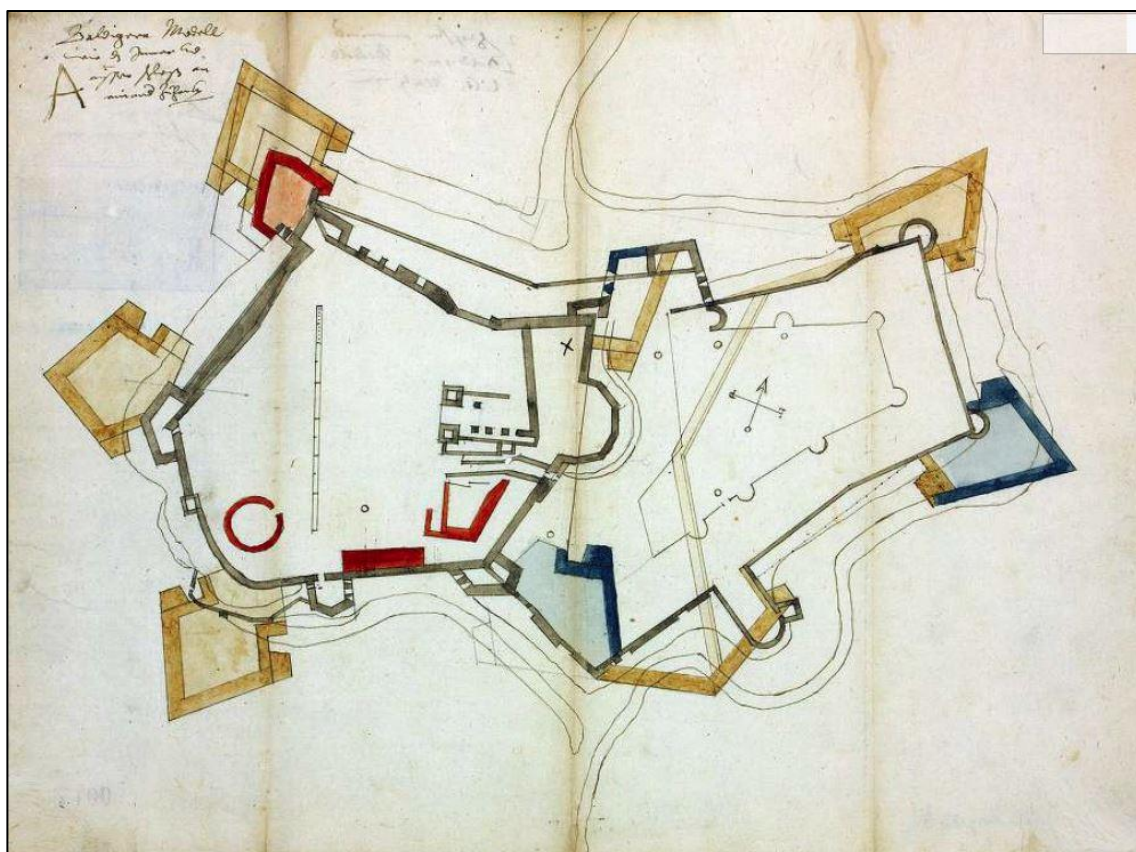

Francz Poppendorff olaszbástyás erődtíési terve 1572

Hadtörténeti Intézet és Múzeum • [G I h vár alaprajzok, város és környéktérképek, utikönyvek](#) • [G I Európa](#) • [G I–V. Úti térképek](#), jelzet [G I h 154/1](#)

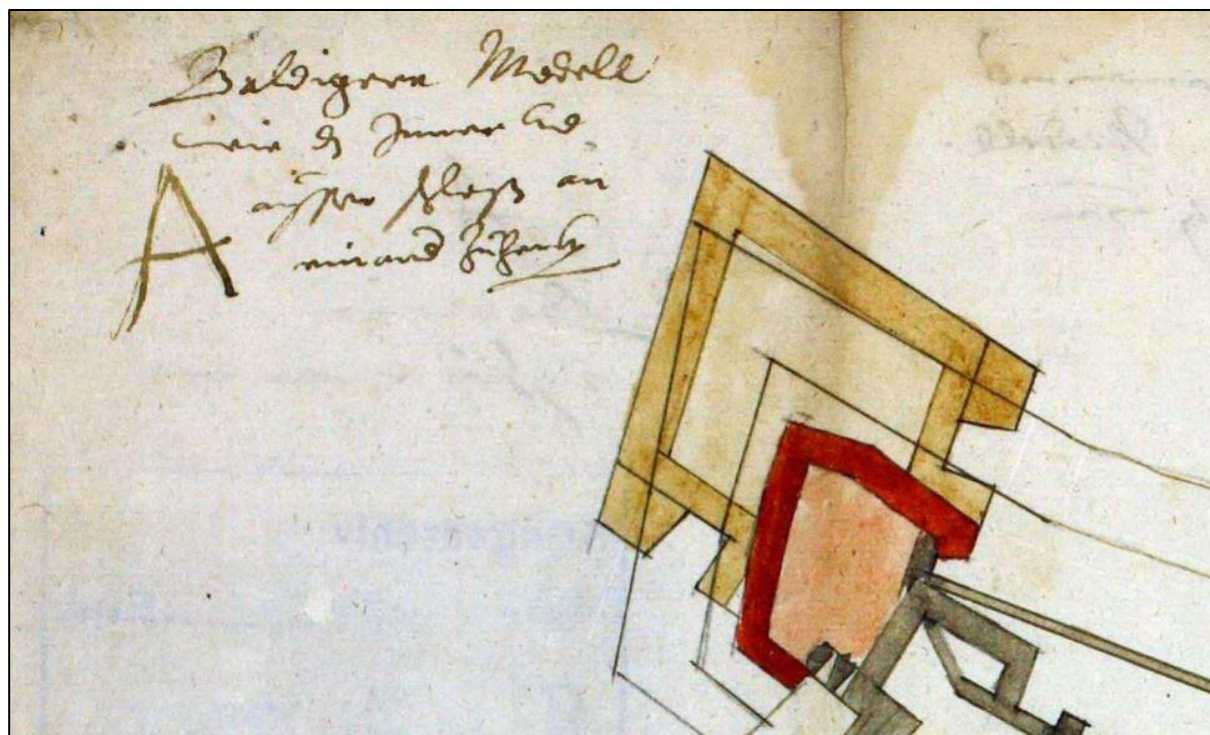
<https://maps.hungaricana.hu/hu/HTITerkeptar/34888/view/?pg=5&bbox=-713%2C-2546%2C4193%2C-66>

Jelzet	G I h 154/1
Cím	[Eger, vár alaprajzai 1568–1572-ből.]
Méretarány	M. n.
Technikai jellemzők	Kiadó: Hn. [1572] K. n. Szerzeményszám: 63415, 77646 6 térkép köz. méret színes fm. [Wien, Hofkriegsrath 1572. Mai 77. Exp.] (Poppendorff sk. aláírásával.)
Adatbázis forrás	Hadtörténeti Intézet és Múzeum • G I h vár alaprajzok, város és környéktérképek, utikönyvek • G I Európa • G I–V. Úti térképek

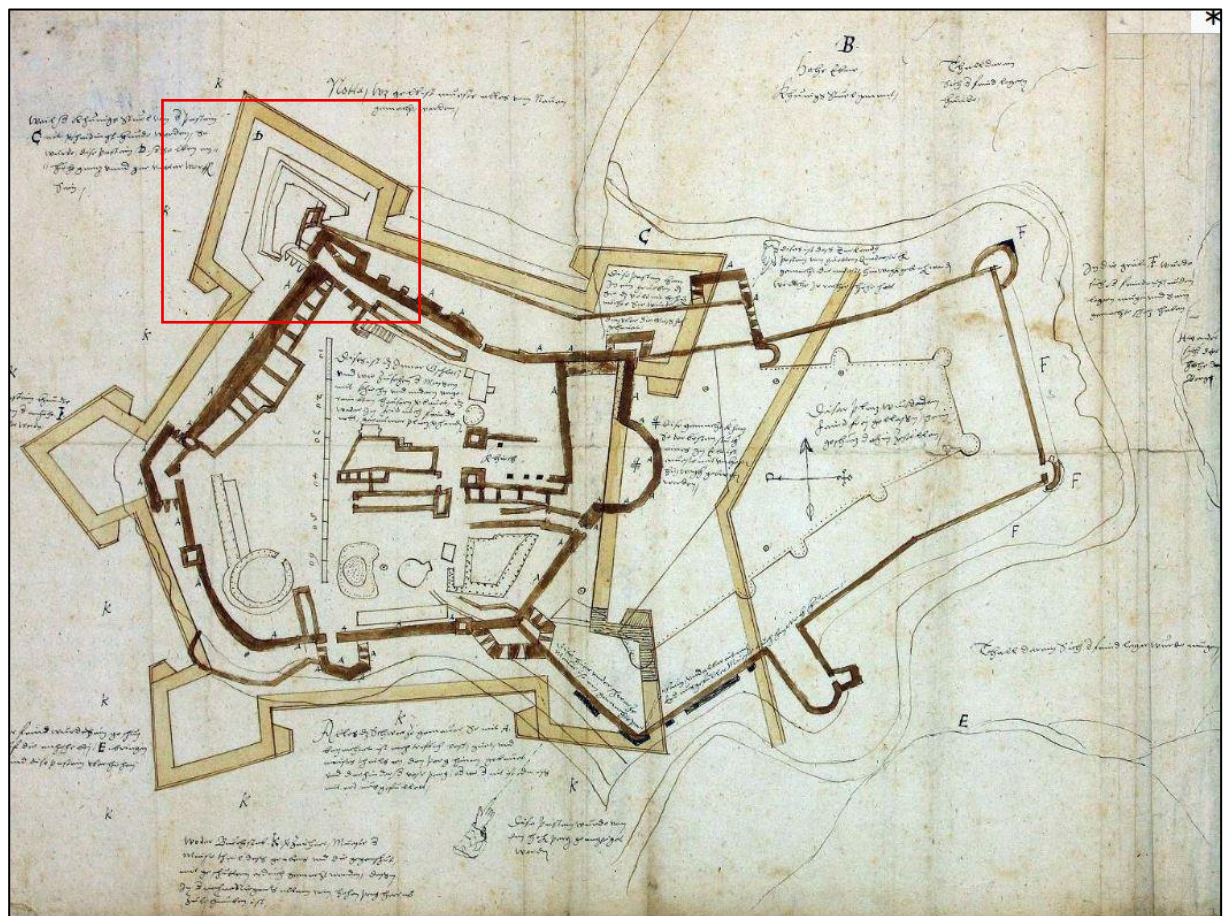

Ottavio Baldigara „A” terve 1572

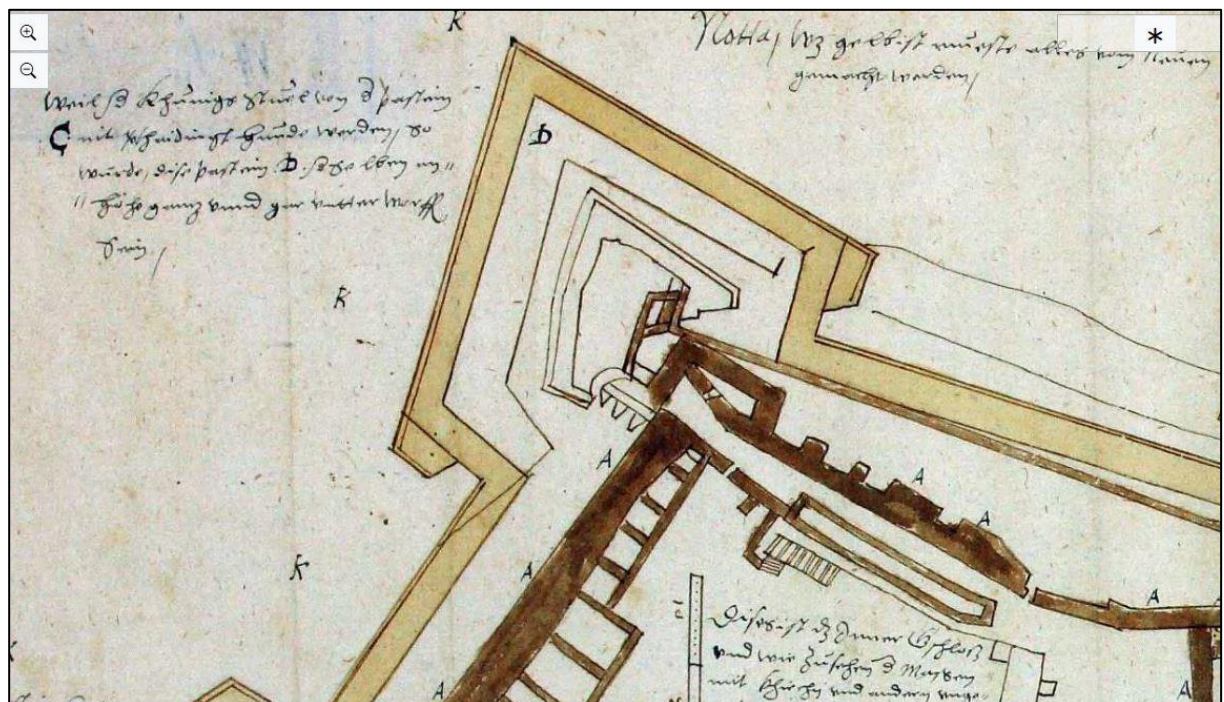
<https://maps.hungaricana.hu/hu/HTITerkeptar/34888/view/?pg=3&bbox=-655%2C-2584%2C4251%2C-104>

A fenti terv részlete Tömlöc-és Földbástya fölött Baldigara szignójával

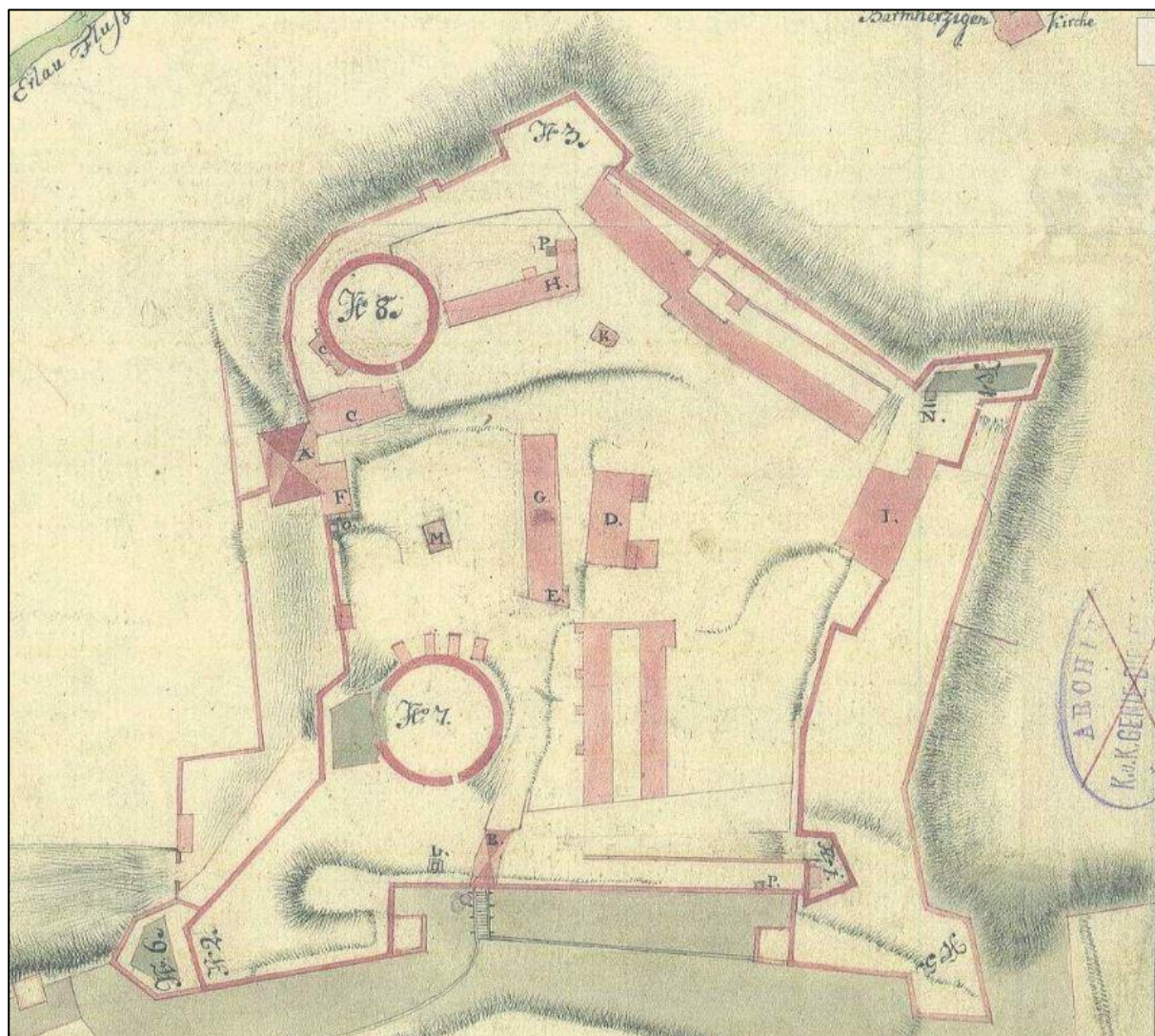

Ottavio Baldigara „C” terve, lent ennek részlete a bástyákkal

<https://maps.hungaricana.hu/hu/HTITerkeptar/34888/view/?pg=1&bbox=-71%2C-2068%2C4055%2C16>

A hódoltság utáni 1711-es várfelméréseken a bástyaudvar szintje a várudvarával azonos, Voit Pál értelmezése szerint⁷ bástyarész/Földbástya belső kontúrjainak jelölése az ágyúterem boltozatainak beomlására enged következtetni.

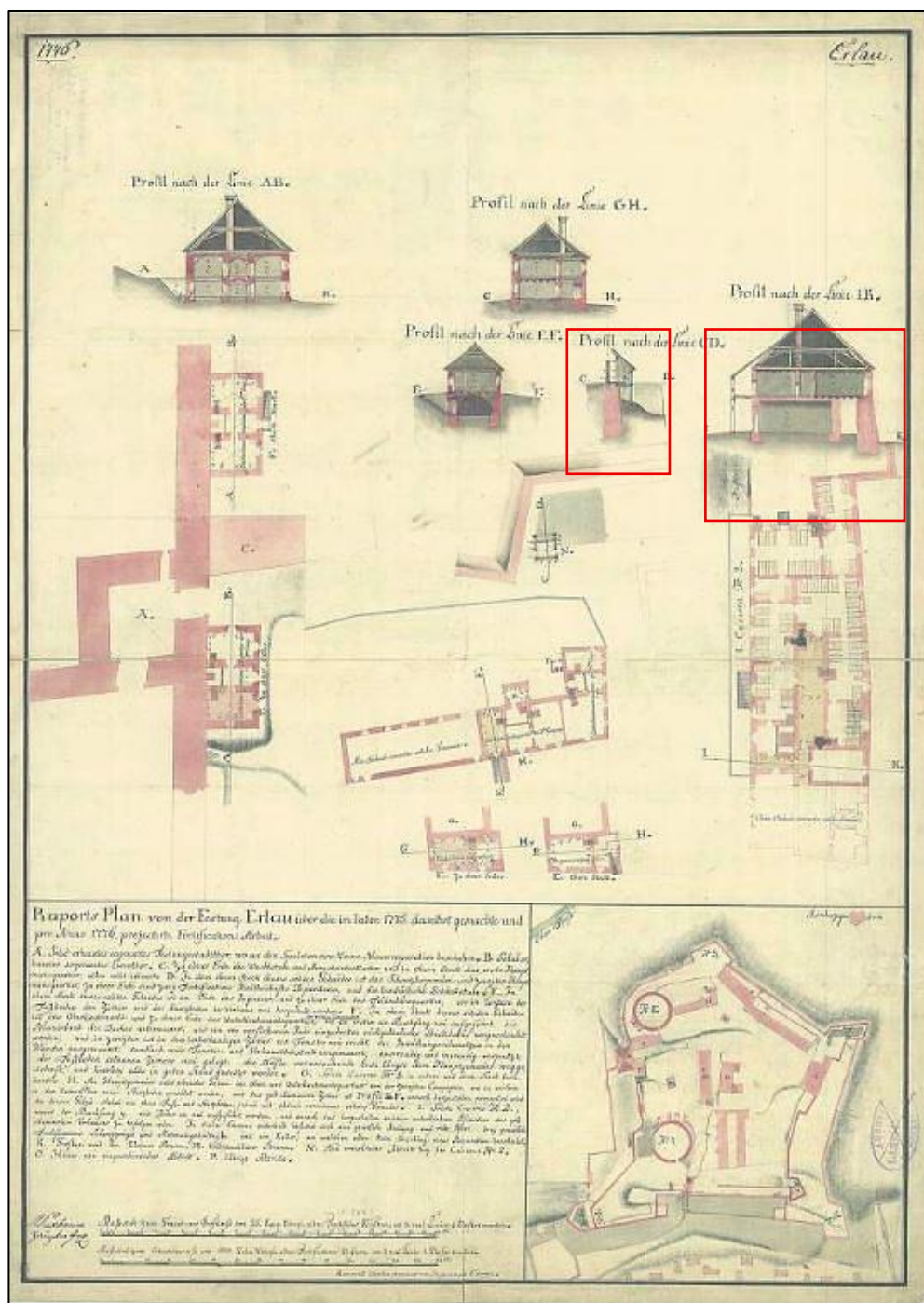

Jelzet	G I h 3212	
Cím	Eger. Grundriss des Schlosses und der Stadt Erlau.	
Főcím	Az egri vár és Eger városa.	
Méretarány	[M. Normalizált: 3640	1:3640.]
Technikai jellemzők	Kiadó: H. n. 1711. K. n. Szerzeményszám: 69382, 77504 Kézir. térk. szín. másolat. 86x29 cm. Ep. 1747. Fali. P 8/9.	

⁷ Heves Megye Műemlékei II. 95.

Adatbázis forrás	Hadtörténeti Intézet és Múzeum • G I h vár alaprajzok, város és környéktérképek, utikönyvek • G I Európa • G I-V. Úti térképek
------------------	--

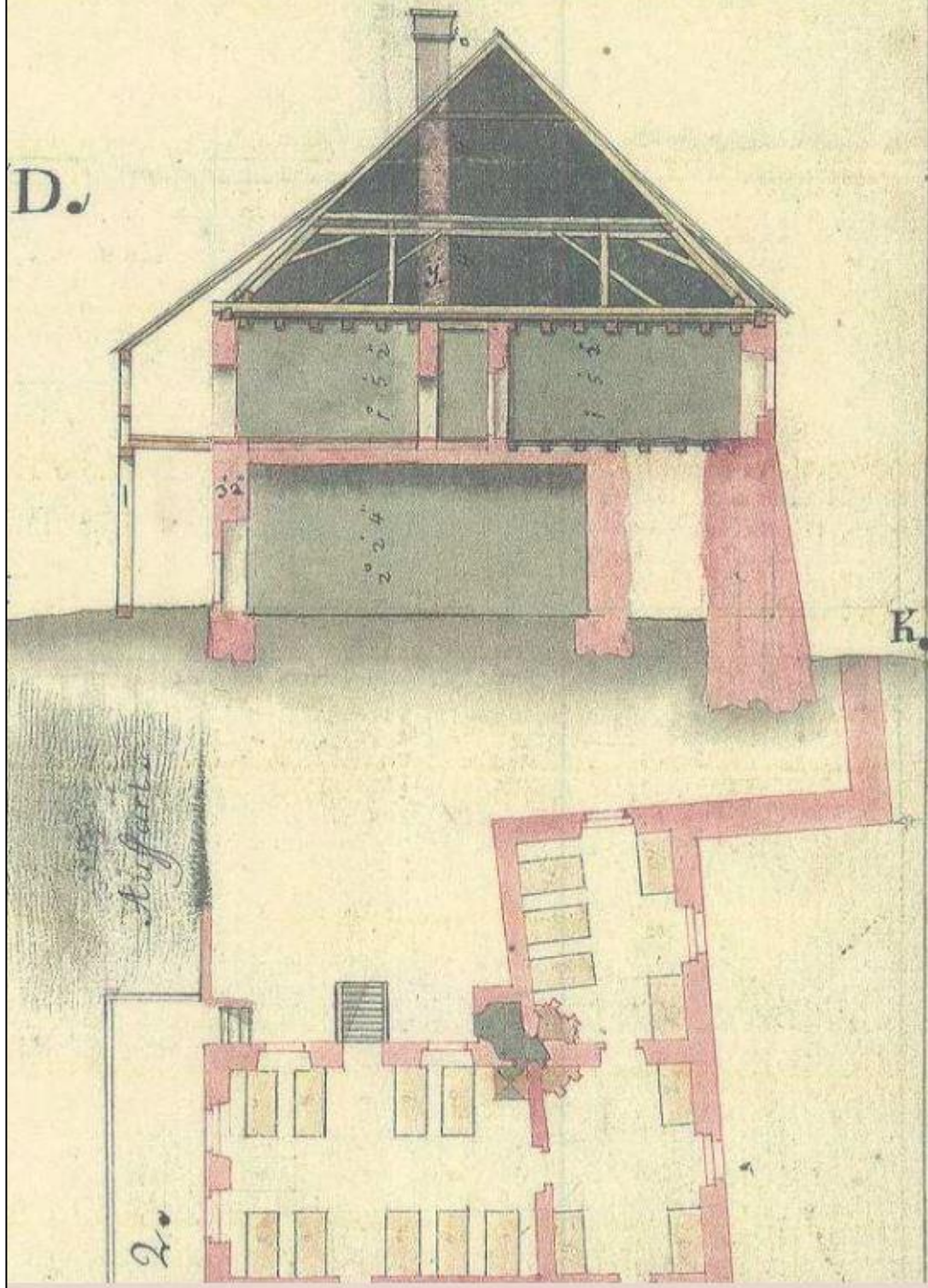
A földbástya pusztulásához fontos adalék az Az 1774-75-ös a Raportsplan ábrázolása. E szerint a Földbástyát a falkoronáig betöltötték és erre a szintre, (amelyről néhány lépcsőfokon keresztül juthattak a gótikus palota emeletére), a várudvarról a Tömlöcbástyadéli oldalánál egy „Auffart” feliratú rámpa vezetett, valamint a Tömlöcbástya nyugati falára latrinákat építettek, háttal a lepusztult falkoronájú Földbástyának, mely így lényegében emésztőgödörül szolgált.

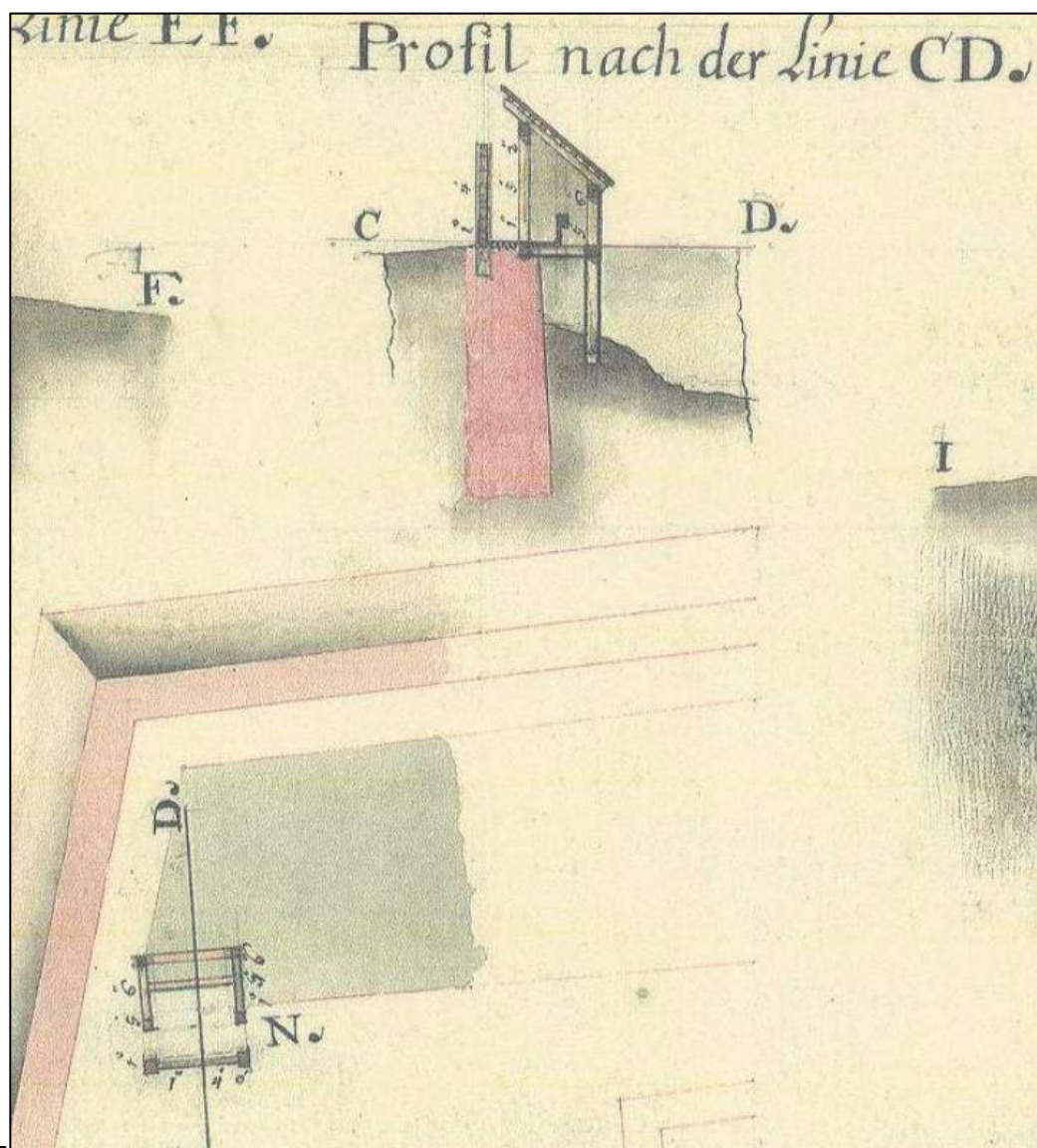

<https://maps.hungaricana.hu/hu/HTITerkeptar/37640/view/?pg=0&bbox=3100%2C-3500%2C6017%2C-2026>

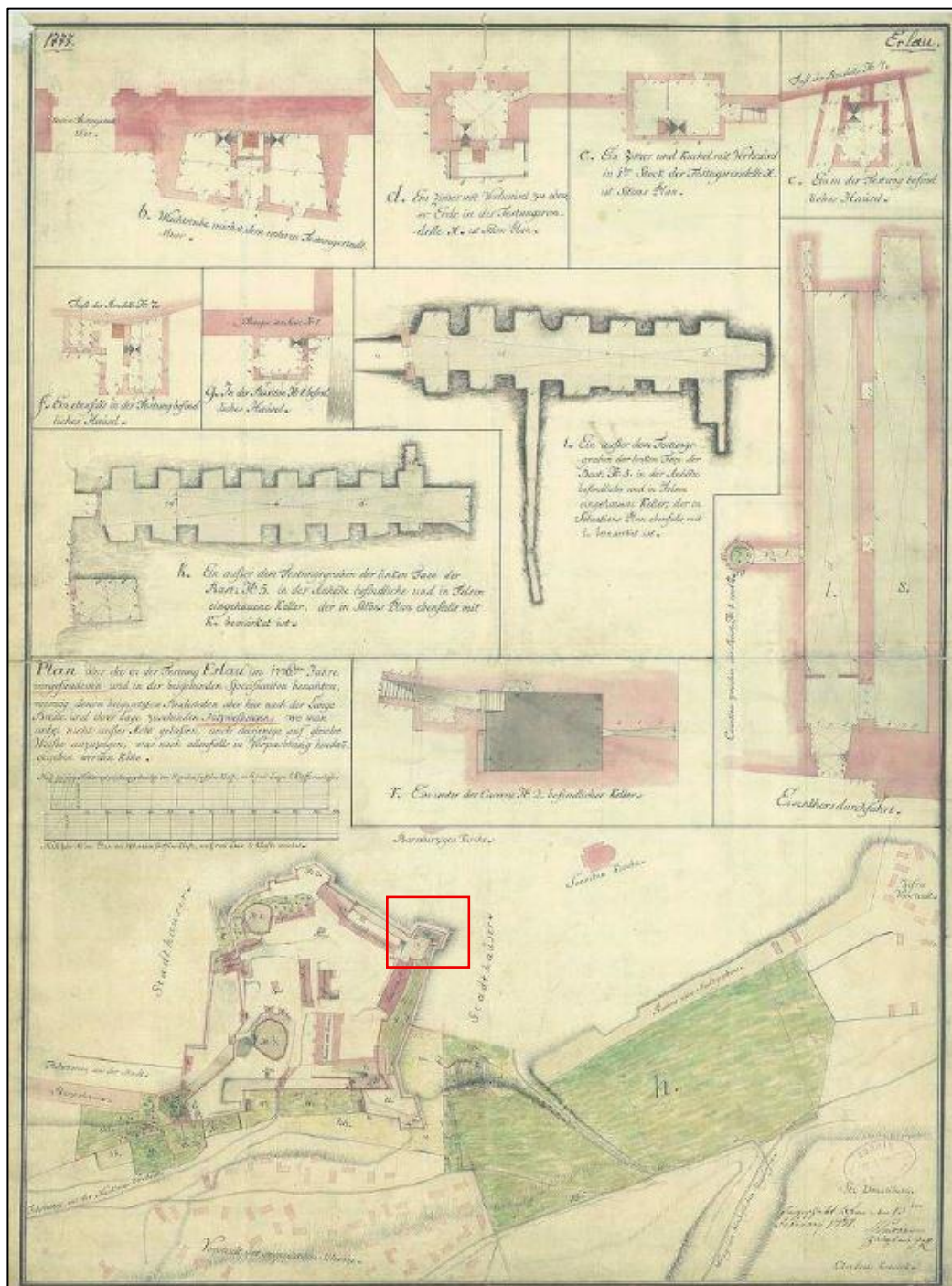
Profil nach der Linie I K.

D.

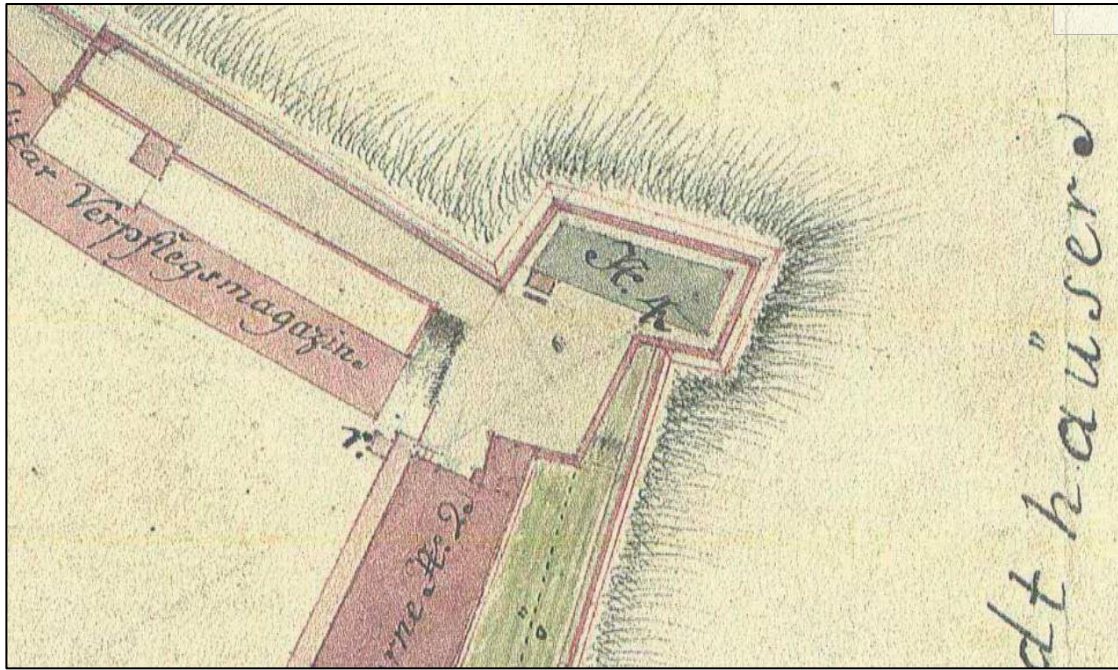
G I h 3474	
Cím	Raports Plan von der Festung Erlau über die im Jahre 1775 ...
Főcím	Az egri vár alaprajza 1775-ből és az 1776-ra tervezett változások, oldalnézeti metszetek.
Méretarány	[M. 1:288.] Normalizált: 288
Technikai jellemzők	Kiadó: Hn. [1776]. Kn. Szerzeményszám: 64531 Kézírtos térkép színes fénymásolata. 44x62 cm. Jelm. Ep. 2191. T

Plan über die in der Festung im Erlau im 1776. ten Jahre [G I h 3745]

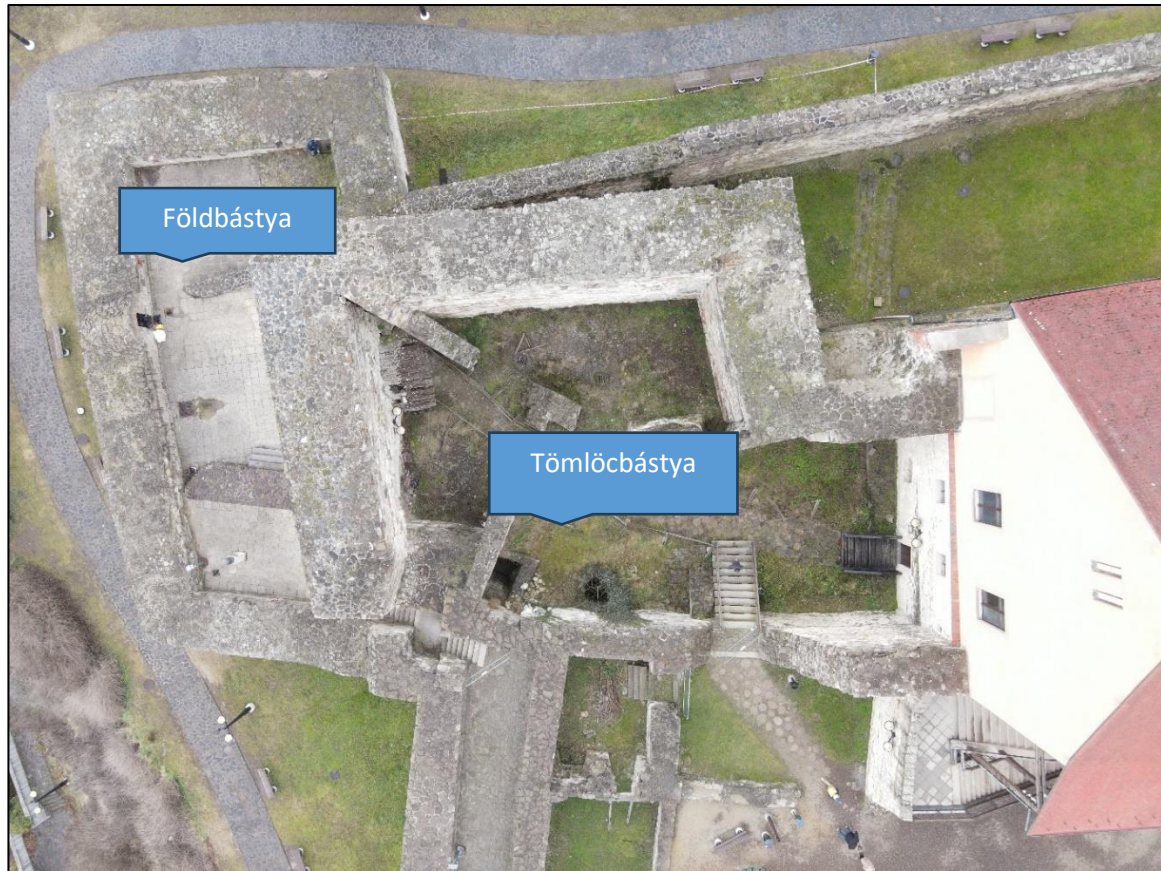
Hadtörténeti Intézet és Múzeum (G i h váralaprajzok, város és környéktérképek, útikönyvek, G I-V. Úti térképek, lent: ugyanennek a részlete

Az 1776-os váralaprajz is lényegében ezt az állapotot tükrözi kevésbé részletezve.

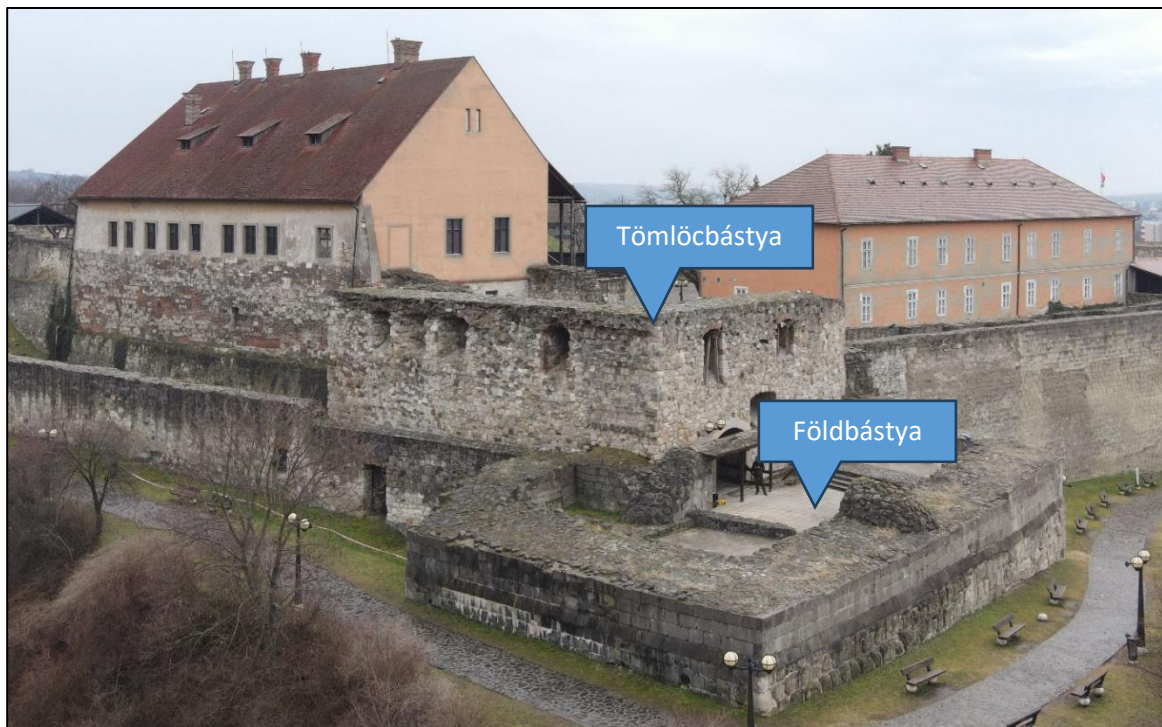

<https://maps.hungaricana.hu/hu/HTITerkeptar/37640/view/?pg=0&bbox=1290%2C-3792%2C5416%2C-1708>

TÖMLÖCBÁSTYA, LEÍRÁS

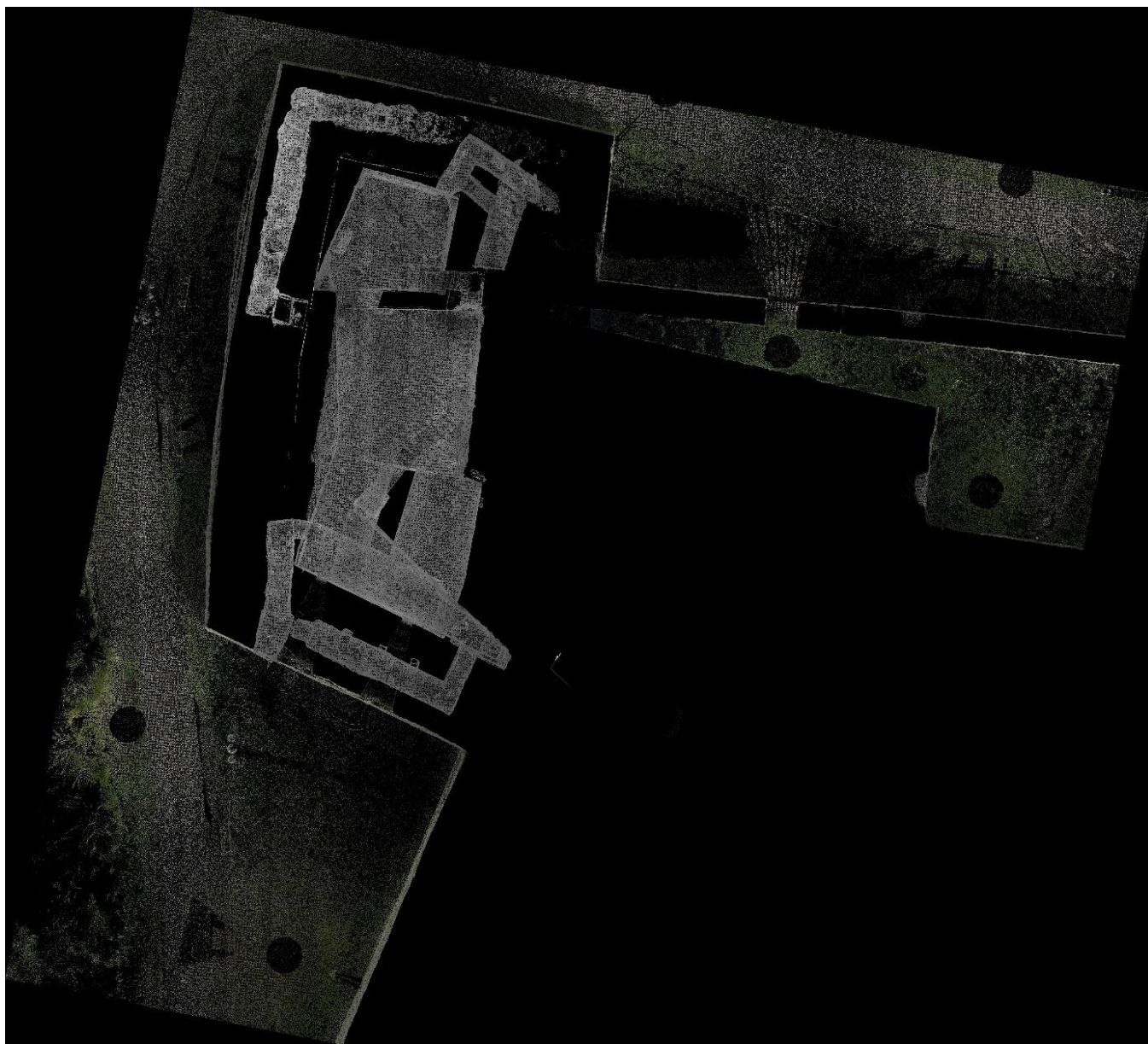

Földbástya és Tömlöcbástya, Horogszegi Tamás fotói, 2025

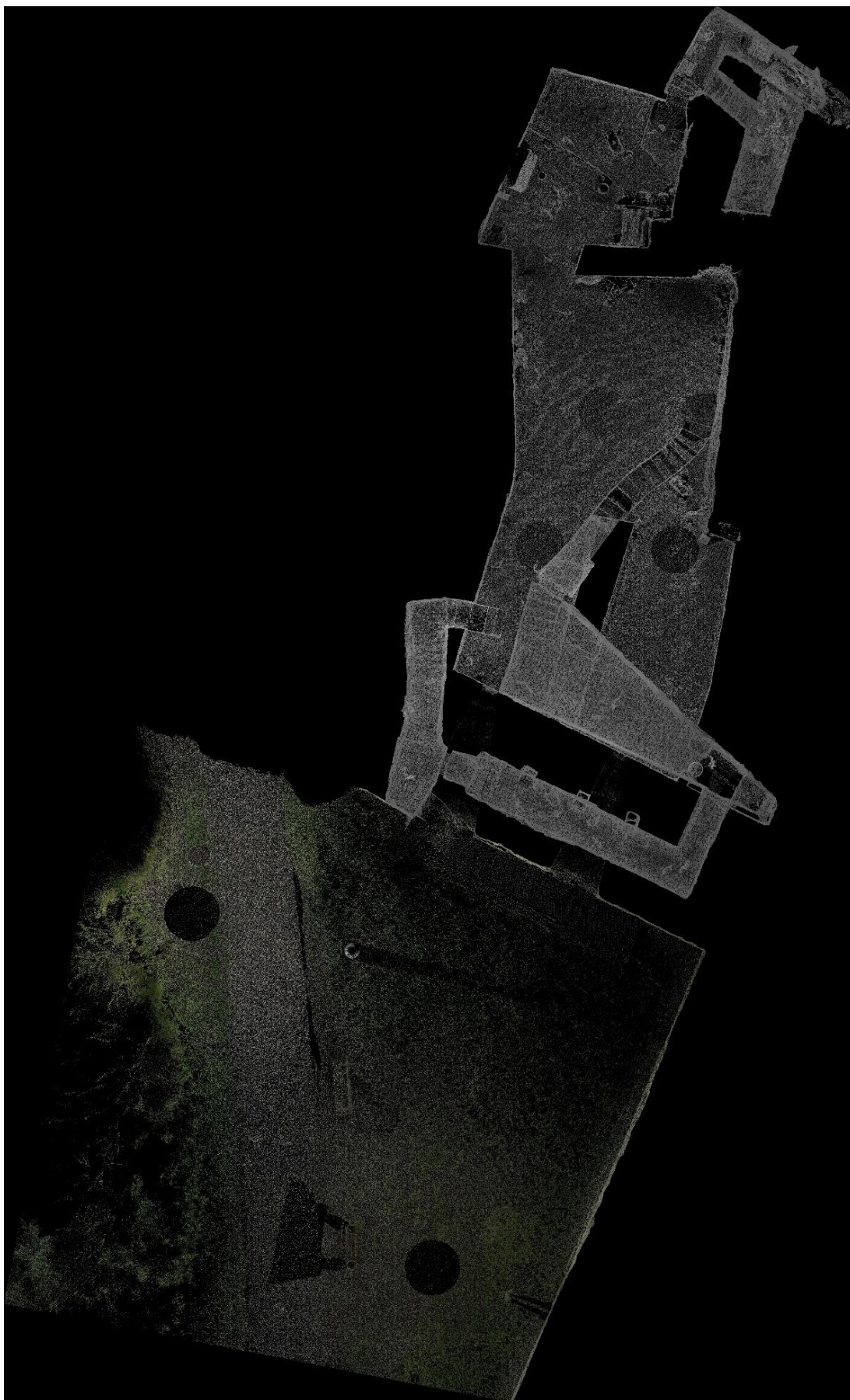

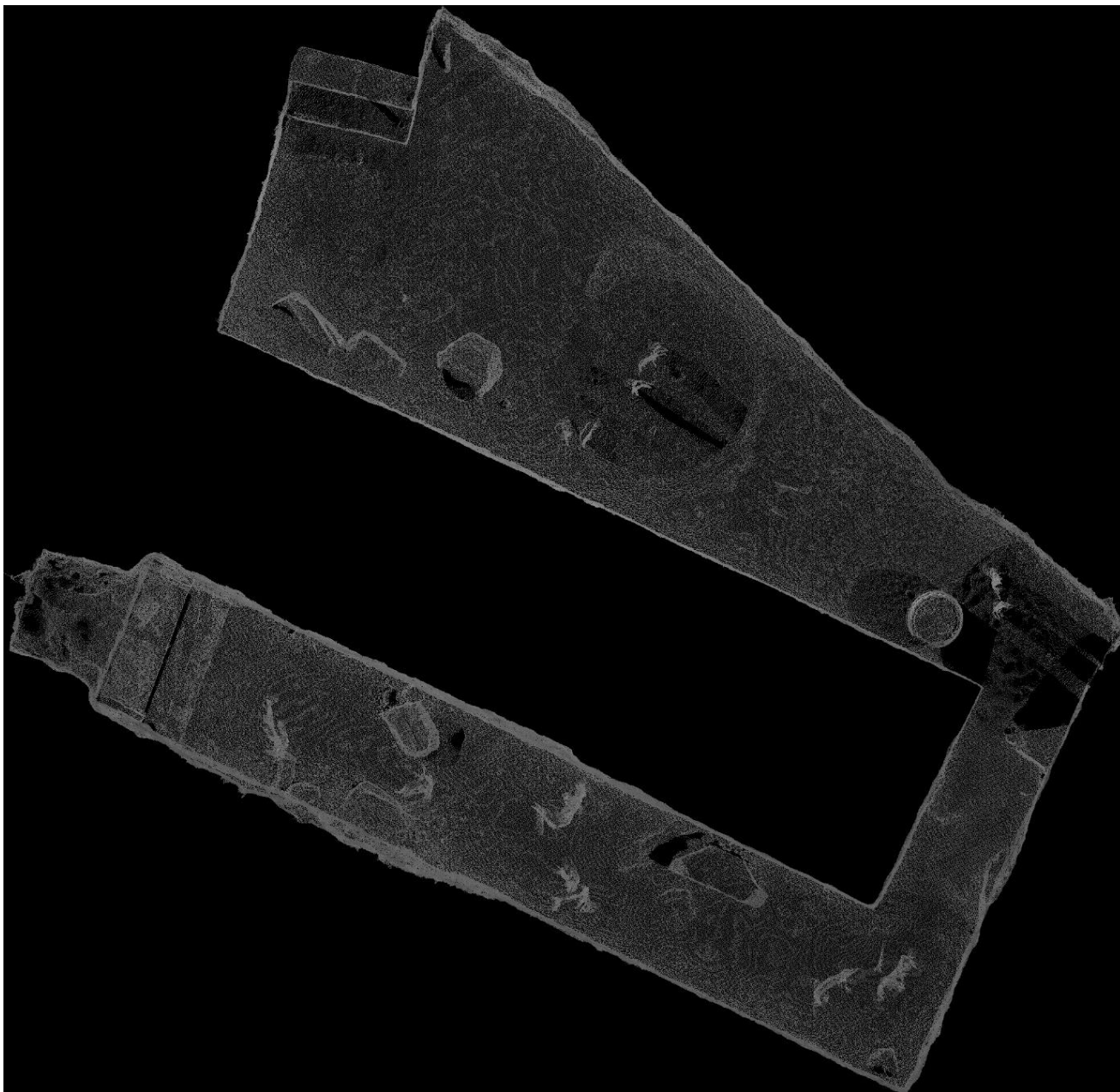
Georeferált alaprajz MindiGIS Kft, 2025

A, felső szint a sétánnyal, georeferált alaprajz, MindiGIS Kft, 2025

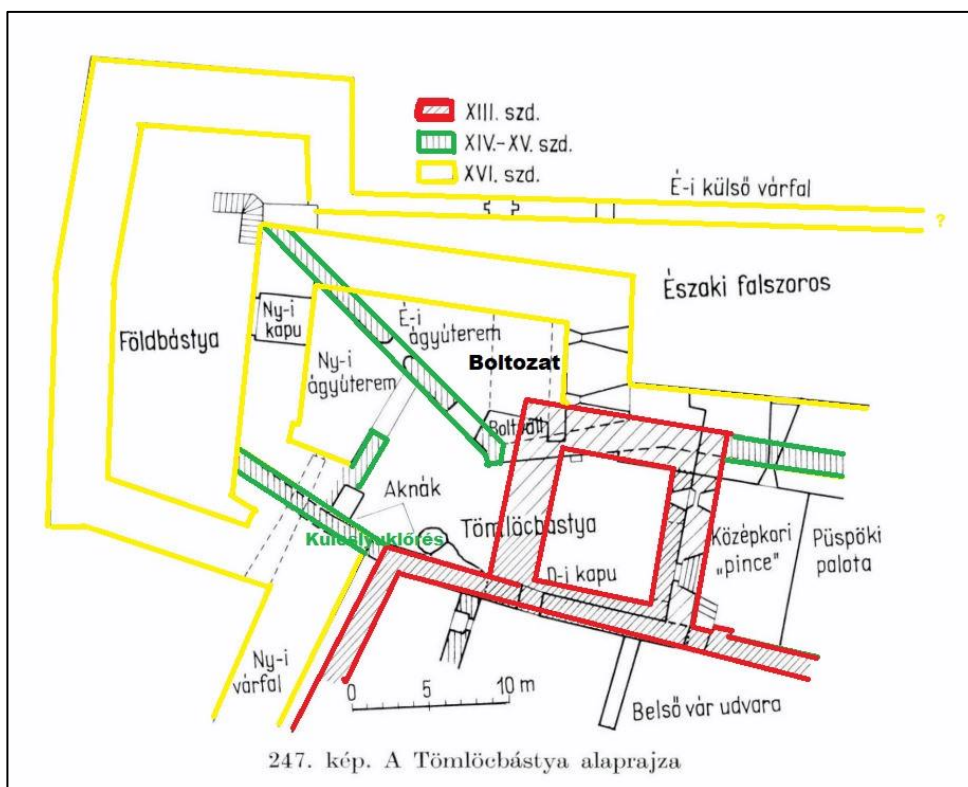

A felső szint a sétánnyal, georeferált alaprajz, MindiGIS Kft, 2025

Legalsó szint, georeferált alaprajz, MindiGIS Kft, 2025

Az északi és nyugati várfalhoz kapcsolódó közel téglalap alaprajzú sarokbástya. Eredeti magja egy közel négyzet alaprajzú torony (talán lakótorony) volt, kialakítása az ehelyütt állt és az 1552-es ostromban elpusztult középkori, támpilléres kaputorony maradványainak részbeni felhasználásával történt. Északi falát négy lőrés töri át, a lőrések kifelé-befelé tölcséresednek, a lőrésstorok a belső falsíkhöz van közel. Az északi falszorost két-két hasonló lőrés pásztázza, szintúgy nyugat felé három lőrés van.

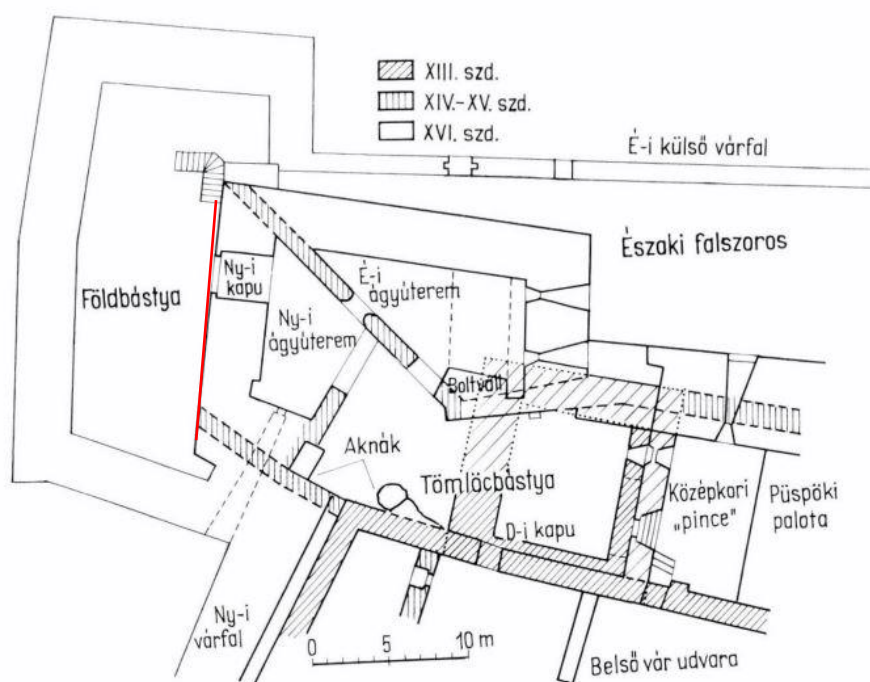
247. kép. A Tömlöcbástya alaprajza

Kozák Károly: Az ergi vár Tömlöc-és Földbástyájának helyreállítása. In: Magyar Műemlékvédelem, 1969. 247.

A Tömlöcbástya nyugati fala, Bozóki Lajos 2025

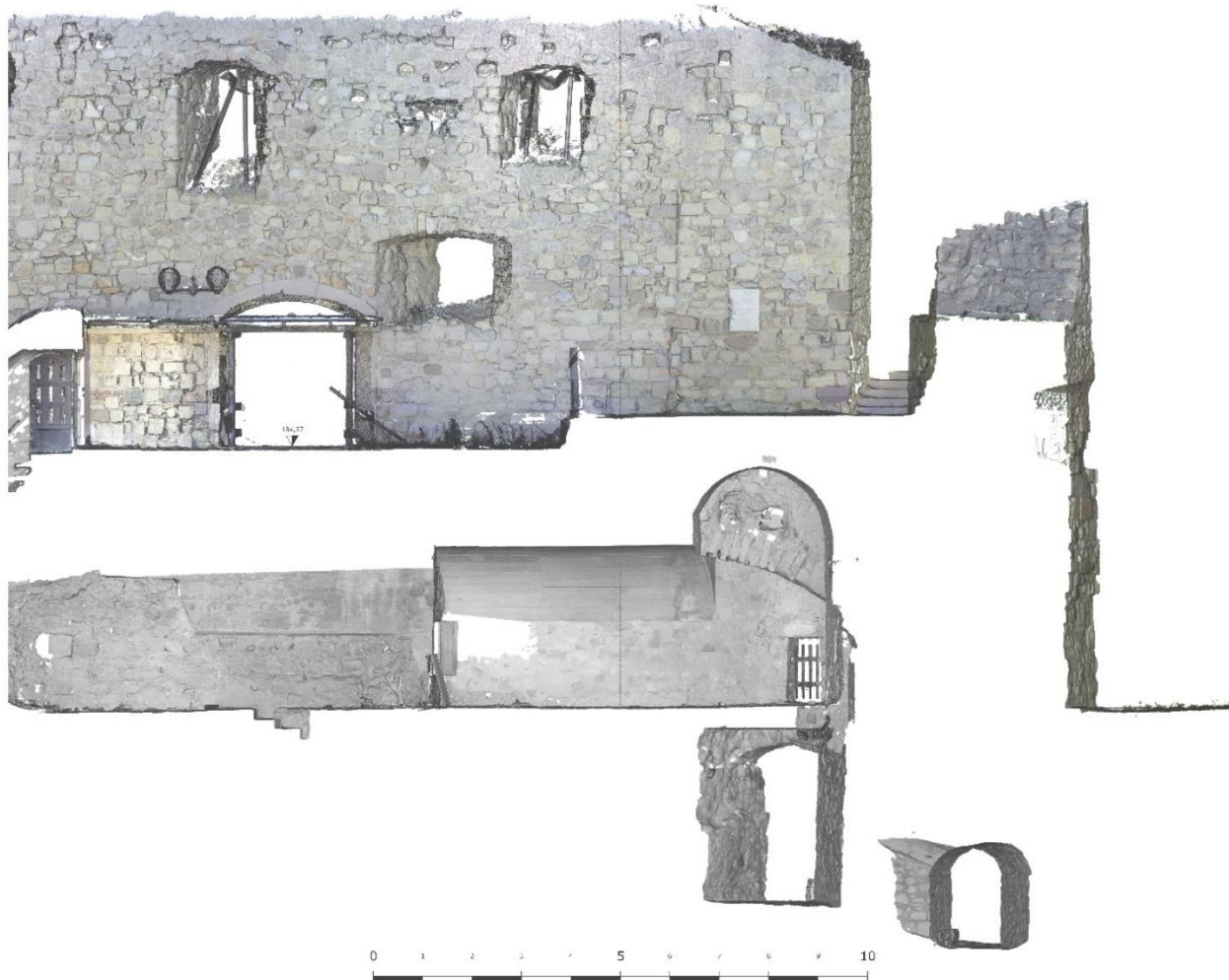
A **nyugati fal külső homlokzata** jórészt szabálytalan kváderkövekből és tört kőből áll, a felső lőrés külső kávéi nagyobb méretű kváderekből falazottak, szegmensíves átboltozásuk nagyrészt műemléki rekonstrukció, az alsó lőrésnek megmaradt az eredeti kő átboltozása, a szegmensíves záradéku kapu műkö keretelése szintén műemléki rekonstrukció. A falkorona az lőrés záradéka fölött műemléki kiegészítés. (A falszövet részletesebb leírását l. az értékleltárnál). A homlokzat keleti negyedében, az alsó lőrés magasságáig markáns falelválás van.

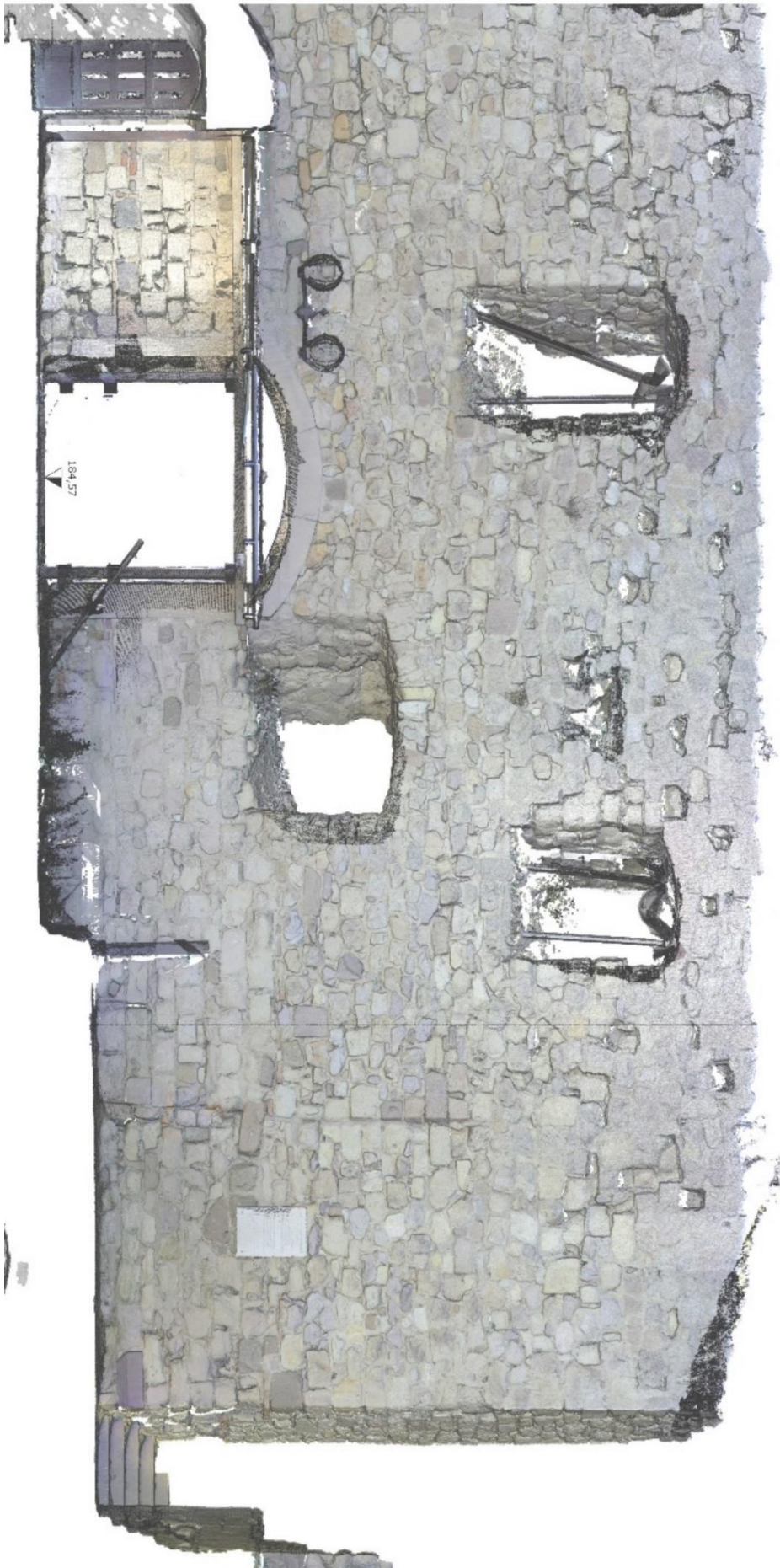
247. kép. A Tömlöcbástya alaprajza

Eger, Vár

12a. számú metszet

Tömlöcbástya nyugati homlokzat, digitális felmérés, MindiGIS Kft, 2025

Nyugati fal, belső homlokzat

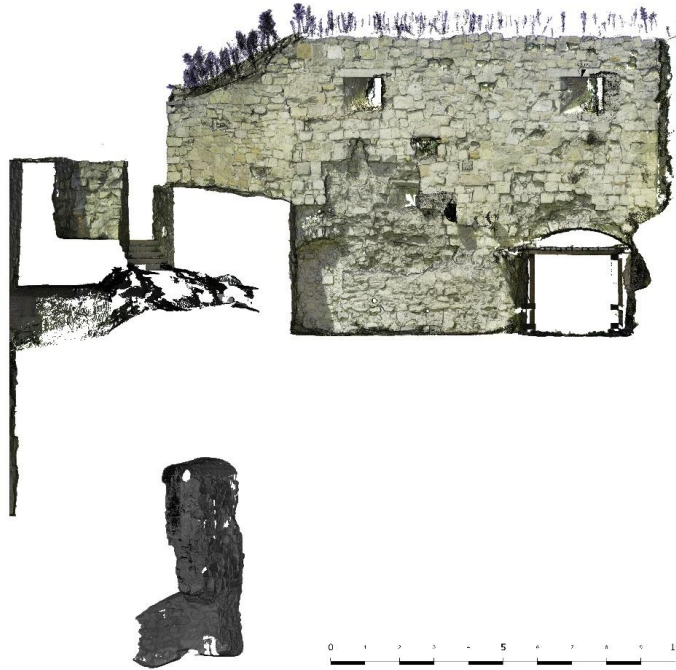
Tömlőcbástya, nyugati fal belső, Bozóki Lajos 2025, mint lent

Szabályosabb kváderkövekből rakott falszövet, a két felső lőrés áthidalója betonlemez, ezek és a falkorona felső része műemléki kiegészítés, az alsó lőrés kő áthidalója *in situ*. A fal alsó zónájában laposabb tört kövekből falazott köpenyezés, mely a másodlagos földszinti dongaboltozathoz készült, a déli oldalon az egykori boltozati fiók átboltozásának öt köve maradt meg csorbázatosan. A falazat a kelet-nyugati tengelyű falhoz falelválással csatlakozik.

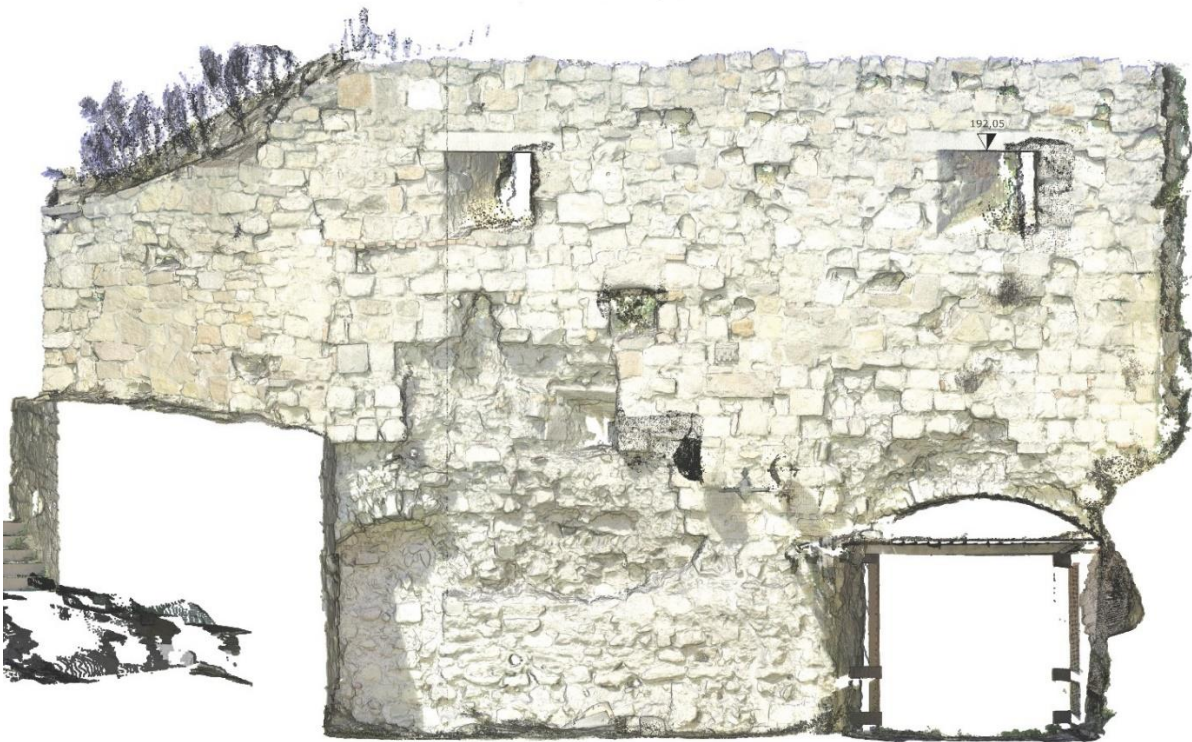

Eger, Vár

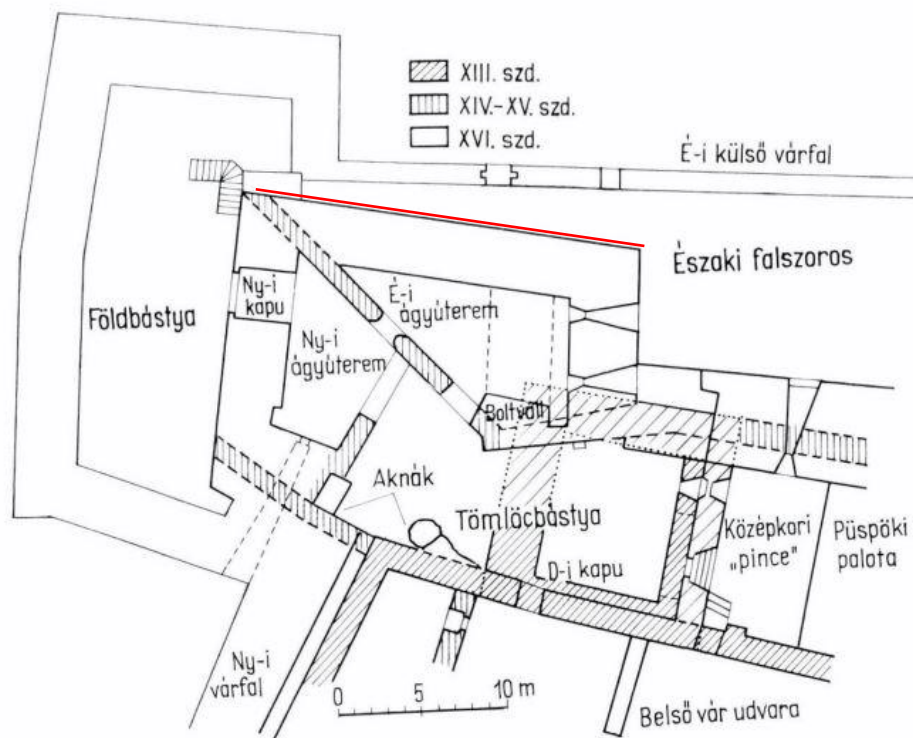
20a. számú metszet

Tömlőcbástya nyugati fal belső, digitális felmérés, MindiGIS Kft, 2025

Északi fal, külső homlokzat

247. kép. A Tömlőcbástya alaprajza

Tömlőcbástya, északi fal külső, Horogszegi Tamás 2025

Tört kövekből és kváderekből álló falazat, keleten sarokarmírozással. A falazatban mindössze egy kiegyenlítő sor van, emelet magasságban. A falat felül négy lőrés töri át, lapos, szegmensíves téглаátboltozásuk és a falkorona műemléki kiegészítés.

Eger, Vár

11a. számú metszet

Digitális felmérés, MindiGIS Kft, 2025

Tömlöcbástya, északi fal külső, Horogszegi Tamás 2025

Tömlöcbástya, északi fal külső, Horogszegi Tamás 2025

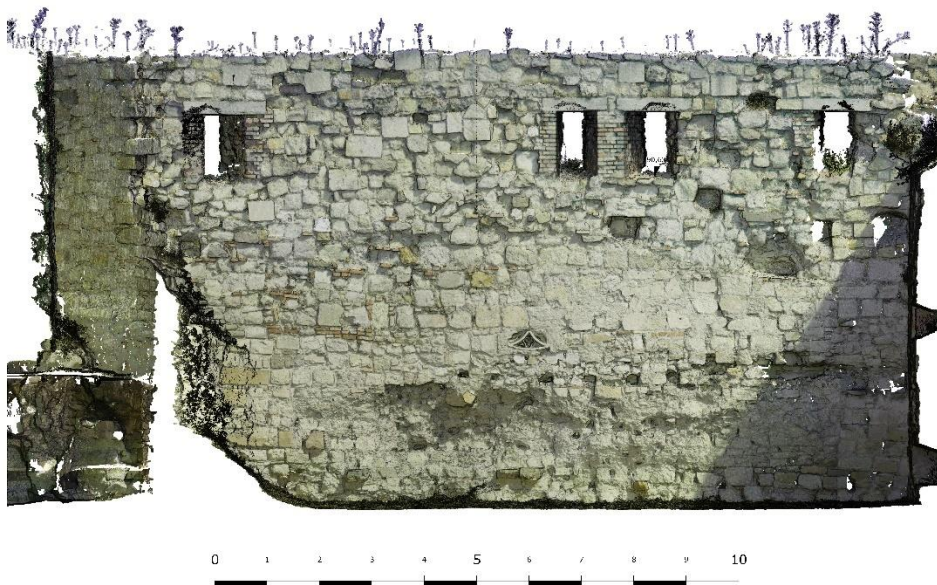
A nyugati lőrés külső kávájának szára szintén műemléki kiegészítés. (Részletesebben I. az értékleltárnál.

Északi fal, belső homlokzat

Vegyesen tört kövekből és kváderekből rakott falazat, az alsó harmadában a keleti oldalon földemgerenda fészkek, a nyugati szakaszon ez nem folytatódik, felül, a lőrések alatt a fal két szélén szintén megmaradt néhány. A többi a falsíkjavítások után már eltűnt. A falazat középső zónájában dörzsölt vakolatmaradványok, a fugákban elszórtan téglák vannak. A négy vízszintes záradékú, kőáthidalású lőrés kávi téglából falazottak. A falban 14. századi mérműves ablak kőeleme.

Eger, Vár

1. számú metszet

Tömlöcbástya, északi fal belső, digitális felmérés, *MindiGIS Kft*, 2025

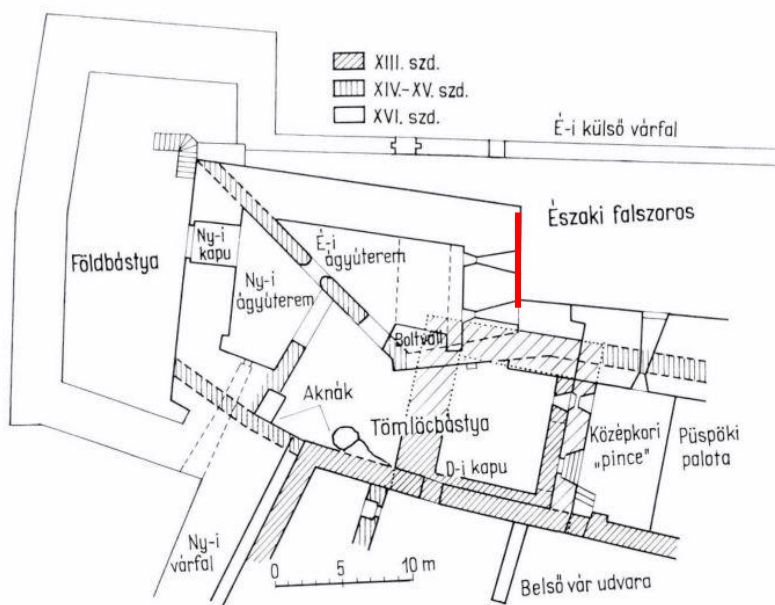
Tömlöcbástya, keleti fal belső, Horogszegi Tamás 2025

Eger, Vár

1. számú metszet

Keleti fal, külső homlokzat

247. kép. A Tömlőbástya alaprajza

Északkeleti oldalán másodlagosan felhasznált, nagyobb méretű kváderkövekből, felső és délkeleti részén tört kövekből épült fal, négy lőrése az északi falszorost pásztázta. A belső lőrés részben az északi fal takarásában vannak: az alsó lőrés teljesen, a felső részben takart jelenleg. A lőrés szegmensíves záradékuak, a felső lőrés átboltozása, száruk téglakiegészítése műemléki rekonstrukció, az alsó lőrés részben.

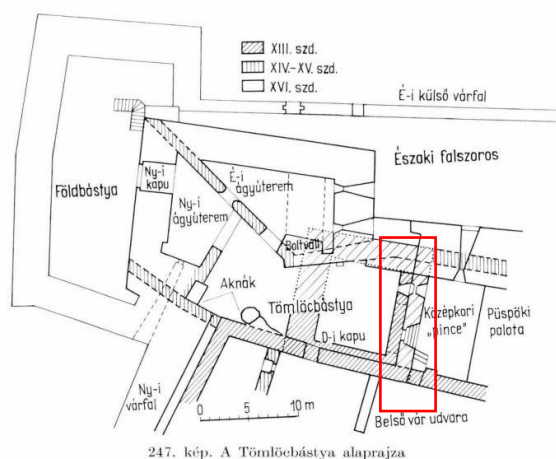
Keleti fal, belső homlokzat

Tömlöcbástya, keleti fal külső, Horogszegi Tamás 2025

Szabálytalan kváderekből és tört kövekből álló falazat, négy lőrése eredetileg az északi falszorost pásztázta, a falkorona lepusztult. A falszövet alsó zónája még építéskori, felül, az alsó lőrés fölé a belső falsík szabálytalanul rakott nagyobb kváderekből álló műemléki kiegészítés/vagy eredeti fal cementes fugával kifugázva. A felső két lőrésnek kő, illetve betonáthidalója van, ez és a lőrés egyéb téglakiegészítése, valamint a falkorona műemléki helyreállítás.

A gótikus palota nyugati falához kapcsolódó keleti fal belső homlokzata

247. kép. A Tömlőcbástya alaprajza

Tömlőcbástya, keleti fal belső, Horogszegi Tamás 2025

Nagyobb méretű tört kövekből és kisebb zúzalékkövekből, illetve helyenként téglából álló fal, melyet alul kifelé tölcseeresedő, belül kőkeretes lőrés, mellette részben rekonstruált reneszánsz kőkeretes ajtó tör át. Ez utóbbinak kőből falazott teherhárító íve van, ellentétben az emeleti két műkő keretes téglány alakú két ablakkal. Ez utóbbiak alatt téglák vannak: a déli ablak alatt egy korábbi ablak befalazása. Az északi ablak alatt ez nem kivehető. Ennek az ablaknak északi

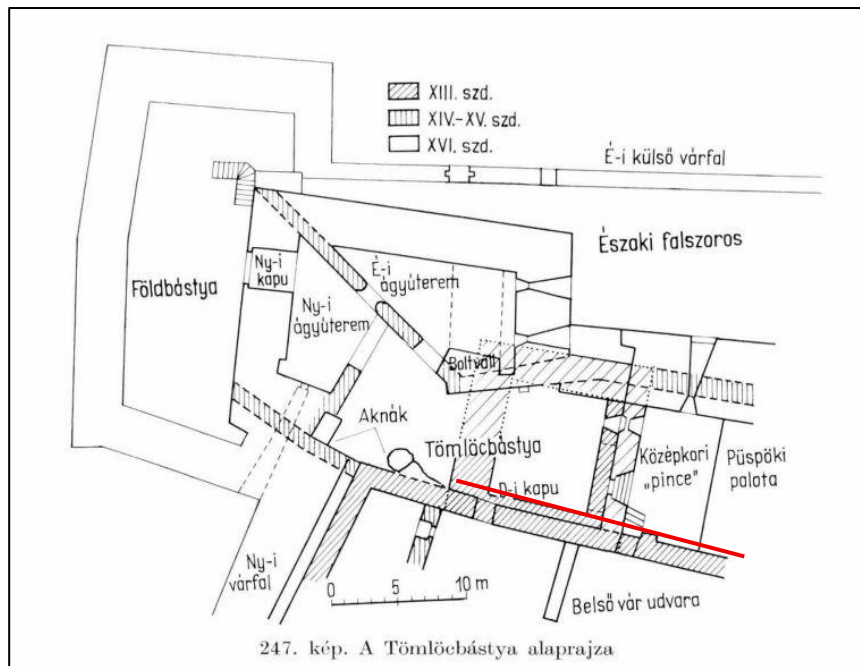
oldalán a falsarokig két falelválás van, itt a fal végig másodlagosan, falelválással csatlakozik az északi falhoz. A reneszánsz kő ajtókeretnek csak a két szára eredeti a többi műkő kiegészítés, a jobb oldali szarkövön három csaplyuk van, ez feltételezi, hogy eredetileg a kő ablakkeretként szolgált. A falon, szinte egyedülállóan nagy felületen megmaradt a mészvakolat, és a reneszánsz ajtó felett falsíkváltás van.

Eger, Vár

5a. számú metszet

Déli fal, belső homlokzat

Kozák Károly: Az ergi vár Tömlőc-és Földbástyájának helyreállítása. In: Magyar Műemlékvédelem, 1969. 247.

Tömlőbástya, keleti falak, Horogszegi Tamás 2025

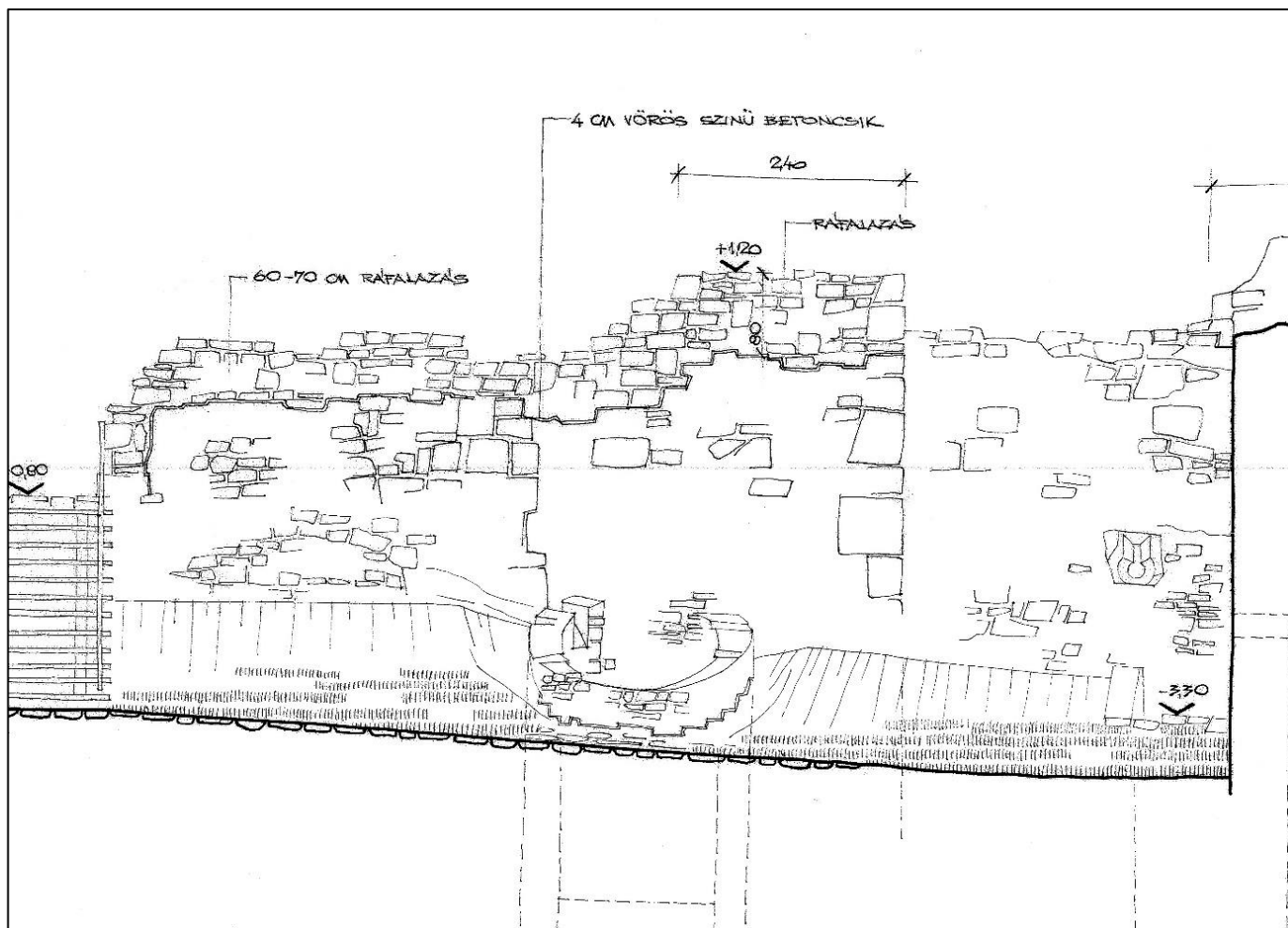

Tömlöcbástya, keleti fal belső, Bozóki Lajos 2025

A lejárati északi oldalán a didaktikai téglavonalig kisebb tört kövekből és kváderforma kövekből álló falazat, közepén falelválással (?) és részben másodlagosnak tűnő gerendafészekkel az eredeti fal felső zónájában, a felső rész nagyobb méretű tört kövekből és csekély téglából épült műemléki kiegészítés.

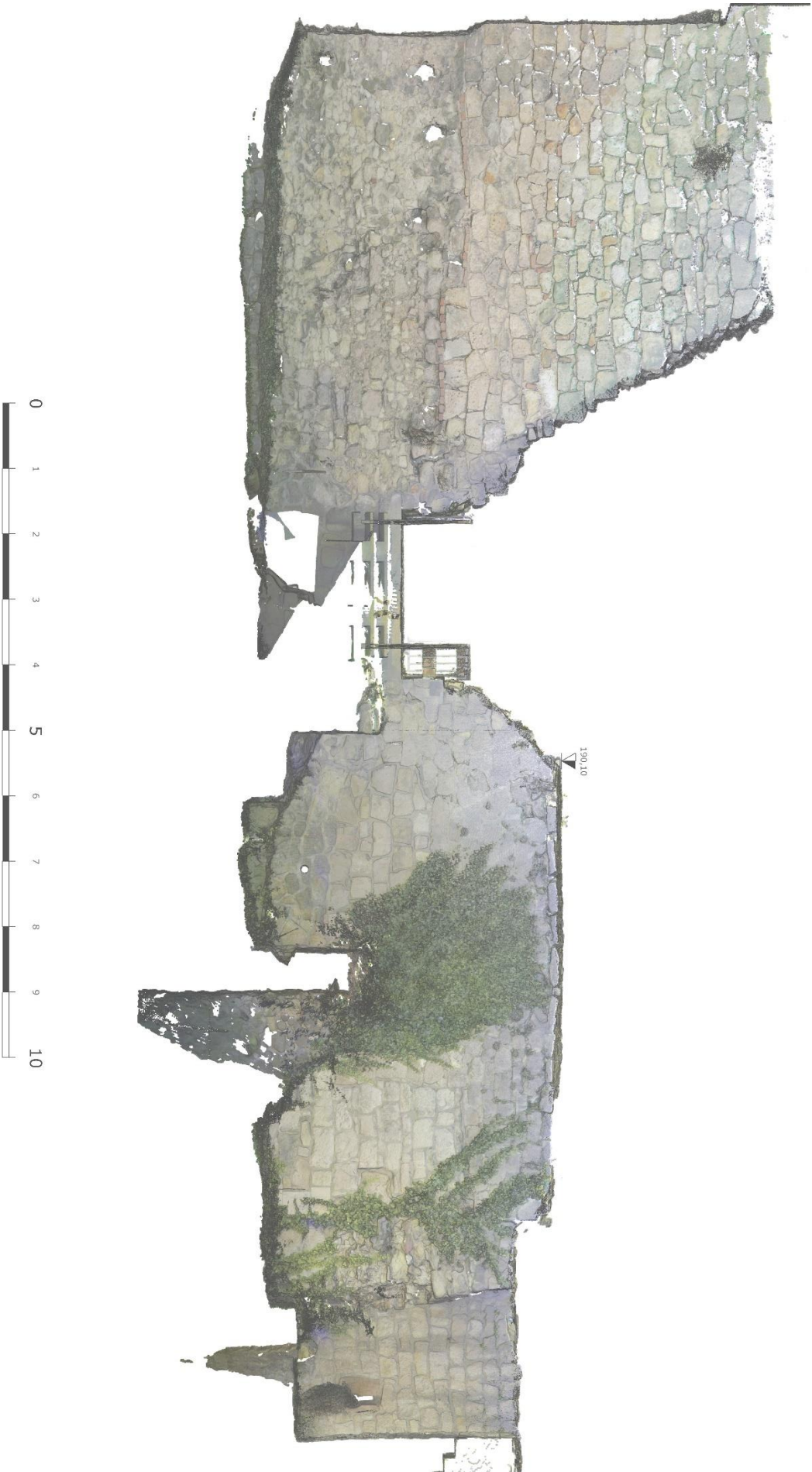
Tömlöcbástya, keleti fal belső, Bozóki Lajos 2025

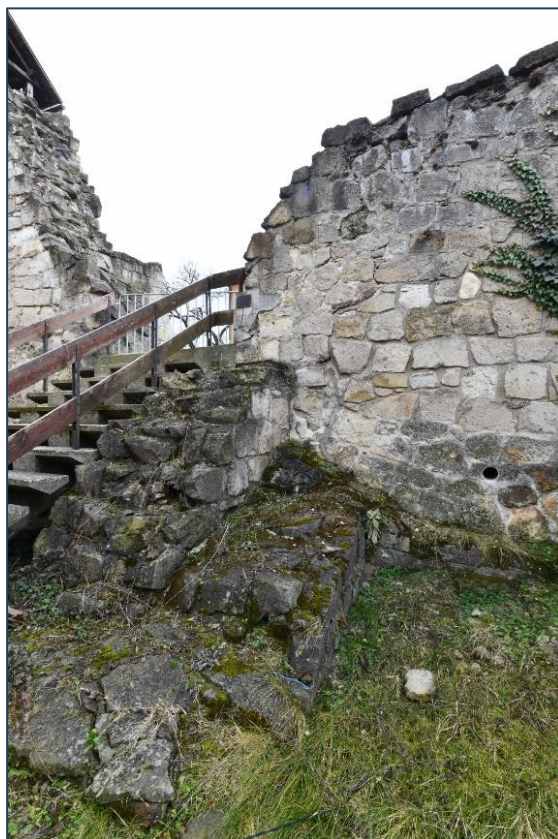

Sedlmayr János helyreállítási terve (részlet), 1963. MÉM-MDK Tervtár 14811

A lejárati déli oldalán a fal műemléki rekonstrukció, melyhez falelválással csatlakozik a jórészt kváderekből épült cementes fugával fugázott falszövet, és a falmag kisebb szakasza. A falra merőlegesen a 13. századra keltezett lakótorony (?) nyugati falcsonkjára.

Lent: Tömlöcbástya, keleti fal belső, digitális felmérés, MindiGIS Kft, 2025

Tömlöcbástya, keleti fal belső, részlet Bozóki Lajos 2025

Tömlöcbástya, keleti fal belső, Bozóki Lajos 2025

A délre eső falszakasz nagyobb méretű kváderkből rakva erősen cementes fugákkal, műemléki kiegészítés. A falat kőből faragott kulcslyuklőrés töri át.

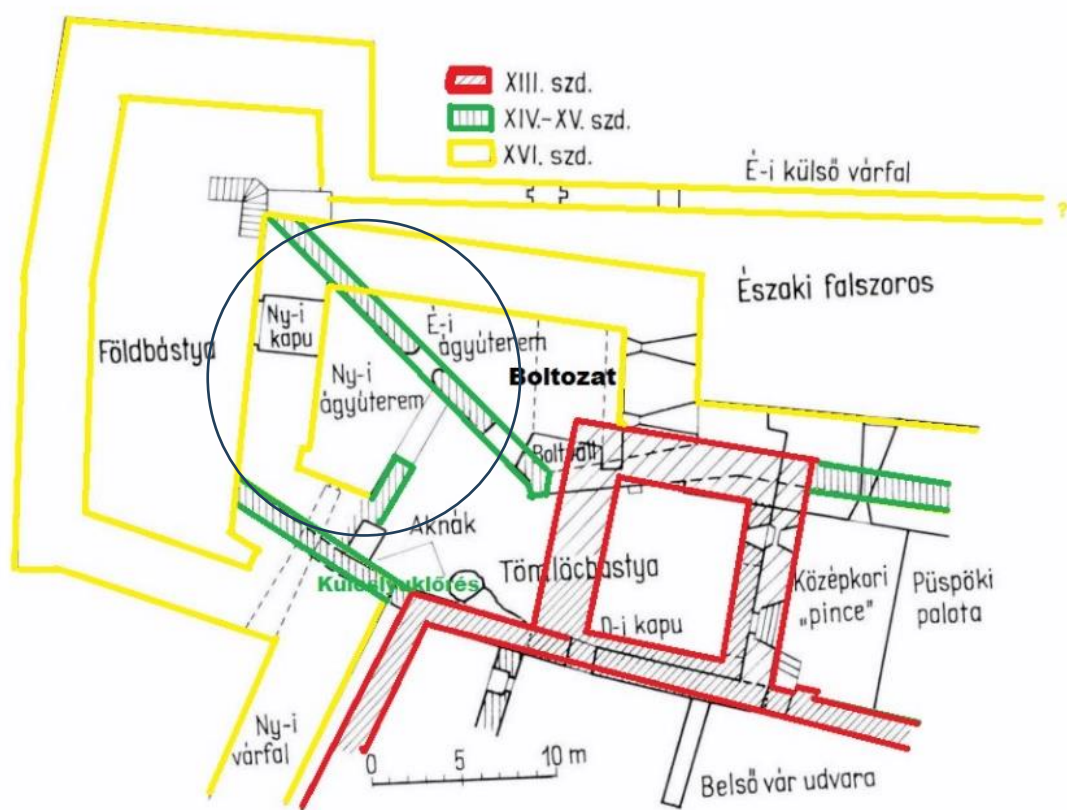

Tömlöcbástya, keleti fal belső, a kulcslyuklőrés, Bozóki Lajos 2025

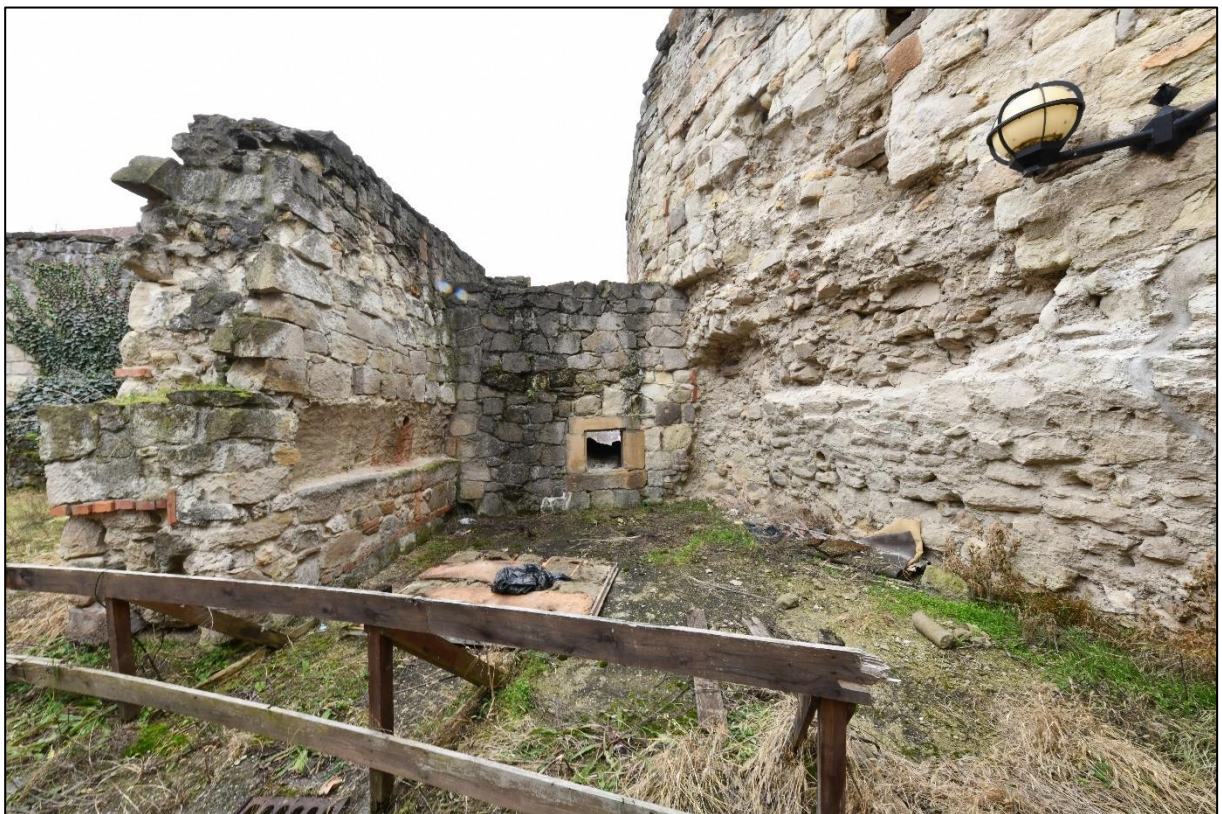
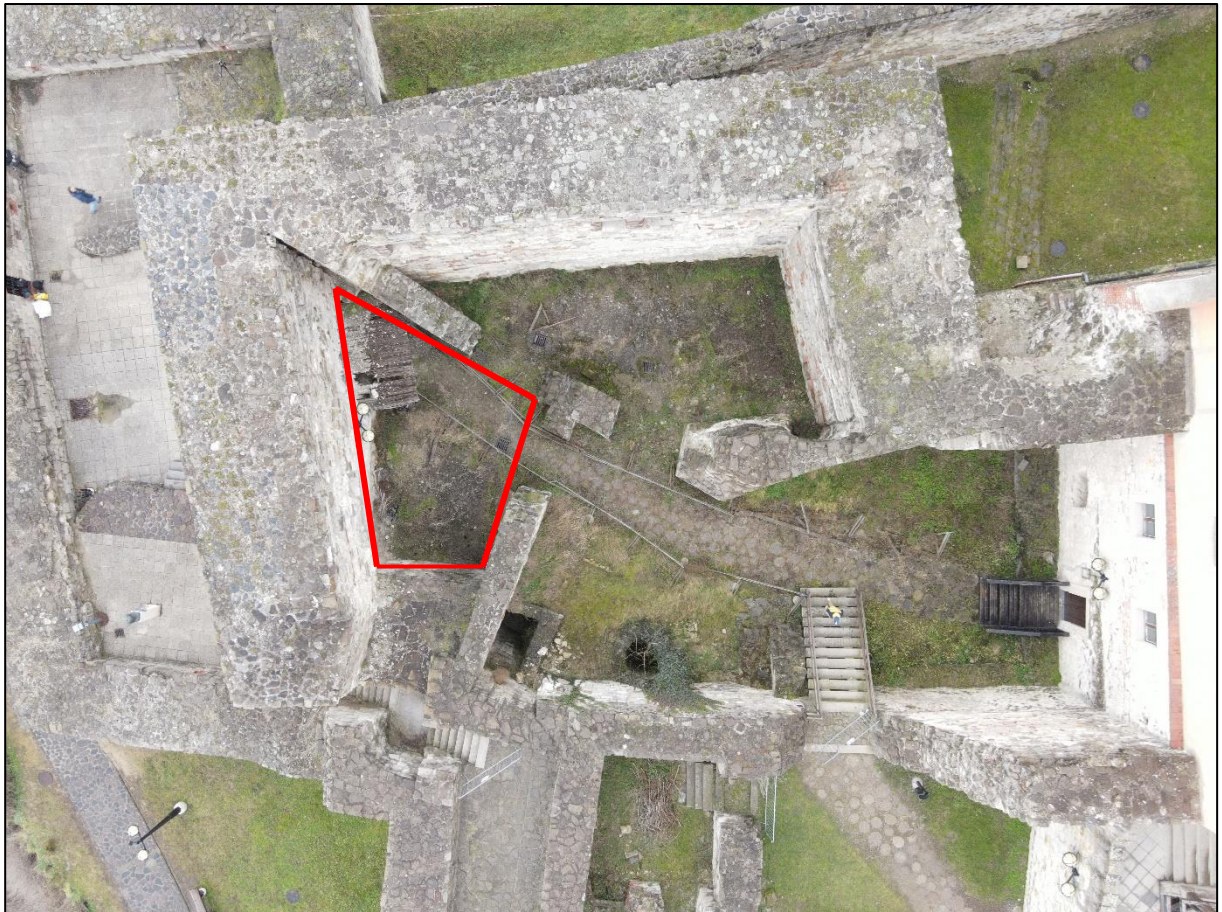
Digitális felmérés ugyanarról, MindiGIS Kft, 2025

Nyugati ágyúterem

247. kép. A Tömlöcbástya alaprajza

Kozák Károly: Az ergi vár Tömlöc-és Földbástyájának helyreállítása. In: Magyar Műemlékvédelem, 1969. 247.

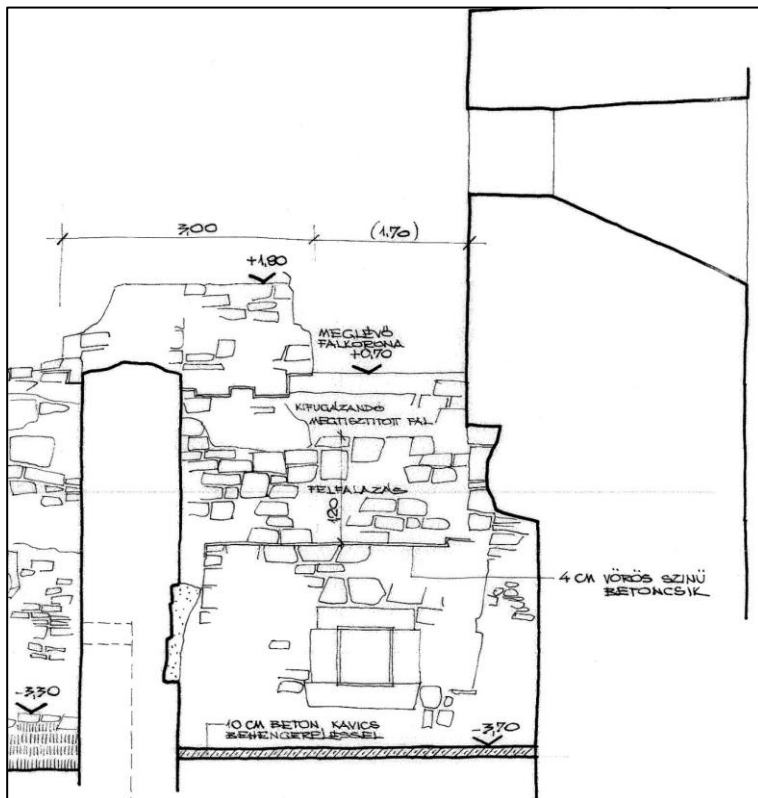

A nyugati ágyúterem, Bozóki Lajos 2025

A nyugati ágyúterem, kelet felé, Bozóki Lajos 2025

A tömlőcbástya nyugati és déli fala, illetve az egykori gótikus kaputoronyhoz vezető falszoros által határolt trapéz alaprajzú tér. és az északi és keleti fal által határolt terület a déli oldalon a falat egy kőkeretes ágyúlőrés töri át, két szára és áthidalója műemléki kiegészítés

Sedlmayr János helyreállítási terve (részlet), 1963. MÉM-MDK Tervtár 14811

A TÖMLÖCBÁSTYA ÉPÍTÉSTÖRTÉNETE (BUZÁS GERGELY ÉPÍTÉSTÖRTÉNETI ÖSSZEFOGLALÁSA NYOMÁN)⁸

„Perényi Péter birtoklása (1541-1548) idején az új fallal leválasztott belső vár északi falának védelmét két olaszbástyával fokozták. A keletit Sándor bástyának nevezték, feltehetően az építőmester Alessandro Vedani neve alapján, aki a Perényiek szolgálatában több várépítkezésen, így Egerben is dolgozott. A bástyának csak a régi várfaltól északra eső fele épült meg. Lőrései a nyugati falon nyíltak és védték a belső vár nyugati falszorosát. A falszoros túlsó végén, a középkori külső kaputorony, a **Tömlöc-torony mögött épült fel a Tömlöcbástya**, de egyelőre ennek is csak a középkori belső várfaltól északra eső része. A bástya belül üreges volt, fafödémek tagolták három szintre. Az alsó két szintről 2-2 ágyúlőrés nyílt kelet felé, az északi falszorosra, a felső szintről az északi falon alakítottak ki négy lőrést. A bástya elzárta a régi várkapu és az északi falszoros összeköttetését, így tehát a vár ÉNy-i bejárta megszűnt. A bástya megközelítését úgy oldották meg, hogy a vele keletről szomszédos nagy palota nyugati pincéjének nyugati falát egy reneszánsz keretezésű ajtóval és egy ablakkal áttörték. Így a várudvarról nyíló pincén keresztül le lehetett jutni a Tömlöcbástya udvarára.

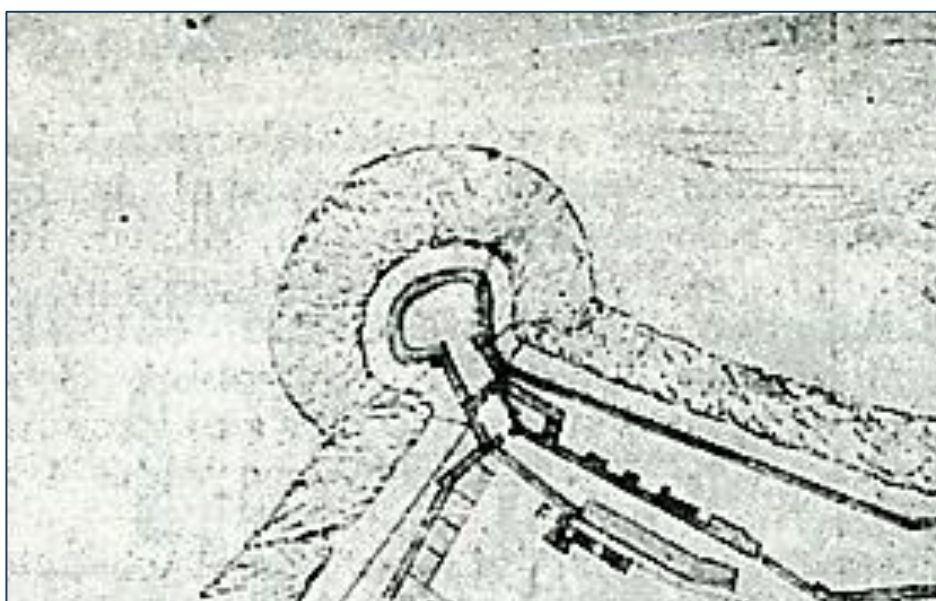
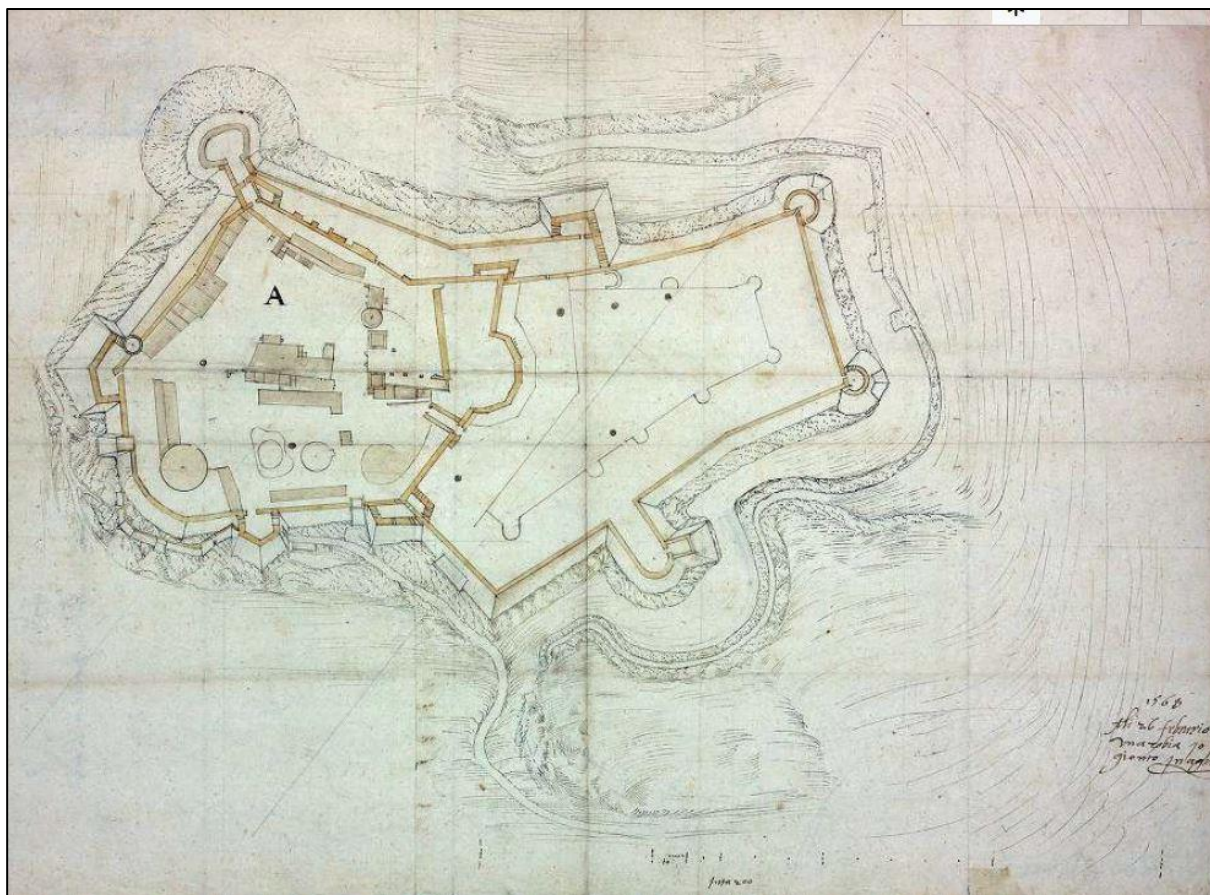
A FÖLDBÁSTYA és az északi külső várfal megerősítése A vár ÉNy-i sarkán, a középkori Tömlöc-torony előtt Dobó egy tapasztott palánk falú **földbástyát** emelt. A bástyát említi Tinódi, bár nem írja, hogy dobó építette volna. A bástya palánkjának cölöplyukai a várfalsétány építése során elő is kerültek. A belső vár északi külső várfalát egy, a fal mögé húzott palánkkal erősítették meg. Tinódi ezt is említi és ennek cölöplyukai is előkerültek a legújabb ásások során...”

„Az 1552-es ostrom során a másik erősen támadott várrész az északnyugati volt, a FÖLDBÁSTYA és környéke. A palánk szerkezetű bástyát megpróbálták felgyújtani, a fölötte álló Tömlöc-tornyot valamint a szomszédos nagy palotát és a nyugati várfalat, valamint az északi külső várfalat tüzésséggel rombolták le. Az ostrom során rommá lőtt középkori Tömlöc-torony felett valószínűleg a hamarosan megépítették a Tömlöcbástya nyugati felét is. Bár a vár 1568-as alaprajzán ezt nem ábrázolják túlságosan pontosan...”

Részlet Buzás Gergely periodizációs alaprajzából, 2017, Kézirat

⁸ Buzás Gergely: Az egri vár építéstörténete, Kézirat a 2017-es régészeti dokumentációhoz.

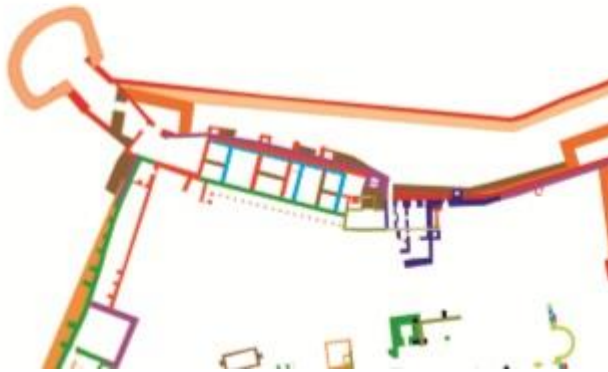

mégis bizonyosan ez a bástyarész látható a rajzon, ugyanis az itt végzett ásatások során Kozák Károly nem talált másik, az alaprajzon ábrázolt vastag bástyafallal jobban azonosítható falmaradványt, bár a középkori torony szomszédos falai előkerültek a FÖLDBÁSTYA belsejében.

Az új bástyafal földszintjén kaput nyitottak a FÖLDBÁSTYA felé, amelybe a visszabontott középkori torony falai között vezetett egy nyaktag. A bástya déli falának külső falsíkja ekkor még a középkori torony külső falsíkja felett emelkedett, **csak később köpenyezték meg**. A kapu mellett lőrést alakítottak ki a nyugati

várfal védelmére. Az új bástyarész földszintjét É-D-i tengelyű dongaboltozattal fedték le. A boltozat feletti emeleti térből csak egy lőrés nyílt, ami a bástya kapujának előterét ellenőrizte. Ezt a szintet fafödém fedte, amelynek mestergerendáját a nyugati falba építették be, fészke ma is jól látható. A harmadik szintről két lőrés nyílik a nyugati falon a FÖLDBÁSTYA felé. A déli fal csak a földszintem maradt fenn, de az emeletek lőréseinek helyzetéből adódóan a felsőbb szinteken ott nem lehetett lőrés, mert mögötte már nem fért volna el semmilyen fegyver. A bástya bejárata déli bástyarész középkori eredetű hátsó falában nyílt, a mögötte elhelyezkedő bástyaudvart az ostrom után betöltötték.

A betöltésből a feltárás során többek között az 1552-ben felrobbant székesegyház-sekrestye ablakmű töredékei kerültek elő nagyobb számban. A feltöltéssel valószínűleg egy rámpát alakítottak ki, amely a gótikus nagy palota helyére épült új épület és az északi fal között, a palota emeleti szintjén kialakított falszorosba vezetett fel.

„A nagy palota újjáépítése (1553-1554)

1553-1554 között állították helyre az északi nagy palotát. A palota nyugati végében álló pincét, amelynek keleti ajtaja és ablaka a Tömlöcbástya udvarának betöltése révén föld alá került tömlöccé alakították, de eredeti lejárta megmaradt, ami a loggia szintén épen maradt lépcsője alól nyílt. A pince felett megmaradt a földszint is, amit egy K-Ny-i irányú válaszfallal kettéosztottak, hasonlóképpen mint harmadik helyiséget is.

1558

A püspöki ház (1558)

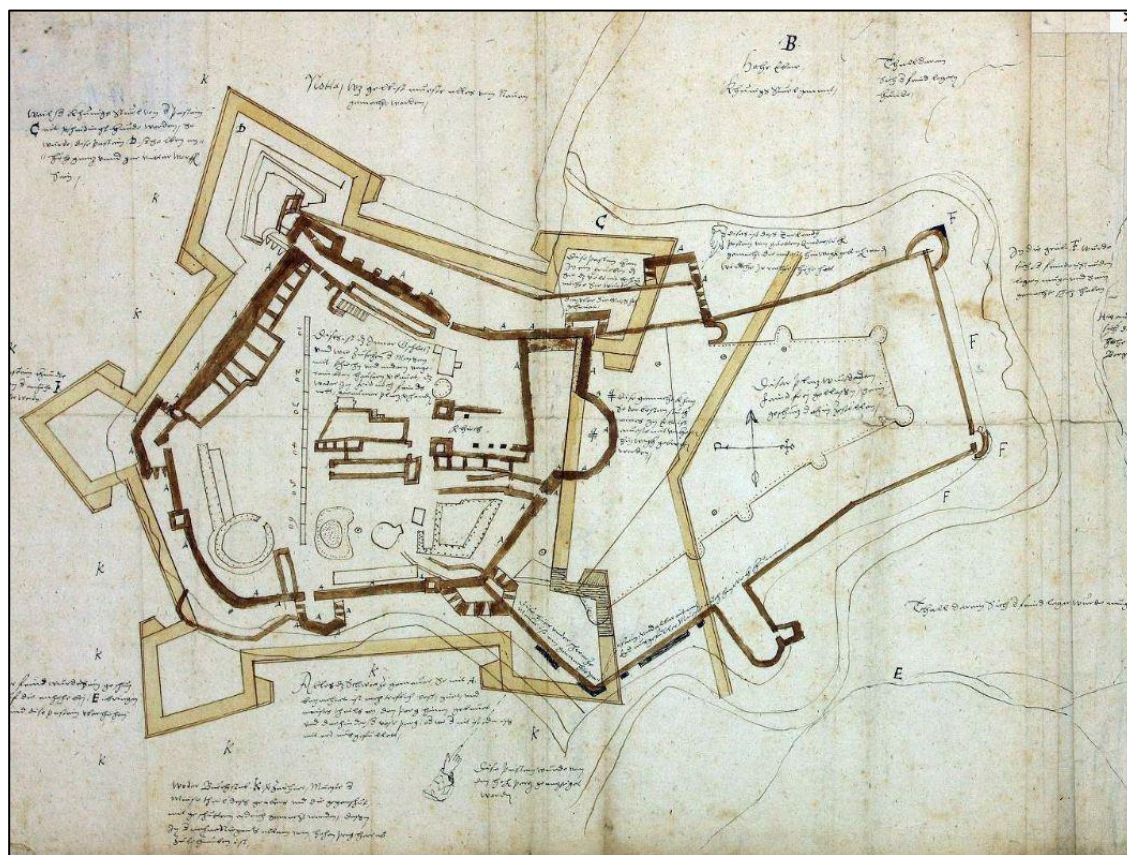
Mivel a nagyrészt elpusztult és az eredetinel jóval szűkösebb formában újjáépített régi nagy püspöki palotát a vár tisztjei foglalták el, az újra Egerben tartózkodó püspök számára szükség volt egy használható palotára, amit **Verancsics** még 1558-ban fel is épített az a TÖMLÖCBÁSTYA és a konyha épülete közé, felhasználva a XV. századi püspöki lakótorony maradványait. A palota északi szárnyának emeletén egy „nyári palota”-nak nevezett terem, feltehetően nyitott loggia foglalt helyet. A püspöki ház helyiségei az 1558-as várleltártól kezdve jelennek meg a forrásokban, majd ezeket az épületeket az 1588-as és 1594-es leltár mér Verancsics püspök házának nevezi.

A FÖLDBÁSTYA és a Tömlöcbástya újjáépítése (1568-1572)

A vár ÉK-i sarkát védő palánkrondella, a FÖLDBÁSTYA fülesbástyává való átépítését már 1560-ban megtervezte Paolo Mirandola. Akkor ez nem valósult meg, Verancsics a régi rondellát újjátarta meg

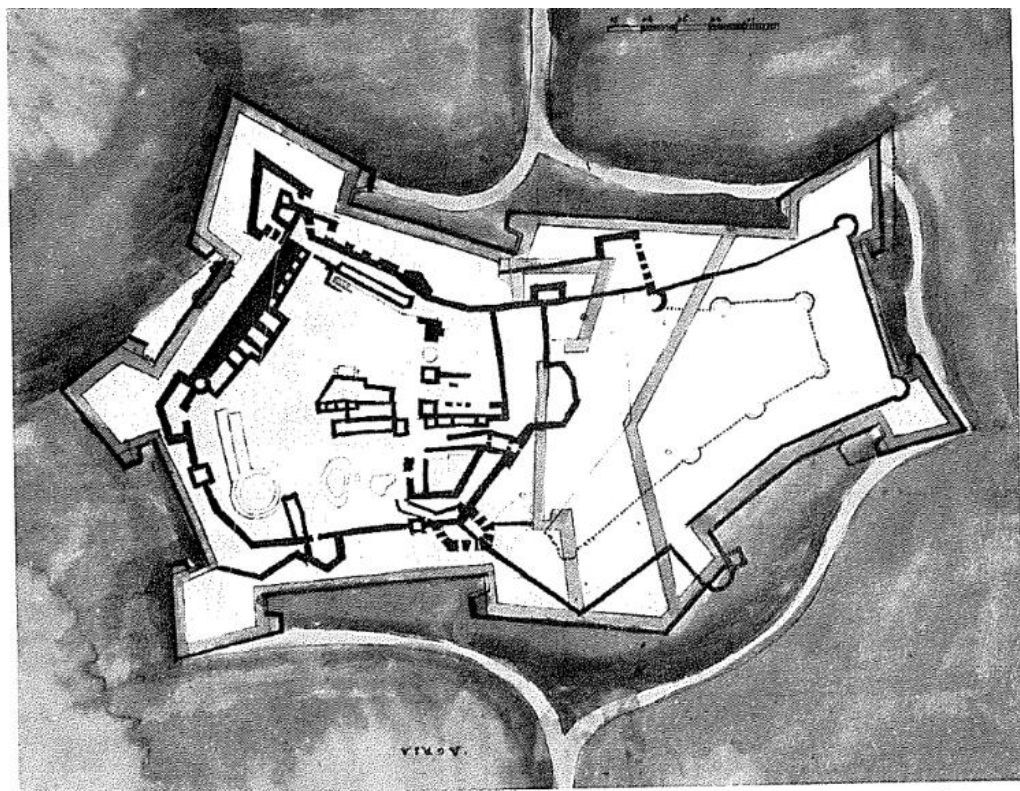
1561-ben és 1568-ban még mindig ez állt. Azonban az 1572 márciusában készült tervrajzok mindegyikén már a Mirandola tervnek megfelelő, de kissé szabálytalan palánszerkezetű fülesbástya látható. Ezeken a terveken eltűnt a Tömlöcbástya délnyugati felének terme, a FÖLDBÁSTYA délnyugati szárnya pedig két lőréssel látott kőfalként jelenik meg.

Baldigara C terve, illetve a Hofbibliothekban őrzött terve, valamint Nicolo Angelini 1572-1574 között készült felmérése jelzi a bástya kazamatáját is. Ezek a rajzok lényegében megegyeznek a Kozák Károly által feltárt kazamatákkal. Tehát a bástya kőből készült kazamatái, és az azokat védő palánszerkezetű homlokfalak 1568-1572 között épültek meg. A palánk nyomait 2014-ben sikerült feltárni. A palánszerkezet miatt a bástya ekkor még aligha lehetett magasabb mai állapotánál. A FÖLDBÁSTYA megépítésével egyidejűleg köpenyezték meg a Tömlöc bástya DNY-i sarkát, és lebontották le a bástya DNY-i termének hátsó falát, valamint földékeit. A bástyaudvarból dél felé, a vár központi udvarára nyitottak egy ajtót.

Ottavio Baldigara „C” terve 1572

[Eger, vár alaprajzai 1568–1572-ből.] [G I h 154/1]

22. Eger. Vár. Natalis de Angolinis (?) alaprajza, 1573 (Karlsruhe, Badisches Landesarchiv)

Heves Megye Műemlékei II. Voit Pál, Szerk. Dercsényi Dezső, Budapest, 1972. 85.

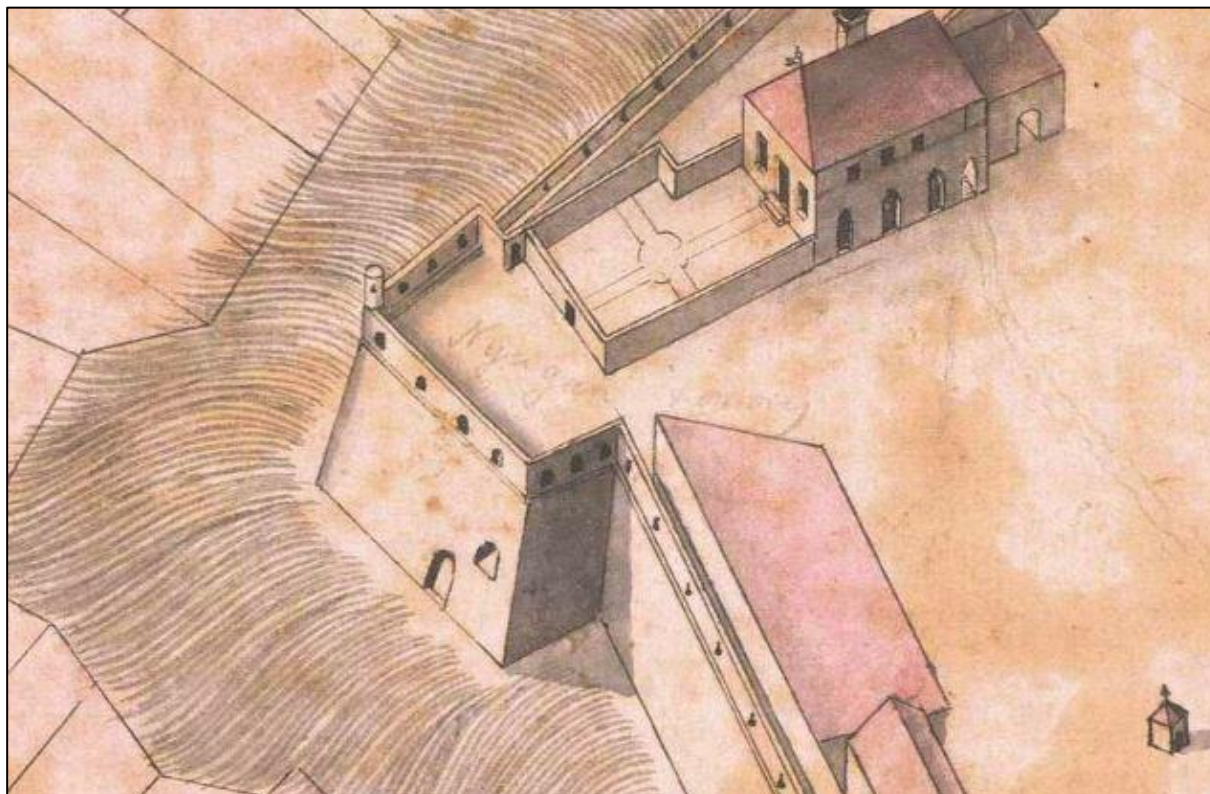
A nagy palota átépítése 1581-87

Az 1588-as rajz alapján készült Houfnagel rézkarc a várat nagyjából abban az állapotban ábrázolja, ahogy az 1577-es és 1580-as írott források is leírják, tehát az 1580-as években léptékű erősítések aligha folyhattak. Ebben az időszakban a legjelentősebb munka az északi nagy palota kibővítése lehetett. Az 1588-as és 1594-es leltárakban a palota épületében említene három Ungnád Kristóf által építtetett szobát, köztük egy kis előszobát a tömlöc felett. Az utóbbi a palota nyugati végében, a pince feletti szobával azonosítható, ugyanis itt az 1568-72-es alaprajzok még nem jeleznek épületet. A palota falkutatása során a pince felett egy válaszfal nyomai is előkerültek ezt a válaszfalat ábrázolja az 1774-es és 1776-os felmérések is. Ezeken feltűnik egy további szoba is a várfal tetején, az előbbiektől nyugatra, a Tömlöcbástya mellett. Feltehetően ezt a három szobát építette Ungnád Kristóf. A szobák, és északi faluk is befordul dél felé, majd ezen a keleti falon egy ablak is előkerült. Tehát építésükkor még nem volt meg teljesen a palota hátsó, északi traktusa. Az 1588-as inventárium említ is egy udvart, majd egy szobát a Királyszéke felőli oldalon. Ez az épület középső részén helyezkedhetett el: a földszint középkori konyhája és a középpilléres termének nyugati felének a helyére épült dongaboltozatos szoba feletti részen. Északi falát a falkutatás során Kozák Károly és Détsy Mihály azonosította.

A Föld- és Tömlöc-bástya újjáépítése

A FÖLDBÁSTYA 1568-1572 között épült palánszerkezete az ostrom, valamint az építése óta eltelt több mint 20 év után nyilván igen rossz állapotban lehetett. A törökök nem a palánkból készült régi

homlokfalakat újítták meg, hanem a kőből épült ágyúterem falait magasították fel a Tömlöcbástya tetejéig, majd egy hengertagos övpárkánnyal és pártázattal zárták le. A bástya újonnan épült felső részét nem töltötték fel földdel, és csak az északi részét fedték le egy részleges fafödémrel. A szomszédos Tömlöcbástya belsejét viszont földdel tömték meg, nyugati falának tetejét visszabontották, így a bástya belsejét összenyitották a megemelt Földbástyával.”

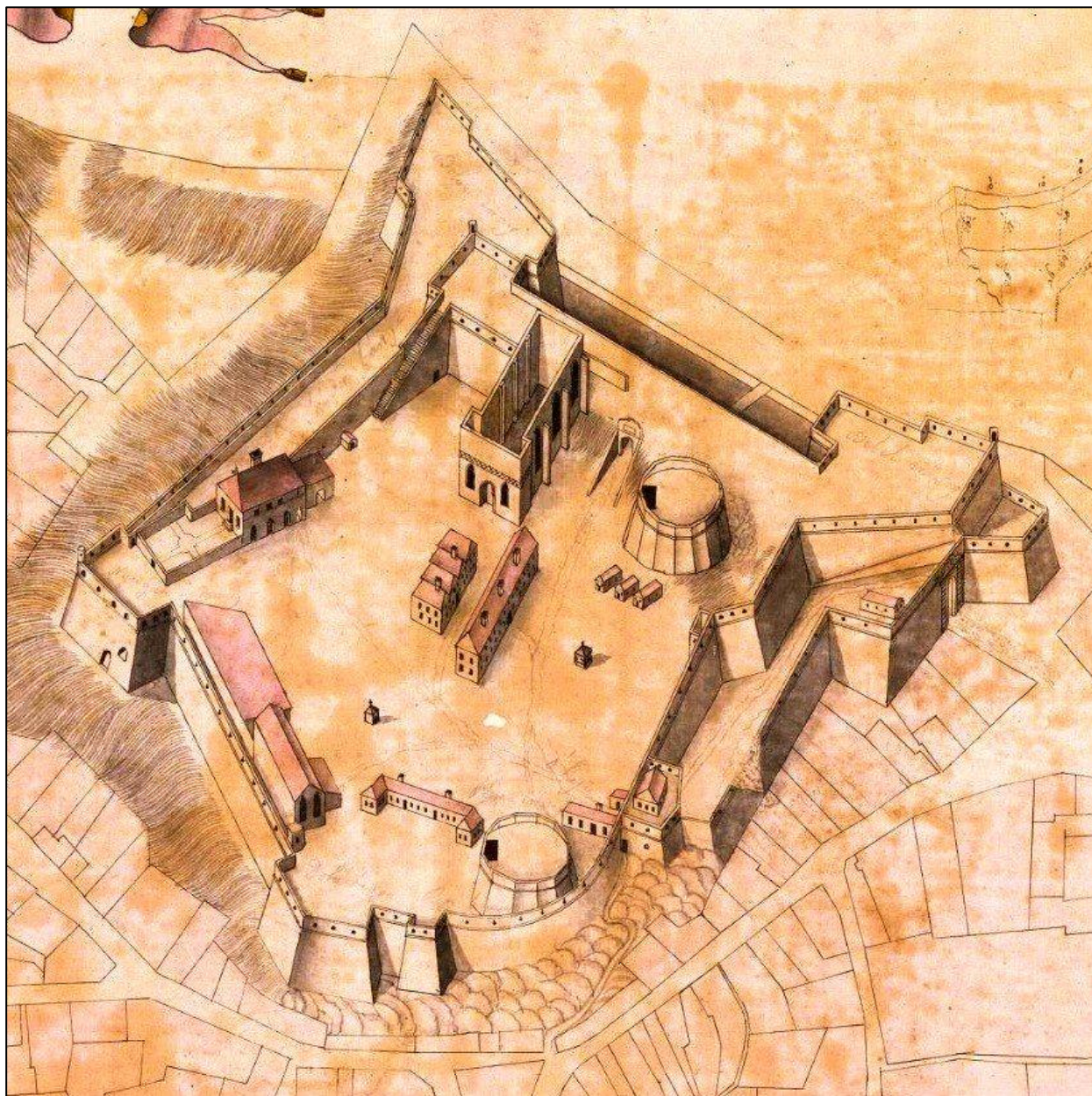
Az 1753-as állapot a *Mappa Agriensis arcis et terreni circumjacentis* részlete

Méret	115 x 88
Jelzet	Heves Érseki. gazdasági levéltár 125
Főcím	(Mappa Agriensis arcis et terreni circumjacentis)
Tárgy	Az egri (Heves m.) vár és környékének várostérképe
Dátum	Keletkezés: (1753)
Közreműködők	Készítő: (Házael, M. Hugo>)
Technikai jellemzők	Technika: Cop; magg; cb; 115 x 88; so; M: 10 (org. V.) = 21 mm = 1:900A Dóka-féle katalógus méretarány nélkülnek tekinti e térképet. számokkal, miután maga a térkép is befejezetlen.*; col. (Feliratok nélkül.)
Tartalmi jellemzők	Leírás: Eger utcahálózata, vár, várfal, vízárók, főtér, háztömbök, egyes épületek homlokzati rajzban

Adatbázis forrás

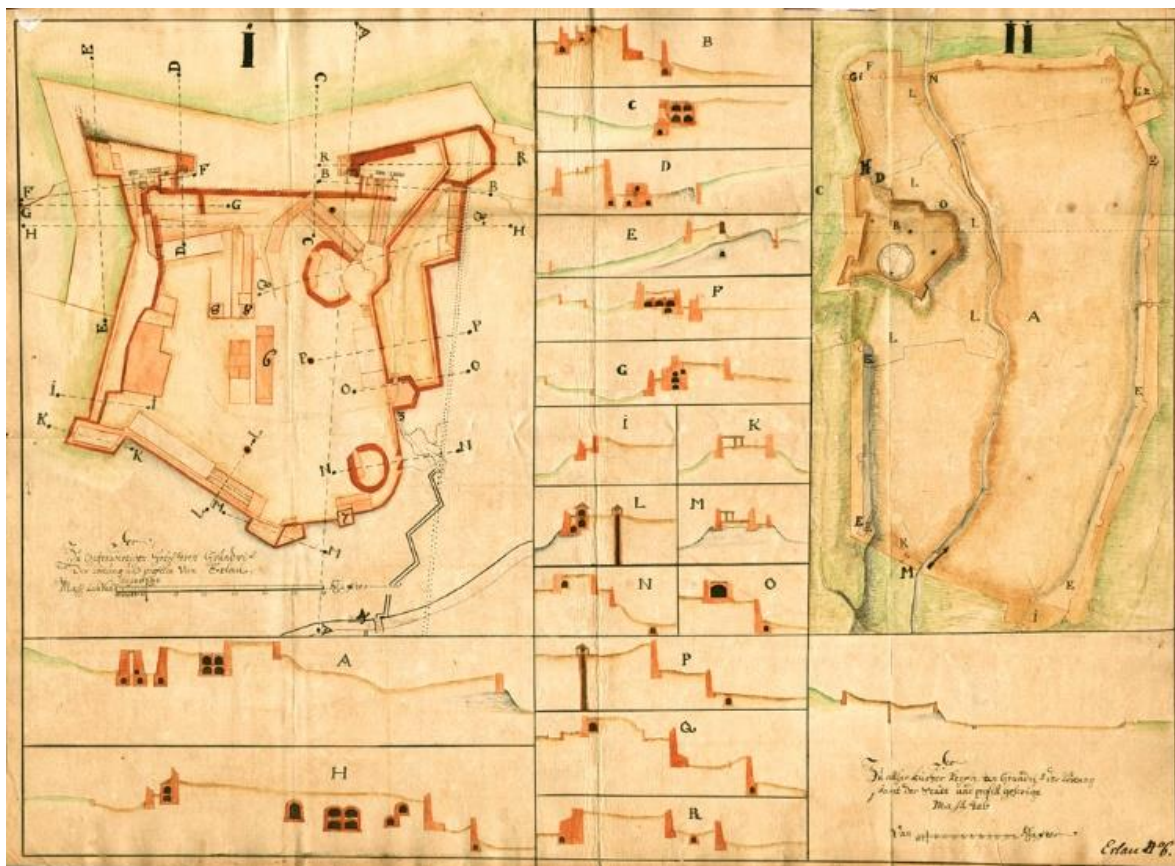
Heves Megyei Levéltár • [Egri Érsekség Gazdasági Levéltárának térképei](#) •

[Heves megye kéziratos térképei](#)

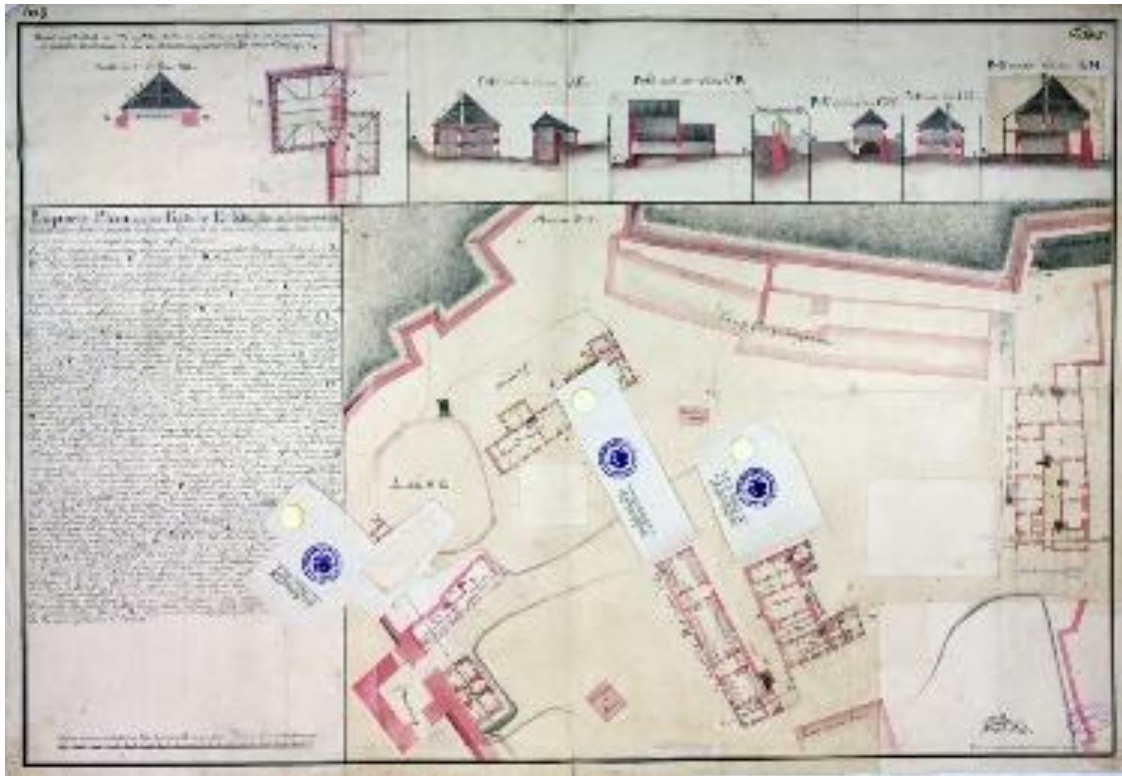

<https://maps.hungaricana.hu/hu/MegyeiTerkepek/1650/view/?bbox=-6025%2C-11382%2C20493%2C161>

Az utóbbi objektumról, a 19. század végéig nincs is ábrázolás. Zinzendorf 1715-ös, Hazael Hugo 1753-as ábrázolásán (l. fent) ezen a területen nem ábrázol semmit, az utóbbi esetében a területet a középkori eredetű provizori palota ároktetős épülete uralja.

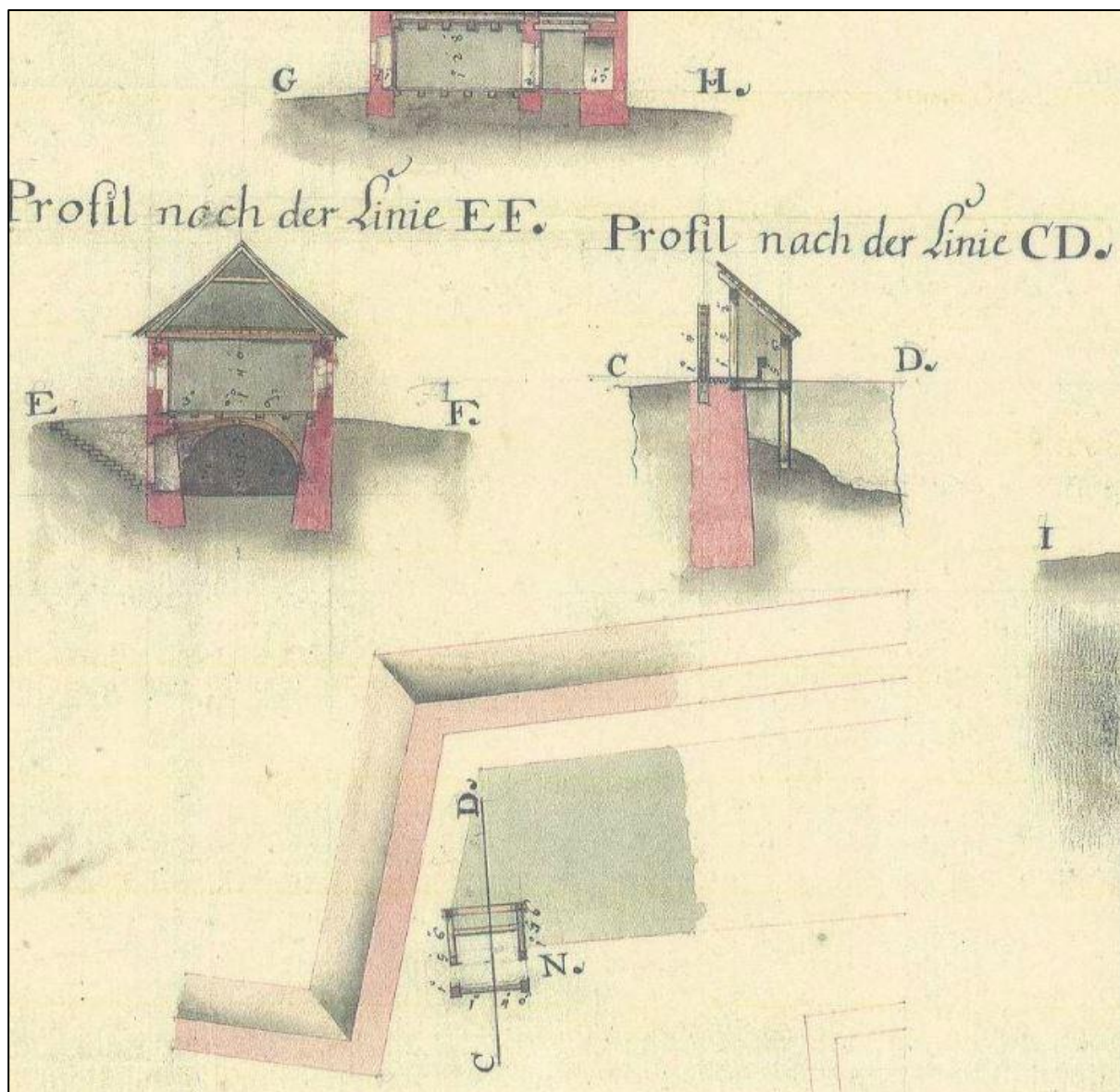
<https://maps.hungaricana.hu/hu/HTITerkeptar/37640/view/?pg=0&bbox=3100%2C-3500%2C6017%2C-2026>

<https://maps.hungaricana.hu/hu/HTITerkeptar/37640/view/?pg=0&bbox=3100%2C-3500%2C6017%2C-2026>

TÖMLÖCBÁSTYA, PUSZTULÁS - ÉS HELYREÁLLÍTÁS TÖRTÉNET

Míg az 11753-as Hazael Hugó által ábrázolt várostérképen még a két bástya teljes épségben volt, az 1775-ös várostérképen a Földbástya falkoronája lepusztult, oly annyira, hogy ide a katonaság a Raportsplan ábrázolása szerint árnyékszékeket épített a Tömlöcbástyára háttal a Földbástyának. A 18-19. század során a bástya tovább pusztult, terepszint fölötti falait lebontják, mint Kozák Károly beszámolója tudósít (l. lejjebb) a falakat 1963-ban már olykor 8 méter törmelékréteg fedte.

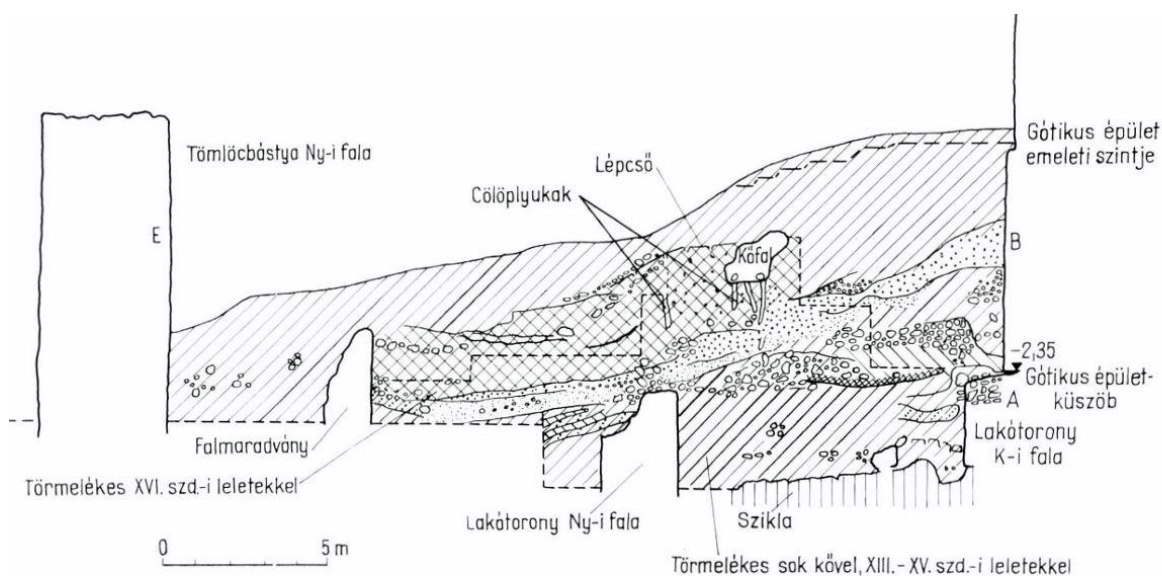
A vár két bástyájának feltárásáról, a helyreállításról, illetve annak metódusáról Kozák Károly Sedlmayr Jánossal jegyzett cikkben számol be a Magyar Műemlékvédelem évkönyv 1969-es hasábjain⁹

„Az egri várban a két világháború között folyó feltárások sokévi megszakítás után 1957-ben folytatódtak. Ekkor költözött fel a múzeum a városból a várba. A múzeum kezelésébe került

⁹ Kozák Károly-Sedlmayr János: Az Egeri vár Tömlöc- és Földbástyájának helyreállítása In: Magyar Műemlékvédelem VI. 1969. 245-270.

várban ez év telén kezdte meg az Országos Műemléki Felügyelő ség a gótikus püspöki palota régészeti és műemléki feltárását. A folyamatosan végzett kutatómunkát a következő években követte a helyreállítás. E munka eredményeként először a gótikus püspöki palota készült el. Ott kapott helyet a vár történetét. Az Országos Műemléki Felügyelőség Évkönyvében megjelent munka folytatásának szánjuk a Tömlöc- és Föld bástya feltárásáról és helyreállításáról szóló beszámoló. A kutatás során fontos adatokat nyertünk középkori várépítészetünk történetéhez. A helyre állítási munka jelentős mértékben hozzájárult az egri várban folyó helyreállítási munkánál alkalmazott módszerek finomításához, kidolgozásához.”¹⁰

„A gótikus püspöki palota Ny-i oldalához kapcsolódó Tömlöcbástyát a feltárás előtt vastag törmelékréteg fedte. A helyenként 8 méter vastagságot is elérő törmelékréteg feltárása után ismertté vált a bástya alaprajza és belső szerkezete, a különböző időben végzett építkezések időrendje. A szabálytalan négyszög alaprajzú bástya egy korábbi építmény, torony falaihoz épült hozzá. Több helyen rá is épült a lepusztult vagy lebontott fal maradványaira.”¹¹

248. kép. A bástya nyugat—keleti metszete

„Az előkerült falmaradványok közt mutatkozó összefüggések, falszövetek közti különbségek meg erősítették azon korábbi megfigyelést, hogy a bástya D-i falának alsó rétege, része az egri vár leg korábbi falai közé tartozik. Ez a várfal É felől védte a várat. Ehhez épült hozzá később — korábbi építkezéseket követően — a gótikus püspöki palota és a jelenleg megismert Tömlöcbástya helyén egy kor álló gótikus torony is...Méretei, helye, s az itt talált korai leletek — Árpád-kori edénytöredékek, nagy méretű, boltozati bordák töredékei — arra engednek következtetni, hogy a maradványok egy XIII. század közepén, második felében épült lakótoronyhoz tartozhattak.”¹²

¹⁰ Uo. 245.

¹¹ A feltárási munkák az archív fényképek tanúságai szerint ezen a területen 1958-ban kezdődtek (l. következő fejezet)

¹² Uo.

244. kép. A Tömlöcbástya keleti része és a gótikus épület a feltárás előtt

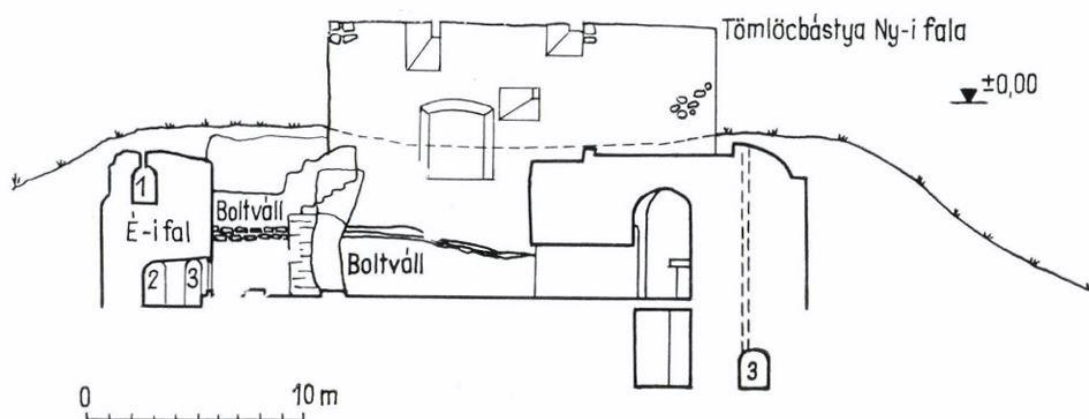
A Földbástya feltárása értelemszerűen kapcsolódott a Tömlöcbástya feltárásához.

„A Tömlöcbástyához Ny-ról csatlakozó Földbástya építéstörténete a legmélyebb szinten feltárt, a már előbb említett XIV — XV. századi várrendszer kaputornyának építésével kezdődik. Ez volt az előz ménye a most látható bástyának. A Földbástya alsó termeiben feltárt falak jól azonosíthatók a már bemutatott 1568-as váralaprajz megfelelő részletei vel (251. kép). Ezek a maradványok ahhoz a bástyához tartoztak, amelyről Tinódi is megemlékezik a vár 1552. évi ostromát elbeszélő munkájában.²² Az ostrom pusztításai és az azt követő építkezések tették szükségessé a Földbástya korszerű, a vár egyéb részeihez alkalmazkodó — Tömlöcbástya, Dobóbástya, Ny-i és E-i várfal — kialakítását.”¹³

„A bástyát feltárás előtt teljesen eltakarta a föld. Kőépítménynek nyoma sem látszott. A Tömlöcbástya DNy-i sarkán 1956-ban beszakadt a föld, s a nyíláson át egy boltozott terem K-i része vált láthatóvá. A terem K-i falában egy még mélyebbre vezető nyílás, fölötte egy kőből falazott hevederív, még feljebb pedig egy másodlagosan épített román kori faloszlop lábazati köve[^] helyezkedik el). E teremrészből E-i irányba egy másik boltozott folyosó indult, amely a

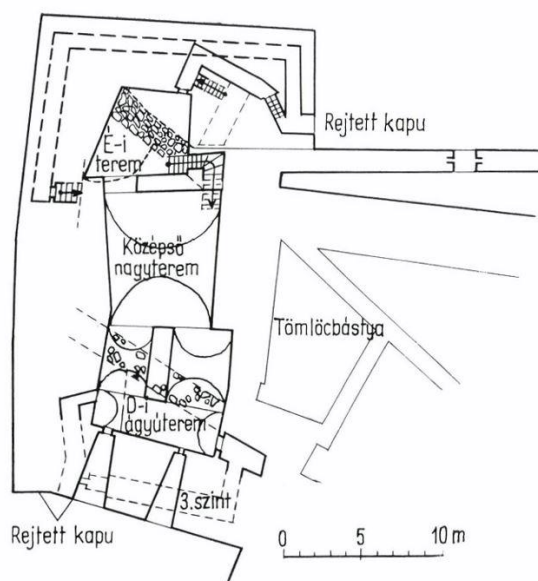
¹³ 254.

Tömlöcbástya Ny-i kapuja előtt feltárt nagy terembe vezetett A bástya belsejét és a falakon kívüli területet több méter vastag törmelékréteg fedte. Ennek és a leszakadt boltozatok maradványainak kitisztítása több évi munkát jelentett.”

275. kép. A Földbástya észak—déli metszete

„A Tömlöcbástya Ny-i kapujának É-i oldala mellett került elő a Föld bástya É-i termébe vezető lépcső. Az L alakú lépcső és a felszín felett álló építmény maradványai rossz állapotban voltak, de a hiteles helyreállításhoz elégségesnek mutatkoztak. Ugyanez mondható el a bástya D-i részéről is, ahol a D Ny-i sarok nagy mértékben lepusztult, s már korábban is javításra szorult (280., 281., 282., 283. kép). A bástya É-i falának feltárásakor megtaláltuk a rézsűs lábázat csekély maradványát, s az ahhoz csatlakozó egy kori töltés íve is jól kirajzolódott. Ez a töltés vette körül É-ről és Ny-ról a Földbástyát.”

274. kép. A Földbástya alaprajza

A TÖMLÖCBÁSTYA HELYREÁLLÍTÁSA

„A vár rendszeres feltárására és folyamatos helyreállítására vonatkozóan jóváhagyott programmal rendelkezünk, amelyet az OMF Tervezési Osztálya 1966-ban állított össze.²¹¹ E távlati terv készítésekor még kétféle elképzelést tartottunk lehetségesnek: egy kisebb programot részleges feltárással és főként csak állagmegóvás megvalósítását -, vala mint egy nagyobb programot, a vár egészének teljes feltárásával, a feltárható építmények helyreállításával, ill. bemutatásával, általában az összes műemléki lehetőség kiaknázásával. Ez utóbbi maximális terv a látogatók minél tökéletesebb kiszolgálását, kulturált környezetet is biztosítana, és ezért kiterjed a várfalakon kívüli közvetlen terület rendezésére, a várlejtőkre és a vár alatti gyűrű sen elhelyezkedő házsorra is. A kétféle tervezet közül végül is a nagyobb programot fogadták el, amelynek megvalósításához a Megyei Tanács nem csak elvben ragaszkodott, hanem évenként biztosított nagyobb összeggel hozzá is járul...

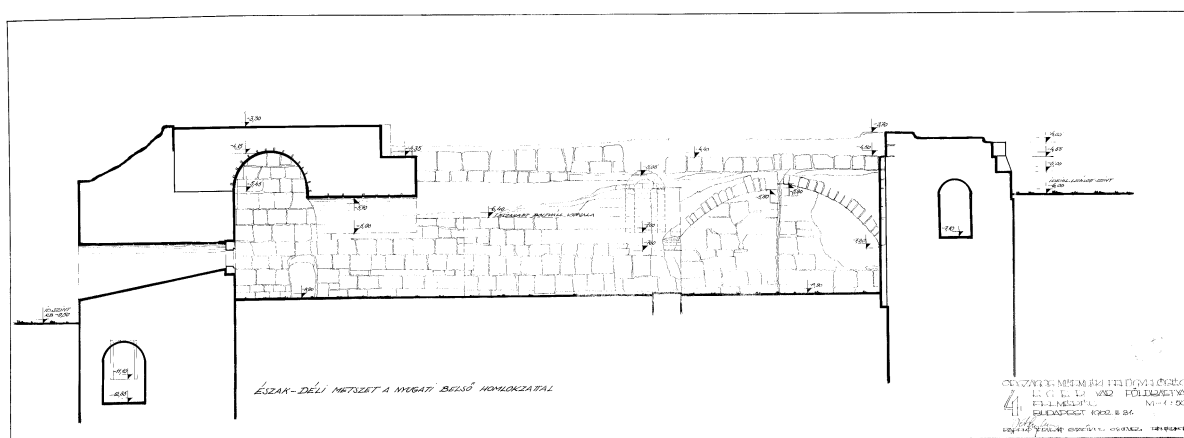
A helyreállítás mérvében és módjában a műemléki szempontok elsődlegesek. A vár felhasználását tekintve felhasználása kizárólag kulturális és idegenforgalmi igényt szolgál. A meglevő és feltárt emlékeket, tárgyi leleteket évenként már ma mintegy 350 ezer, távlatban előreláthatóan 500 ezer látogató keresi. A helyreállítási elvek következetes betartása e helyen fokozott mértékben szükséges, hiszen sokan itt ismerkednek meg a műemlék-megóvási, és bemutatási módszerekkel, helyes történet szemlélettel. **A kialakult műemléki elveknek megfelelően eredeti részeken itt is csak a tudományosan megalapozott hitelesség mértékéig végzünk helyreállításokat, míg a bármely szempontból szükséges kiegészítéseknek, védőépületeknek, új rendeltetésű objektumoknak világos megkülönböztetéssel, korszerű építészeti jelleggel mai keletkezésüket kell jelezniük.**

A várhegy északnyugati sarkában levő **Tömlöcbástya** a teljes védelmi rendszer jellegzetes része... A magas falakkal megmaradt Tömlöcbástya jellegzetes „ó-olasz” védőmű, amely a várfalak síkja elé kinövő tömegével, ágyúállásaival pásztázva védte a vár északi és nyugati oldalait. Az egykor kétszintes Tömlöcbástya a helyreállítás után is fedetlen romépület maradt.

Az állagmegóvási munka főként a falkoronák megerősítésére, a lőrések kiegészítésére, valamint a régi szintek visszaállítására szorítkozott. Arra törekedtünk, hogy a romterületen belül elválasszuk az egykori belső helyiségeket a külsőtől, mégpedig oly módon, hogy fedetlen udvarrészt füvesítettünk és szintjében műkölapokat helyeztünk el, a boltozott kilövőhelyiségeket pedig betonburkolattal láttuk el. Az udvar területén alapfalaival bemutattuk a középkori tornyot, amelynek szintjére a gótikus Palota mellőli várudvarról új fa szerkezetű lépcső vezet le. Az alsó szinteket lefedő, elpusztult dongaboltozatokat a helyreállítás során nem falaztuk újjá.

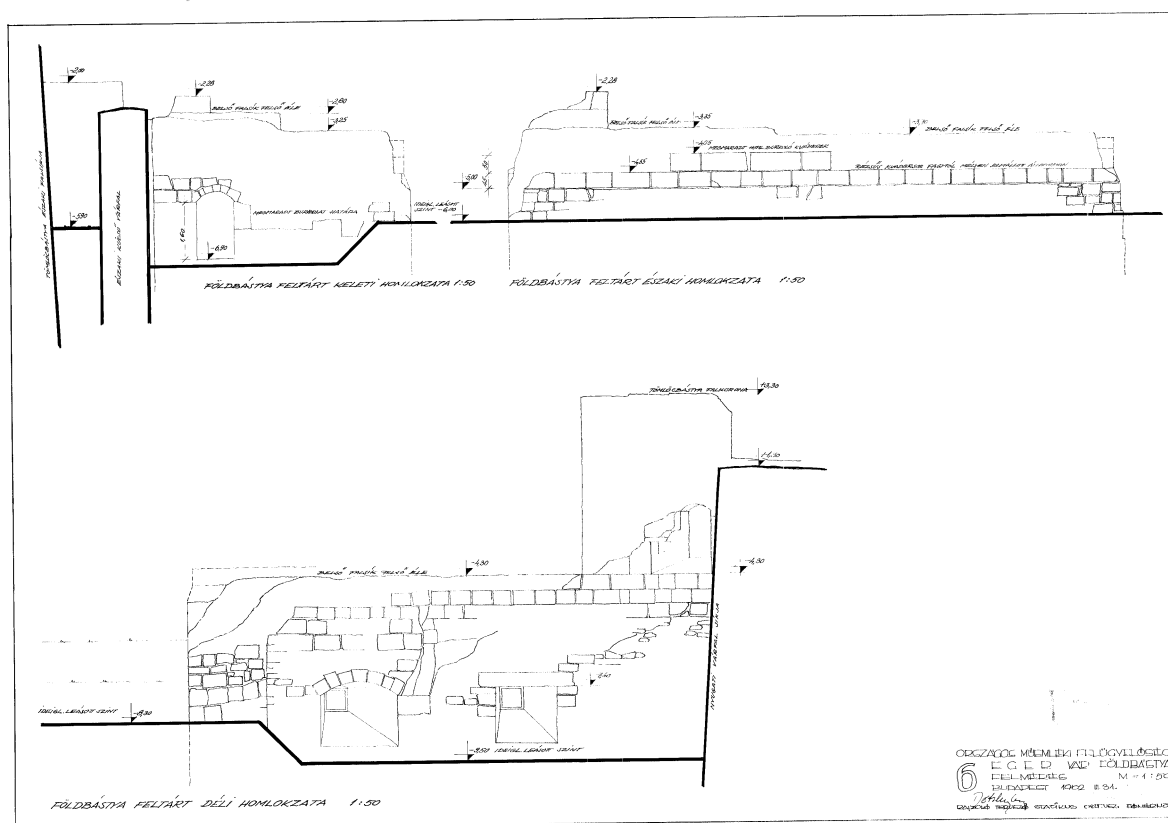
A **Földbástya** a XVI. század második feléből ki épült formájában szintén falakból, épületszerkezetekből és belső terekből álló, de a Tömlöcbástyánál alacsonyabb védelmi építmény. Jellegzetes ó-olasz bástyás védőmű ágyúállással, ágyútermekkel, ki lövő nyílásokkal és földalatti folyosókkal. Első szintjére, tetőzetére vonatkozóan hiteles adatok nincsenek, így egykori tömegének visszaállítására nem volt mód.”¹⁴

¹⁴ 261-266.

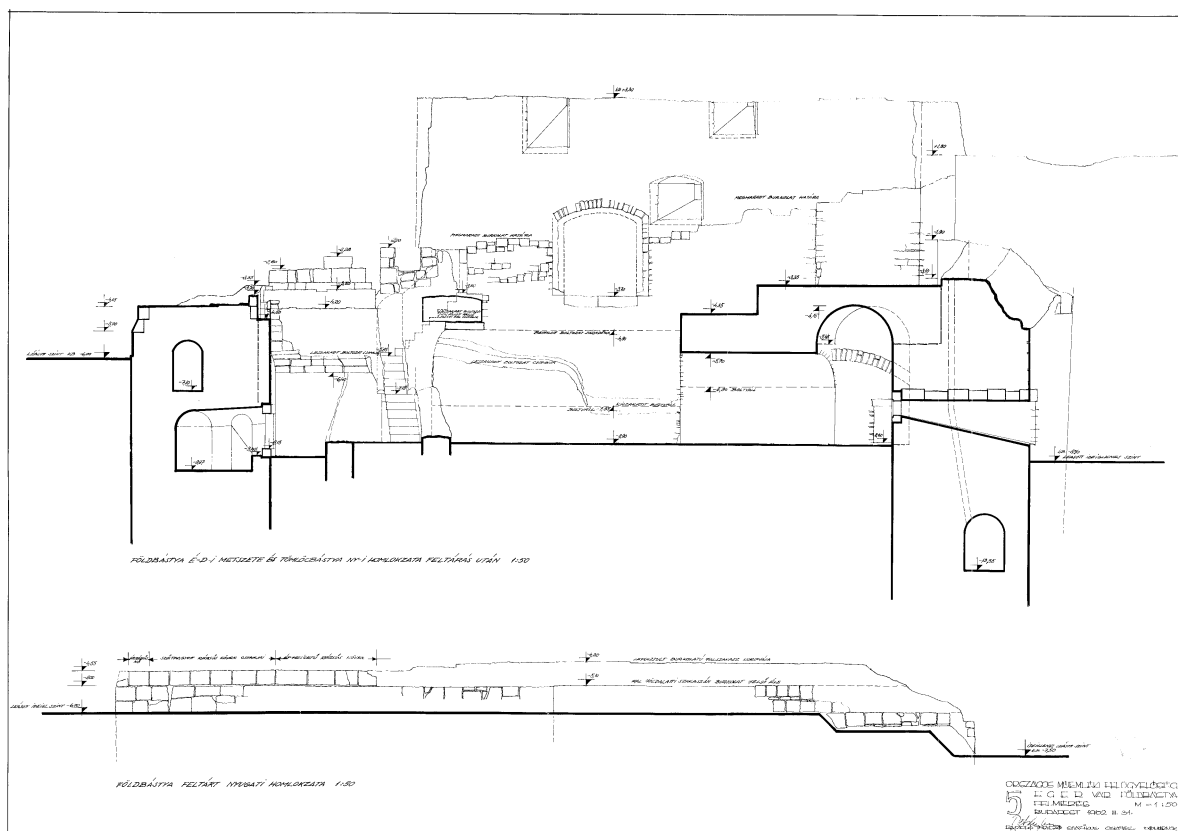

Eger, vár, a Földbástya felmérése Détsy Mihály 1962. MÉM-MDK Tervtár 15270

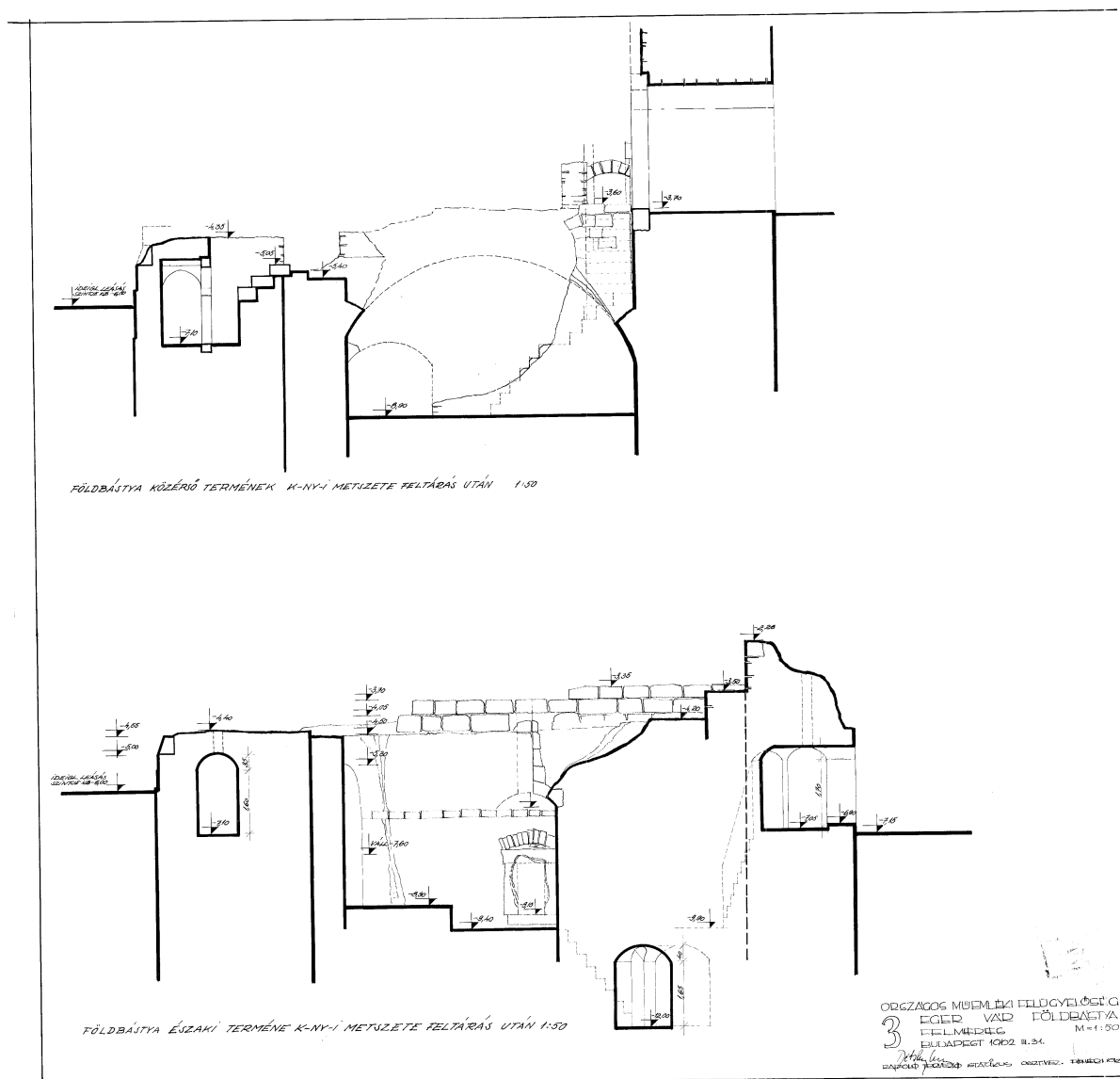
A Földbástya állagmegóvási munkáit kezdetben Détsy Mihály, majd teljes helyreállítási tervét Ferenczy Károly 1962-ben készítette. Ez alapján történt a kiomlott, boltozatok visszaállítása, illetve az előtér vasbeton födémének kivitelezése. Statikus tervező: Szlávik Tibor volt. A tervek művezetését Sedlmayr János látta el, majd ennek keretében a kisebb építészeti részleteket és a később előkerült maradványok bemutatását tervezte. A felmérési rajzokat 1962-ben Détsy Mihály készítette.

Eger, vár, a Földbástya felmérése Détsy Mihály 1962. MÉM-MDK Tervtár 15272

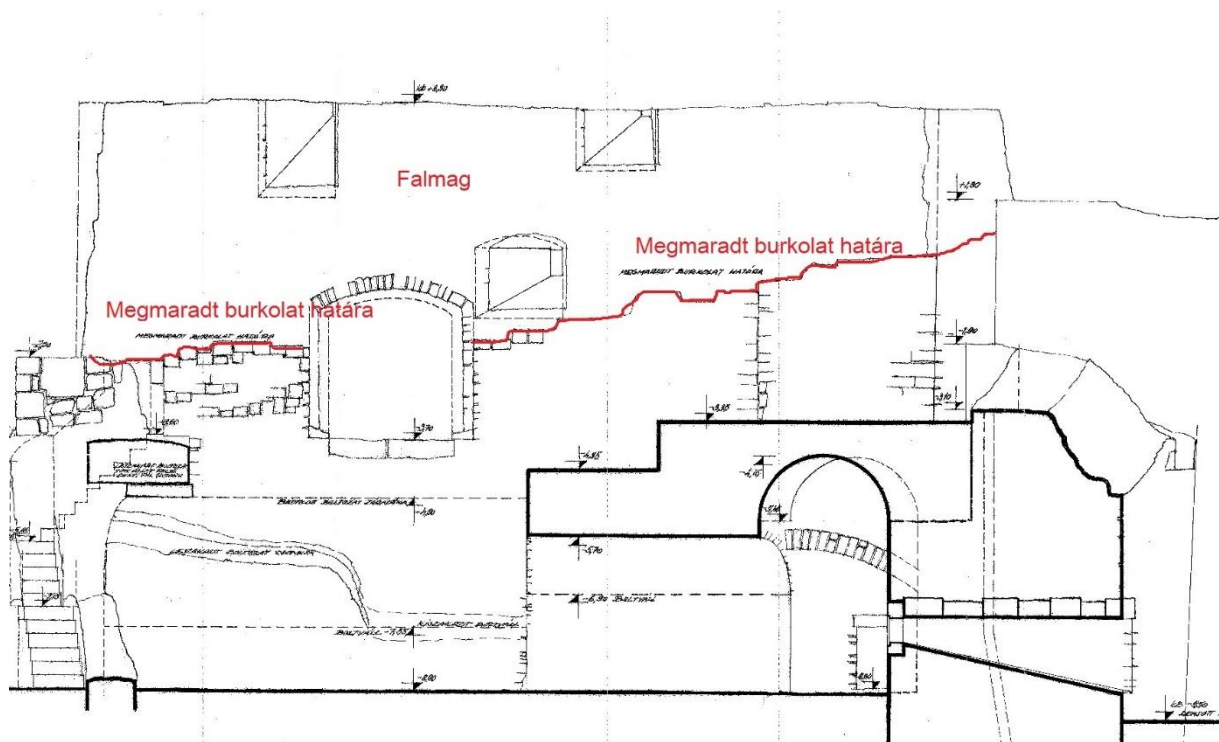

Eger, vár, a Földbástya felmérése Détsy Mihály 1962. MÉM-MDK Tervtár 15271

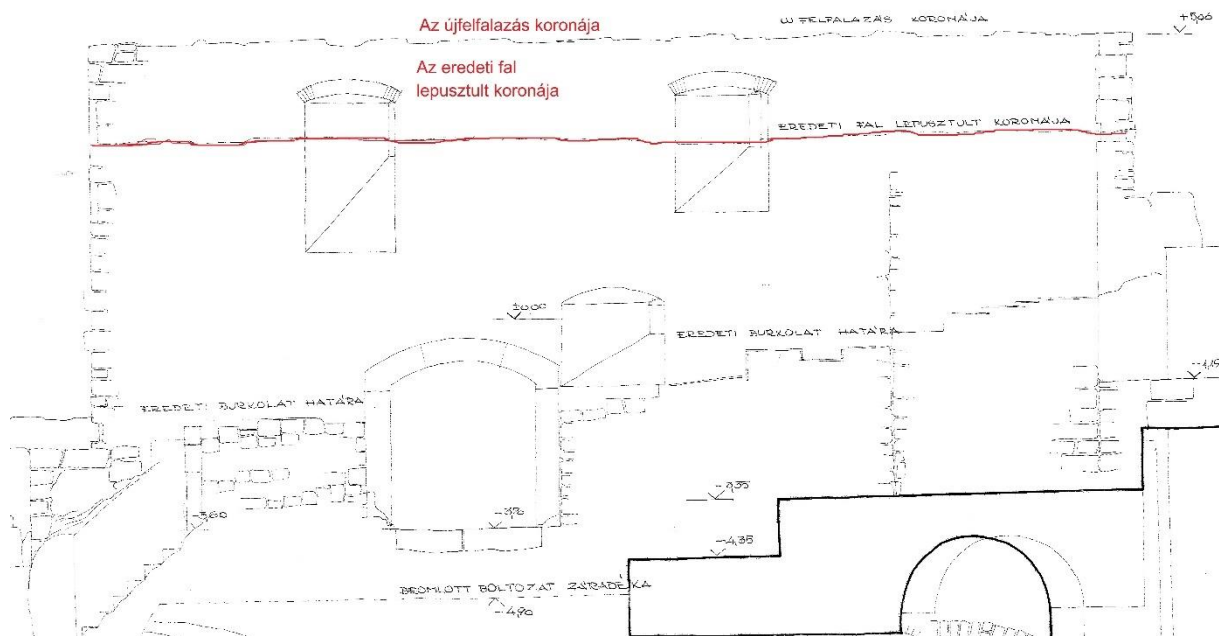

Eger, vár, a Földbástya felmérése Détsy Mihály 1962. MÉM-MDK Tervtár 15269

A Tömlöcbástya falkoronájának kiegészítését Sedlmayr János tervezte, a felmérést Nándori Kára végezte 1963-ban

Tömlőcbástya és Földbástya nyugat felől, felmérés és helyreállítási koncepció, Détsy Mihály, 1962. MÉM-MDK Tervtár 15271, lent: Sedlmayr János, Nándori Klára 1963. 27470

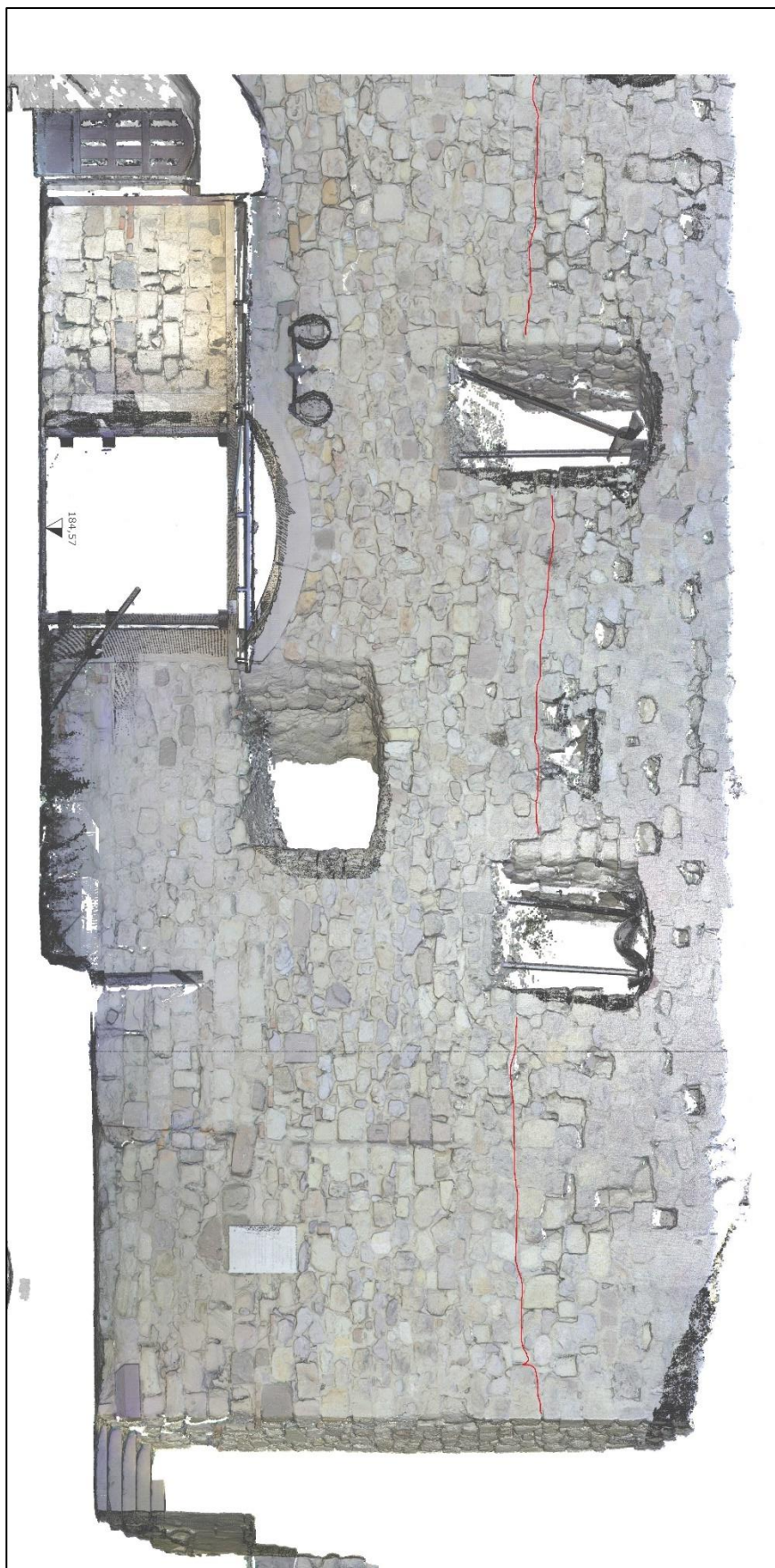
Tömlőcbástya és Földbástya nyugat felől, felmérés és helyreállítási koncepció, Détsy Mihály, 1962. MÉM-MDK Tervtár 15271, I Sedlmayr János, Nándori Klára 1963. 27470

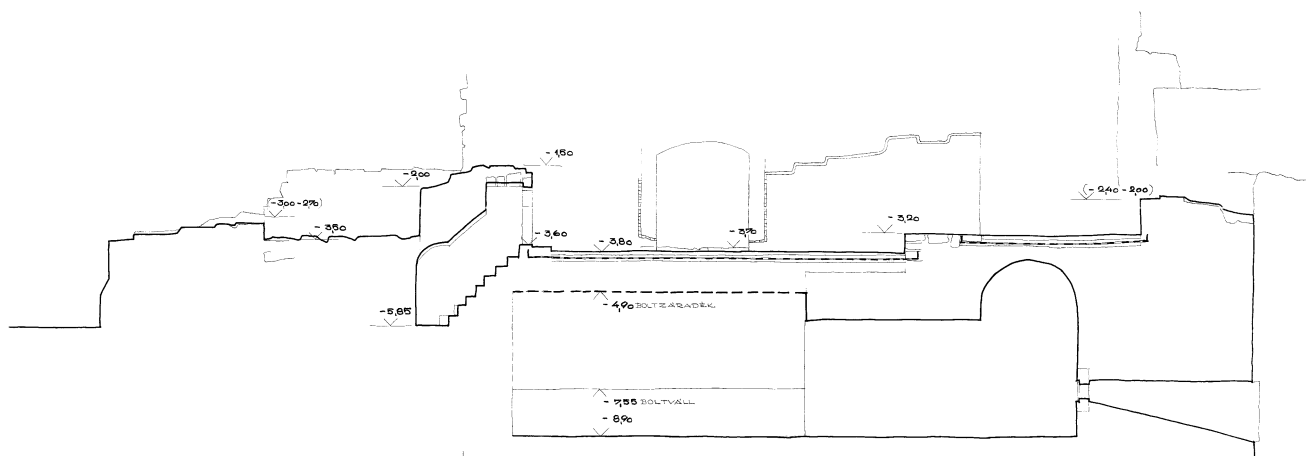
A Tömlőcbástya nyugati homlokzata (részlet), Horogszegi Tamás, 2025

A lepusztult falkoronát demjéni bányából hozatott új kváderekkel, tört kövekkel falzták fel a bástya hiányzó kváderburkolatát pedig a falazatok leomlott köveiből pótolták. A felső lőrések átboltozását téglából falzták.

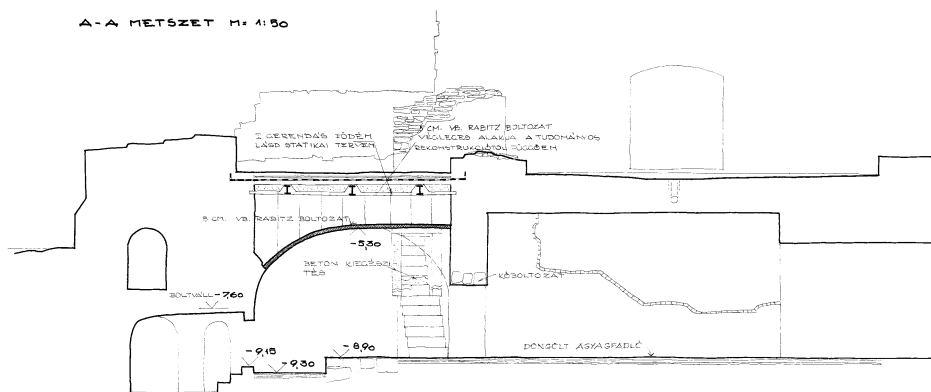

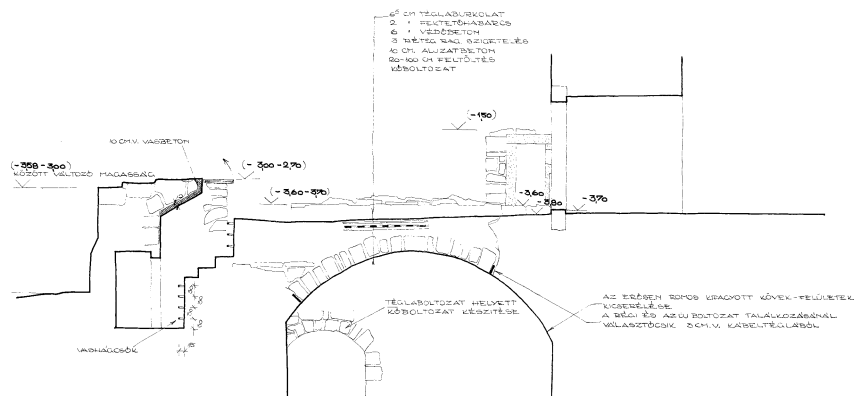
Digitális felmérés, MindiGIS Kft, 2025 a falkiegészítés határ falkutatás nélküli jelölésével

A-A METSZET M = 1:50

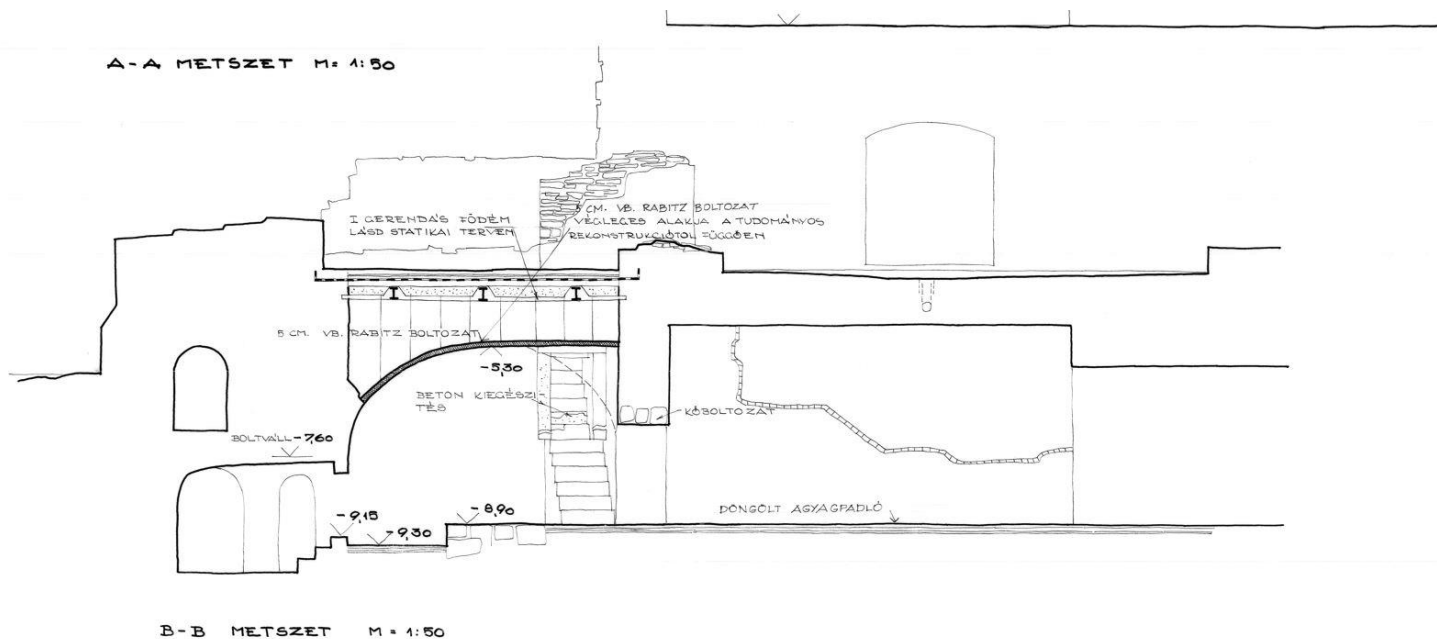

B-B METSZET M = 1:50

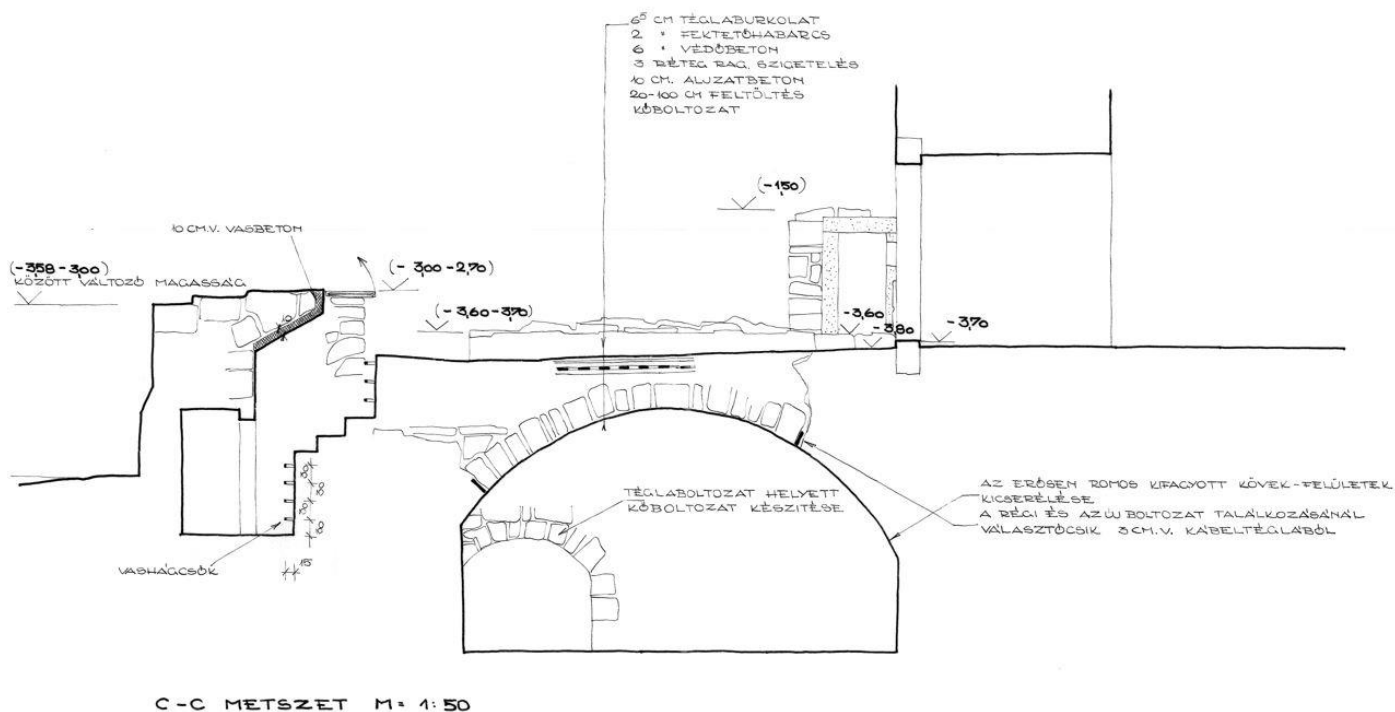
C-C METSZET M = 1:50

ORSZÁGOS MŰEMLEKI FELŐGYELŐSÉG
17 EGER-VÁR FÖLDBÁSTVA
 HESZÁROLÁSI TERV METSZETEK
 1963. V. 8. M = 1:50
 Szerkesztette: ...
 Rajta: ...
 Dátum: ...

A földbástya boltozatának és burkolatainak helyreállítási terve, Sedlmayr János 1963, MÉM-MDK Tervtár 13526

A tervek szerint a boltozatok 5 cm vastag rabitzolt vasbeton kiegészítést kapnak, fölöttük „Z” gerendás betonfödém, a lépcsők betonkiegészítéssel lesznek ellátva.

A burkolat tervezett rétegrendjét a fenti metszet ábrázolja, illetve a kőcserek helyét is.

A FELTÁRÁS ÉS A HELYREÁLLÍTÁS FOTÓI (MÉM-MDK FOTÓTÁR)¹⁵

MÉM-MDK fotótári jelzet	47945
Fotó	
Dátum	1959-60 k.
Meghatározás	Tömlőcbástya nyugati fal, a déli lőrés feltárás közben. A lőrés külső kávája elpusztult, miként a fal felső kváderrétegének egy része is. Megjegyzendő, hogy a lőrés vállmagaságától fölfelé vált a falszövet: szabályosan faragott kváderek vannak téglakiegyenlítő sorokkal, vélhetően az utolsó ostrom utáni javítás. Ez a falszövetváltás más eltűnt a bástya homlokzat helyreállításakor.

¹⁵ A meglehetősen nagy számú feltárskori és helyreállításkori fotótári anyagból csak azokat válogattam be, amelyek építéstörténeti, vagy helyreállítástörténeti szempontból relevánsak.

MÉM- MDK fotótári jelzet	47944
Fotó	
Dátum	1959-60 k.
Leírás	Tömlöcbástya nyugati fal, feltárás közben. Az északi lőrés külső kávája elpusztult, Megjegyzendő, hogy a lőrés válmagasságától fölfelé vált a falszövet: szabályosan faragott kváderek vannak téglakiegyenlítő sorokkal, vélhetően az utolsó ostrom utáni javítás. Ez a falszövetváltás más eltűnt a bástya homlokzat helyreállításakor.

MÉM-MDK fotótári jelzet	52688
Fotó	
Dátum	1959-60 k.
Meghatározás	Tömlőcbástya nyugati fal, feltárás közben. A lőrés külső kávája elpusztult, a fal felső kváderrétegének már nyoma sincs. A falszövetváltás már eltűnt a bástya homlokzati helyreállításakor.

MÉM-MDK fotótári jelzet	51682
Fotó	
Dátum	1960 k.
Leírás	Tömlöcbástya nyugati fal, feltárás közben. A lőrés külső kávája elpusztult, a fal felső kváderrétegének már nyoma sincs. A falszövetváltás már eltűnt a bástya homlokzati helyreállításakor.

MÉM-MDK fotótári jelzet	
Fotó	
Dátum	1963 k.

Leírás	Tömlöcbástya nyugati fal, helyreállítás közben. A nyugati kapu és a két nyugati lőrés helyreállítva, miként az északiak is. A fal egykori felső kváderrétegének már nyoma sincs a falsík újra rakva és kifugázva. A történeti falszövetváltás már eltűnt a bástya homlokzati helyreállításakor.
---------------	---

MÉM-MDK fotótári jelzet	47943
Fotó	
Dátum	1958 k.
Leírás	A Tömlöcbástya belső északkeleti része a feltárás kezdetén az omladékra vezető késő újkori lépcsővel, a háttérben a gótikus palota nyugati fala, a helyreállítás megkezdése előtt.

MÉM-MDK fotótári jelzet	49951
------------------------------------	--------------

Fotó	
Dátum	1958-60 k.
Meghatározás	A Tömlöcbástya belső északnyugati oldala feltárás közben.

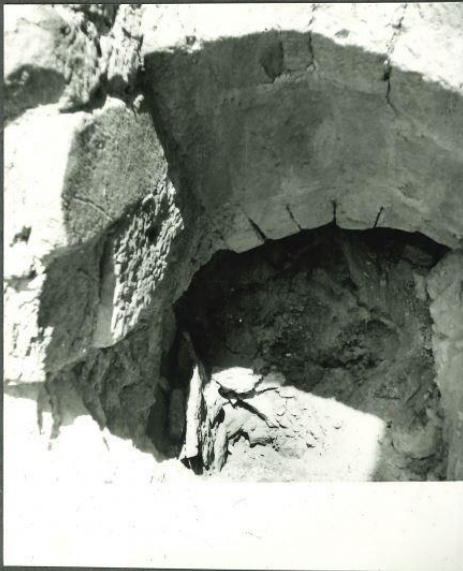
MÉM-MDK fotótári jelzet	47971
Fotó	
Dátum	1958-60 k.
Meghatározás	Tömlöcbástya, belső nyugati oldal, feltárás közben

MÉM-MDK fotótári jelzet	47971
Fotó	
Dátum	1958-60 k.
Meghatározás	Tömlöcbástya északkelet felé a feltárt északi lőréssekkel, úgy tűnik, a fal felszín fölötti részét javították és fugázták (?)

MÉM-MDK fotótári jelzet	58260
Fotó	
Leírás	Tömlöcbástya belső, déli oldal helyreállítás közben

MÉM-MDK fotótári jelzet	100538
Fotó	
Dátum	1963 után
Meghatározás	Tömlőcbástya belső, helyreállítás után, kelet felől

MÉM-MDK fotótári jelzet	52696
Fotó	
Dátum	1960 k.

Meghatározás	A Földbástya feltárása, és a Tömlöcbástya helyreállítása délkelet felől	
MÉM-MDK fotótári jelzet	54625,44708	
Fotó	Lejárat h.e. 54625 Aknafigyelő folyosó 55708	
Dátum	1959-60 k.	
Meghatározás	Földbástya, az északi aknafigyelő folyosók feltárása	

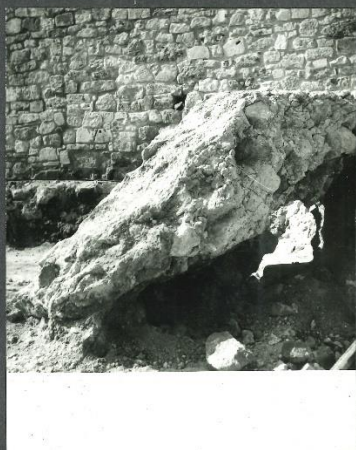
MÉM-MDK fotótári jelzet	49823	
Fotó	 Feltárás alatt 49283	
Dátum	1958-60 k.	
Leírás	Földbástya, a 4-es helyiség feltárt pillére és hevederszakaszai észak felől, balra a Tömlöcbástya nyugati fala	

MÉM-MDK fotótári jelzet	52306
Fotó	D-i kazamata pilléte h.e
Dátum	1958-60 k.
Leírás	Földbástya, a 4-es helyiség feltárt pillére

MÉM-MDK fotótári jelzet	52304
Fotó	K-i vége →
Dátum	1960 k.
Leírás	Földbástya, 4. sz. helyiség, az ásatás során napvilágra került boltvállak

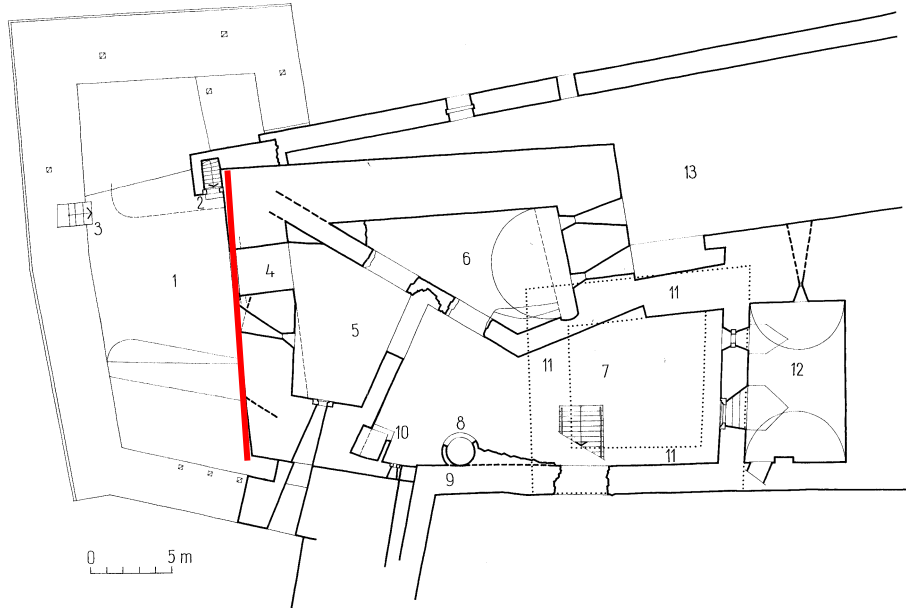
MÉM-MDK fotótári jelzet	
----------------------------	--

	48194
Fotó	
Dátum	1958-60 k.
Meghatározás	A déli, 4-es helyiség feltárt pillére és hevederboltozatai, jobbra a Tömlöcbástya nyugati fala

MÉM-MDK fotótári jelzet	57053, 55706, 54623
Fotó	 Középső terem feltárás k. Bomlott faldarab 57053 55706 54623
Dátum	1958-60 k.
Leírás	A Földbástya ásatás, az északi lépcsőlejárát, és a 3-as helyiség feltárása és leszakadt faltömb a Tömlöcbástyában (?)

MÉM-MDK fotótári jelzet	56056
Fotó	
	1962-63 k.
Meghatározás	Földbástya, déli homlokzat helyreállítása az elkészült keleti lőrés rekonstrukciójával.

TÖMLÖCBÁSTYA, MŰEMLÉKI ÉRTÉKLELTÁR¹⁶

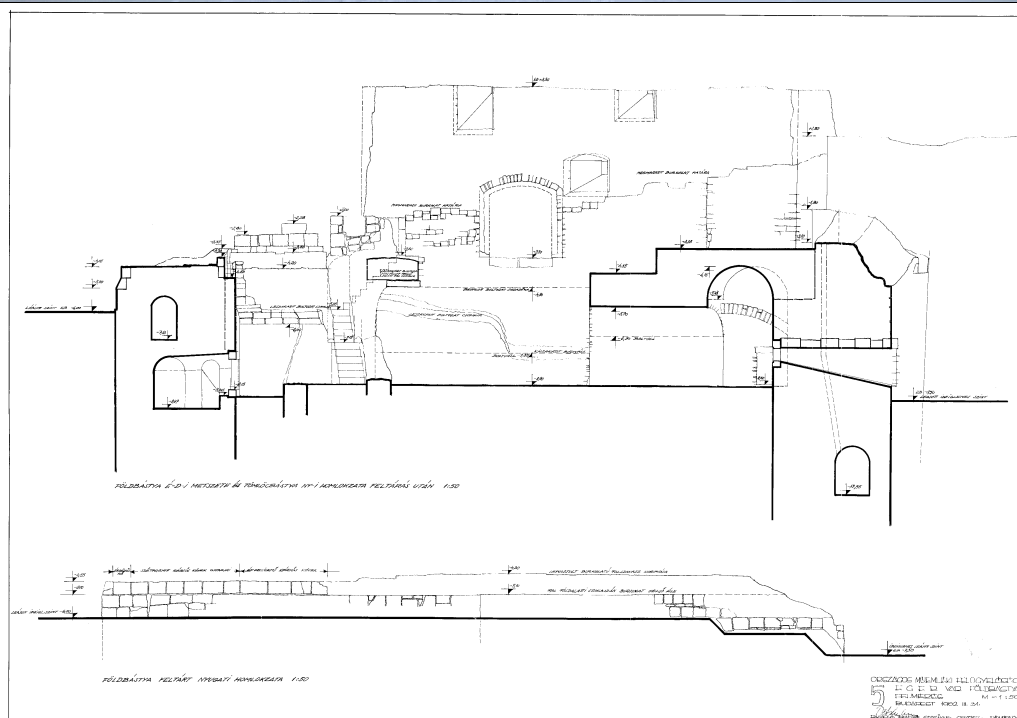
MEGHATÁROZÁS	TÖMLÖCBÁSTYA, NYUGATI FAL, KÜLSŐ
ELHELYEZKEDÉS	 Tömlőcbástya, alaprajz Sedlmayr János 1963. MÉM-MDK Tervtár 62460

¹⁶ Az alábbi műemléki értékleltárban szereplő falszöveget leírások és a jelenségek, egyes építési periódusok meghatározása, fotók és helyszíni bejárás alapján készültek, a falszöveget ilyen értelmezése semmiképpen sem helyettesíti a helyszíni falkutatást. Általában véve az 1963-as helyreállításkor a falba került didaktikai téglák megtartása, vagy esetleges cseréje javasolt.

AZONOSÍTÓ KÉP
Bozóki Lajos 2025

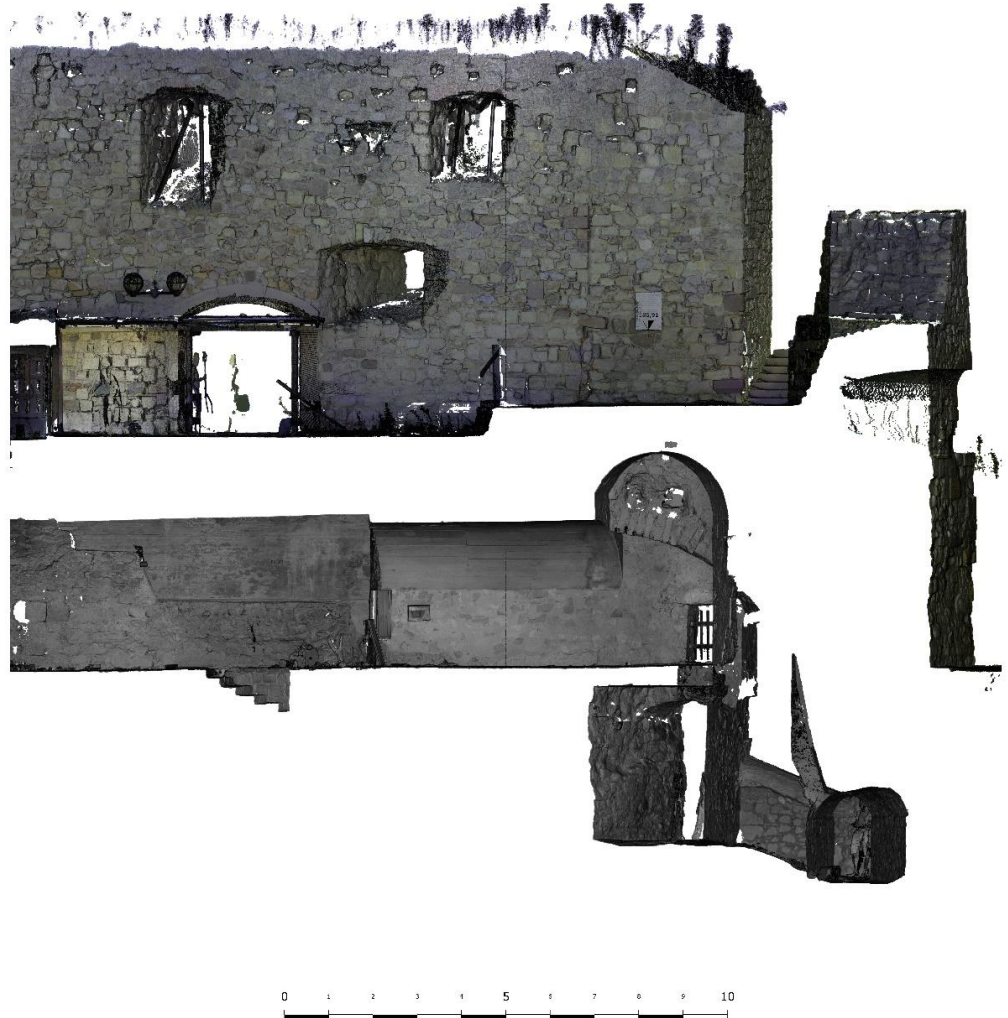
**ARCHÍV KÉP,
 FELMÉRÉS**

A FÖLDBÁSTYA és Tömlöcbástya felmérése, Détsy Mihály 1962 MÉM-MDK Tervtár 15271

A helyreállított tömlőcbástya északnyugat felől. Kozák 1969. 270. 259. kép.

LEÍRÁS

Jórészt szabálytalan kvaderekövekből és tört kőből álló fal, a felső lőrés külső kávéi nagyobb méretű kvaderekövekből falazottak, szegmensíves átboltozásuk nagyrészt műemléki rekonstrukció, az alsó lőrésnek megmaradt az eredeti kő átboltozása, a szegmensíves záradékú kapu műkő keretelése szintén műemléki rekonstrukció. A falkorona az lőrés záradéka fölött műemléki kiegészítés. A homlokzat keleti negyedében, az alsó lőrés magasságáig markáns falelválás van.

ANYAGHASZNÁLAT

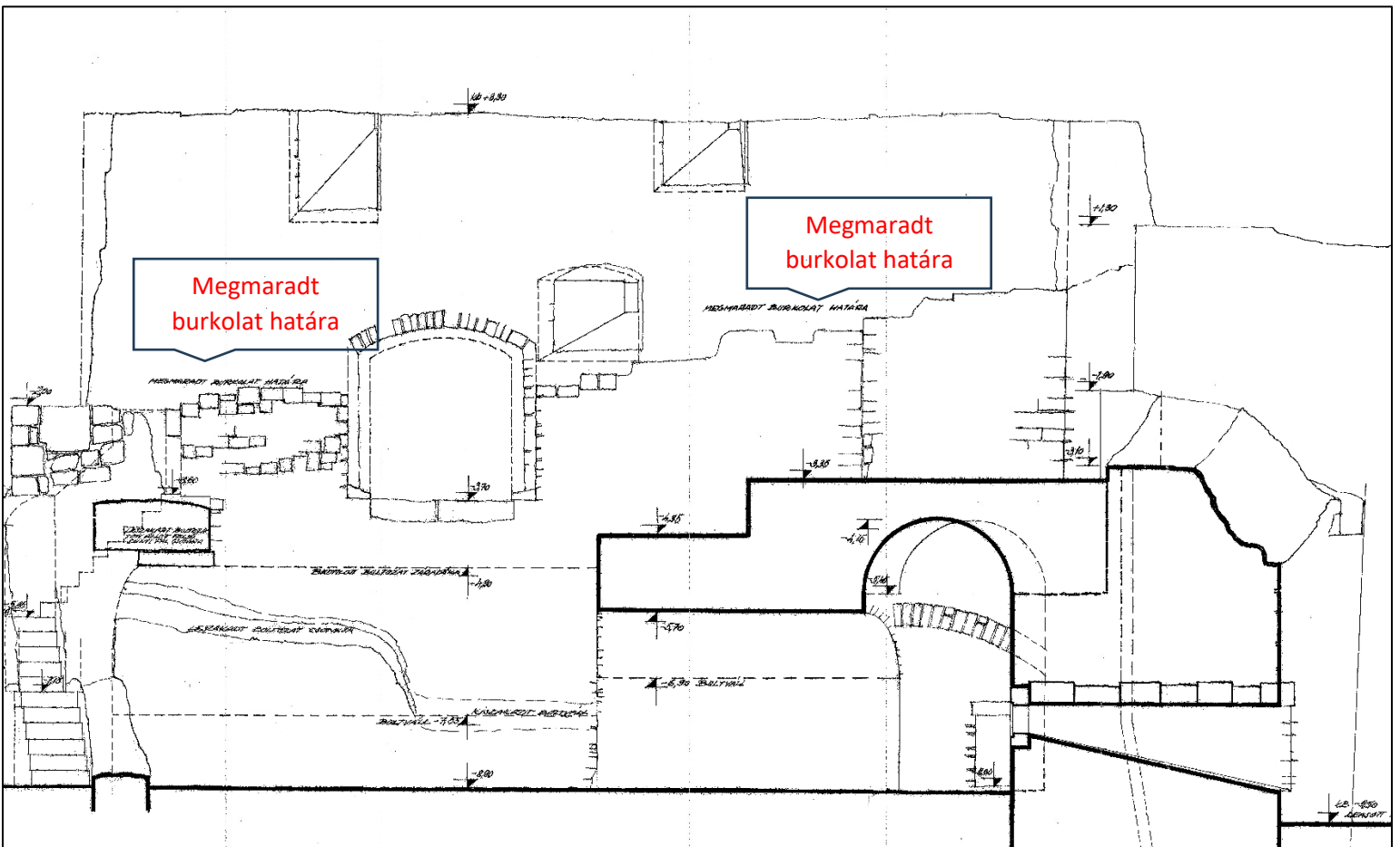
Riolittufa kvaderek és tört kövek.

DATÁLÁS

1570-es évek, helyreállítás 1963-64, helyreállítás 1963-64

**MEGJEGYZÉS
ÉRTÉKELÉS**

A megmaradt vakolatmaradványok restaurátori rögzítése javasolt. Az 1963-as és utóbb készült felfalazások, homlokzatjavítások téglabóltozások jelen állapotukban nem képviselnek örökségi értéket, pontosabb meghatározásukhoz falkutatás szükséges. A műformák eredeti részeinek

TÖMLÖCBÁSTYA ÉS FÖLDBÁSTYA NYUGAT FELŐL, FELMÉRÉS ÉS HELYREÁLLÍTÁSI KONCEPCIÓ, DÉTSY MIHÁLY, 1962. MÉM-MDK TERVTÁR 15271, LENT: SEDLMAYR JÁNOS, NÁNDORI KLÁRA 1963. 27470 A MEGMARADT EREDETI FALKORONA ÉS FALBURKOLAT JELÖLÉSÉVEL.

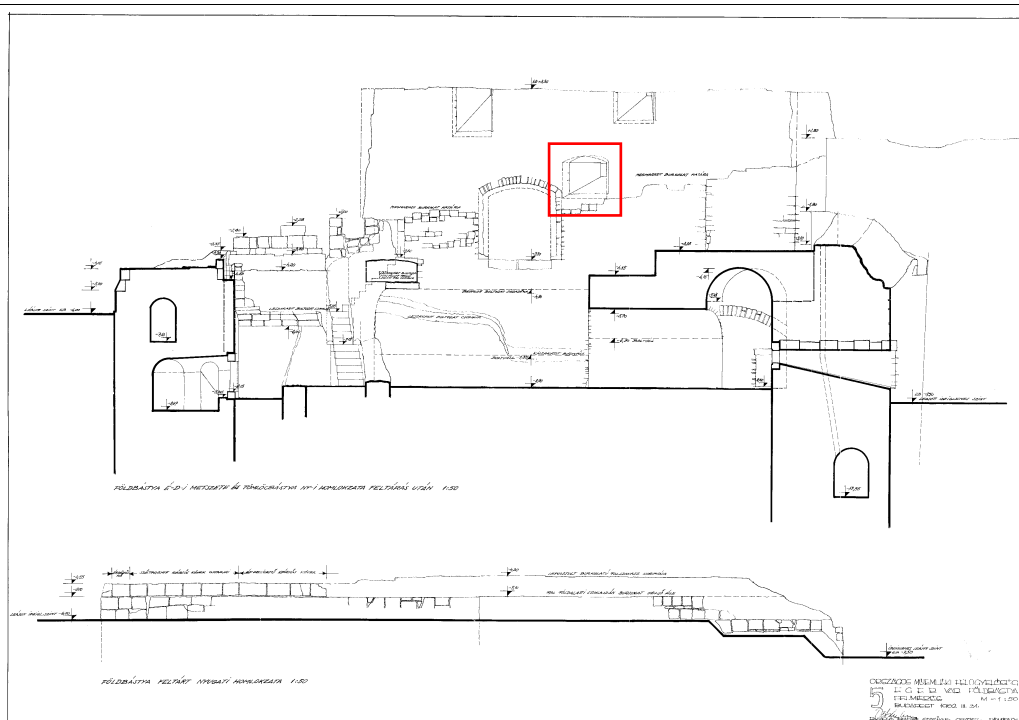

Tömlöcbástya, alaprajz Sedlmayr János 1963. MÉM-MDK Tervtár 62460

AZONOSÍTÓ KÉP

**ARCHÍV KÉP,
FELMÉRÉS**

Tömlőcbástya és Földbástya nyugat felől, felmérés, Sedlmayr János, 1962. MÉM-MDK Tervtár 15271

LEÍRÁS

Szegmensíves átboltozású, tört kváderekből falazott lőrés, átboltozása szintén kőből falazott. A lőrésbelsőben kétrétegű a falazat, a külső réteg habarcsa mészdús fekete patakkavicsos habarcs, a belső szürkésebb mészhabarcs sűrűbb fekete patakkavicsal.

ANYAGHASZNÁLAT

A falazat nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből.

ÁLLAPOT

Az átboltozás néhány köve és a lőrés körüli néhány kő külső felülete elmállott, belül a boltozat habarcsa hullik.

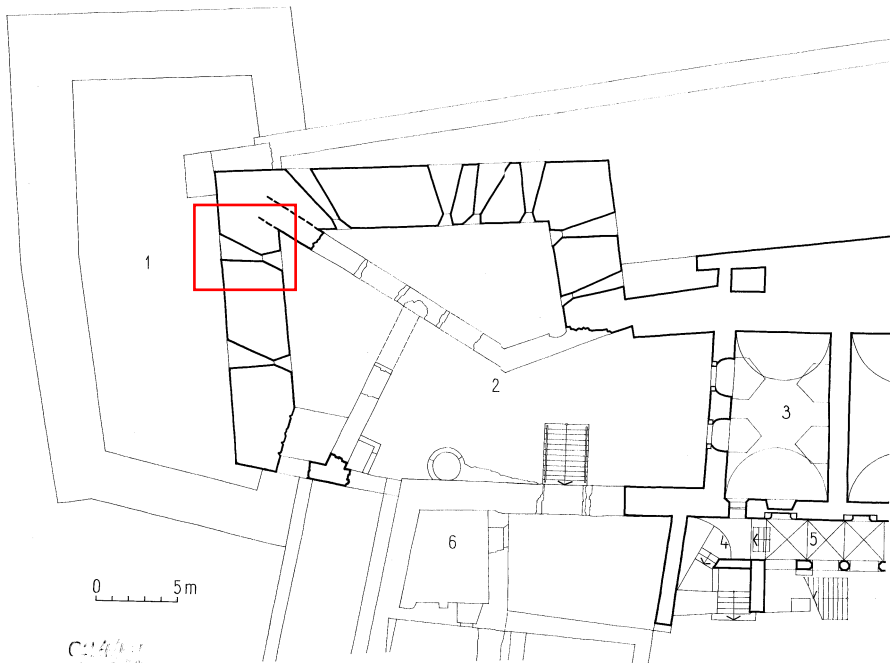
DATÁLÁS

1570-es évek, helyreállítás 1963-64.

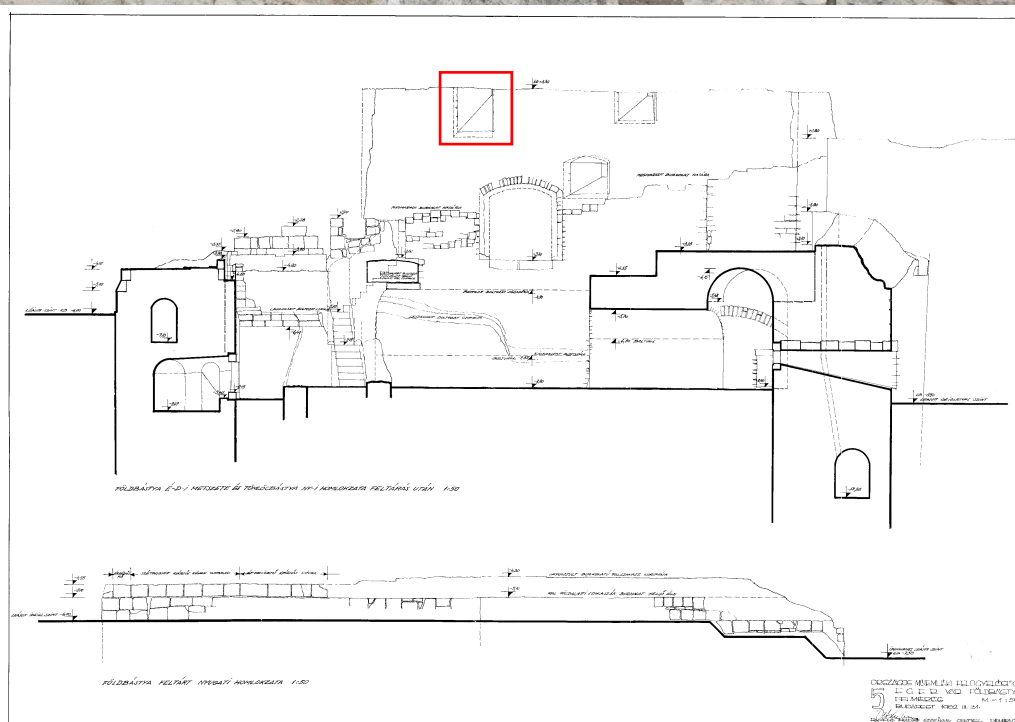
**MEGJEGYZÉS
ÉRTÉKELÉS**

A megmaradt vakolatmaradványok restaurátori rögzítése javasolt.
A lőrés építéskori kőpótlásokkal, örökségi értéket képvisel.

Lőrés

MEGHATÁROZÁS	TÖMLÖCBÁSTYA, NYUGATI FAL, KÜLSŐ, ÉSZAKI LŐRÉS
ELHELYEZKEDÉS	
	Tömlöcbástya, alaprajz Sedlmayr János 1963. MÉM-MDK Tervtár 62460
AZONOSÍTÓ KÉP	

**ARCHÍV KÉP,
FELMÉRÉS**

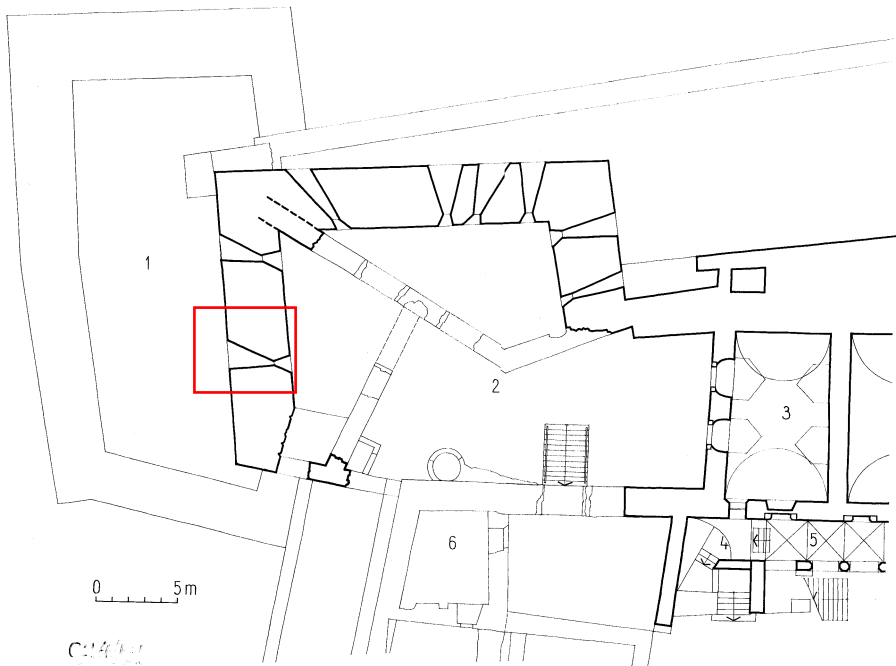

Tömlöcbástya és Földbástya nyugat felől, felmérés, Détsy Mihály, 1962. MÉM-MDK Tervtár 15271

LEÍRÁS

Szegmensíves áthidalású, tört kvaderekből falazott lőrés, téglából falazott átboltozása műemléki rekonstrukció. A lőrésbelsőben az alsó lőréssel ellentétben nem tűnik kétrétegűnek a falazat, és szürkés, mészrögös habarcsa is eltérni látszik az alsó lőrés patakkavicsos mészhabarcsától.

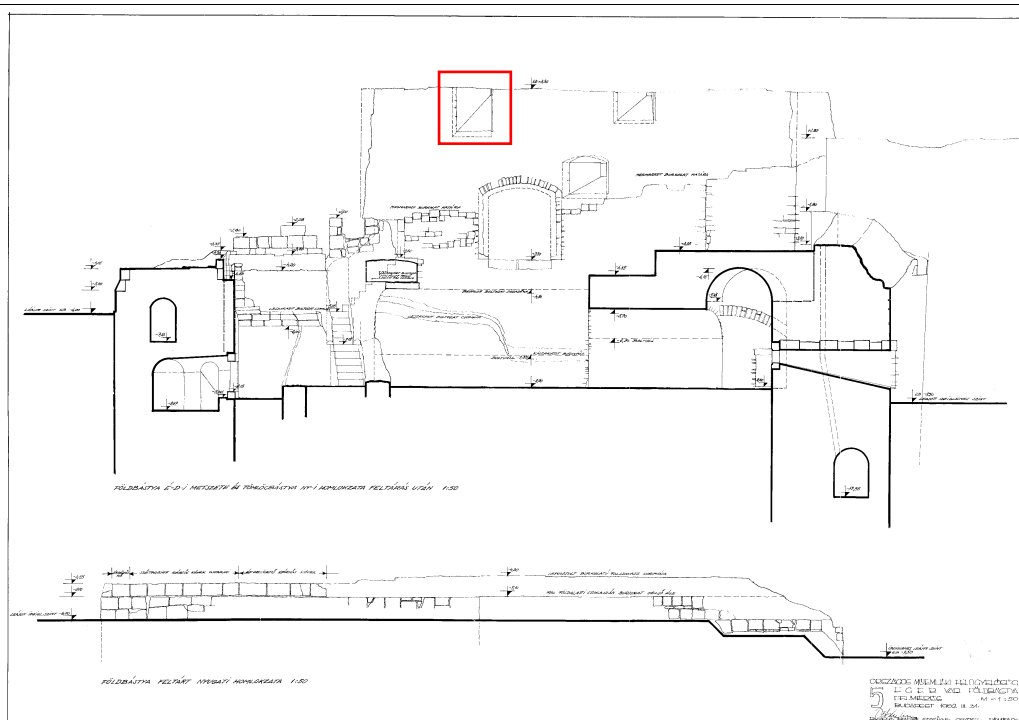
ANYAGHASZNÁLAT	A falazat nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből.
ÁLLAPOT	A lőrés két oldalán a falazó kváderek egy része kihullott, illetve felületi mállások, kifagyások láthatók. A lőrés 1963-ban tervezett tégláátboltozása kritikus állapotba került, leomlással fenyeget.
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
MEGJEGYZÉS ÉRTÉKELÉS	A megmaradt vakolatmaradványok restaurátori rögzítése javasolt. A lőrés tégláátboltozása a falkorona felső sorainak (6?) ráfalazása jelen állapotában nem képvisel örökségi értéket, a pontosabb meghatározáshoz falkutatás szükséges.

MEGHATÁROZÁS	TÖMLÖCBÁSTYA, NYUGATI FAL, KÜLSŐ, DÉLI LŐRÉS
ELHELYEZKEDÉS	
	Tömlöcbástya, alaprajz Sedlmayr János 1963. MÉM-MDK Tervtár 62460

AZONOSÍTÓ KÉP

**ARCHÍV KÉP,
FELMÉRÉS**

Tömlőcbástya és Földbástya nyugat felől, felmérés, Détsy Mihály, 1962. MÉM-MDK Tervtár 15271

LEÍRÁS

Szegmensíves áthidalású, kváderekből falazott lőrés, téglából falazott átboltozása műemléki rekonstrukció. A lőrésbelsőben az alsó lőréssel ellentétben nem tűnik kétrétegűnek a falazat, és szürkés, mészrögös habarcsa is eltérni látszik az alsó lőrés patakkavicsos mészhabarcsától.

ANYAGHASZNÁLAT

A falazat nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből áll.

ÁLLAPOT

A lőrés két oldalán a falazó kváderek egy része kihullott, illetve felületi mállások, kifagyások láthatók. A lőrés 1963-ban tervezett boltozás téglái, főleg a záradéknál kifagytak, és a bal oldali boltvállat már nem támasztja semmi.

DATÁLÁS

1570-es évek, helyreállítás: 1963-64

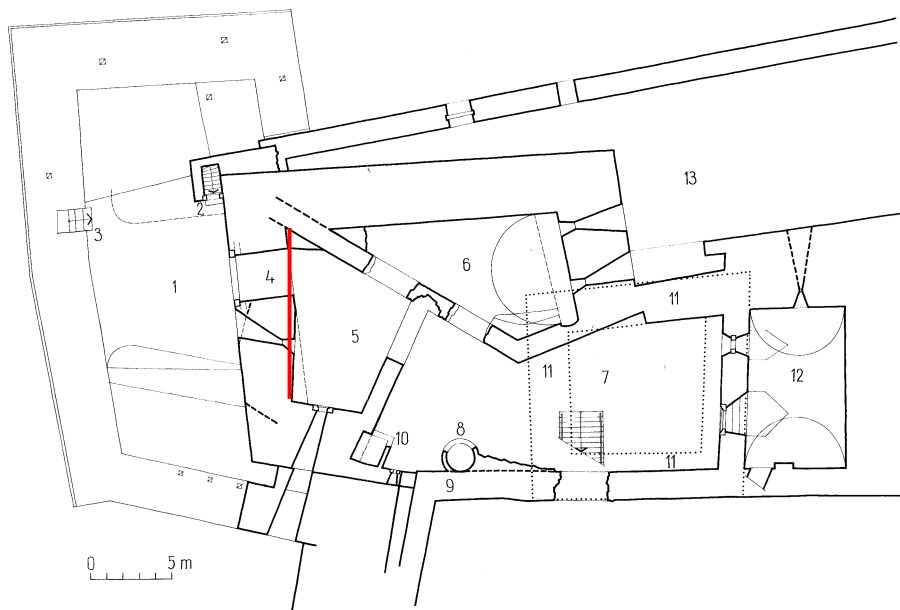
ÉRTÉKELÉS

A lőrés tégláatboltozása a falkorona felső sorainak ráfalazása jelen állapotában nem képvisel örökségi értéket, a pontosabb meghatározáshoz falkutatás szükséges.

MEGHATÁROZÁS

TÖMLÖCBÁSTYA, NYUGATI FAL, BELSŐ

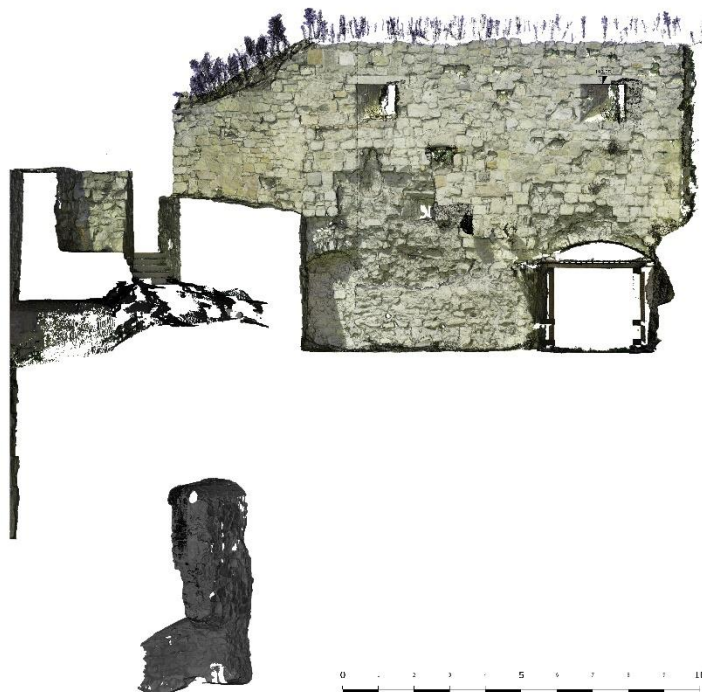
ELHELYEZKEDÉS

GZ41

AZONOSÍTÓ KÉP

LEÍRÁS

A falazat alsó részén, a lőrés magasságáig szabályosan faragott kváderkövekből rakott falszövet (miként, úgy tűnik a lőrésbelsőben is), feljebb a lőrés magasságában kisebb kváderek és tört kövek felhasználásával épült szabálytalan falazat. Az alsó lőrés fölött nagyobb méretű gerendafészek. a két felső lőrés áthidalója betonlemez, ezek és a falkorona felső része műemléki kiegészítés, az alsó lőrés kő áthidalója *in situ*. A fal alsó zónájában a kváderfalba laposabb tört kövekből falazott köpenyezés, mely másodlagos földszinti dongaboltozathoz készült, a déli oldalon az egykori boltozati fiók átboltozásának öt köve maradt meg csorbázatosan. A falazat a kelet-nyugati tengelyű falhoz falelválással csatlakozik.

ANYAGHASZNÁLAT

A falazat nagyrészt riolittufa kváderekből, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből áll.

ÁLLAPOT

Felületi kifagyások, kőpusztulás

DATÁLÁS

1570-es évek, helyreállítás 1963-64

ÉRTÉKELÉS

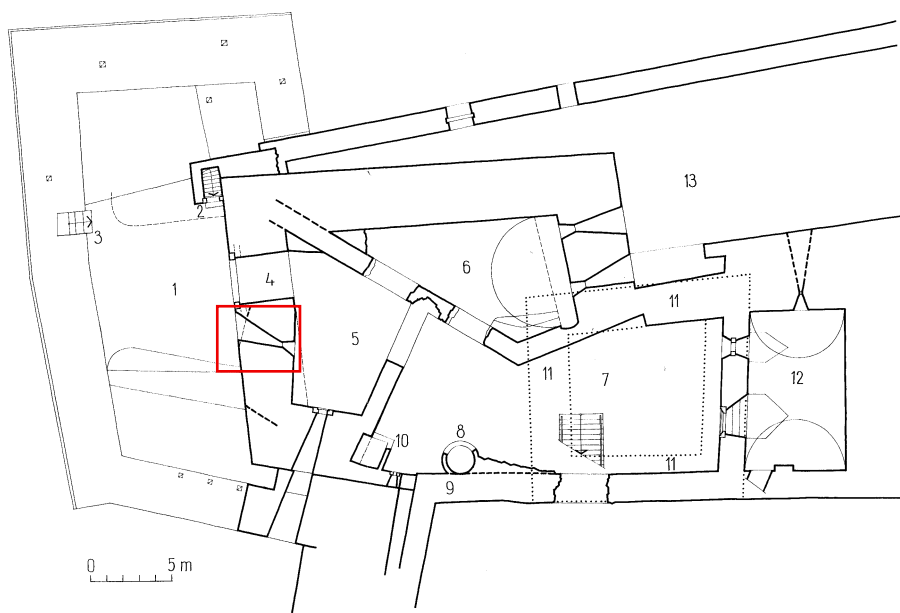
Az 1963-as és utóbb készült felfalazások, homlokzatjavítások, átboltozások nem képviselnek örökségi értéket, a pontosabb meghatározáshoz falkutatás szükséges. A falszövet és a boltozatindítás konzerválása erősen javasolt.

LŐRÉSEK

MEGHATÁROZÁS

TÖMLÖCBÁSTYA, NYUGATI FAL, BELSŐ; ALSÓ LŐRÉS

ELHELYEZKEDÉS

AZONOSÍTÓ KÉP

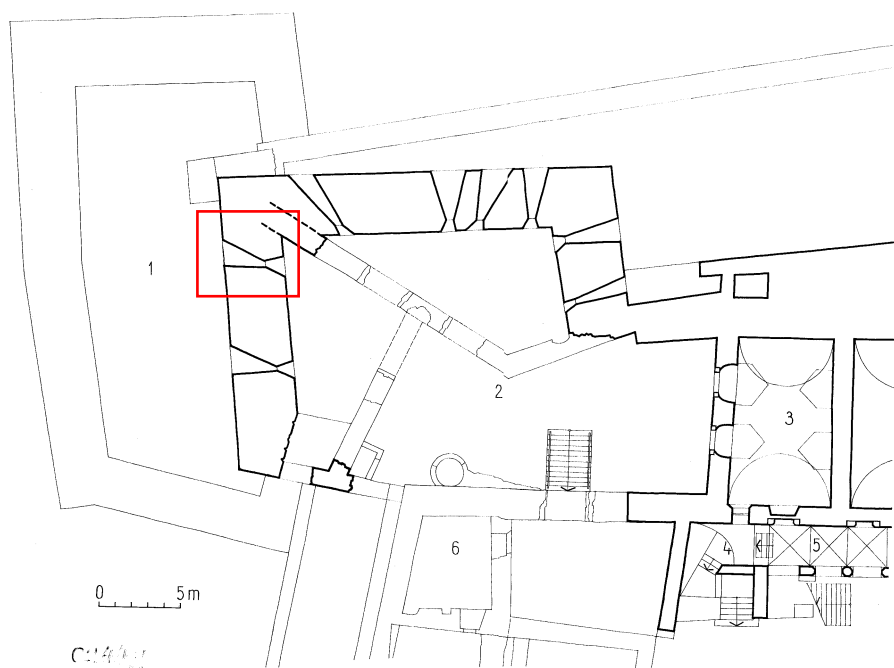

		
	LEÍRÁS	Vízszintes kőáthidalású, kváderekből falazott lőrés belső nyílása. A lőrésbelsőben a falazat kváderekből és tört kövekből vegyesen falazott, némi téglakiegészítéssel. habarcsa patakkavicsos mészhabarcs.
	ANYAGHASZNÁLAT	Riolittufa kváder, és tört kő.
	ÁLLAPOT	Felületi kifagyások, kőpusztulás
	DATÁLÁS	1570-es évek
	ÉRTÉKELÉS	A lőrés építéskori, örökségi értéket képvisel. Restaurálása, konzerválása javasolt.

MEGHATÁROZÁS

TÖMLÖCBÁSTYA, NYUGATI FAL, BELSŐ; ÉSZAKI LŐRÉS

ELHELYEZKEDÉS

AZONOSÍTÓ KÉP

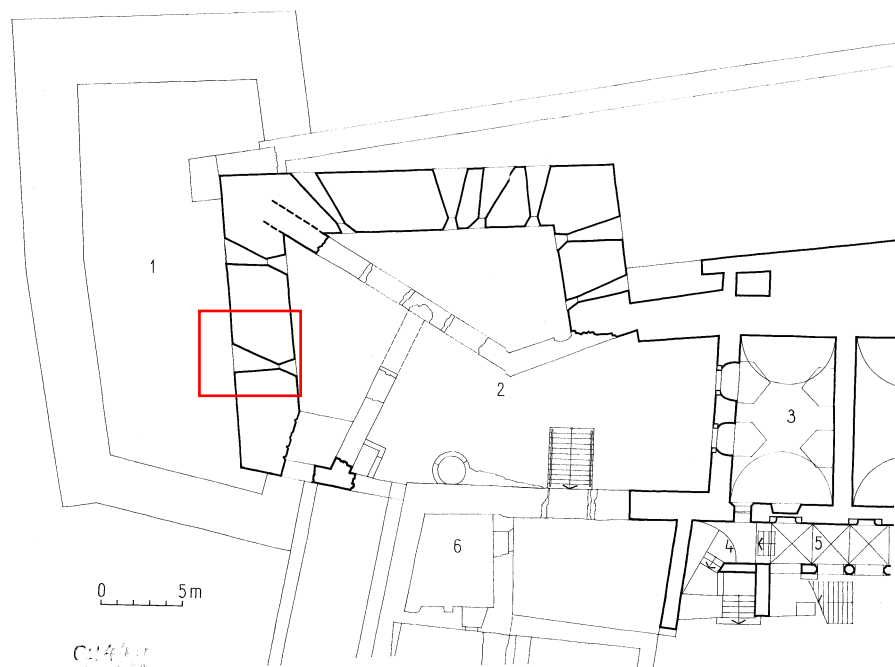

	
LEÍRÁS	Műemléki betonlemez áthidalású, két oldalt elnagyoltan elnagyoltan faragott kváderekből és tört kövekből falazott lőrés, némi téglakiegészítéssel
ANYAGHASZNÁLAT	A falazat nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből.
ÁLLAPOT	Felületi fagyások, kőpusztulás
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
ÉRTÉKELÉS	A lőrés utólagos betonáthidalója, a falkorona felső sorainak ráfalazása nem képvisel örökségi értéket, a pontosabb meghatározáshoz falkutatás szükséges

MEGHATÁROZÁS

TÖMLÖCBÁSTYA, NYUGATI FAL, BELSŐ ; DÉLI LŐRÉS

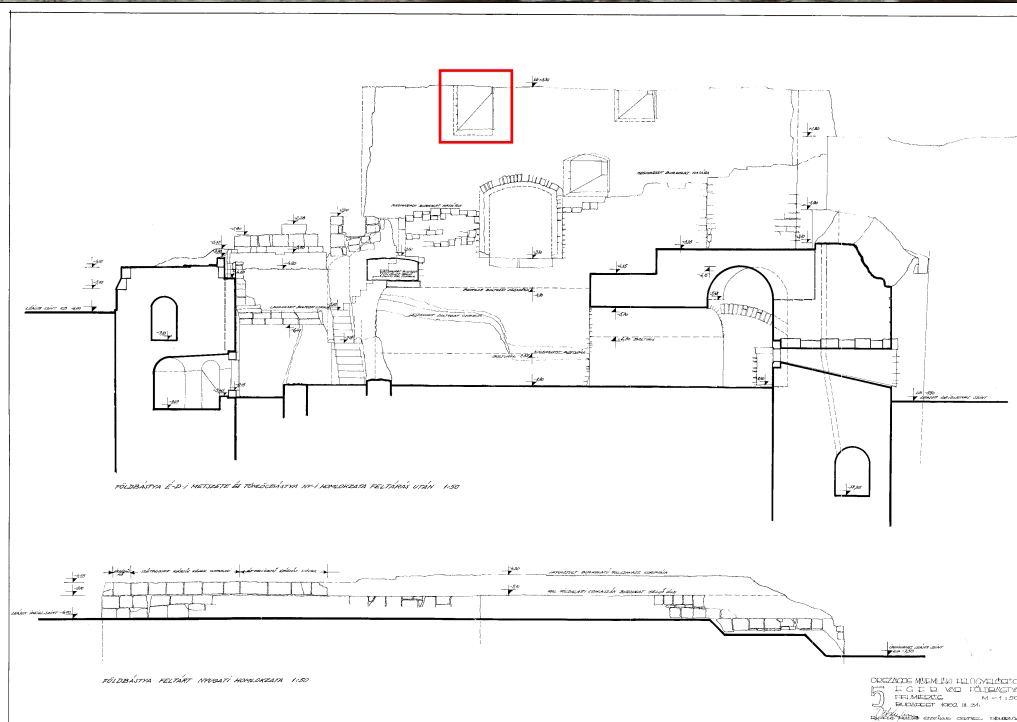
ELHELYEZKEDÉS

AZONOSÍTÓ KÉP

**ARCHÍV KÉP,
FELMÉRÉS**

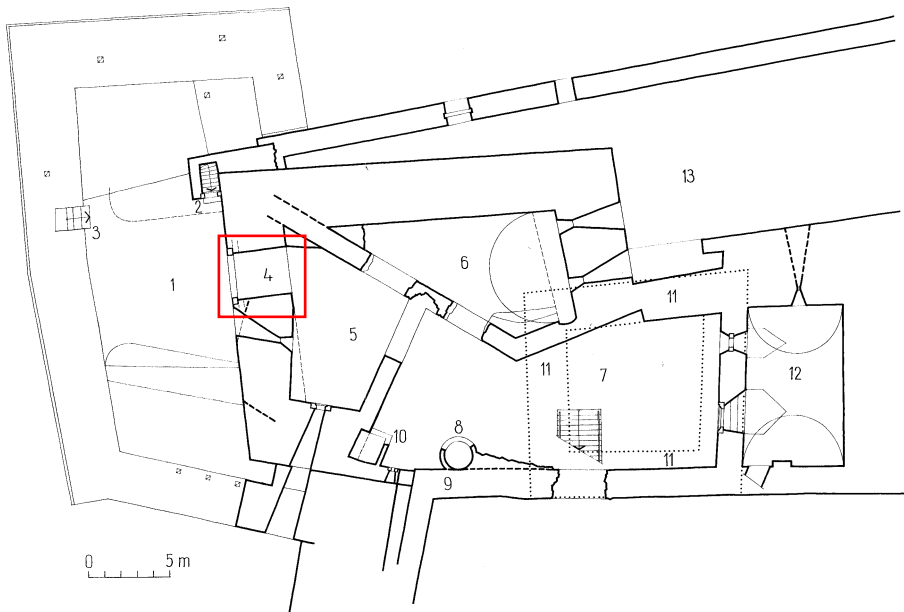

Tömlőcbástya és Földbástya nyugat felől, felmérés, Détsy Mihály, 1962. MÉM-MDK Tervtár 15271

LEÍRÁS

Műemléki betonlemez áthidalású, két oldalt elnagyoltan faragott kváderekből és tört kövekből falazott lőrés, némi téglakiegészítéssel. A lőrésbelsőben az alsó lőréssel ellentétben nem tűnik kétrétegűnek a falazat, és szürkés, mészrögös habarcsa is eltérni látszik az alsó lőrés patakkavicsos mészhabarcsától. A didaktikai téglasor fölött két helyreállítási periódus látszik.

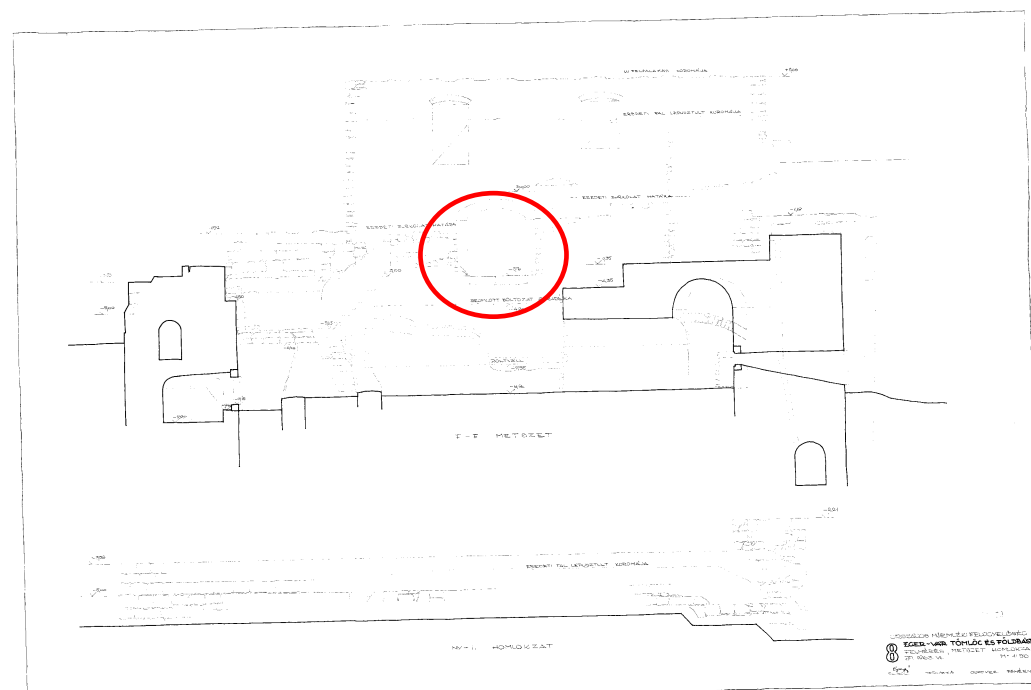
ANYAGHASZNÁLAT	A falazat nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből áll.
ÁLLAPOT	A lőrés két oldalán a falazó kváderek egy része kihullott, illetve felületi mállások, kifagyások láthatók. A lőrés 1963-ban tervezett boltozás téglái, főleg a záradéknál kifagytak, és a bal oldali boltvállat már nem támasztja semmi.
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
ÉRTÉKELÉS	A lőrés tégláatboltozása a falkorona felső sorainak ráfalazása nem képvisel örökségi értéket, a pontosabb meghatározáshoz falkutatás szükséges.

MEGHATÁROZÁS	TÖMLÖCBÁSTYA, NYUGATI KAPU
ELHELYEZKEDÉS	 The architectural drawing is a detailed floor plan of the Tömlöcbástya, specifically the western gate area. It shows a complex arrangement of rooms and corridors. Rooms are numbered 1 through 13. A red rectangle is drawn around a section of room 4, indicating a specific area of interest. A scale bar at the bottom left indicates a length of 5 meters. The drawing is signed 'GZ' in the bottom left corner.

AZONOSÍTÓ KÉP

**ARCHÍV KÉP,
FELMÉRÉS**

Tömlőcbástya és Földbástya nyugat felől, felmérés, Détsy Mihály, 1962. MÉM-MDK Tervtár 15271

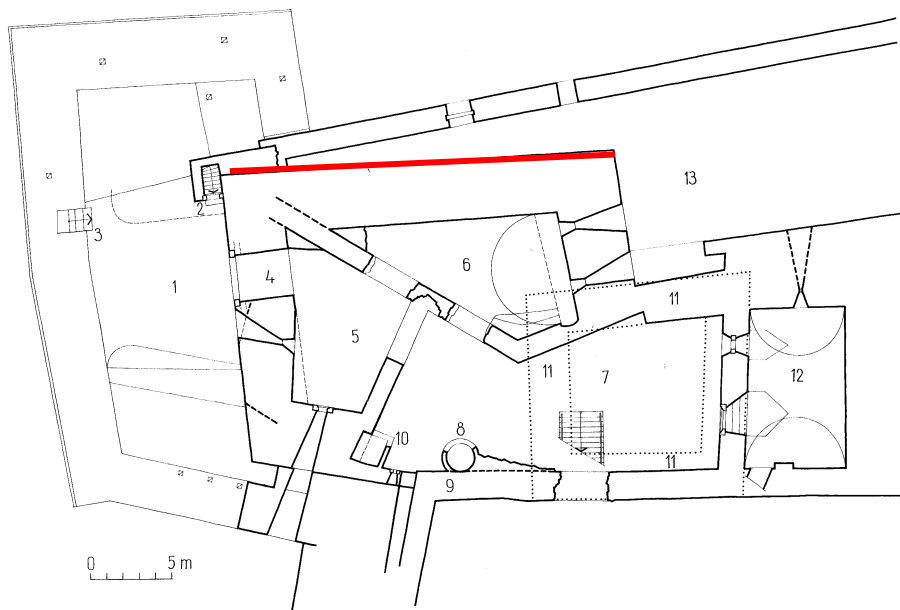

	
LEÍRÁS	A TÖMLÖCBÁSTYA felől a kapunyílásnak nincsenek szárkövei, kő átboltozása fölött a falszövet leromlott. A külső keretelése cementes műkő, helyreállítás-kori, az északi lábazatnál a lefagyott műkő alatt az eredeti szárkő (?) egy része látszik. Az északi kapubelsőben a kváderfalat (egy része vélhetően műemléki kiegészítés) korábbi fal(ak) szakítják meg, az első, talán a középkori kaputoronyhoz tartozó tört kő fal, a szélén nagyobb laposabb kövekkel, fekete patakkavicsos habarccsal, a többit falkutatással lehet tisztázni, lényegében az előbbit is.
ANYAGHASZNÁLAT	Szegmensíves átboltozású, kelet-nyugat tengelyű kapuzat. A falazat nagyrészt riolittufa kváderekből, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből áll, a kapuátjáró boltozata riolittufa kváderekből falazott
ÁLLAPOT	Felületi kifagyások, kőpusztulás, a boltozat fugáiból több helyen kipergett a habarcs.
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
ÉRTÉKELÉS	A pontosabb meghatározáshoz falkutatás szükséges.

MEGHATÁROZÁS

TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ

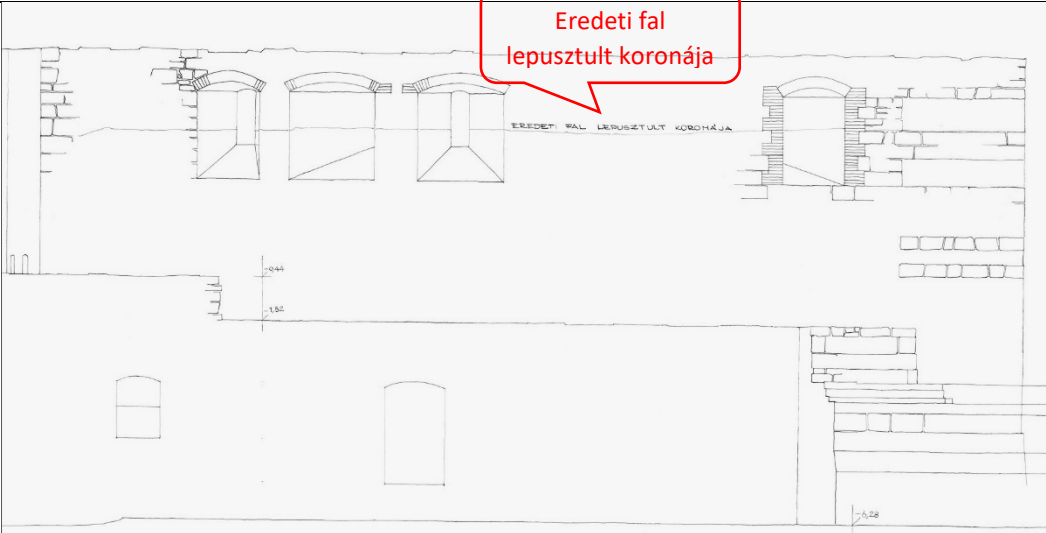
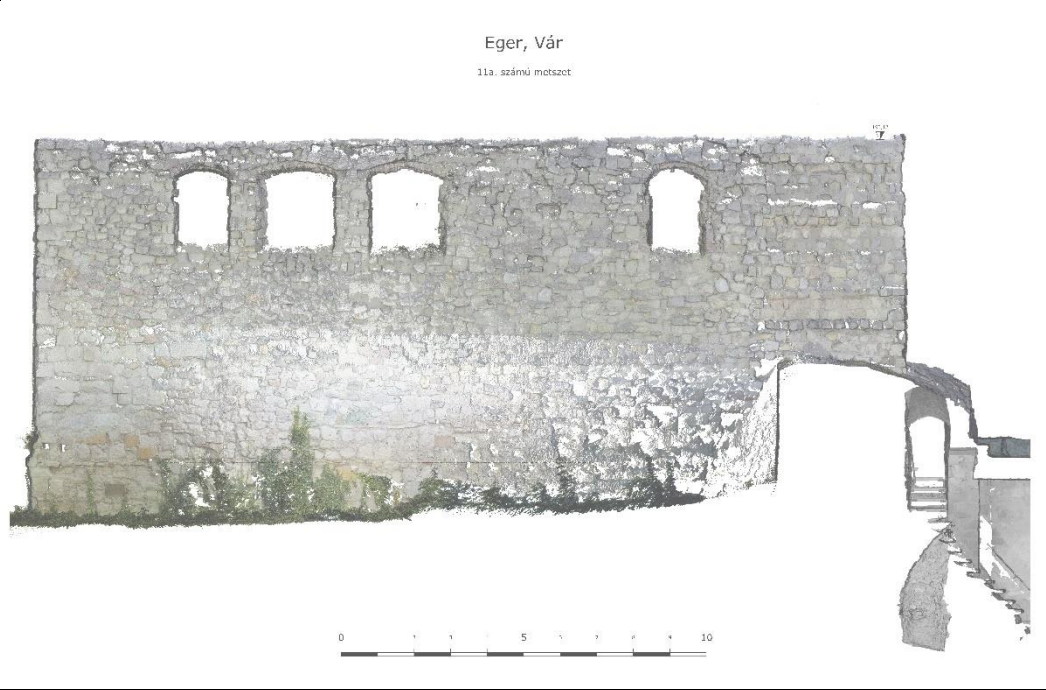
ELHELYEZKEDÉS

GZ41

AZONOSÍTÓ KÉP

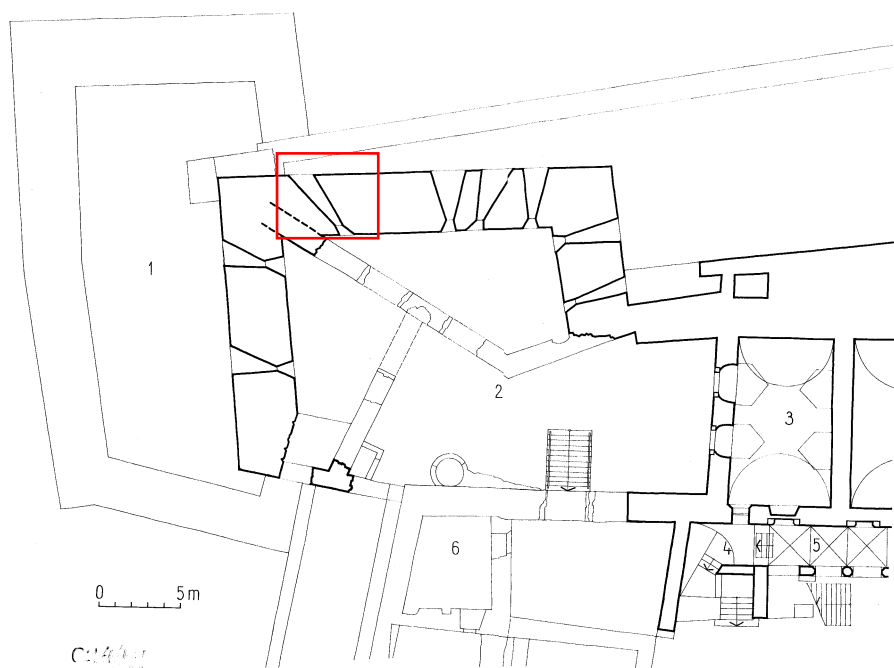

ARCHÍV KÉP, FELMÉRÉS	
	Tömlöc- és Földbástya felmérése, Nándori Kára 1963 MÉM-MDK Tervtár 1963
Digitális felmérés, MindiGIS Kft, 2025	
LEÍRÁS	Jórészt szabálytalan kváderkövekből és tört kőből álló fal, a felső lőrészek külső kávéi nagyobb méretű kváderekből falazottak, szegmensíves átboltozásuk nagyrészt műemléki rekonstrukció, az alsó lőrésnek megmaradt az eredeti kő átboltozása, a szegmensíves záradékú kapu műkő keretelése szintén műemléki rekonstrukció. A falkorona az lőrészek záradéka fölött műemléki kiegészítés. A homlokzat keleti negyedében, az alsó lőrés magasságáig markáns falelválás van.
ANYAGHASZNÁLAT	Riolittufa kváderek és tört kövek.
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
MEGJEGYZÉS ÉRTÉKELÉS	A megmaradt vakolatmaradványok restaurátori rögzítése javasolt. Az 1963-as és utóbb készült felfalazások, homlokzatjavítások lőrés átboltozások jelen állapotukban nem képviselnek örökségi értéket, a pontosabb meghatározáshoz falkutatás szükséges.

MEGHATÁROZÁS

TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ; L1 LŐRÉS

ELHELYEZKEDÉS

AZONOSÍTÓ KÉP

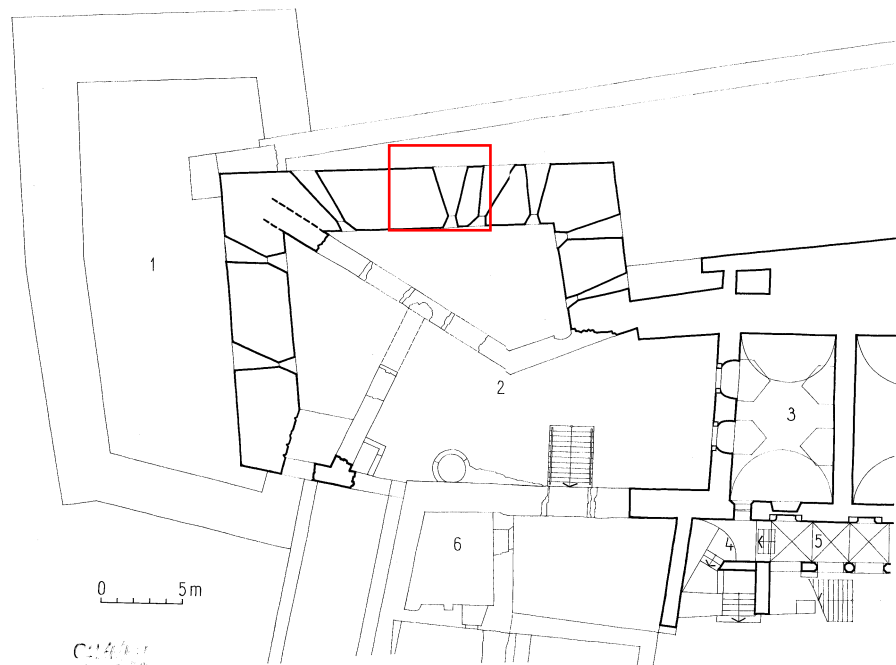

	
	
LEÍRÁS	Jórészt szabálytalan kváderkövekből és tört kőből falazott lőrés, külső kávi nagyobb méretű kváderekből falazottak, a szegmensíves átboltozása téglából falazott műemléki rekonstrukció és a lőrés kb. felső kétharmada visszaépített kövekből készült műemléki rekonstrukció.
ANYAGHASZNÁLAT	A falazat nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből.
ÁLLAPOT	Felületi fagyások, kőpusztulás, a téglák alsó íve kiromlott.
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
ÉRTÉKELÉS	A lőrés tégláatboltozása a falkorona felső sorainak ráfalazása nem képvisel örökségi értéket, a pontosabb meghatározáshoz falkutatás szükséges.

MEGHATÁROZÁS

TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ; L2 LŐRÉS

ELHELYEZKEDÉS

AZONOSÍTÓ KÉP

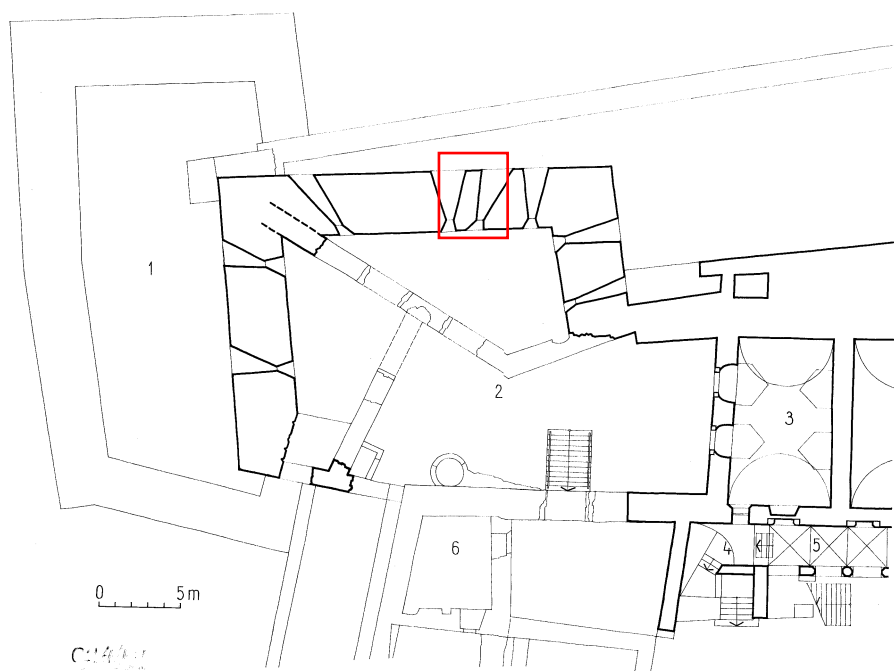

	
	
LEÍRÁS	Jórészt szabálytalan kvaderkövekből és tört kőből falazott lőrés, külső kávi nagyobb méretű kvaderekből falazottak, szegmensíves átboltozása téglából falazott műemléki rekonstrukció, a lőrés kb. felső kétharmada visszaépített kövekből készült műemléki rekonstrukció.
ANYAGHASZNÁLAT	A falazat nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kvaderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből.
ÁLLAPOT	Felületi fagyások, kőpusztulás, az átboltozás téglái jelentősen kifagytak és elmállottak, az átboltozás fölötti kövek jelentős része kihullott.
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
ÉRTÉKELES	A lőrés tégláátboltozása a falkorona felső sorainak ráfalazása nem képvisel örökségi értéket, a pontosabb meghatározáshoz falkutatás szükséges.

MEGHATÁROZÁS

TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ; L3 LŐRÉS

ELHELYEZKEDÉS

AZONOSÍTÓ KÉP

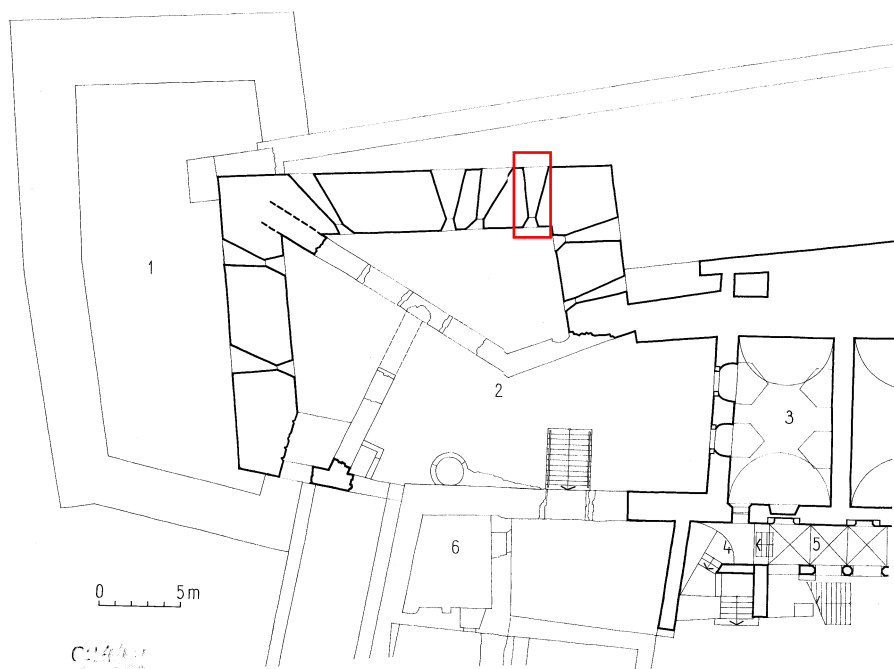

	
	
LEÍRÁS	Jórészt szabálytalan kváderkövekből és tört kőből falazott lőrés, külső kávéi nagyobb méretű kváderekből falazottak, szegmensíves átboltozása téglából falazott műemléki rekonstrukció, a lőrés kb. felső kétharmada visszaépített kövekből készült műemléki rekonstrukció.
ANYAGHASZNÁLAT	A falazat nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből.
ÁLLAPOT	Felületi fagyások, kőpusztulás, az átboltozás téglái jelentősen kifagytak és elmállottak, az átboltozás fölötti kövek jelentős része kihullott.
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
ÉRTÉKELÉS	A lőrés tégláátboltozása a falkorona felső sorainak ráfalazása nem képvisel örökségi értéket, a pontosabb meghatározáshoz falkutatás szükséges.

MEGHATÁROZÁS

TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ; L4 LŐRÉS

ELHELYEZKEDÉS

AZONOSÍTÓ KÉP

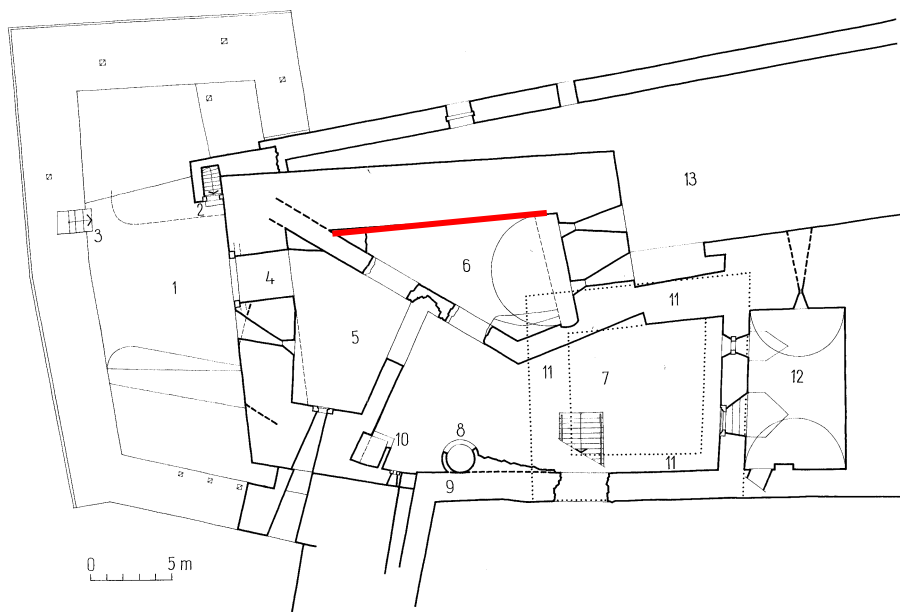

	
	L'
	
LEÍRÁS	Az előző lőrésekkel ellentétben itt a külső kávakiegészítés teljes egészében téglából falazott
ANYAGHASZNÁLAT	A lőrésbelső nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből.
ÁLLAPOT	Az átboltozás téglái és fugái szétfagytak, jelentős téglapusztulás és a belsőben is kőkiomlás. Az átboltozás fölött a kövek egy része kihullott.
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
ÉRTÉKELÉS	A lőrés tégláatboltozása a falkorona felső sorainak ráfalazása nem képvisel örökségi értéket, a pontosabb meghatározáshoz falkutatás szükséges.

MEGHATÁROZÁS

TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, BELSŐ

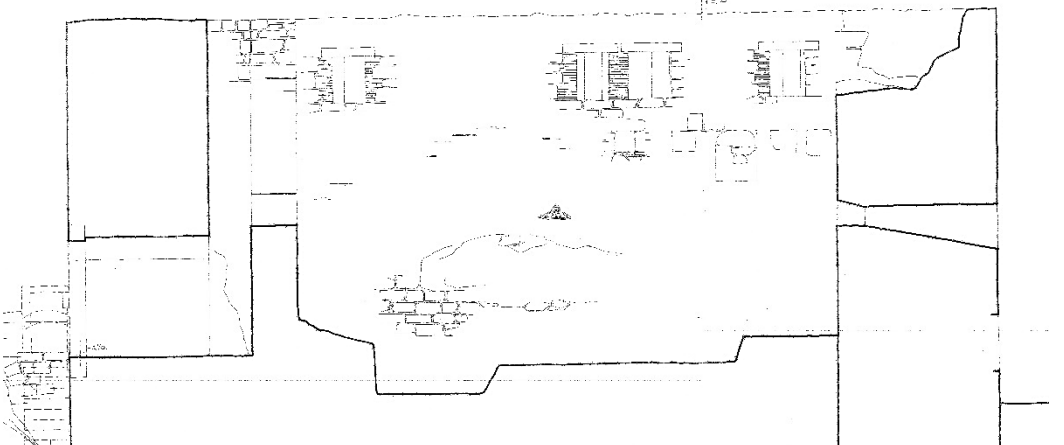
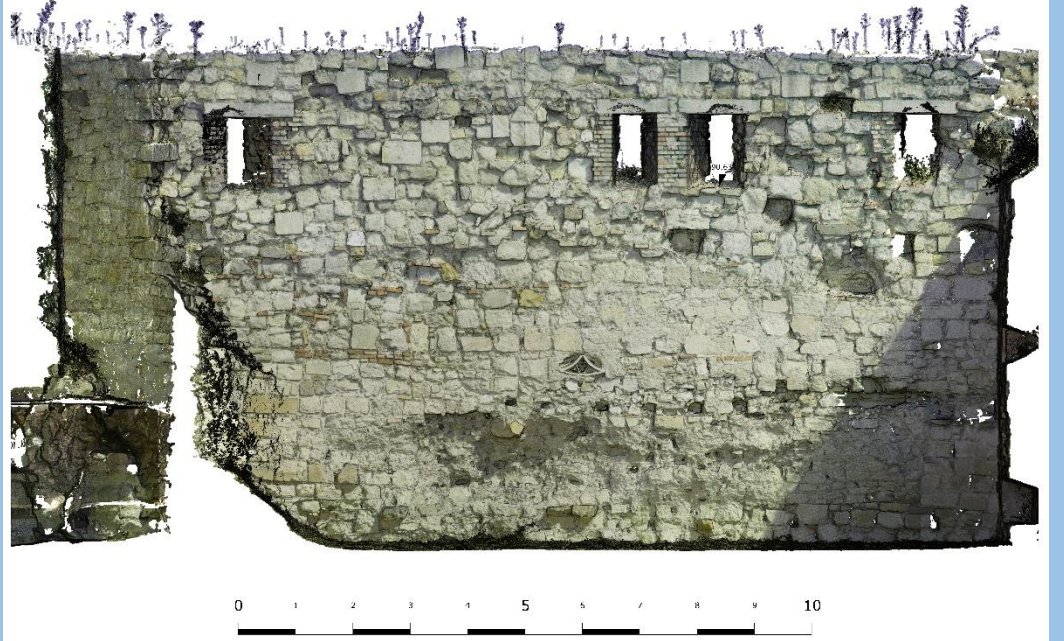
ELHELYEZKEDÉS

© Zrínyi

AZONOSÍTÓ KÉP

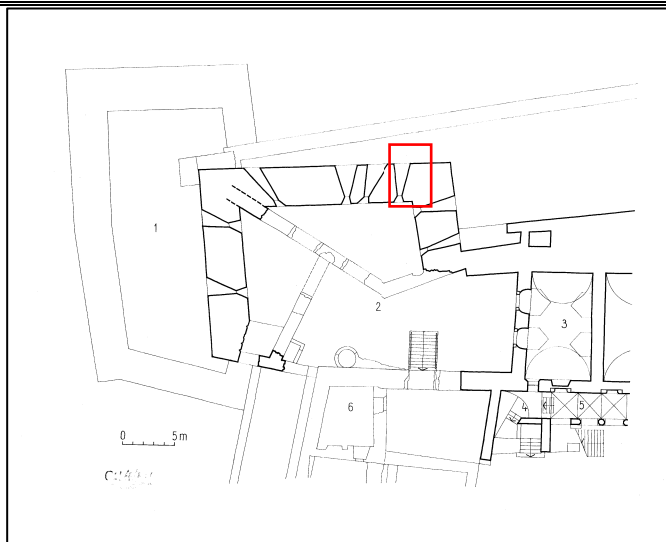
FELMÉRÉS	
	Tömlöcbástya, északi fal belső (részlet) felmérés, Nándori Klára 1963. MÉM-MDK Tervtár 27471
Digitális felmérés, MindiGIS Kft, 2025	Eger, Vár 1. számú metszet
LEÍRÁS	Jórészt szabálytalan kváderkövekből és tört kőből álló fal, a felső lőrés külső kávéi nagyobb méretű kváderekből falazottak, szegmensíves átboltozásuk nagyrészt műemléki rekonstrukció, az alsó lőrésnek megmaradt az eredeti kő átboltozása, a szegmensíves záradékú kapu műkö keretelése szintén műemléki rekonstrukció. A falkorona az lőrés záradéka fölött műemléki kiegészítés. A homlokzat keleti negyedében, az alsó lőrés magasságáig markáns falelválás van.
ANYAGHASZNÁLAT	Riolittufa kváderek és tört kövek.
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
MEGJEGYZÉS ÉRTÉKELÉS	A megmaradt építéskori vakolatmaradványok és gótikus ablakmű restaurátori rögzítése, konzerválása javasolt.

A falszövet pontosabb meghatározáshoz falkutatás szükséges. Az 1963-as helyreállításkor a falba került didaktikai téglák megtartása, vagy esetleges cseréje javasolt.

MEGHATÁROZÁS

TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, BELSŐ; L1 LŐRÉS

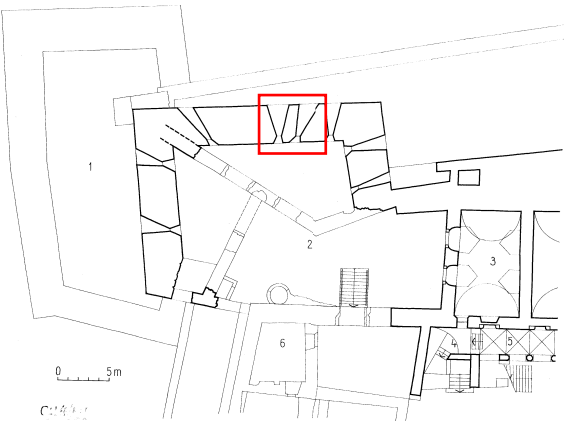
ELHELYEZKEDÉS

AZONOSÍTÓ KÉP

	
LEÍRÁS	Jórészt szabálytalan kváderkövekből és tört kőből falazott falban nyitott lőrés, bal oldali kávája és a belső jelentős része téglakiegészítés, áthidalója betonlemez. ez és a fölötte lévő falazat műemléki kiegészítés. Megjegyzendő, hogy az áthidaló bal oldalán, szabályosan vágott kőpótlás(?) teherhárító funkcióval.
ANYAGHASZNÁLAT	A falazat nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből áll.
ÁLLAPOT	Felületi fagyások, kőpusztulás, a téglák jelentős része elmállott, a jobb oldali káva riolittufa kövei elmállottak.
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
ÉRTÉKELÉS	Az 1963-as betonáthidaló, téglakiegészítés, homlokzatjavítások nem képviselnek örökségi értéket, pontosabb meghatározásukhoz falkutatás szükséges.

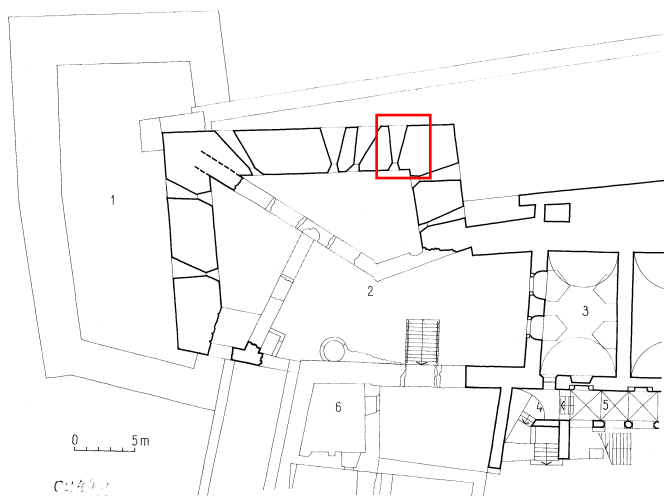
MEGHATÁROZÁS	TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, BELSŐ; L2-L3 LŐRÉS	
ELHELYEZKEDÉS		
AZONOSÍTÓ KÉP		
		
		

LEÍRÁS	Szakállas puskához készült, lényegében ikerlőrés, vízszintes áthidalással, a kávák és a száraz műemléki téglakiegészítésével, szintén műemléki betonáthidalókkal. A falkorona műemléki kiegészítés.
ANYAGHASZNÁLAT	A falazat nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből áll.
ÁLLAPOT	Felületi fagyások, kőpusztulás.
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
ÉRTÉKELÉS	Az 1963-as és utóbb készült betonáthidaló, téglakiegészítés, homlokzatjavítások nem képviselnek örökségi értéket, a pontosabb meghatározáshoz falkutatás szükséges.

MEGHATÁROZÁS

TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, BELSŐ; L4 LŐRÉS

ELHELYEZKEDÉS

AZONOSÍTÓ KÉP

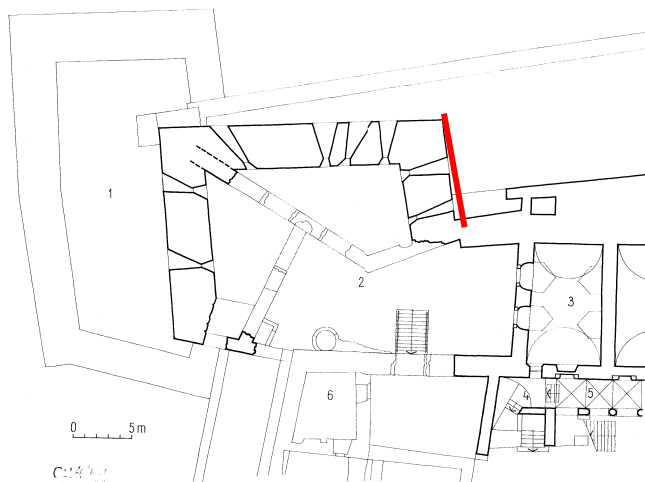

	
LEÍRÁS	Jórészt szabálytalan kváderkövekből és tört kőből falazott falban nyitott lőrés mindkét szára és a belső jelentős részben műemléki téglakiegészítés áthidalója betonlemez. Ez és a fölötte lévő falazat műemléki kiegészítés.
ANYAGHASZNÁLAT	A falazat nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből áll.
ÁLLAPOT	Felületi fagyások, kőpusztulás, a téglák és a fugák jelentős részben kifagytak.
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
ÉRTÉKELÉS	Az 1963-as és utóbb készült betonáthidaló, téglakiegészítés, homlokzatjavítások nem képviselnek örökségi értéket, pontosabb meghatározáshoz falkutatás szükséges.

MEGHATÁROZÁS

TÖMLÖCBÁSTYA, KELETI FAL, KÜLSŐ

ELHELYEZKEDÉS

AZONOSÍTÓ KÉP

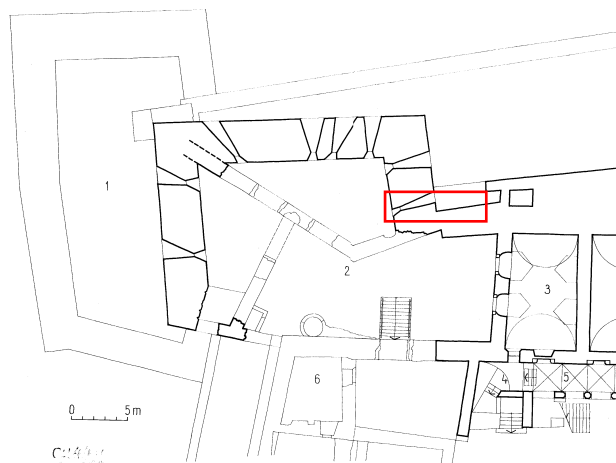

Digitális felmérés, MindiGIS Kft, 2025	Eger, Vár 10. számú metszet
LEÍRÁS	Jórészt szabálytalan kváderkövekből és tört kőből álló fal, a felső lőrések külső kávéi nagyobb méretű kváderekből falazottak, szegmensíves átboltozásuk nagyrészt műemléki rekonstrukció, az alsó lőrésnek megmaradt az eredeti kő átboltozása, a szegmensíves záradékú kapu műkő keretelése szintén műemléki rekonstrukció. A falkorona az lőrések záradéka fölött műemléki kiegészítés. A homlokzat keleti negyedében, az alsó lőrés magasságáig markáns falelválás van.
ANYAGHASZNÁLAT	Riolittufa kváderek és tört kövek.
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
MEGJEGYZÉS ÉRTÉKELÉS	Az 1963-as és utóbb készült felfalazások, homlokzatjavítások átboltozások nem képviselnek örökségi értéket, pontosabb meghatározásukhoz falkutatás szükséges.

MEGHATÁROZÁS

TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ; L1 LŐRÉS

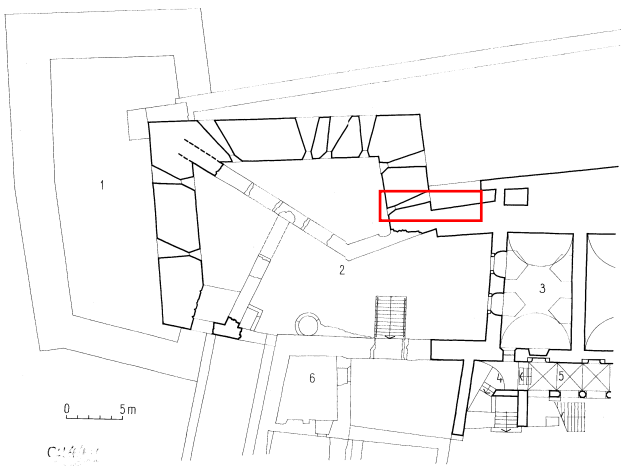
ELHELYEZKEDÉS

AZONOSÍTÓ KÉP

LEÍRÁS	Az északi várfal köpenyezésével részben takart szegmensíves átboltozású ágyú lőrés.
ANYAGHASZNÁLAT	A falazat nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből.
ÁLLAPOT	Az átboltozás műemléki téglarekonstrukciója, jó állapotban, belül és a lőrés körül kisebb kifagyások, mállások.
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
ÉRTÉKELÉS	Feltárás és falkutatás szükséges

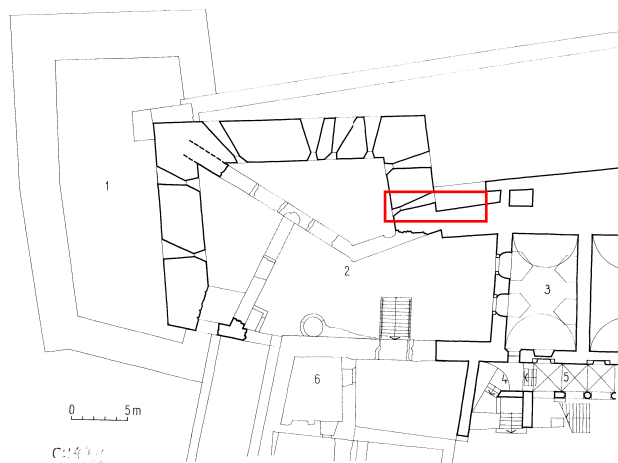
MEGHATÁROZÁS	TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ; L2 LŐRÉS
ELHELYEZKEDÉS	
AZONOSÍTÓ KÉP	

	
LEÍRÁS	Szegmensíves átboltozású ágyú lőrés, kávája, átboltozása műemléki téglakiegészítés.
ANYAGHASZNÁLAT	Műemléki tégl.
ÁLLAPOT	Megfelelő
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
ÉRTÉKELÉS	Az lőréskiegészítés és a körülötte lévő falszövet az új fugázásokkal, úgy tűnik 1963-as helyreállítás után készült, falkutatás szükséges.

MEGHATÁROZÁS

TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ; L3 LŐRÉS

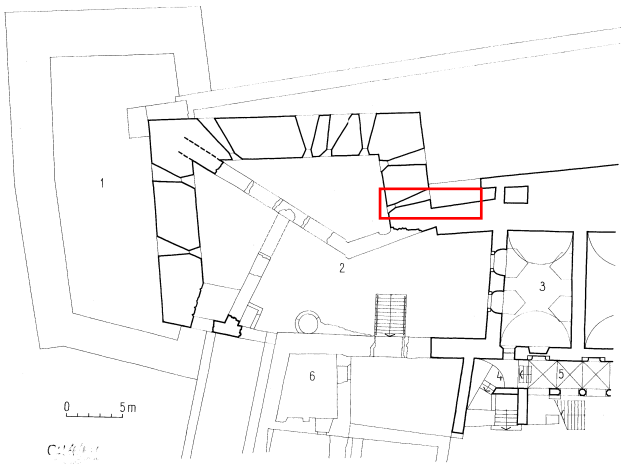
ELHELYEZKEDÉS

AZONOSÍTÓ KÉP

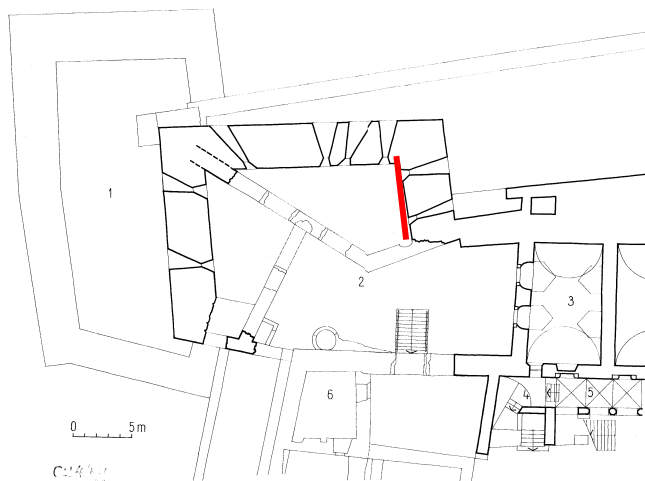
	
LEÍRÁS	Szegmensíves átboltozású ágyú lőrés, kávája, átboltozása nagyrészt műemléki téglakiegészítés.
ANYAGHASZNÁLAT	A falazat nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből.
ÁLLAPOT	Felületi fagyások, kőpusztulás, a belsőben a kövek kiomlottak.
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
ÉRTÉKELÉS	Az 1963-as téglakiegészítés jelen állapotban nem képvisel örökségi értéket, a pontosabb meghatározáshoz falkutatás szükséges.

MEGHATÁROZÁS	TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, KÜLSŐ; L4 LŐRÉS
ELHELYEZKEDÉS	
AZONOSÍTÓ KÉP	
LEÍRÁS	A lőrést teljes egészében takarja az északi várfal köpenyezése.
ANYAGHASZNÁLAT	A falazat nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből.
ÁLLAPOT	Felületi fagyások, kőpusztulás
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64

MEGHATÁROZÁS

TÖMLÖCBÁSTYA, KELETI FAL, BELSŐ

ELHELYEZKEDÉS

AZONOSÍTÓ KÉP

Eger, Vár

2. számú metszet

LEÍRÁS

Jórészt szabálytalan kváderkövekből és tört kőből álló fal, belső síkja nagyrészt műemléki rekonstrukció, az alsó zóna kivételével, a falkorona egy újabb műemléki felfalazás produktuma. A lőrések alul lapos szegmensíves záradékkal boltozottak ezek és a száraz nagyrészt műemléki rekonstrukciók.

ANYAGHASZNÁLAT

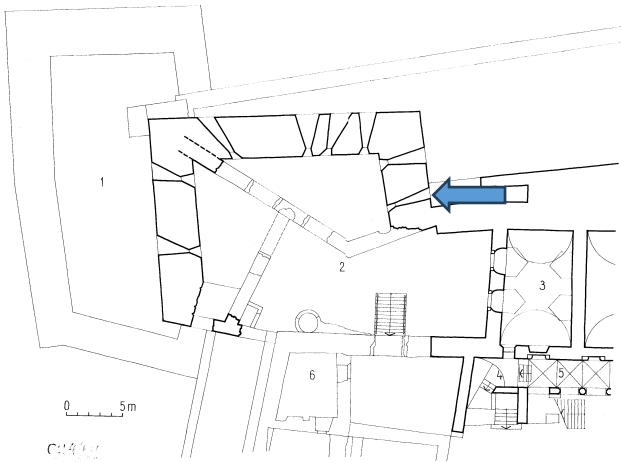
Riolittufa kváderek és tört kövek, műemlékes téglák.

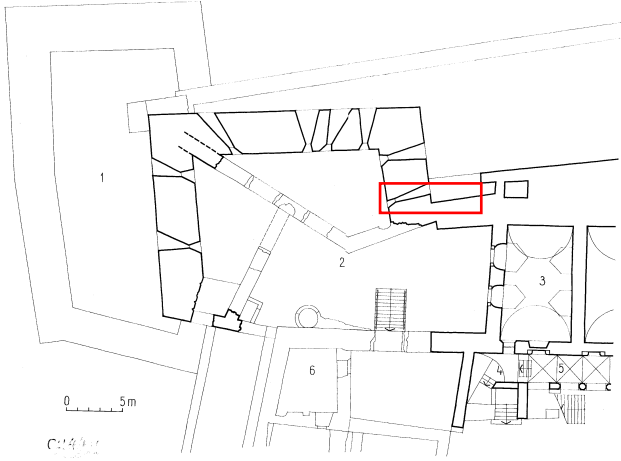
DATÁLÁS

1570-es évek, helyreállítás 1963-64

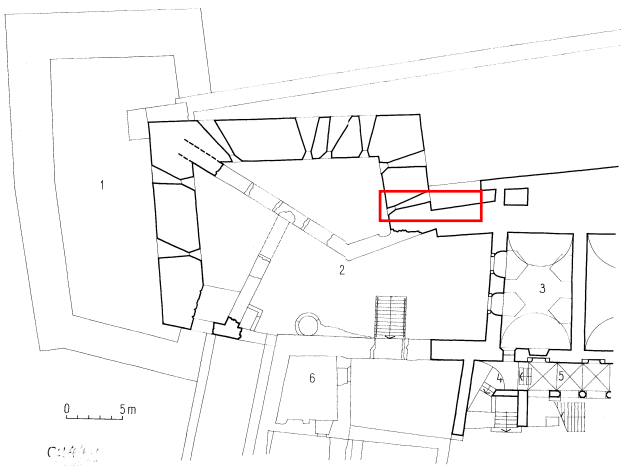
ÉRTÉKELÉS

Az 1963-as és utóbb készült felfalazások, homlokzatjavítások, betonáthidaló és átboltozások nem képviselnek örökségi értéket, pontosabb meghatározásukhoz falkutatás szükséges. Az 1963-as helyreállításkor a falba került didaktikai téglák megtartása, vagy esetleges cseréje javasolt.

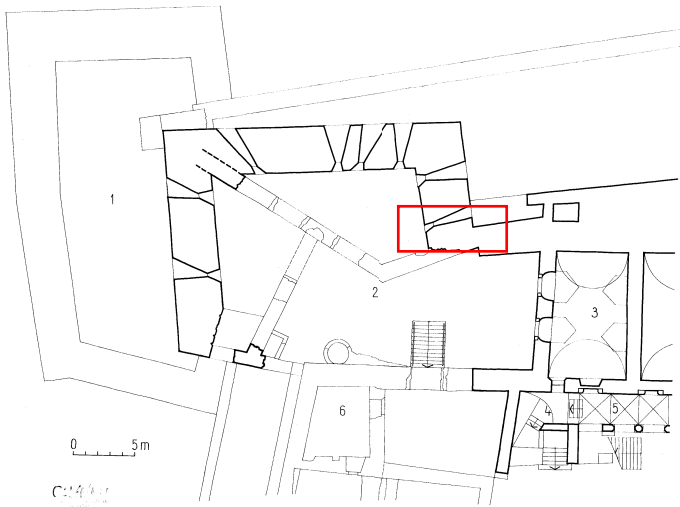
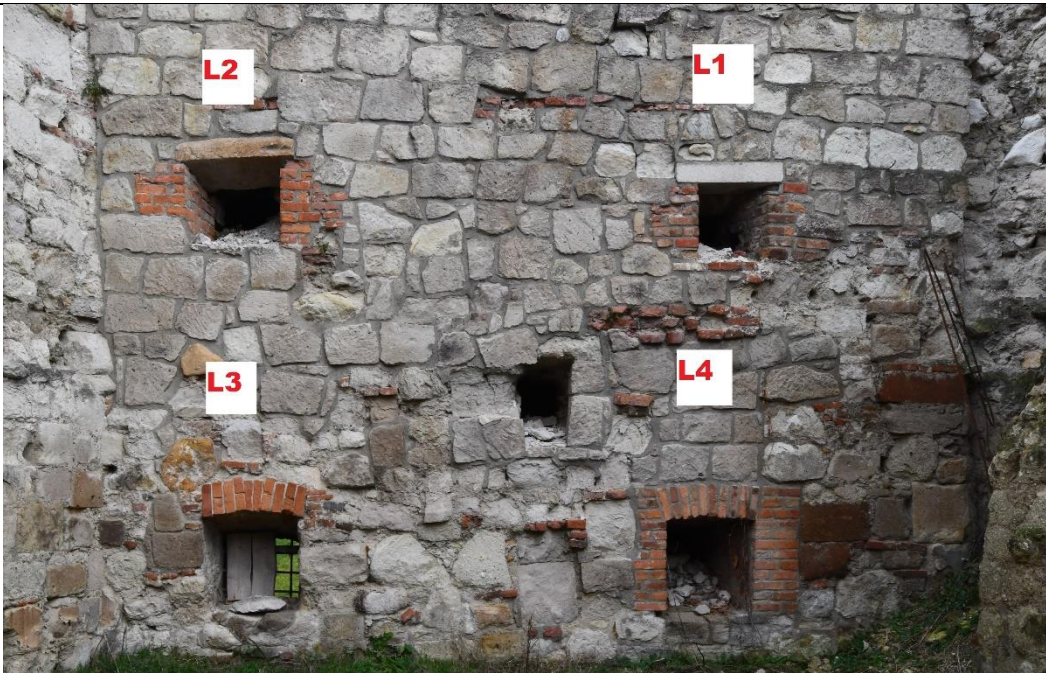
MEGHATÁROZÁS	TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, BELSŐ; L1 LŐRÉS
ELHELYEZKEDÉS	
AZONOSÍTÓ KÉP	
LEÍRÁS	Vízszintes áthidalású ágyú lőrés, kávája, betonáthidalója műemléki téglakiegészítés. A lőrés körül a falazat újra fugázott, kiegészített.
ANYAGHASZNÁLAT	A falazat nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből.
ÁLLAPOT	Felületi fagyások, kőpusztulás
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
ÉRTÉKELÉS	Az 1963-as és utóbb készült felfalazások, homlokzatjavítások betonáthidaló és átboltozások nem képviselnek örökségi értéket, pontosabb meghatározásukhoz falkutatás szükséges.

MEGHATÁROZÁS	TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, BELSŐ; L2 LŐRÉS
ELHELYEZKEDÉS	
AZONOSÍTÓ KÉP	
LEÍRÁS	Vízszintes záradékú ágyú lőrés, kávája, kő áthidalója műemléki téglakiegészítés. A lőrés körül a falazat újra fugázott, kiegészített.
ANYAGHASZNÁLAT	Nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből. Az átboltozás műemléki téglá.
ÁLLAPOT	Felületi fagyások, kőpusztulás
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64

ÉRTÉKELÉS	Az 1963-as és utóbb készült felfalazások, homlokzatjavítások átboltozások nem képviselnek örökségi értéket, pontosabb meghatározásukhoz falkutatás szükséges.
------------------	---

MEGHATÁROZÁS	TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, BELSŐ; L3 LŐRÉS
ELHELYEZKEDÉS	
AZONOSÍTÓ KÉP	
LEÍRÁS	Szegmensíves átboltozású ágyúlőrés, téglátboltozása műemléki téglakiegészítés.
ANYAGHASZNÁLAT	A lőrés körül a falazat építéskori, nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből áll, ezen kívül kisebb mennyiségben üledékes, zárványos édesvízi mészkövekből. Az átboltozás műemléki téglá.

ÁLLAPOT	Viszonylag jónak mondható, a fugák néhol kifagytak.
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
ÉRTÉKELÉS	Az 1963-as és utóbb készült felfalazások, homlokzatjavítások átboltozások nem képviselnek örökségi értéket, pontosabb meghatározásukhoz falkutatás szükséges.

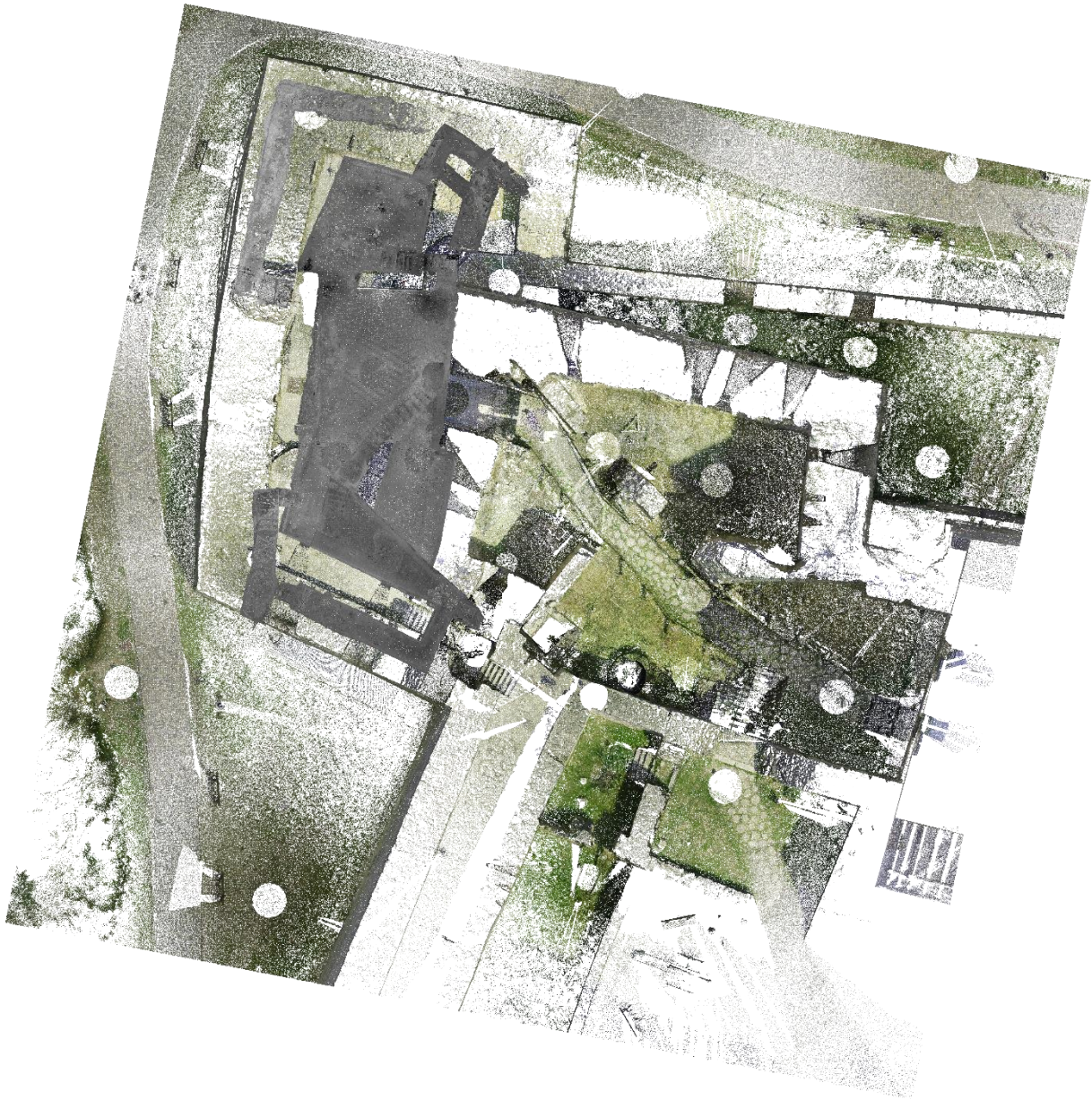
MEGHATÁROZÁS	TÖMLÖCBÁSTYA, ÉSZAKI FAL, BELSŐ; L4 LŐRÉS
ELHELYEZKEDÉS	
AZONOSÍTÓ KÉP	

LEÍRÁS	Szegmensíves átboltozású ágyúlőrés, téglából falazott kávája és tégláatboltozása műemléki kiegészítés.
ANYAGHASZNÁLAT	Műemléki tégl
ÁLLAPOT	Viszonylag jónak mondható, a fugák néhol kifagytak.
DATÁLÁS	1570-es évek, helyreállítás 1963-64
ÉRTÉKELÉS	Az 1963-as és utóbb készült felfalazások, homlokzatjavítások átboltozások nem képviselnek örökségi értéket, pontosabb meghatározásukhoz falkutatás szükséges.

II. FÖLDBÁSTYA

A Földbástya nyugat felől, és drónfelvételen, Horogszegi Tamás 2025

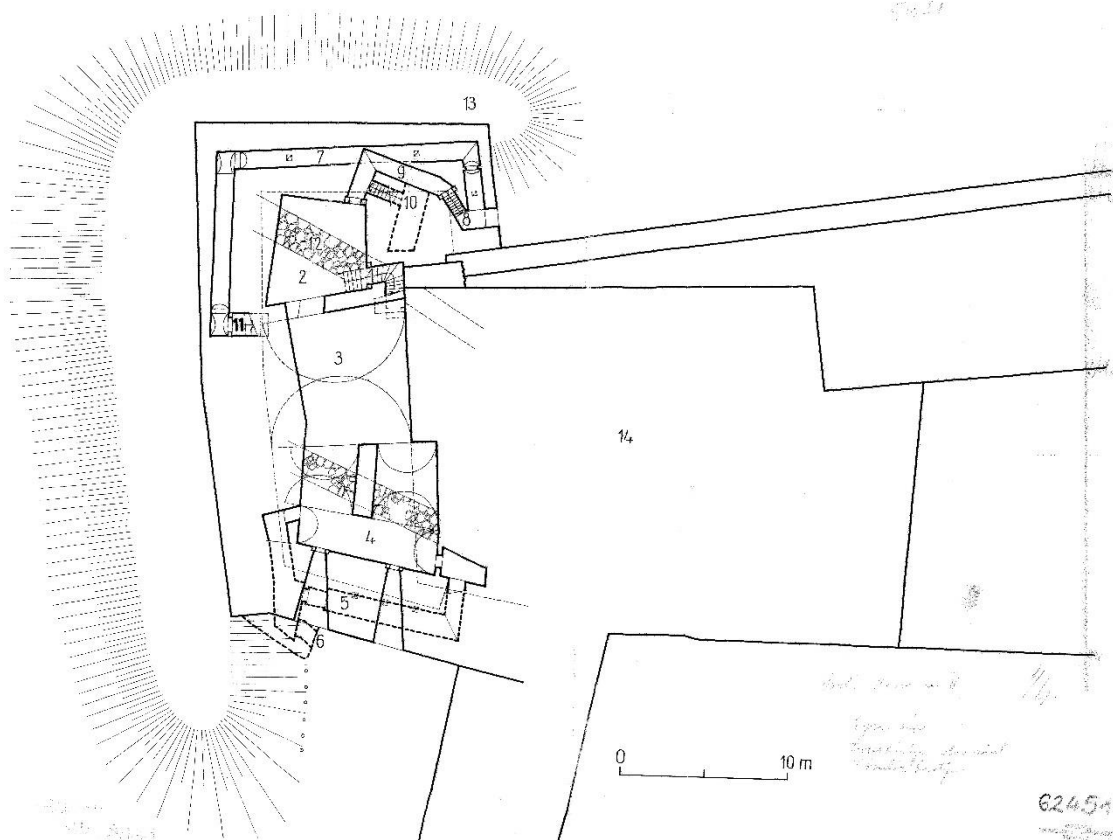
Digitális felmérés, *MindiGIS Kft*, 2025

LEÍRÁS

JELLEG A vár északnyugati sarkához, a tömlöcbástyához épült szabálytalan négyzet alaprajzú, dél felé lőrésekkel áttört erősség.

KÜLSŐ A korábbi föld-cölöpvédmű helyén épült bástya némileg a fülesbástya funkciót ellátó déli oldalának délnyugati sarka tompaszögben zárul. Előtte eredetileg cölöpökkel erősített földsánc volt, mely fülesbástyaként vette körül a kőbástyát. Rézsús, részben rekonstruált lábazata fölött szintén rekonstruált kváderfal emelkedik. A kőbástya kétszintes volt, alsó szintjét földsánc takarta, és csak a bástyafülekkel takart déli fal volt szabadon. A Falat alul két, a felső

szinten egy lőrés töri át. Keleti oldalán, melyet szintén földsánc takart oldalán csak egy rejtekajtó nyílt. (A külső homlokzatok leírását I. az értékleltárnál.)

Heves Megye Műemlékei II. 96. 40. kép nyomán

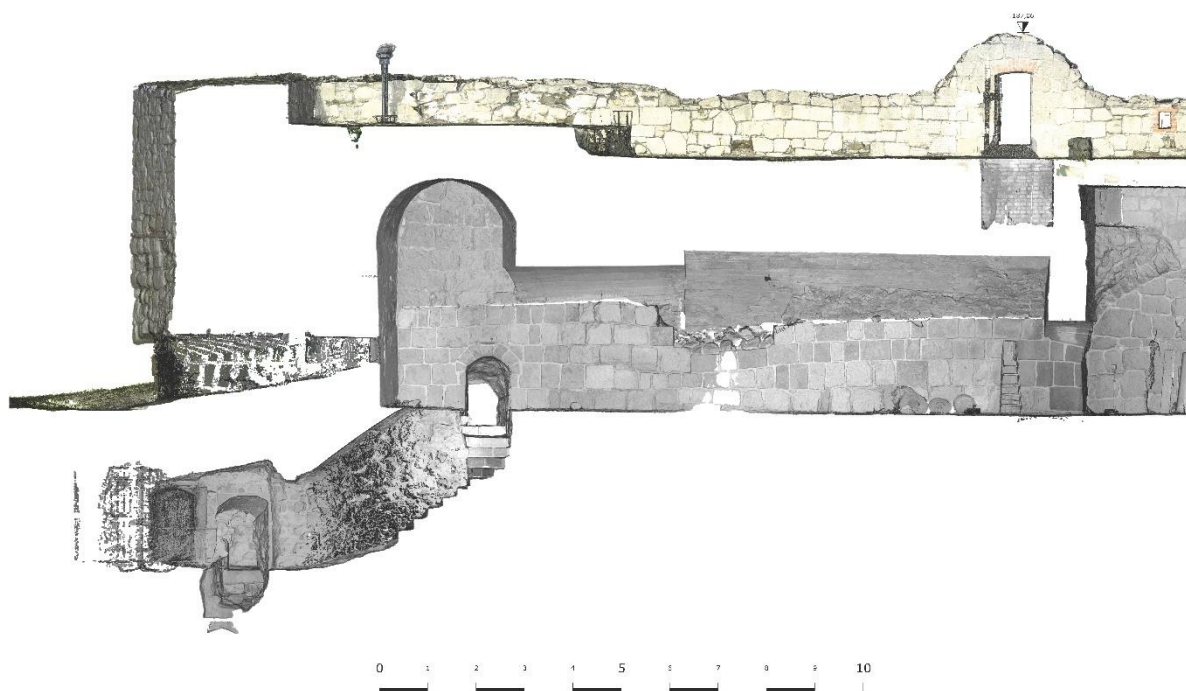
1. Lejárat
2. Északi terem
3. Középső terem
4. Déli terem
5. Déli aknafigyelő folyosó
6. Déli rejtekajtó
7. Északi és nyugati aknafigyelő folyosó
8. Lejárat az alsó folyosóba
9. Északi alsó folyosó
- 10.
11. Legalsó, vak folyosóág
12. Figyelő akna a felső szintre
13. A régi Föld-bástyát a Tömlöc-bástyával összekötő falak maradványai
14. Földsánc bástyafülek
15. 14 Tömlöcbástya

BELSŐ A bástya alsó szintje három helyiségből áll a keleti lépcső derékszögben megtörve az északi (2) terembe vezet le. A helyiség északi és keleti oldalán az egykori boltvállak csomkjai

vannak. Vasbeton födéme 1963, műemléki helyreállítás, az északi falat kőkeretes ajtó töri át, mely az aknafigyelő folyosóhoz (9) vezet, kelet felé a keleti bástyafalban folyosó vezet fel a keleti rejtekkapuhoz (8), innen egy a bástyafalban körbefutó aknafigyelő folyosó (11) húzódik. A folyosók félköríves dongaboltozattal záródnak, a záradékban szellőzőkürtők nyílásai vannak. Az alsó szint északi termének (2) déli falát egy ajtó töri át átjárással a középső terembe (3). Egykori észak-déli tengelyű dongaboltozatának kiegészítése műemléki vasbeton rekonstrukció. A teremet keletről a Tömlőcbástya nyugati fala zárja. A déli ágyúterembe (4) középpillérre támaszkodó két dongaboltozattal fedett szakasz vezet. Az ágyúteremet észak-déli tengelyű dongaboltozat fedi, vasbeton kiegészítése műemléki rekonstrukció. A déli falat két kőkeretes lőrés töri át. A keretek a hornyoltak záró fatáblák befogadásához. A lőrések belül kőgerendákkal áthidaltak. Az ágyúterem déli oldalából nyílik az a lefelé futó folyosó, mely a déli rejtekajtóba (6) vezet.

Eger, Vár

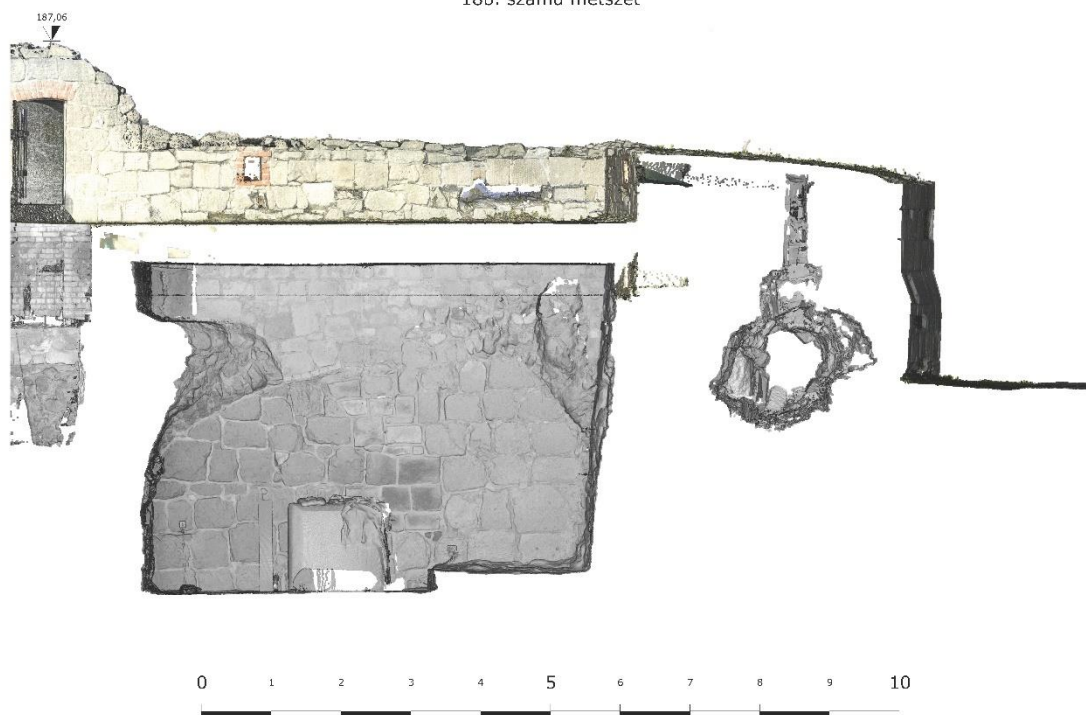
18a. számú metszet

NÉZET KELET FELÉ, Digitális felmérés, MindiGIS Kft, 2025

Eger, Vár

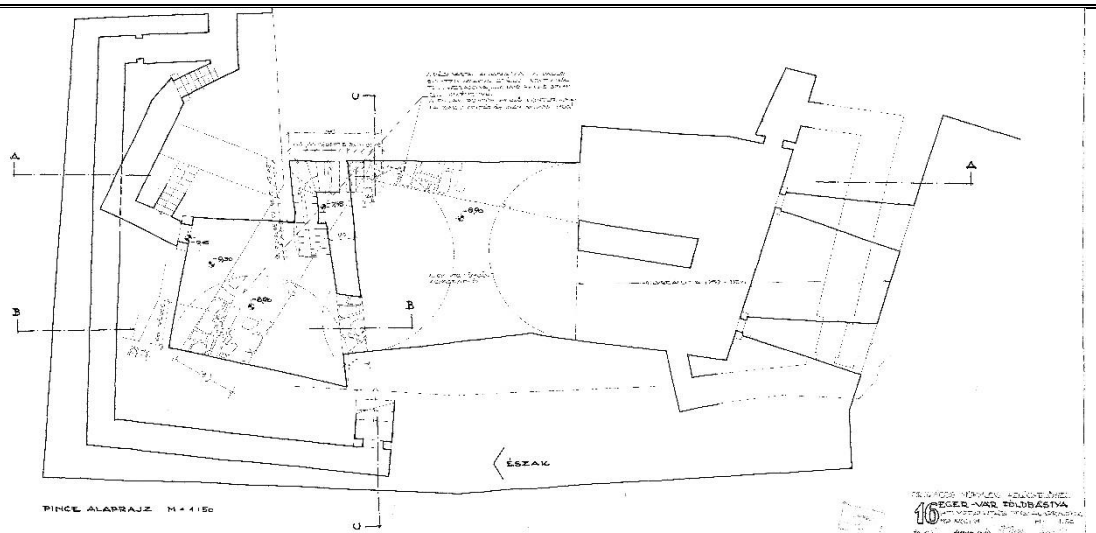
18b. számú metszet

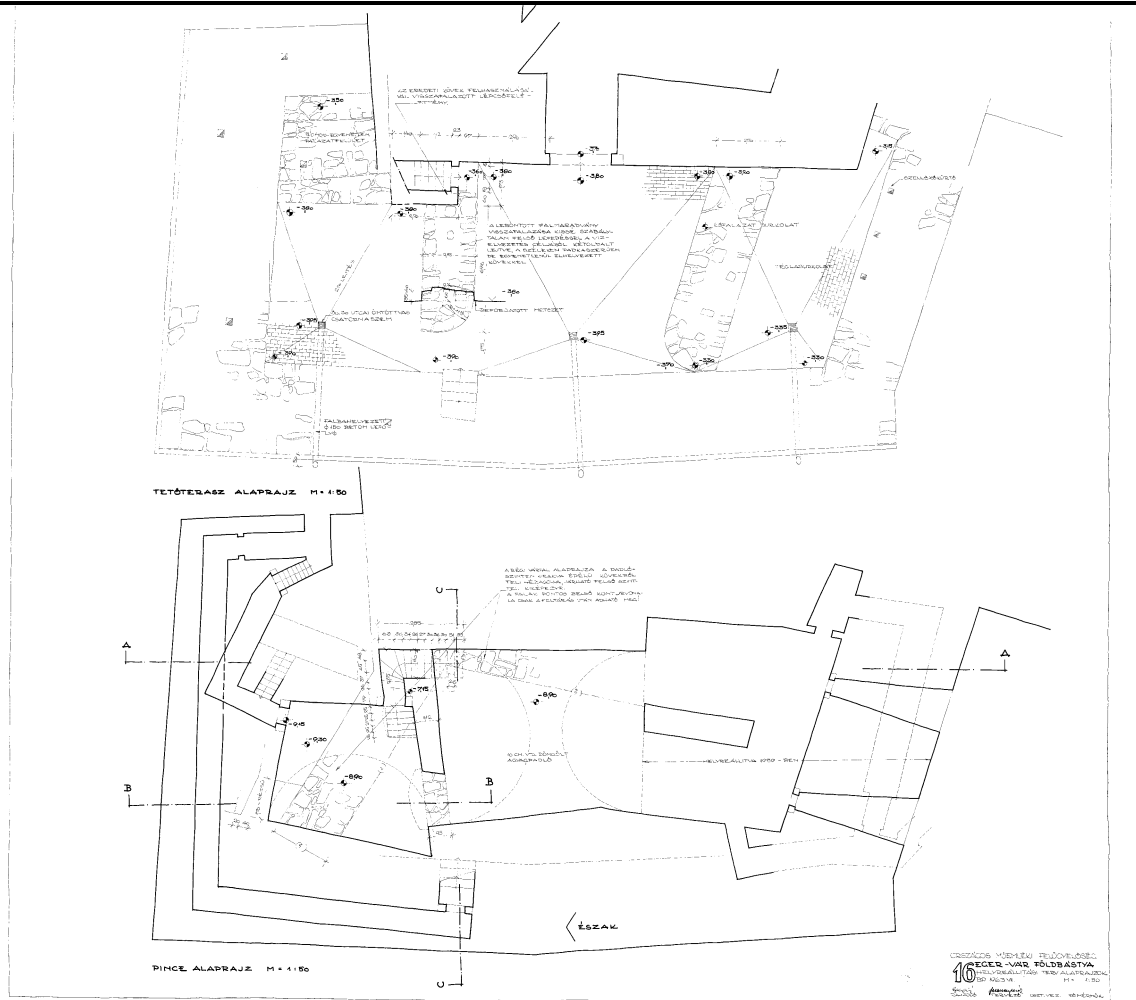
AZ ÉSZAKI TEREM BESZAKADT BOLTOZATA, Digitális felmérés, MindiGIS Kft, 2025

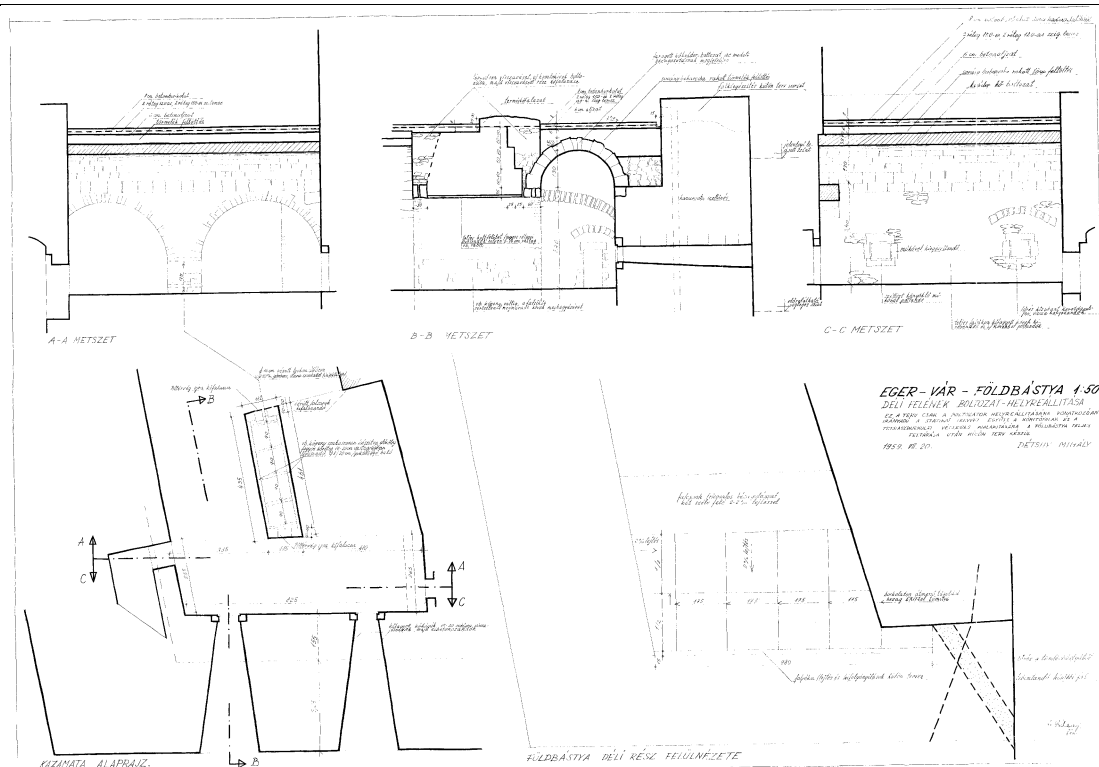

FÖLDBÁSTYA, BELSŐ, FÖLDSZINT ALAPRAJZ A METSZETEK JELÖLÉSÉVEL

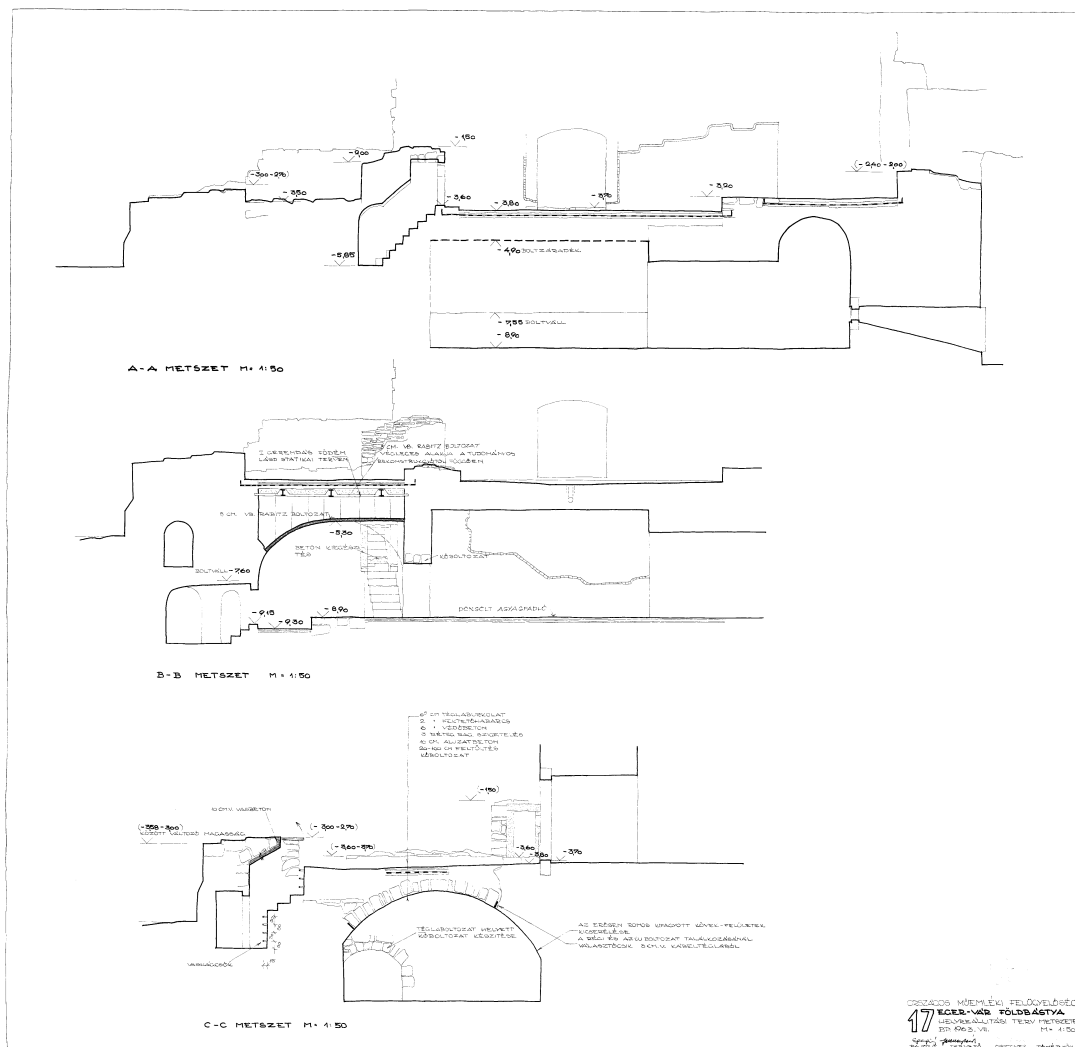

Sedlmayr János 1963, MÉM-MDK Tervtár 13514

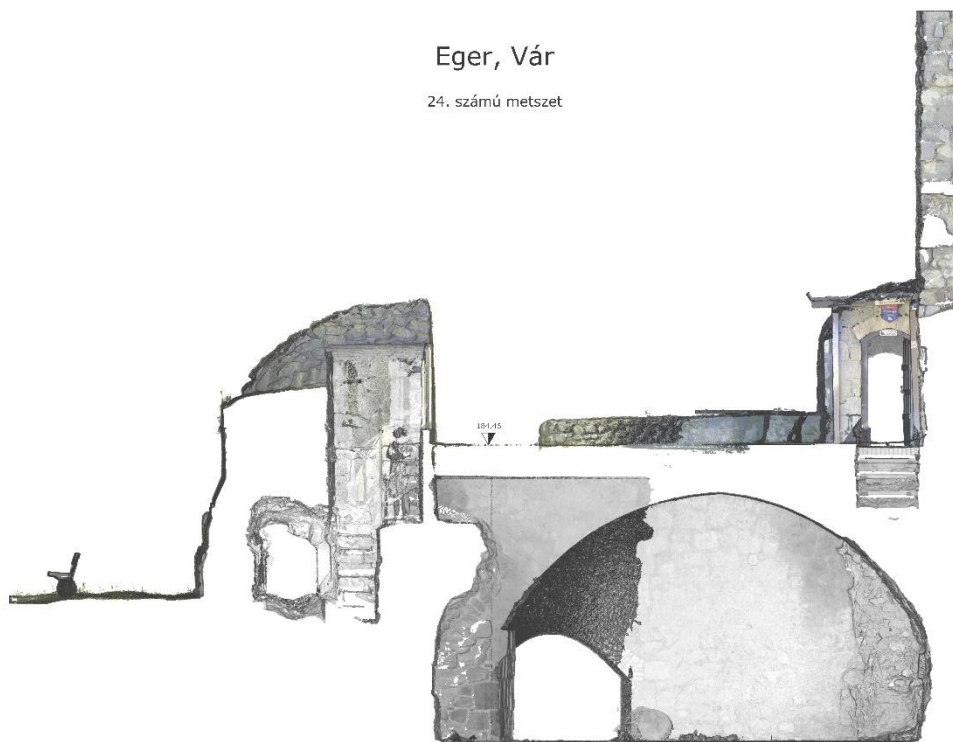
A Földbástya déli fele boltozatának helyreállítási tervei
Détsy Mihály 1959 MÉM-MDK Tervtár 1338

Földbástya, helyreállítási terv, metszetek Sedlmayr János, 1963. MÉM-MDK Tervtár 13526

Eger, Vár

24. számú metszet

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Földbástya 3-as középső terem észak felé Digitális felmérés, *MindiGIS Kft, 2025*

FÖLDBÁSTYA, ÉPÍTÉSTÖRTÉNET ÉS PUSZTULÁS

FORRÁSOK

A bástyában és az északi erődítésben 1552-ben esett károkról Tinódinál az alábbi olvasható:

„No, már Egröt ily igen törték volna,

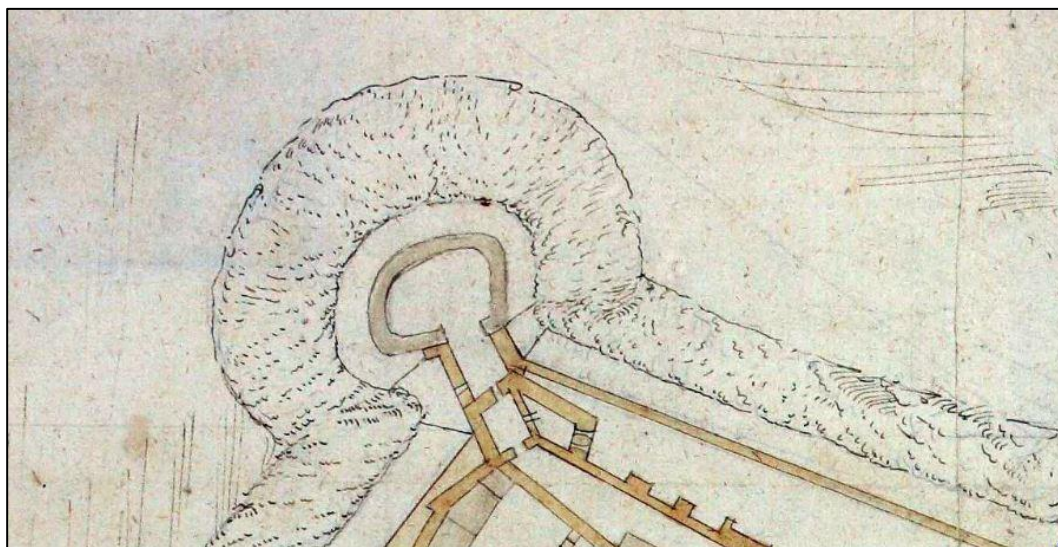
Belső vár kapunál egy törés volna,
Az új bástya, FÖLDBÁSTYA között más volna,
Tömlöcbástya mellett nagy romlás volna.

Az kívöl új bástyáig palánk vala,
Mindenfelől FÖLDBÁSTYA liggatva vala
Ott az kőfal mind eltöretött vala,
Kivel bástya várhoz foglalva vala.

Gerendákkal, szálfákkal azt felrakták,
Tömlöcbástyát, palotákat rontották,
Sándor bástyáig kilső falt rontották...”

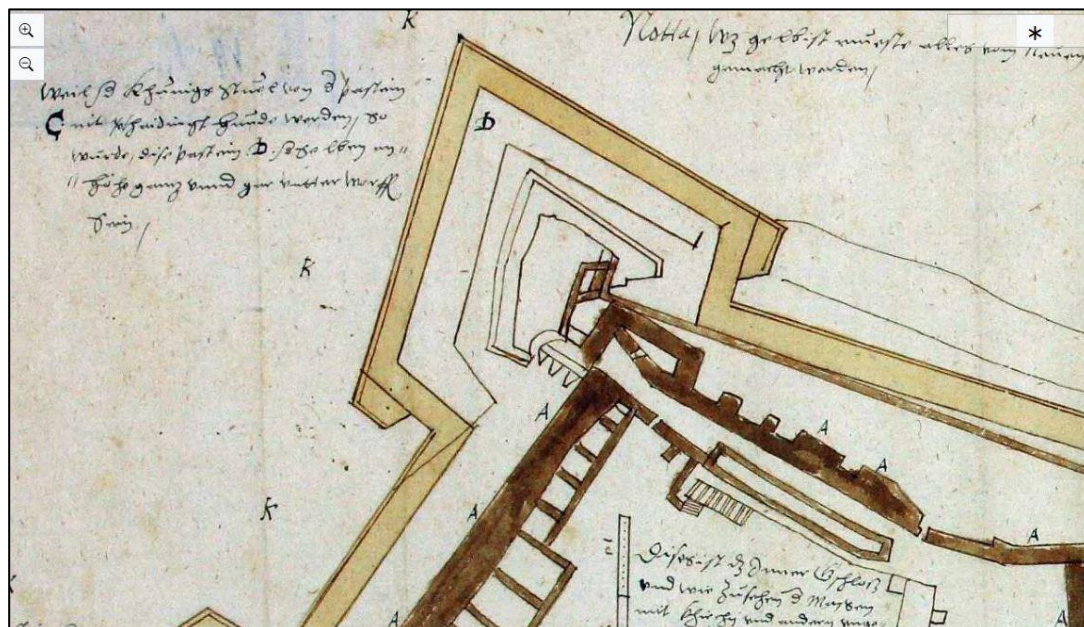

Frantz Poppendorf 1586-os felmérésén még az ostromban részben elpusztult később kijavított FÖLDBÁSTYA szerepel a gótikus kaputoronnyal és a két építményt összekötő falakkal Hivatkozást I. feljebb.

Verancsics Antal püspök 1561. március 18-án Ferdinándhoz írott levele tanúsága szerint javított alakban megújította a bástya földsáncát.¹⁷ Az 1561-62-es számadás szerint ekkor már lefedték a bástyát: „*Michaeli Lados et dionisio Architectori Agriensi ... Eisdem Feoldbastia tegentibus..*”¹⁸

Ottavio Baldigara „C” terve (1572) az aknafigyelő folyosókat ábrázolja. A terv a bástyát meglévő épületnek ábrázolja, így az 1569 és 1572 között épült meg, ellentétben a köré tervezett fülesbástyával, amely nem készült el.

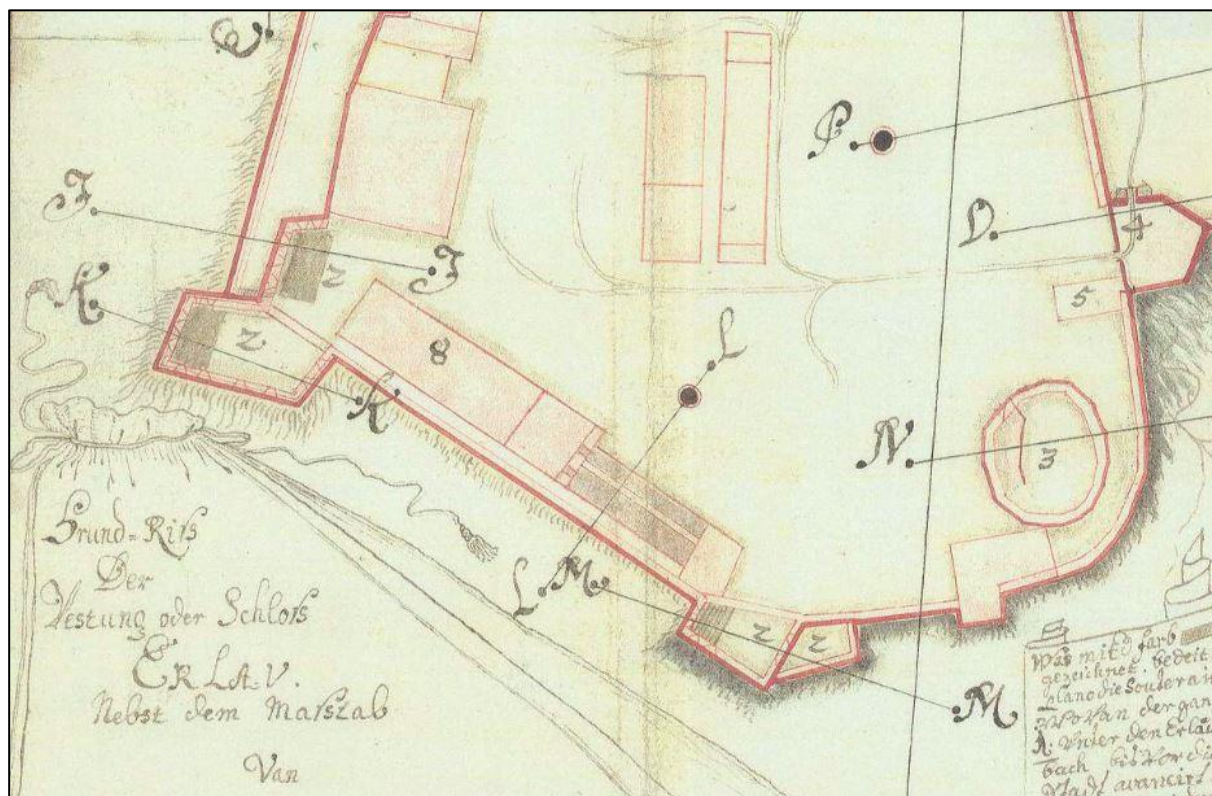
¹⁷ Heves Megye Műemlékei II. Szerk. Dercsényi Dezső, Budapest, 1972. 100.

¹⁸ Uo.

<https://maps.hungaricana.hu/hu/HTITerkeptar/34888/view/?pg=1&bbox=-71%2C-2068%2C4055%2C16>

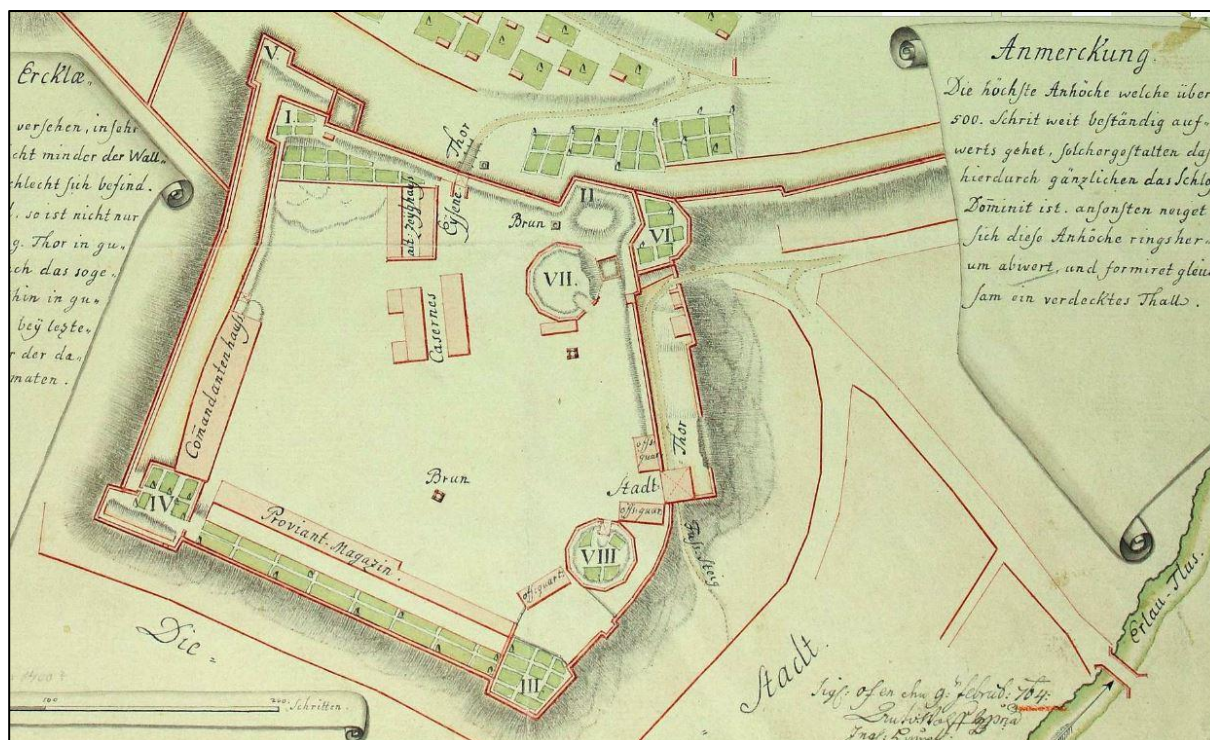
Hivatkozást l. feljebb.

1596-ban Szamosközy István leírása szerint¹⁹ a hosszú tölgyfa cölöpökkel körülvett Föld-bástyát a törökök aláaknázással és agyútűzzel próbálták lerombolni. Úgy tűnik ekkor sérültek meg a boltozatok, legalábbis Penz kamarai adminisztrátor 1695-ös jelentése erre utal, miszerint a parancsonki szállás (gótikus püspöki palota) melletti várfal alatti boltozat megerősítését sürgeti, mert leomlása magával rántaná a Tömlöcbástya falát.

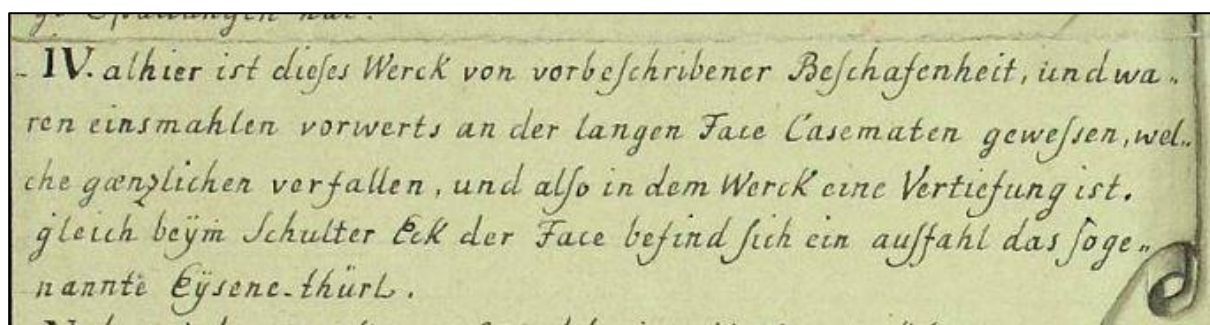

Zinzendorf 1711-es felmérésén még látszanak a felső rész lőrésai.

19 Uo.

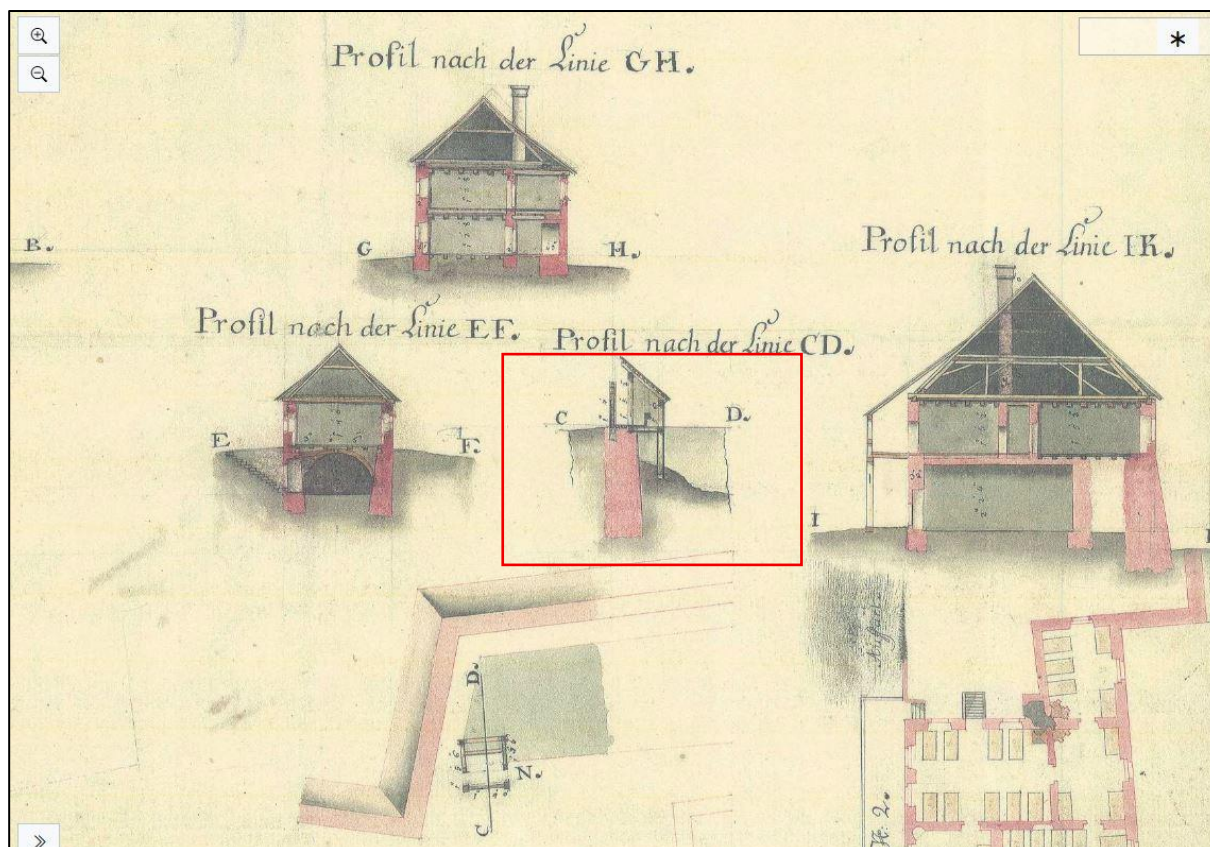
1764

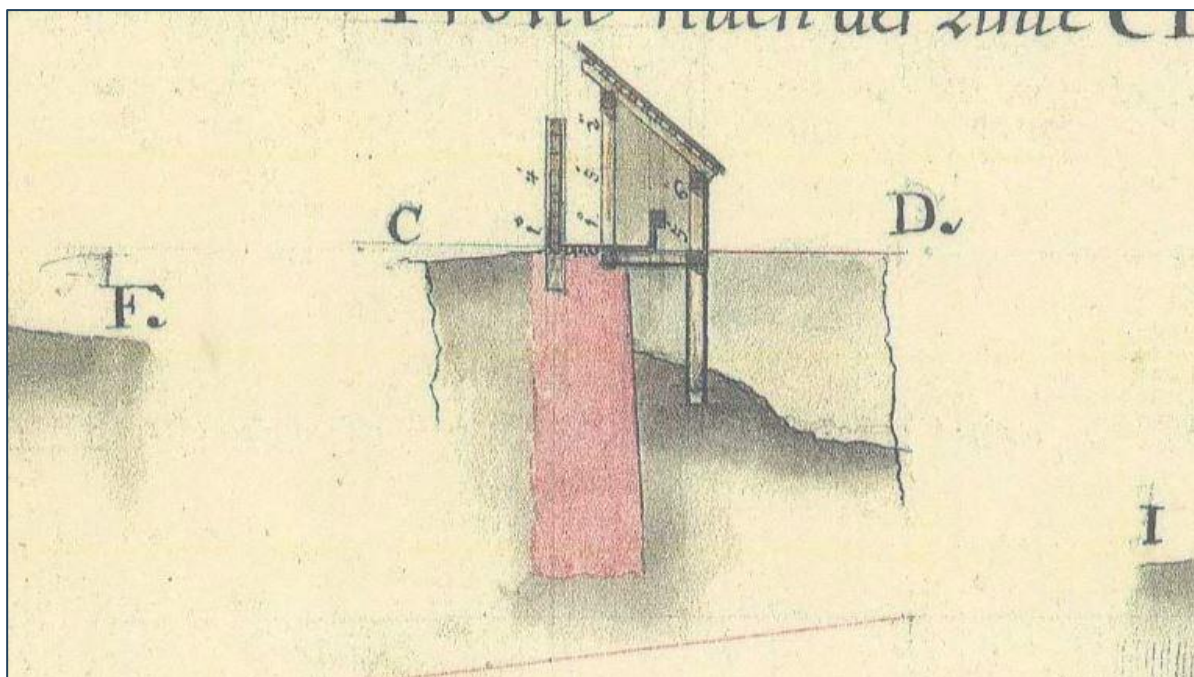
Az 1764. évi alaprajz szövege szerint (l. fent) a Tömlöcbástya nyugati oldalán már a kazamaták beomlottak.

Plan von dem Schloss zu Erlau nebst der Anhöche wordurch es ... [G I h 155/2]

Jelzet	G I h 155/2
Cím	Plan von dem Schloss zu Erlau nebst der Anhöche wordurch es Dominirt wird...
Főcím	Eger várának alaprajza 1764-ben.
Méretarány	M. n.
Technikai jellemzők	Kiadó: Ofen. 1764. Kn. Szerzeményszám: 83315 Kéziratós térkép szín. fm. 32×49 cm Számjelm. és leírás. Ep. 2188. T
Adatbázis forrás	Hadtörténeti Intézet és Múzeum • G I h vár alaprajzok, város és környéktérképek, utikönyvek • G I Európa • G I-V. Úti térképek

A fentebb hivatkozott 1775-ös *Raportsplanon* a bástya mellett az „*Ausgeholte Bastion*” felirat szintén a bástya összeomlására utal,²⁰ valamint ekkor már a a romos FÖLDBÁSTYA a Tömlöcbástya árnyékszékének emésztőgödreként funkcionál (l. lenti kép)

²⁰ HMM 100.

Árnyékszék a Földbástya felett

A 19-20 században azután az omladék mindent betemetett, terepszint feletti határolófalak maradványait is elbontották, Kozák Károly ásató régész beszámolója szerint a falakat olykor nyolc méter omladék is borította.²¹

282. kép. A Földbástya délnyugati sarka feltárás közben

A FÖLDBÁSTYA HELYREÁLLÍTÁSA

A bástya feltárásáról és a helyreállításáról a helyreállítás mikéntjéről Kozák Károly számol be Sedlmayr Jánossal közösen a már idézett cikkükben²²: „A bástyát feltárás előtt teljesen eltakarta a föld. Kőépítménynek nyoma sem látszott. A Tömlöc bástya DNY-i sarkán 1956-ban beszakadt a föld, s a nyíláson át egy boltozott terem K-i része vált láthatóvá. A terem K-i falában egy még mélyebbre vezető nyílás, fölötte egy kőből falazott hevederív, még feljebb pedig egy másodlagosan épített román kori faloszlop lábazati köve helyezkedik el). E teremrészből E-i irányba egy másik boltozott folyosó indult, amely a Tömlöcbástya Ny-i kapuja előtt feltárt nagy terembe vezetett. A bástya belsejét és a falakon kívüli területet több méter vastag törmelékréteg fedte. Ennek és a leszakadt boltozatok maradványainak kitisztítása több évi munkát jelentett...” A helyreállításról pedig: „A vár rendszeres feltárására és folyamatos helyreállítására vonatkozóan jóváhagyott programmal rendelkezünk, amelyet az OMF Tervezési Osztálya 1966-ban állított össze. E távlati terv készítésekor még kétféle elképzelést tartottunk lehetségesnek: egy kisebb programot részleges feltárással és főként csak állagmegóvás megvalósítását -,

²¹ Kozák Károly – Sedlmayr János: I. m. 245.

²² Kozák Károly – Sedlmayr János: I. m. 254.

valamint egy nagyobb programot, a vár egészének teljes feltárásával, a feltárható építmények helyre állításával, ill. bemutatásával, általában az összes műemléki lehetőség kiaknázásával. Ez utóbbi maximális terv a látogatók minél tökéletesebb kiszolgálását, kulturált környezetet is biztosítana, és ezért kiterjed a várfalakon kívüli közvetlen terület rendezésére, a várlejtőkre és a vár alatti gyűrűsen elhelyezkedő házsorra is. A kétféle tervezet közül végül is a nagyobb programot fogadták el, amelynek megvalósításához. A helyreállítás mérvében és módjában a műemléki szempontok elsődlegesek... A kialakult műemléki elveknek megfelelően eredeti részekén itt is csak a tudományosan megalapozott hitelesség mértékéig végzünk helyreállításokat, míg a bármely szempontból szükséges kiegészítéseknek, védőépületeknek, új rendeltetésű objektumoknak világos megkülönböztetéssel, korszerű építészeti jelleggel mai keletkezésüket kell jelezniük.”²³

Magáról a helyreállításról: „A Földbástya a XVI. század második feléből ki épült formájában szintén falakból, épületszerkezetekből és belső terekből álló, de a Tömlöcbástyánál alacsonyabb védelmi építmény. Jellegzetes ó-olasz bástyás védőműű ágyúállással, ágyútermekkel, ki lövő nyílásokkal és földalatti folyosókkal. Felső szintjére, tetőzetére vonatkozóan hiteles adatok nincsenek, így egykori tömegének visszaállítására nem volt mód. A bástya időjárás elleni védelme és tömegének kiemelése érdekében Ferenczy Károly ugyan egy védőtető felállítását javasolta, de e ja vaslat helyett végül is annak fedél nélküli helyre állítására került sor. A bástya felső szintjének 4 méter körüli szélességű falait általában mell magasságig emeltük fel, hogy koronája felett az innen szépen feltáruló városkép is élvezhető legyen. A járófelületet — az eredeti téglapadié) helyett — vörös színű műkölapokkal burkoltuk, síkját pedig kétféle magasságban készítettük el. A déli részen az ágyúállások boltozata feletti területen a felső szint 60 cm-rel magasabb, amely megfelel az alsó szint boltozati rendszerének. A bástyára felvezető lépcső, valamint az alsó folyosórendszerből a fel színre feljövő kijárat fölé vasbeton szerkezetű védő építményt készítettünk, hogy az eredeti lépcsőket védjük. A rendkívül kopott lépcsőfokok fölé ezen felül lebegő műkölapokat helyeztünk megvédésük és a biztonságos közlekedés miatt.

²³ U.o. 259-264.

304. kép. Lépcsőlejárát a Földbástyába vasbeton járólapokkal

A Földbástya alsó — földszinti — része több helyiséget foglal magába. A nyugati várfal pásztázására készült kettős ágyúállás, a hozzávezető pillérrel két folyosóra tagolt átmeneti terek, valamint az ágyúállások mögötti nagyterem alaprajzában, boltozásában megegyezik a Baldigara által épített délkeleti fülesbástya elrendezésével. E terek helyre állítása romos voltak ellenére azonban nem az említett bástya ágyúterme alapján készült, ha nem hiteles megmaradt részletek alapján. A helyiség boltozatai a falakon levő csonkok alapján egyértelműen kiserkeszthetőek voltak.

A Földbástya helyreállított boltozatai DIGITÁLIS FELMÉRÉS, PANORÁMA MINDIGIS Kft, 2025

A kiegészítéseket az eredeti maradványoktól a már több helyen is alkalmazott módon választottuk el úgy, hogy az új felületeket vakolattal láttuk el, a régi falfelületeket pedig nyersen hagytuk. Az említett nagy terembe egy előtérből lehet bejutni, amelybe L alakú lépcső vezet le

a bástya felső szintjéről. E helyiség boltozata, elsősorban a lépcső feletti boltszakasszal való összemetsződés módja már nem volt egyértelműen rekonstruálható, ezért a tér fölé sík vasfödém került. A Földbástya alsó tereiből nyílások vezetnek az aknafigyelő folyosórendszerbe, amelynek lejtős nivója több helyen még egy szinttel mélyebbre visz, mint a bástya földszinti ágyúállásai. Az ágyúteremben egy korábbi, a mostani feltárás során megtalált középkori ajtón és lépcsőn át ismét vissza lehet jutni a bástya belső terébe.³² A Földbástyát körülvette és védelmi szerepében kiegészítette a még alacsonyabb ún. „földmű”. Földdel kitöltött tömör tömege szétomolva lényegében a helyén áll, csak a faszerkezetű külső tartó váza pusztult el. Távlati célunk, hogy e földmű egyértelműen meghatározható elpusztult szerkeze tét korszerű anyaggal tervünk szerint vasbetonnal visszaállítsuk, hogy a Vár ezen többszörösen megerősített sarok pontjának kialakítását érzékeltessük, és egyben az alatta levő lakóházak felett a hatalmas földtömeget biztonságosan összetartsuk.”²⁴

jaratavai

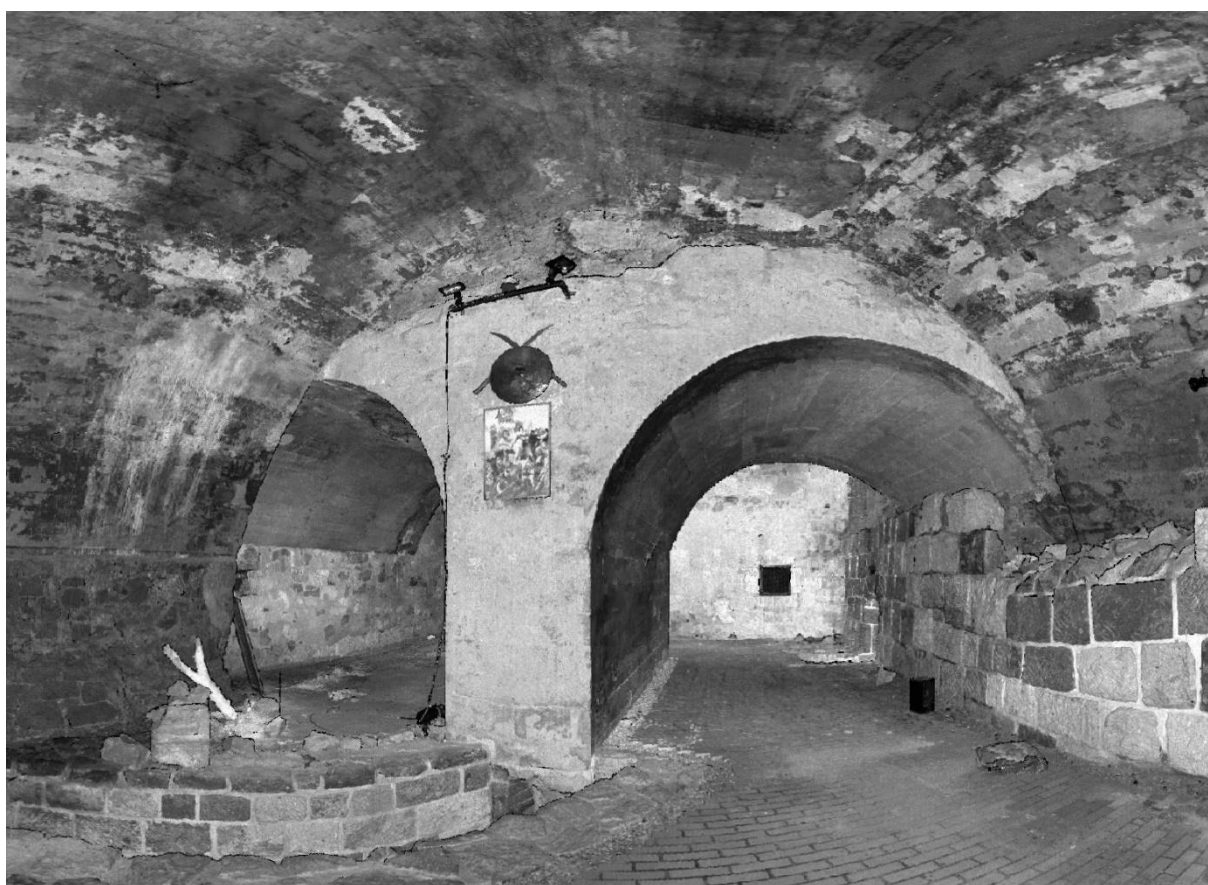
287. kép. A déli ágyúterem és a középső nagyterem közötti összekötő részben feltárt gótikus fal

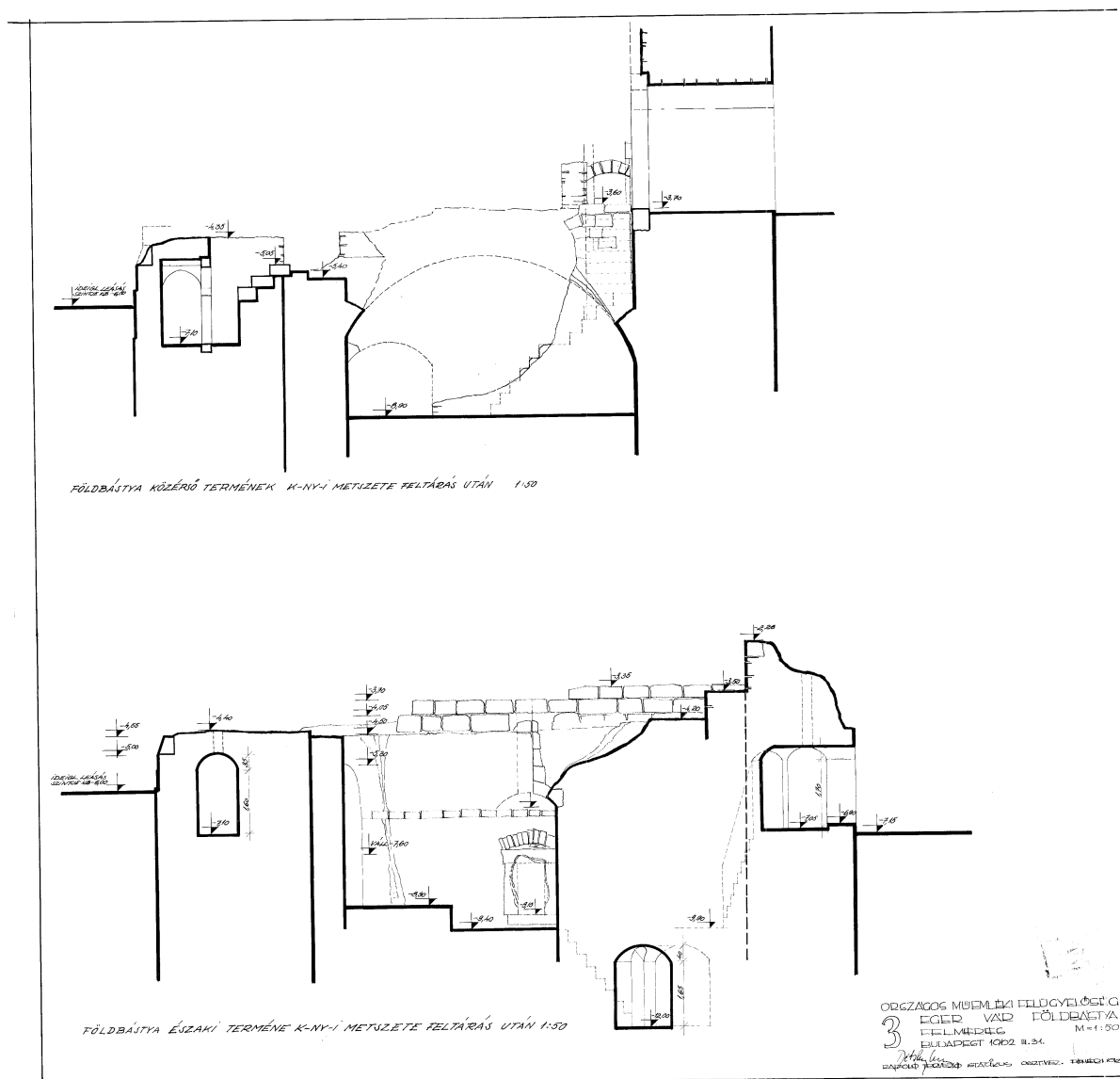
289. kép. Az északi teremben feltárt másik (párhuzamos helyzetű) gótikus fal

A Földbástya helyreállított boltozatai DIGITÁLIS FELMÉRÉS, PANORÁMA MindiGIS Kft, 2025

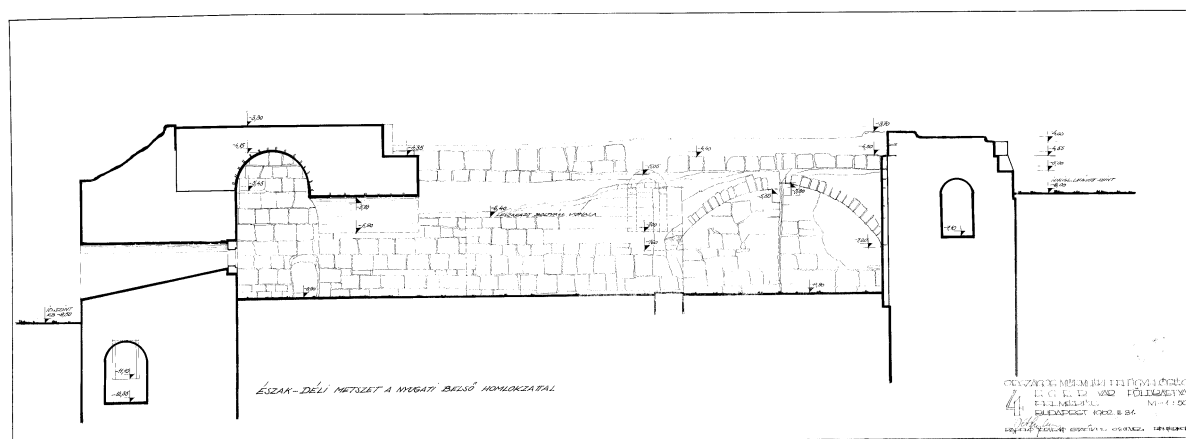
²⁴ Kozák Károly – Sedlmayr János: I. m. 265.

A FÖLDBÁSTYA északi termének metszete a feltárás után, Détsy Mihály 1962, MÉM-MDK Tervtár 15269. lent az észak-déli belső metszet, 15270

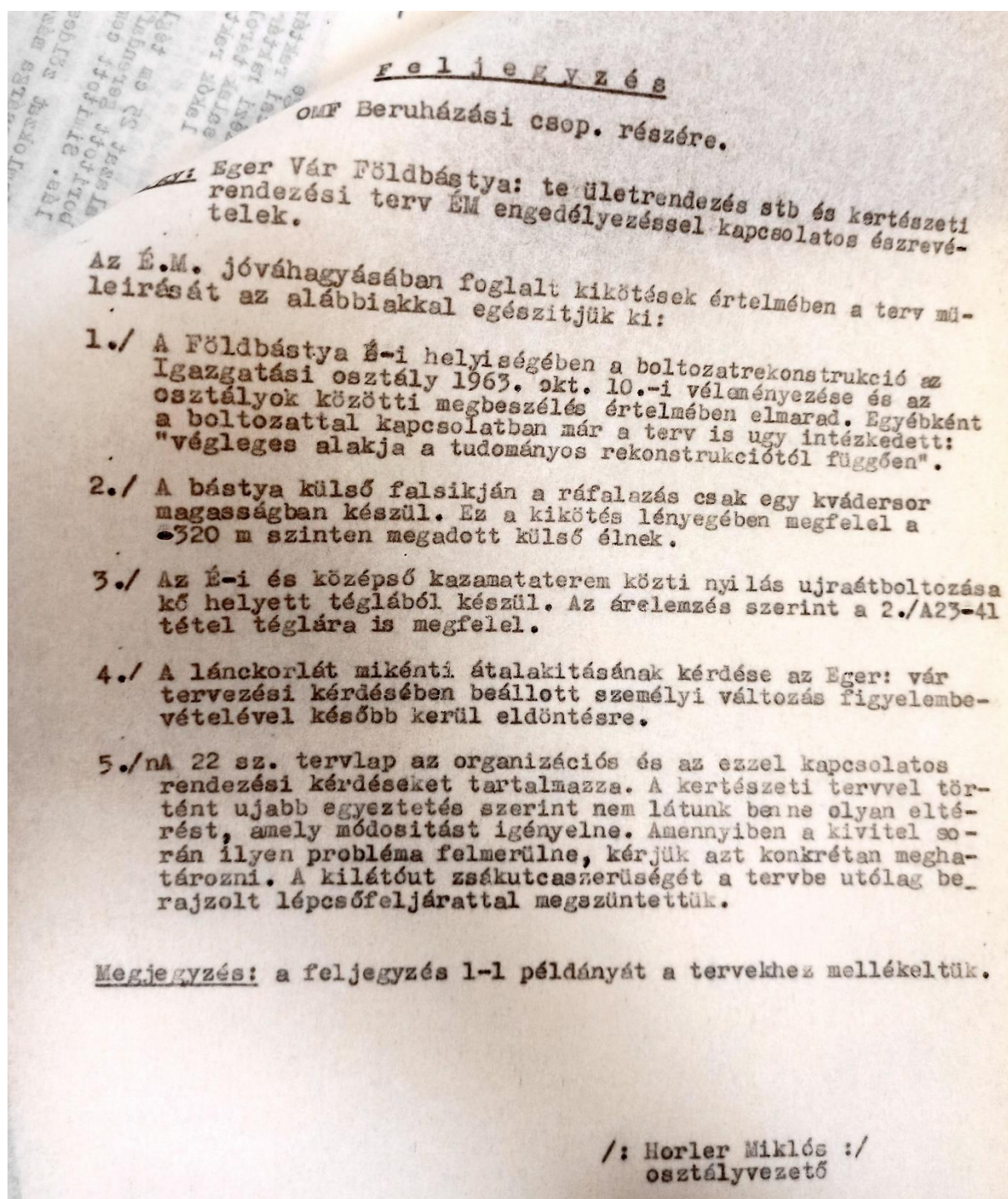
A Földbástya 1963-ban kezdődő helyreállításhoz és a boltozatrekonstrukcióról Az 1963 szeptemberére keltezett „EGER – VÁRRENDEZÉSI, FELVONULÁSI ÉPÜLET, MÚZEUM MELLÉKÉPÜLET ÉS FÖLDBÁSTYA HELYREÁLLÍTÁSI TERVE” (MÉM-MDK-TERVTÁR02832) DOKUMENTÁCIÓ”-ban Détsy Mihály-Dümmerling Ödön megjegyzése:

V é l e m é n y e z é s

egri vár rendezési, stb. munkák és földbástya helyreállítási tervdokumentációhoz.

- 1./ A földbástya tervével kapcsolatban az alábbi észrevételeket tesszük:
 1. A bástya É-i és NY-i homlokzatán a további felfalazást akár kváderekkel, akár terméskővel nem javasolom. A lepusztult falcsonk kb. a jelenlegi magasságig volt meg, a jelenlegi magasságig a kváderburkolat tömör, nyílás nélküli falfelület teljes biztonsággal rekonstruálható volt. Igen valószínű azonban, hogy e sor fölött már jelentkeztek a homlokzaton a lórésnyílások, melyeket az 1711. évi Zinzendorff-féle alaprajz mutat, tehát további felfalazás e homlokoldalakon az egykori nyílásokba nyúlna be. Ugyanakkor a belső falsíkon kb. 80 cm magas parapet felfalazását megengedhetőnek tartanánk, a külső és belső falsík között tehát részsű készülhetne, jól láthatóan mai cserép-, pala-, vagy téglalefedéssel.
 2. A bástya alsó szintjének északi helyiségében a meglévő boltozat csonkok alapján egyértelmű boltozat rekonstrukció nem lehetséges. A tervezett rabciboltozat ellentmond a meglévő vállaknak. Éppen ezért itt boltozat rekonstrukciót nem javasolunk, hanem csak a jól felismerhető boltozatzáradék fölött elhelyezkedő síkfödémet, ez alatt a boltozatszonkok bemutatathatók.
 3. Az északi és középső kazamata terem közötti nyílást áthidaló iv kőből való kifalazását nem javasoljuk, mert így nem különböztethető meg az eredeti részekről. Viszont a rosszul kifalazott téglai iv újfalazását szükségesnek tartjuk.
 4. A felső terraszon szinten az ÉK-i részen a letisztított csonk szabadonhagyása helyett a rekonstruálható szinten járóburkolatot javasolunk, ami egyben védelemül is szolgál.
 5. A terraszonon összegyűlemlő csapadékvíz kivezetésére az É-i és NY-i homlokzaton erős kiülésű vízköpők pótlólag megtervezendők, ezek számára az állagmegóváskor helyet hagytak.
 6. A szabatos helyreállítás érdekében egyúttal a bástya körüli további ásatás és ennek alapján a tereprendezés igen sürgős.
- 2./ Rendezés és felvonulás. A műleírásban felvett kerítésbontást a Varkoch-kapu és múzeum épület között egyelőre nem tartjuk időszéri-nek mindaddig, míg a vár DNY-i területén a feltárás, tereprendezés és a külső fal helyreállítása el nem készül, addig a terület a látogatók elől legyen elzárva.

Ugyanitt olvashatók Horler Miklós megjegyzései a tervekhez:

1989-ben a Mélyépítési Tervező Vállalat, Tervezők: Kós Mihály tervező, Fodor László statikus, tervező nyújtottak be engedélyezési tervet a Földbástya helyreállítására (MÉM-MDK Tervtár D27677)

-2-

Tartalom

- 1/ Előzmények
- 2/ Megbízás tárgya /feladatleírás/
- 3/ Funkció
- 4/ Építészeti kialakítás
- 5/ Szerkezeti kialakítás
- 6/ Csapadékvíz elvezetés
- 7/ Munkavédelem
- 8/ Tűzvédelem
- 9/ OMF-egyeztetések jegyzőkönyvei

1. Előzmények

A Heves megyei Beruházó Vállalattal megkötött szerződésünk értelmében elkészítettük a földbástya rekonstrukciójának engedélyezési és kiviteli dokumentációját. A dokumentáció az 1985-ben elkészült és leszállított 14.698-26 jelű tervek módosítását is tartalmazza, az azóta eltelt időszak építési munkálatai során előkerült falmaradványok vizsgálatának figyelembevételével.

2. Megbízás tárgya

/részletes feladatleírás/

A földbástya feltárása és helyreállítása a 60-as években történt. A szakszerűtlen szigetelési munka eredményeképpen a körítőfalakban jelentkező nedvesség a falak burkolatát szétfagyasz-

totta, továbbá a belső pincékben is vizesedés tapasztalható, mely további károsodásokat okoz továbbá az ágyutermet alkalmatlanná teszi esetleges kiállítások tartására.

A várfalerősítés tervezése csak a belső szerkezetek megerősítésével és a vízszigetelés, vízelvezetés tervezésével párhuzamosan valósítható meg, ezekre a munkákra már korábban szerződést kötöttünk 14.678-51 tervszámon. /A tervezés keretében foglalkoztunk a földbástya alatti terület rendezésével és felülvizsgáltuk a KBFI által készített terveket is.

Régész szakértő bevonásával megtervezzük az eredeti föld védőmű jelenleg nyomokban fellelhető részének rekonstrukcióját is. A tervezési határok a következők: D-en a Ny-i várfal, K-en a tömlőbástya, Ny-on a Május 1. uti támfalak vonala, É-on pedig a Vécsey uti kertek határa.

Terveinkben az építészeti munka a funkció és forma - által meghatározott mélységig terjed, szem előtt tartva a későbbiekben készítendő belsőépítészeti tervezés szempontjait is.

3. Funkció

A földbástyán jelenleg is nagy látogatói forgalom van, mivel a Ny-i várfalról érkezve erre lehet a tömlőbástyára átjutni. Ugyanakkor a földbástya belseje jelenleg nincs bemutatható állapotban pedig az ágyuterem és a kapcsolódó kazamata folyosók

Ez alapvetően szigetelési és vízelvezetési munkákra vonatkozott.

egyedi látnivalóval szolgálnak. A felújítás során szükségesnek tartjuk, hogy az ágyutermet bevonjuk a látogatók által megtekinthető látványosságok sorába, ennek megvalósítása az amugy is szükséges műszaki jellegű felújítási munkálatokhoz képest jelentős többletköltséget nem igényel.

A földbástya hiteles megjelenítéséhez képest szükséges továbbá a csatlakozó földvédőmű helyreállítása, melyhez a még romokban meglévő védőmű maradványok alapul szolgának.

4. Építészeti kialakítás

Kiindulásként felhasználtuk a MÉLYÉPTERV által korábban készített 14.678-26 jelű dokumentációt, az FTV felméréseket, az OMF által készített felmérési és kiviteli dokumentáció meglévő tervlapjait és a KBFI által tervezett Május 1. uti támfalak tervét.

A földbástya felső járószintjének kialakítása a jelenlegi állapothoz képest csak a földémkialakításában változik elsősorban meg, ugyanis a jelenlegi szigetelés kialakítása nem megfelelő.

A csapadékvíz összefolyók körül földémfeltárássra nem volt lehetőség, de a pinceszint beázásának tanulmányozása egyértelművé tette, hogy a nedvesedést a tulságosan vékony földémben vízszintesen elhuzott csatorna szétfagyása okozta. A külső burkolat szétfagyását viszont a föl nem nhajtott vízszigetelés miatt

a széleken beszivárgó csapadék okozta, mely a körítőfalakba bejutva roncsolja szét a bogácsi kőburkolatot.

A helyreállítási munka legfontosabb része tehát a szakszerű tetőszigetelés elkészítése, a szükséges lejtés és a megfelelő falcsatlakozások kialakításával.

A felső járófelületen a 60-as évek helyreállítása során két vasbeton felépítmény található, melyek az összképből az esztétikai megfontoláson kívül műszaki okok is indokolják a felépítmények elbontását, ugyanis a vasbeton szerkezet is több helyen szétfagyott.

Az ágyuterem felújítása elsősorban egy megfelelő padlóburkolat elhelyezéséből áll, továbbá szükséges a kazamata folyosókból a törmelék eltávolítása, helyenként a boltívek megerősítése - ennek mértéke csak feltárás révén válik lehetővé.

A földalatti rész bemutatásához megnyitottuk mindkét befalazott rejtekkaput és az azokhoz való megközelítést biztosítottuk.

Az ágyuterem alatti hézagpincéhez megterveztük a lejáratot.

A régészeti feltárás során előkerült kőlépcsőfokok kiegészítésével. Biztosítottuk továbbá a helyiségek megvilágítását, melyhez a szükséges kábel a Ny-i várfalon való átvezetés révén a földbástya Ny-i falán keresztül jut el. A villanyvezetékek mind rejtve kerülnek beszerelésre.

A jelenlegi pincelejáró mely követi a középkori lejárát dőlés-szögét és műkölapokból készített lebegő lépcsőfokokból áll ugyan nem biztosít kényelmes megközelítést az ágyutermhez, azonban műszakilag ez az egyetlen elfogadható megoldás, mely az eredeti szerkezet bemutatását is lehetővé teszi. A működő elemeknél csak kisebb javításokra van szükség.

A földbástya körül megépített ideiglene felvonulási ut megszünik a Ny-i várfal rekonstrukciója után és ennek helyén rekonstruálva lesz a föld védőmű, melynek konturját a régész szakértő segítségével határoztuk meg. Ennek fontos védelmi feladata volt és csak így válik lehetővé a földbástya korhű bemutatása. A védőmű tetejére gyalogösvényt terveztünk, mely összeköti az északi várfalat a déli rejtekkapuval.

A rekonstrukció során azonos jellegű kovácsoltvas rácsok kerülnek beépítésre mind a rejtekkapukba, mind a lőrésekbe, valamint a pinceszinten lévő kazamata folyosók bejárataihoz, ahová csak kísérettel lehet a látogató forgalomnak belépni. A pincelejáró ajtaja egyedi vésett ajtólap üveg betétekkel, míg a kazamata kijárónál kovácsolt vas rács készül.

A jelenlegi kazamataszellőzők az északi és nyugati oldalon függőlegesen vannak kivezetve. Itt ugyanolyan kialakítás szükséges, mint amilyen a déli oldalon található, vagyis a szellőzők a mellvédfal oldalára lesznek kivezetve, téglával kirakott nyílással, így elkerülhető azok szeméttel való eltömődése.

5. Szerkezeti kialakítás

5.1. Falak helyreállítása

A helyreállítás menete a következő:

- A falak külső oldalán kb. 1,0 m szélességű, ducolt munkagödör készítése. A munkagödör alsó síkját - az alapfal állapotának függvényében - művezetéssel fogjuk megadni.
- Falhelyreállítás a jelenlegi terepsík alatt. Tönkrement kövek elbontása, új kövek elhelyezése cementhabarcs fugázással és kitöltéssel.

5.2. A várfalakban lévő falvezetés

- Állványozás
- Tönkrement kövek kibontása /a szükséges ideiglenes ducolatokkal/ a működő párkánysor szakaszos elbontása.

- Kifagyott kövek pótlása helyszínen /durván/ kifaragott, a meglévő texturához és kőmérethez idomuló bogácsi kőből.

- A téglabetétes működőpárkány pótlása vágott szélű, látszó felületen megmunkált bogácsi kőből.

- Az Északi oldalon a szabályos ciklopkőfal leomlott, de anyaga visszaépítendő. A fal építésénél minden második követ be kell horgonyozni a falba.

- A nagyfelületű javításnál a kőfalba kihorgonyozott betonacél hálót és beton háttöltést kell készíteni.
- A nyugati oldalon a kvádekkőfal csak javításra szorul.
 - A déli oldalon kőpótlás, felülettisztítás és visszafugázás szükséges.

5.2. Pincefödém

A vasbeton födémeken szemmel látható károsodás nincs. A kivitelezés során ismételt vizsgálat során döntünk az esetleges megerősítésről.

5.3. A várfalakban lévő folyosók

A kőboltozatos és kőfalu folyosók állapota jó, kisebb javítás /kőpótlás/ és újrafugázás szükséges.

6. Csapadékvíz elvezetés

6.1. Általános kialakítás

A földbástya felszíni vizeinek elvezetését a burkolatfelületen elhelyezett víznyelők, illetve a fal átfurásával beépített levezető csatornák biztosítják.

A felszíni vizek befogadója az északi oldal csapadékvizeit elvezető, megépült csapadékcatorna.

A jelenleg telepített 3 db víznyelő csatornába való vezetése összefolyó csőszakasz nélkül egyedileg történik. A két szélső víznyelő esetében ez a meglévő csatornán építendő 2 db új akna létesítésével lehetséges.

A furáshoz szükséges indítóaknákat a földbástya területén belül kell kialakítani.

A víznyelők a falsiktól 0,80 m távolságban épülnek, a víz víznyelőkre vezetését a megfelelően kialakított belső térburkolat biztosítja.

A vízelvezető rendszert a kivitelezés első fázisában, a burkolatok egyébként is szükséges felbontását követően kell kiépíteni.

6.2. Vezetéképités

A tervezett vezetékek és aknák falon kívüli szakaszai függőleges falu, vízszintes pallózású hézagos ducolás védelme mellett kiemelt munkaárokból, illetve munkagödrökkel épülnek.

A földviisszatöltést kőmentes anyaggal, a vezetékek 50 cm-es szelvényrészében $I_{rr} = 85\%$, azon túl $I_{rr} = 90\%$ tömörségi fokig tömörített földanyaggal kell végezni.

A vezetékek homokagyazaton, átm. 219x6,3 acélcsővel épülnek.

-10-

Az aknák és víznyelők - a tervek szerinti minőségű - monolit betonból készülnek, lefedésük ö.v. fedlapkeret és fedlap, illetve ö.v. víznyelőrács elhelyezésével történik.

A várfalon történő átvezetéshez a Földbástya területén 3,0x2,0 méter méretű indítóaknát kell létesíteni.

A furáshoz szükséges vizet a várfalon kívüli munkaárokból szivattyúval kell eltávolítani. Az indítóakna felőli oldalon meg kell akadályozni nagyobb mennyiségű víz térszín alá jutását.

A falon átvezető csőszakasz az átm. 250 mm-es furatban elhelyezett átm. 219x6,3 acélcsővel épül. A csővezeték elhelyezését követően a furat és csővezeték közti szabad teret S.54 cement adagolásával készült cementhabarcs injektálással kell kitölteni.

A beépítést megelőzően a csövet rozsdátlanítani kell, majd bitumenes védőmázzal kell ellátni kívül-belül.

A falátfurás kitűzési adatait - vízszintes magassági - a 01-33, 01-36 számú rajzok tartalmazzák.

7. Balesetelhárítás, munka- és életvédelem

A kivitelezéssel kapcsolatos biztonságtechnikai, egészség- és környezetvédelmi intézkedéseket az építés és szerelés idejére az érvényben lévő előírásoknak megfelelően, esetenként a kivi-

telező vállalatnak kell előírni és a betartásáról gondoskodni. A létesítmény az építőiparban a kivitelező által ismert, használt szokványos módon megépíthető, ezért a tervezés megkezdése előtt a megbizótól nem volt szükség sem az építésre sem az üzemeltetésre vonatkozó biztonságtechnikai adatokat beszerezni.

Fentiek miatt építészeti vonatkozású összehangoló biztonságtechnikai organizációs terv készítését nem tartjuk szükségesnek. Tervezés során betartottuk a 47/1979. MT számú, az 5/1986.ÉVM számú rendelet az OÉSZ, és az MSZ-04.900-as sorozat létesítésére, a kivitelezés, az üzemeltetés és a használati biztonságára vonatkozó előírásait. A helyiségek kialakításának részletes ismertetését ld. az előző fejezetekben.

8. Tűzrendészet

A tervezésnél a 4/1980. BM számú rendelet alapján jártunk el, úgy, hogy a terv tűzrendészeti szakhatósági állásfoglalás kiadására alkalmas legyen. A létesítmény tűzveszélyességi osztálya: "E". A létesítmény tűzállósági fokozata: "I".

Kós Mihály sk.

tervező

Fodor László sk.

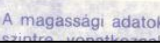
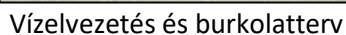
tervező

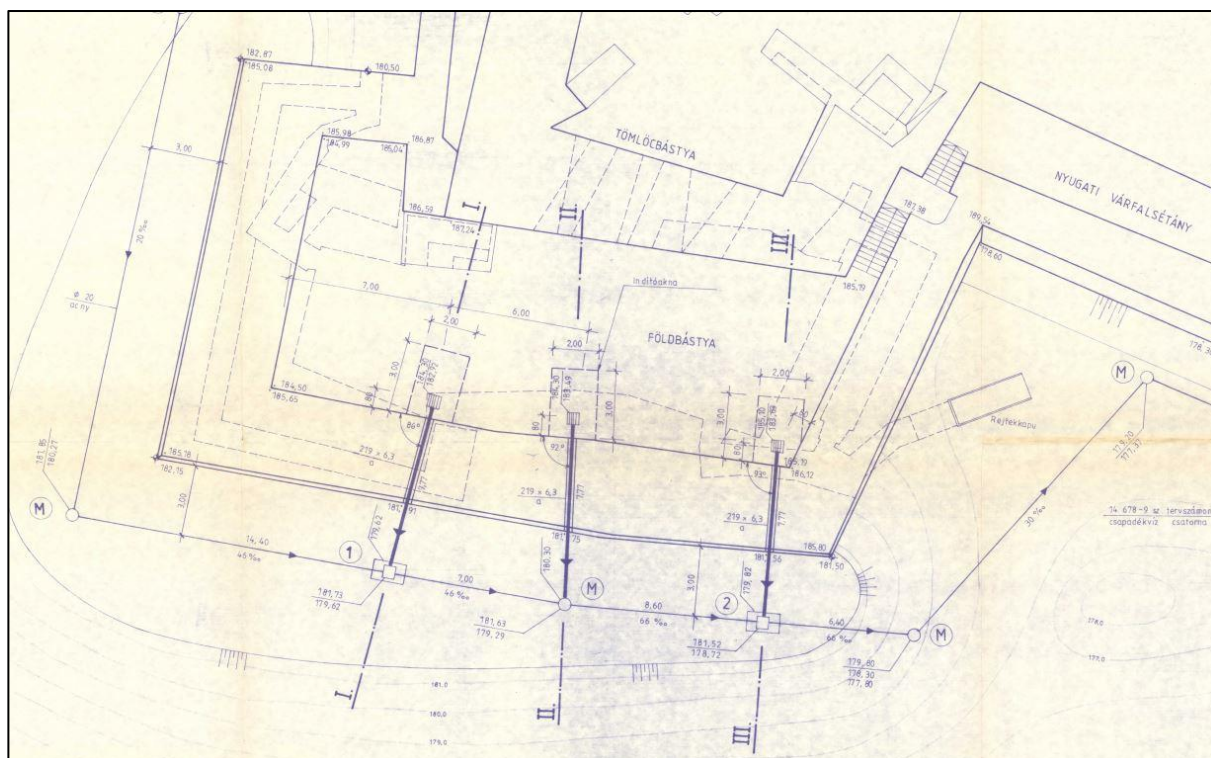
MÉLYÉPÍTÉSI TERVEZŐ VÁLLALAT, Tűzvédelmi ellenőrzés

A munkavédelmi előírásoknak megfelel.

1989.09.29. Fórizs sk.

g.Hfné

MÉLYÉPÍTÉSI TERVEZŐ VÁLLALAT
Tűzvédelmi ellenőrzés
A munkatervvel szembe fordított oldal

1989-09-29

szintre vonatkoznak. Adni alap-
szintre történő átszámításnál ezek-
hez 0,675 m-t hozzá kell adni.

Tétel- szám	Darab	Negnevezés	Méret	Szabvány	Anyag- minőség	Darab	Összes tömeg kg	Megjegyzés
MÉLYÉPÍTÉSI TERVEZŐ VÁLLALAT								
Megrendelő: HEVES MEGYEI BERTUHÁZÁSI VÁLLALAT								
Munka megnevezése: EGER VÁR REKONSTRUKCIÓJA FÖLDBÁSTYA KÜLSŐ HELYREÁLLÍTÁSA ENGEDÉLYEZÉSI ÉS KIVITELI TERV							Törzsszám: 14.678-58	
Rajz megnevezése: CSAPADÉKVÍZ ELVEZETÉS HELYSZINRAJZA							Rajzsám: 01-33	
	fő- tervező:	Fodor L.	Részlettervező:	Jozefikné	Tervező oszt.: 3410			
	szakági- tervező:	Szabó E.	Szerkesztő:	Jozefikné	Méretarány: 1:100			
	építmény- szak- tervező:	Kós M.	Részlet- tervező:	Mohácsi L.	Dátum: 1989.09			
	osztályvezető:	Antók G.	Tételező:	Csernus I.	Rajzméret: A1 (0,53 m ²)			

Ez a terv a MÉLYÉPÍTÉSI TERV szellemi terméke, amit csak a PTK 409. § (3.) bek. szerint lehet felhasználni.

Cséfalvai Gyulának 1991-ben készült terve a Földbástya déli rejtekkapujának átépítéséhez és a tereprendezéshez. (MÉM-MDK Tervtár 29077), mely végül nem valósult meg.

Országos Műemléki Felügyelőség
Építészeti Osztály
Budapest, I., Táncsics M. ut 1.

MŰSZAKI LEÍRÁS

az EGRI VÁR Földbástya rejtekkapujának naplómellékleti tervéhez

1. Előzmények:

Az Egri Vár Földbástyájának helyreállítási terve 1989-ben készült el. A MÉLYÉPTERV dokumentációja a rejtekkapu terveit is tartalmazta, bár a tervezőnek a kapura vonatkozó régészeti adatok nem álltak rendelkezésre. Az időközbeni kutatás feltárta a rejtekkaput, így az említett terv módosításra szorul.

2. Építészeti kialakítás:

A rejtekkapu a nyugati várfal alatt vezető sétány megnyitásával fontos szerephez jut. Ezért úgy került megtervezésre, hogy a jelentős közforgalmat hangsúlyos építészeti megjelenésével és szerkezeti kialakításával egyaránt megfelelően szolgálja.

A rejtekkapuhoz vezető lépcső adottságainál fogva szűk, meredek kialakítása ellentmond a forgalmi szempontoknak.

Ennek feloldására a lejáró akna támfalát 45° -ban megtörve "kiterítjük" az így kialakuló földrézsűre. A kiterített támfal kötömbjei dinamikus építészeti hatást keltve különülnek el, így adva a szükséges megkülönböztetést a régi és új építmények között.

A süttői keménymész-kő használata is ezt a célt szolgálja.

3. Szerkezeti megoldások:

a./ Vb. szerkezetek

Támfalként 10 cm vtg törtvonalú, lépcsőző vb. lemezt terveztünk, amely a lépcső alatti vb. lemezhez és az ezt "gyámolító" vb. gerendához kapcsolódik. A vb. lemez 6 cm vtg szerelőbetonra készüljön.

b./ Burkolatok

A vb. lépcsőfokra 6 cm vtg finoman hegyeselt kőlapburkolat kerül. A támfal burkolata a kőkonszignáció szerinti faragott tömbökből készüljön. A kő anyagában is különüljön el a környezetétől, ezért süttői keménymészkből durván hegyeselt felülettel, tompított élekkel kell kifaragni a burkolat elemeit.

c./ Lakatos szerkezetek

A lépcsőkar aljára 6/30 mm-es laposvasakból készített víznyelőrács kerüljön elhelyezésre. A bejárat lezárására a terv szerinti helyre kell a földbástyánál alkalmazott megoldású és az eredeti tervben már megtervezett acélrácsot elhelyezni.

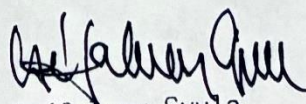
d./ Vízvezetés

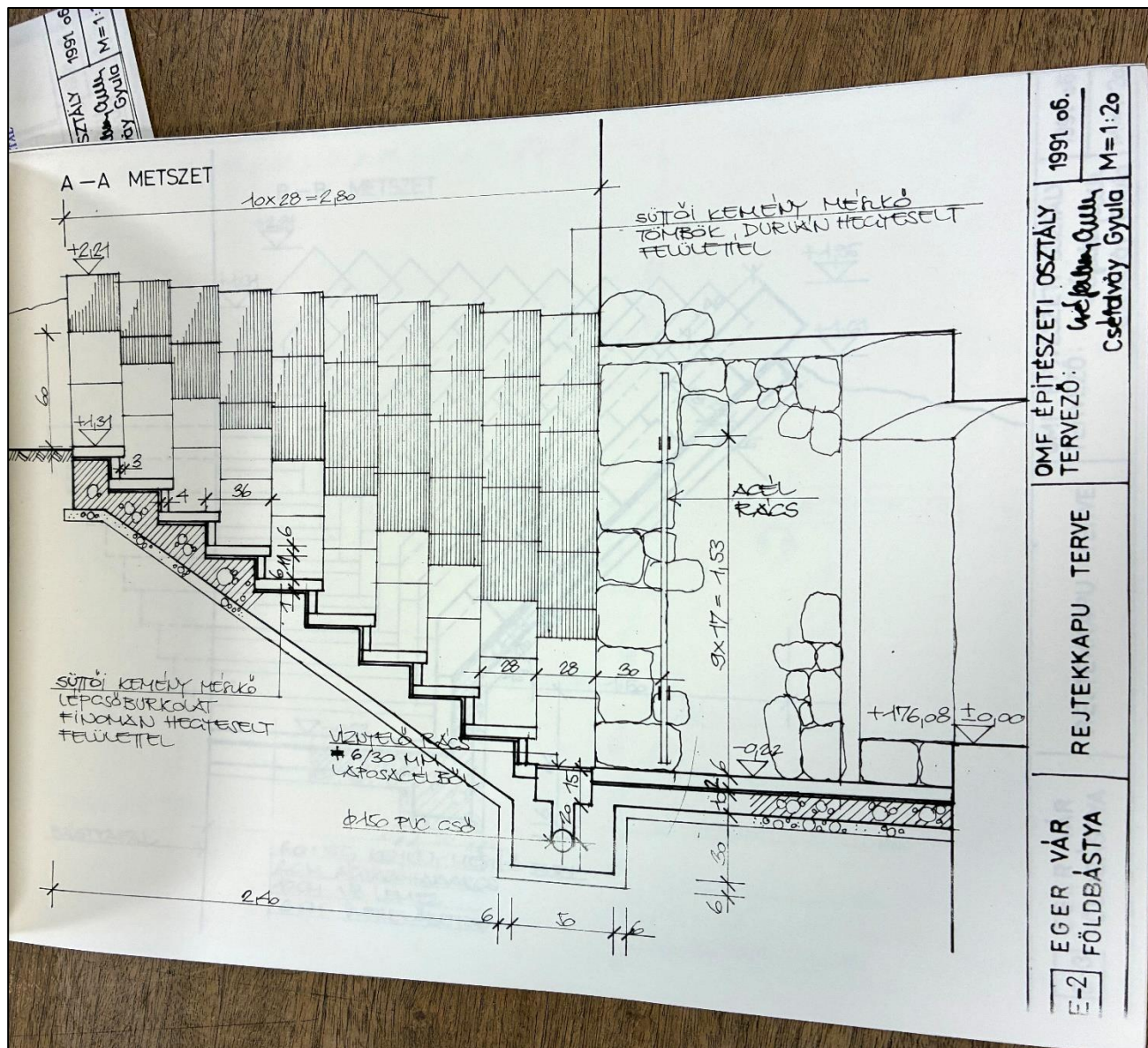
A tervezett víznyelő aknából Ø 150-es PVC csővel kell a csapadékvizet a nyugati rézsűhöz kivezetni.

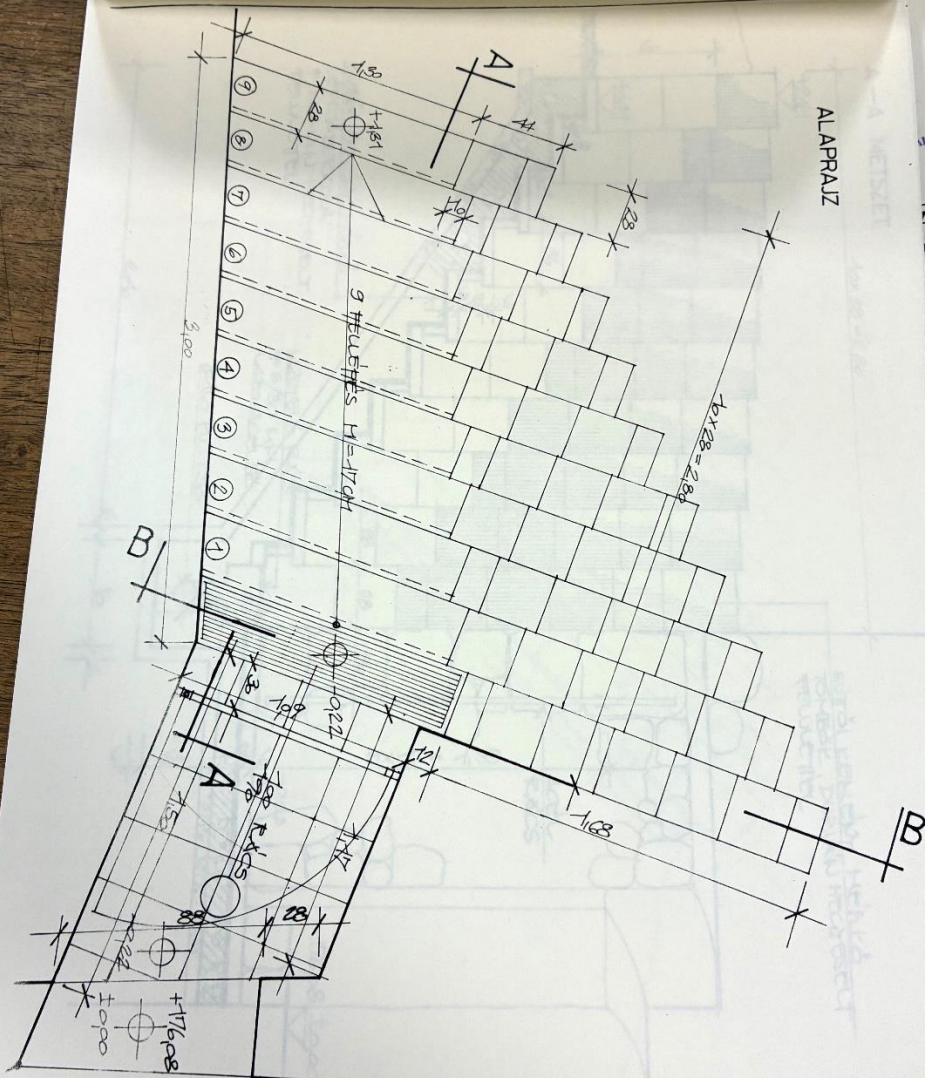
e./ Tereprendezés

A földbástya körüli tereprendezés végső finomítása a lépcső elkészülte után helyszíni művezetéssel történik.

Eger, 1991. június

Cséfalvay Gyula
építész tervező

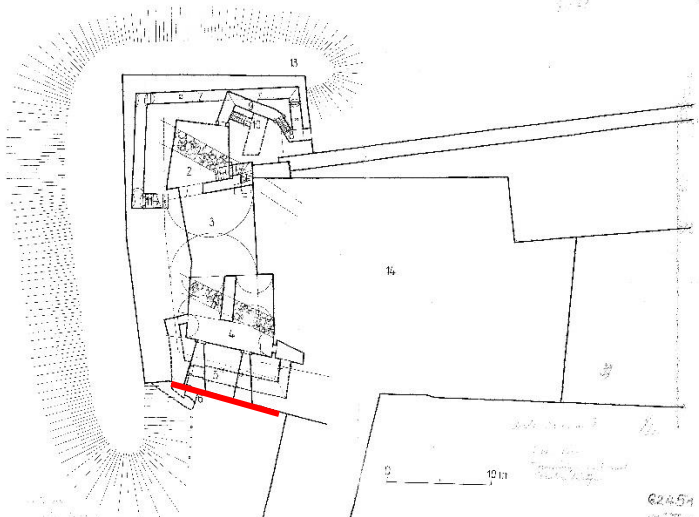
E-1 EGER VÁR
FÖLDBÁSTYA

REJTEKKAPU TERVE

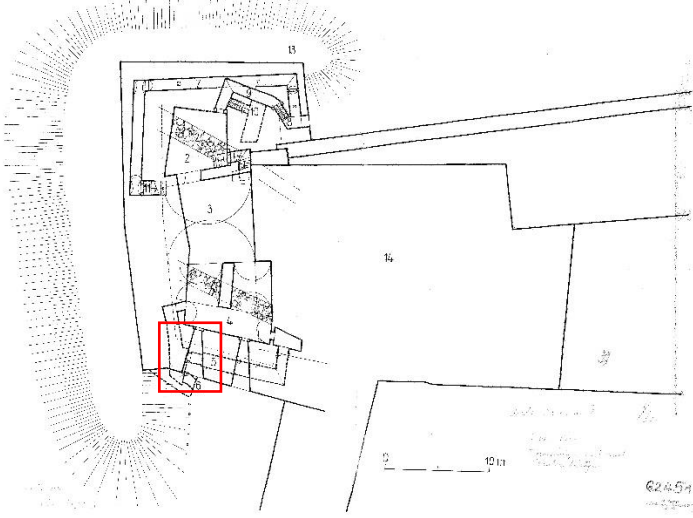
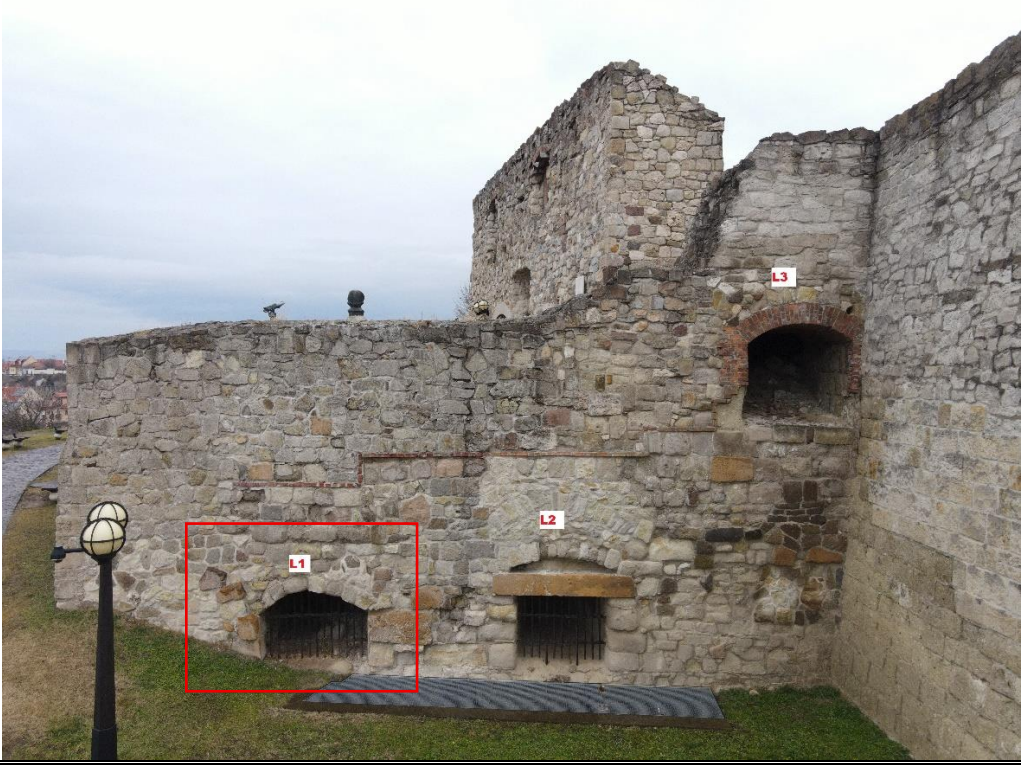
OMF ÉPÍTÉSZETI OSZTÁLY
TERVEZŐ: *Csetavay Gyula*
Csetavay Gyula

1991. 06.
M=1:20

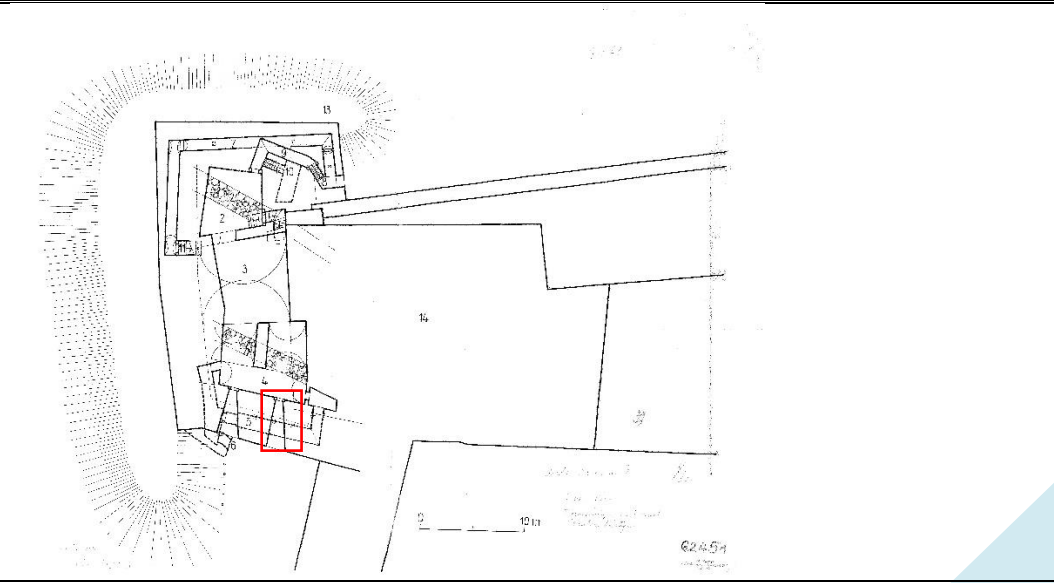
FÖLDBÁSTYA, ÉRTÉKLELTÁR

MEGHATÁROZÁS	FÖLDBÁSTYA, DÉLI FAL,
ELHELYEZKEDÉS	
	A földbástya alaprajzi felmérése, MÉM-MDK Tervtár 62451 (1963?)
AZONOSÍTÓ KÉP	
LEÍRÁS	Jórészt szabálytalan kváderkövekből és tört kőből álló fal, az alsó lőrés szegmensíves átboltozásúak, a keleti lőrés az átboltozás alatt kölemez fedésű, a felső lőrés bal oldali szárköve kisebb lábazati része eredeti a többi műemlékes téglakiegészítés. Az alsó lőrés helyreállításkori vasráccsal zártak. A falszövet több periódusban javított, az utolsó falsíkjavítás a keleti lőrés átboltozása és a tégladidaktikai csík között van, illetve a nyugati szakaszon. A didaktikai csík fölött

	a bal oldalon egységes szürke tufakövekből falazott kiegészítés van, ettől keletre a felső lőrésig, és az alatt a falszövet eltérni látszik, illetve ettől is eltér a felső lőrés fölötti faltömb.
ANYAGHASZNÁLAT	Riolittufa kváderek és tört kövek.
DATÁLÁS	1569-1572 között. Helyreállítás 1963

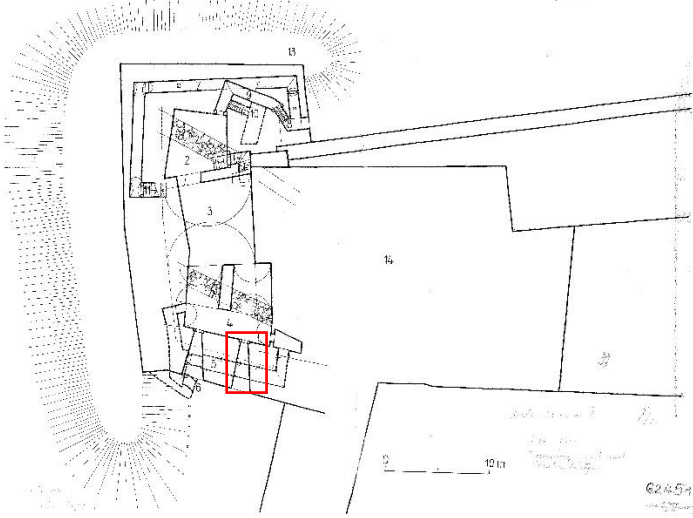
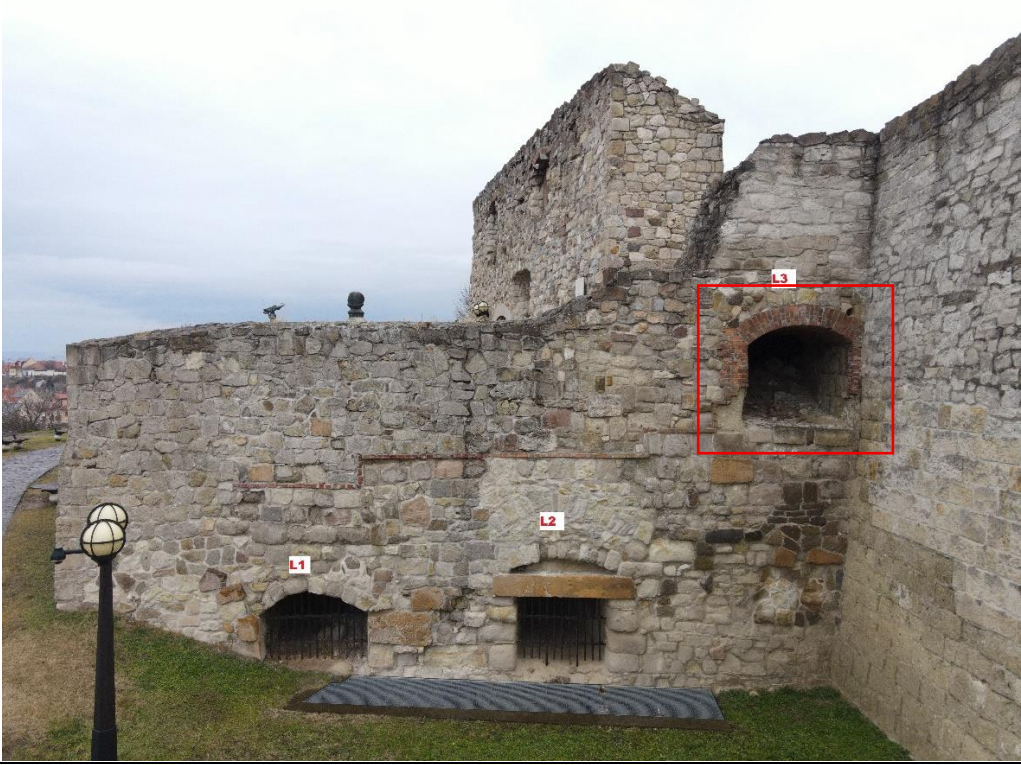
MEGHATÁROZÁS	FÖLDBÁSTYA, DÉLI FAL, KÜLSŐ; L1 LŐRÉS
ELHELYEZKEDÉS	
	

FOTÓ	
LEÍRÁS	A bástya déli falának nyugati, földszinti lőrése. Szegmensíves átboltozású ágyúlőrés, az átboltozás egyenlőtlen méretű kváderkövekből falazott, szárai nem szárkövekből állnak, hanem kisebb-nagyobb kváderekből falazottak.
ANYAGHASZNÁLAT	A lőrés körül a falazat nagyrészt építéskori, némi helyreállításkori kiegészítéssel, nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből és tört kövekből áll.
ÁLLAPOT	A lőrés fölött a falazt újra fugázva, az alsó köveken sókiválás nyomai (?).
DATÁLÁS	1569-1572 között, helyreállítás 1963
ÉRTÉKELÉS	Az 1963-as és utóbb készült felfalazások, homlokzatjavítások nem képviselnek örökségi értéket, pontosabb meghatározásukhoz falkutatás szükséges.

MEGHATÁROZÁS	FÖLDBÁSTYA, DÉLI FAL, KÜLSŐ; L2 LŐRÉS
ELHELYEZKEDÉS	

	
FOTÓ	
	
LEÍRÁS	Szegmensíves átboltozású ágyúlőrés, kettős teherhárító ível, az alsó eredetileg a lőrés átboltozása lehetett és utólagos (?) kőáthidalással megerősítve. Az átboltozás fölött a falszövet újra fugázott és vélhetően újrafalazott.
ANYAGHASZNÁLAT	A lőrés körül a falazat építéskori, nagyrészt elnagyoltan faragott riolittufa kváderekből és tört kövekből áll,
ÁLLAPOT	A lőrés fölött a falazat újra fugázva, az alsó kövek a bal oldalon mállanak.

DATÁLÁS	1569-1572 között.
ÉRTÉKELÉS	Az 1963-as és utóbb készült felfalazások, homlokzatjavítások nem képviselnek örökségi értéket, pontosabb meghatározásukhoz falkutatás szükséges.

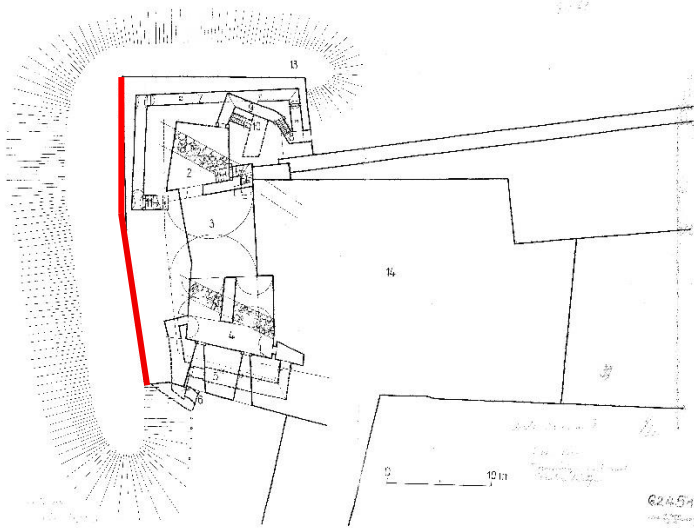
MEGHATÁROZÁS	FÖLDBÁSTYA, DÉLI FAL, KÜLSŐ; L3 LŐRÉS
ELHELYEZKEDÉS	
	

FOTÓ	
LEÍRÁS	Szegmensíves átboltozású ágyúlőrés, belül kváderekből falazva, a bal oldali szárnak alsó része, részben a könyöklője <i>in situ</i> a nyíláskeret többi része helyreállításkori téglakiegészítés.
ANYAGHASZNÁLAT	Riolittufa szárkő és könyöklő, műemléki téglakiegészítés.
ÁLLAPOT	Az <i>in situ</i> szárkő erősen mállik.
DATÁLÁS	1569-1572 között.
ÉRTÉKELÉS	Az 1963-as és utóbb készült felfalazások, homlokzatjavítások, téglakiegészítések nem képviselnek örökségi értéket, pontosabb meghatározásukhoz falkutatás szükséges.

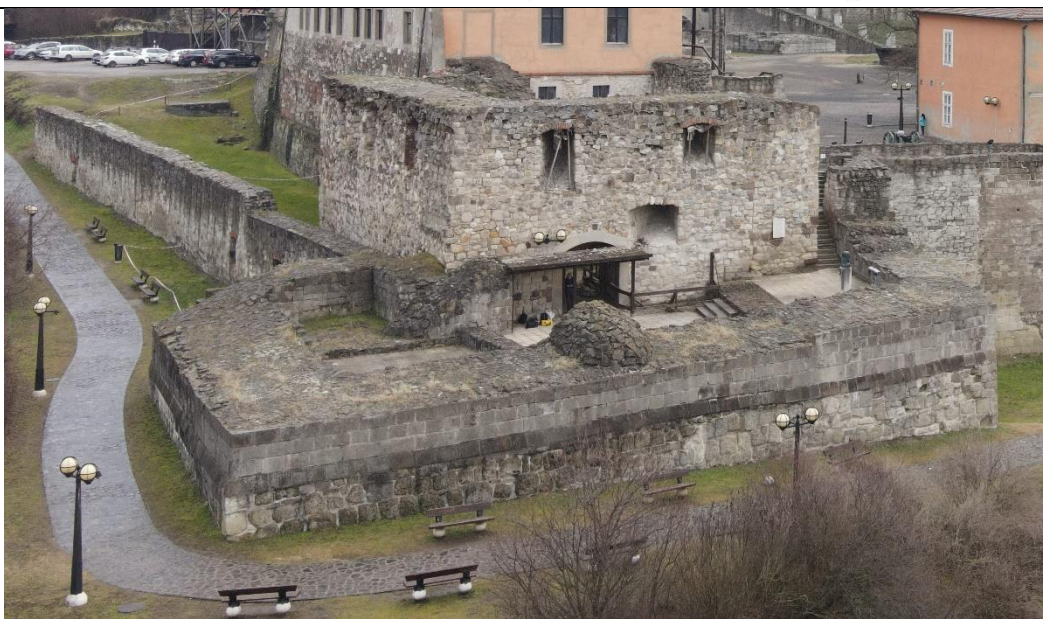
MEGHATÁROZÁS

FÖLDBÁSTYA, NYUGATI és ÉSZAKI FAL,

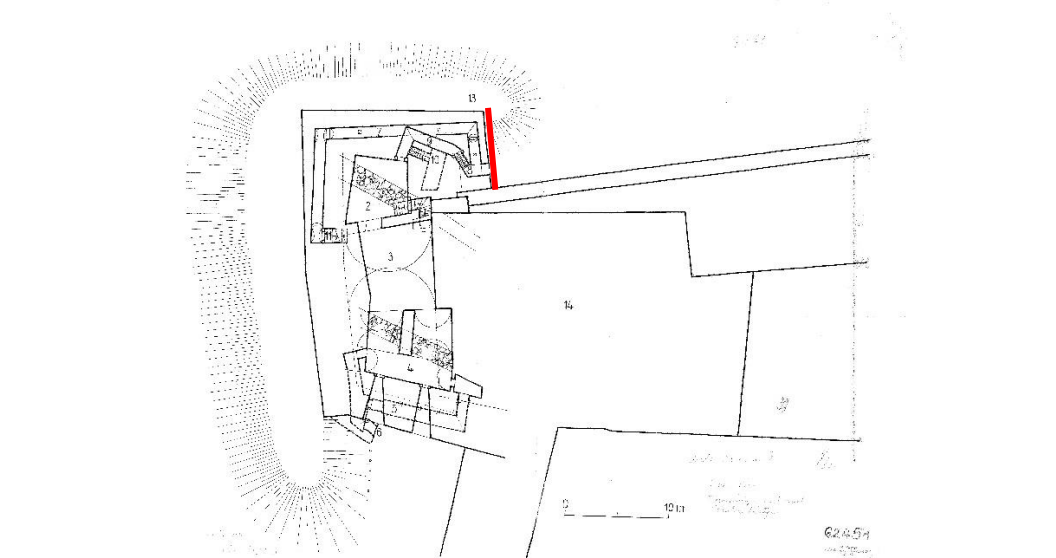
ELHELYEZKEDÉS

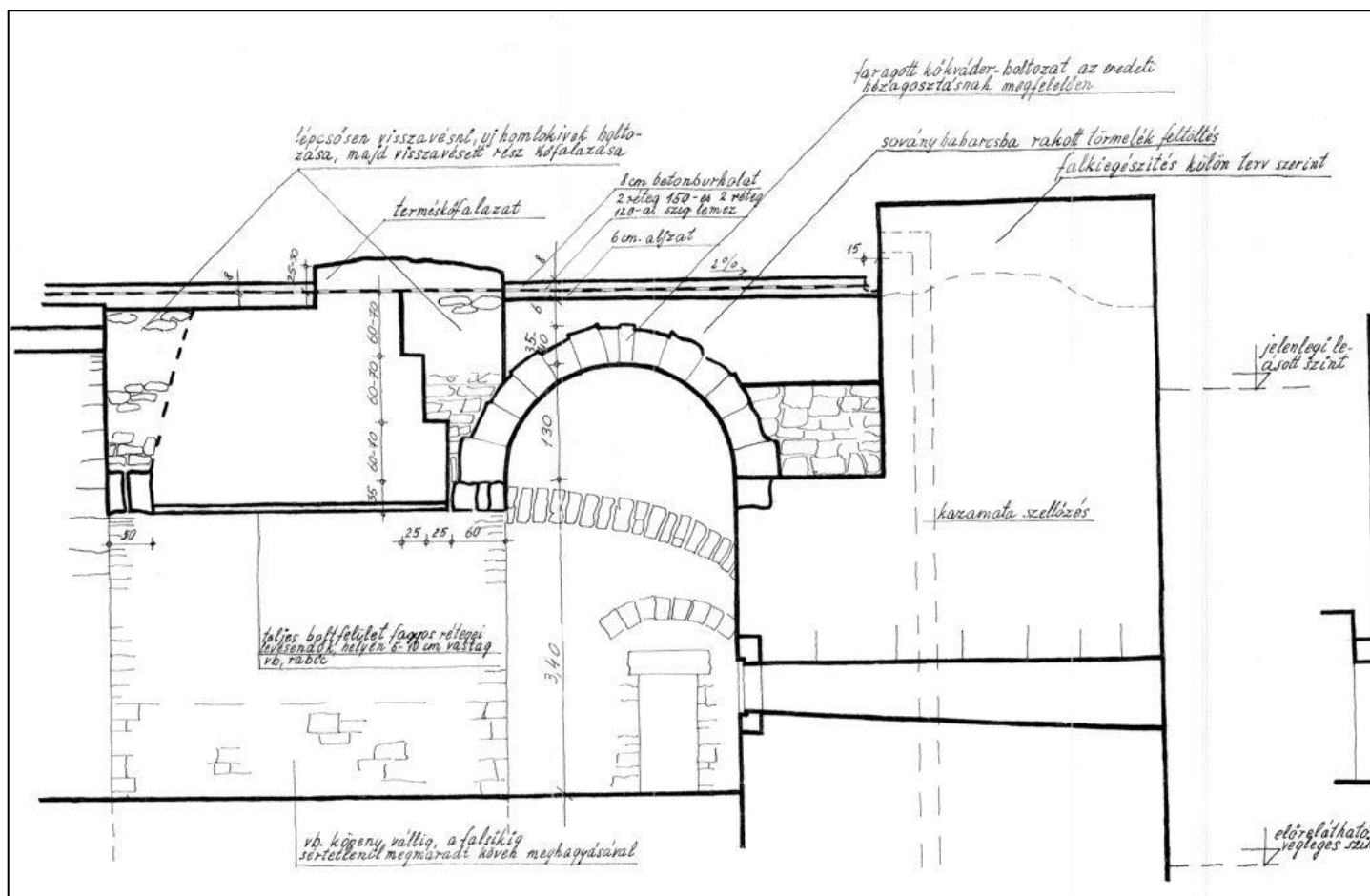
FOTÓ

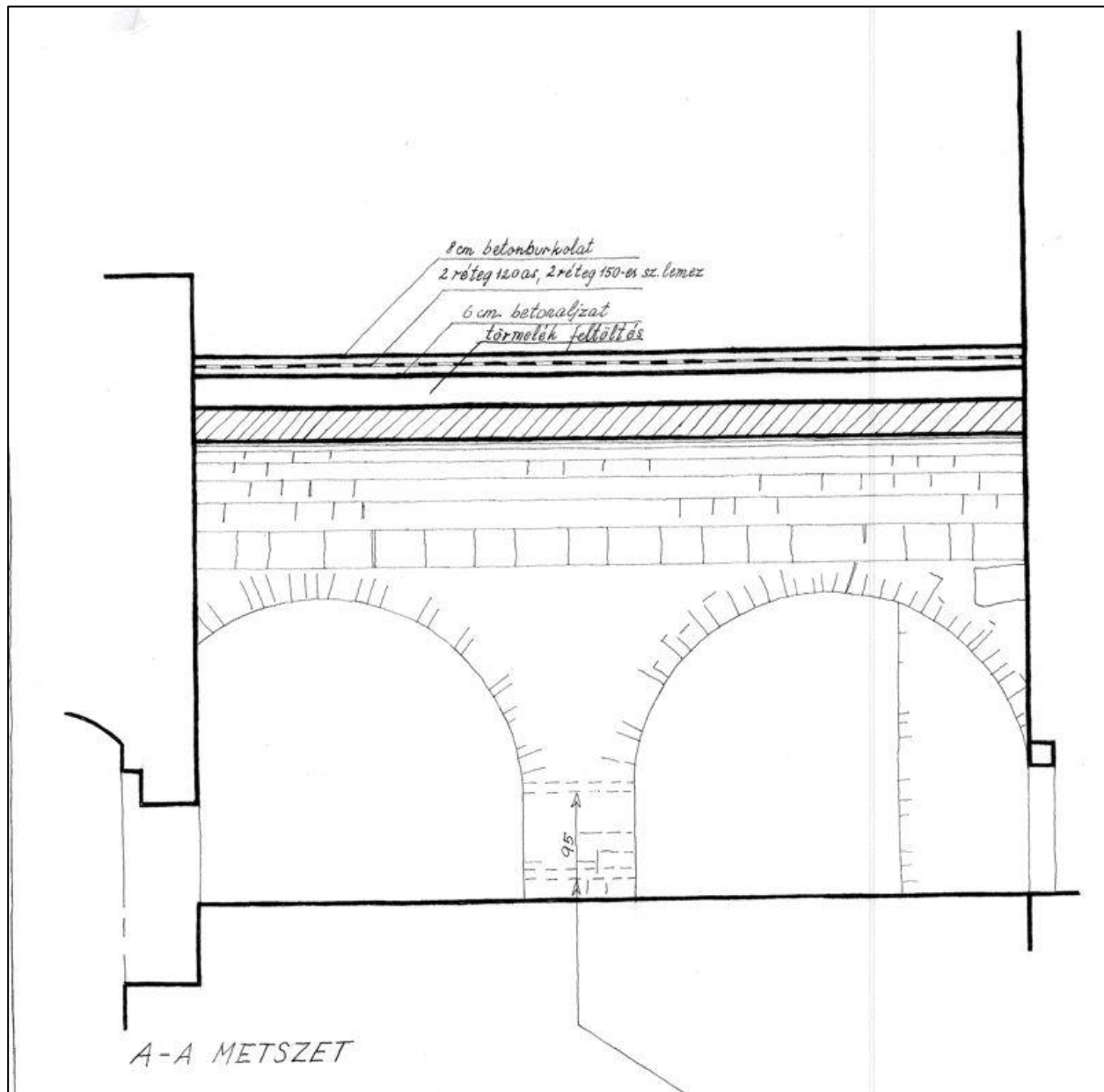
	
LEÍRÁS	A rekonstruált lábazati rézsű alatt szabálytalan riolittufa kváderekből és kisebb mennyiségű tört kövekből álló falazat. A rézsű alatti kövek részben eredetiek, részben újra felhasználtak. A rézsű fölötti kövek szabályos kváderek, a fal ezen szakasza nagyrészt műemléki rekonstrukció. Se a nyugati, se az északi oldalt nem töri át nyílás.
ANYAGHASZNÁLAT	Riolittufa kváderek és tört kövek.
DATÁLÁS	1569-1572 között.
ÉRTÉKELÉS	Jelen esetben az 1963-64-ben készült helyreállítás örökségi értéket képvisel

MEGHATÁROZÁS	FÖLDBÁSTYA, KELETI FAL,
ELHELYEZKEDÉS	

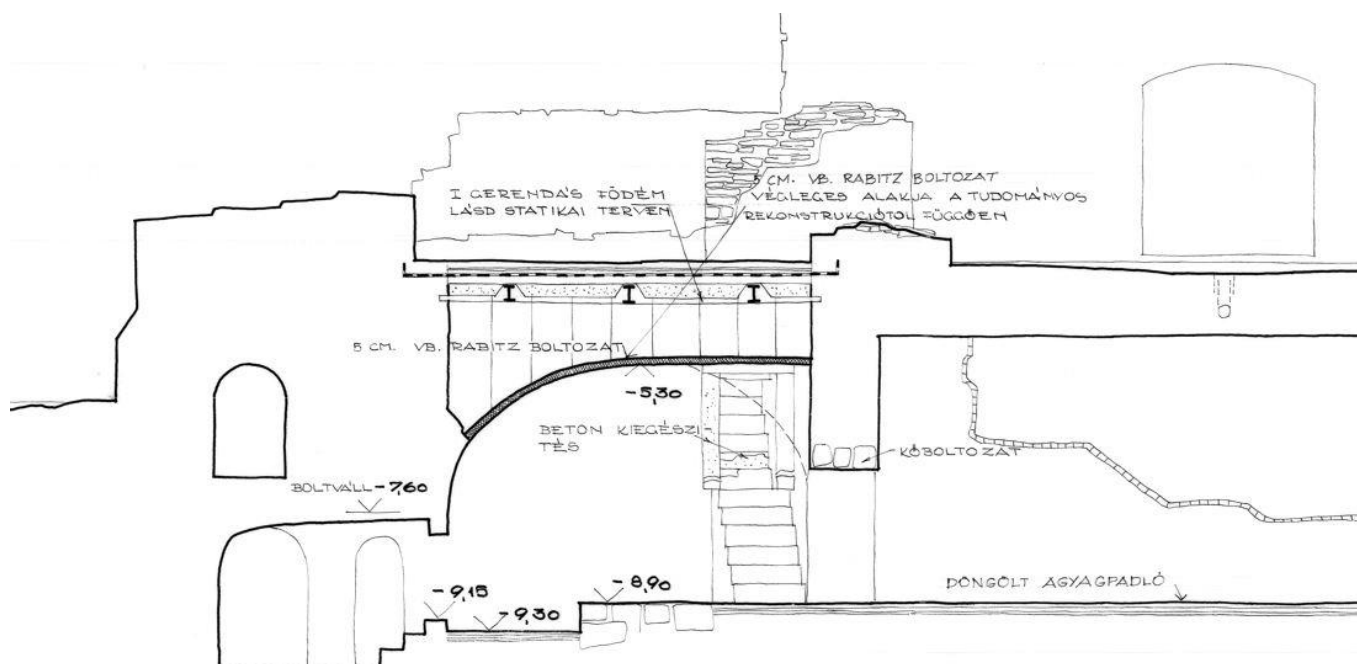
FOTÓ	
	
LEÍRÁS	Szabálytalan riolittufa kváderekből és kisebb mennyiségű tört kövekből álló falazat. Felső része műemléki rekonstrukció 1963 körül. Kelet felé szegmensíves záradékú, kváderekből falazott „rejtekajtó” kőátboltozással.
ANYAGHASZNÁLAT	Riolittufa kváderek és tört kövek.
ÁLLAPOT	A nyílás körül a kövek szétmállottak és csorbultak.
DATÁLÁS	1569-1572 között.
ÉRTÉKELÉS	Az ajtó építéskori, örökségi értéket képvisel, konzerválása, restaurálása javasolt.

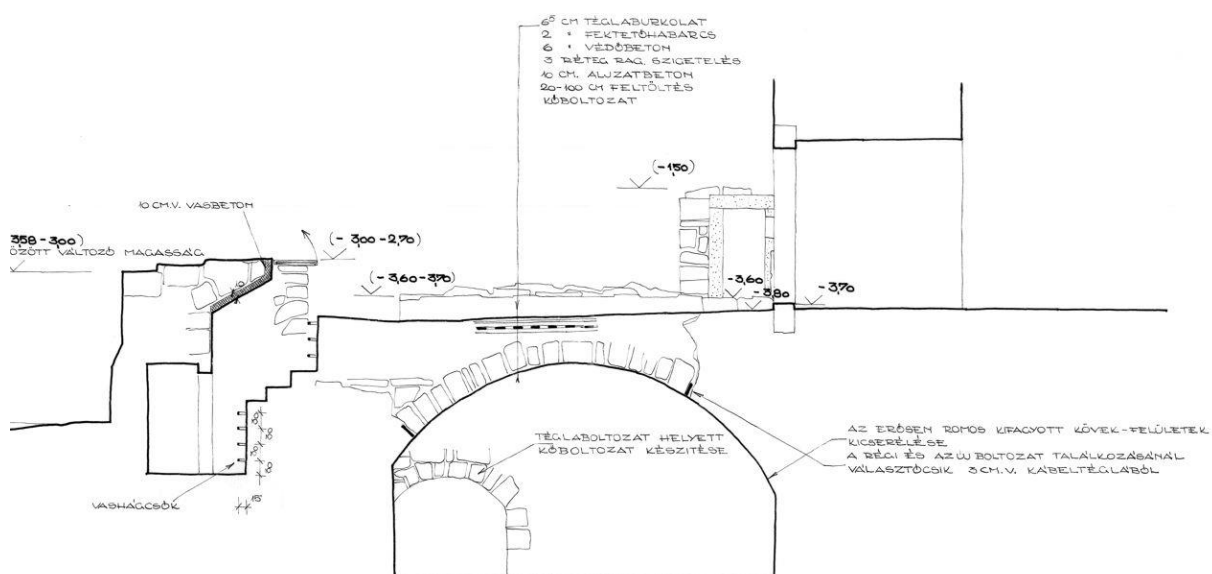
A déli ágyúterem boltozatának helyreállítása, részlet, Détsy Mihály 1959 MÉM-MDK 1338

A födém helyreállítása (A déli ágyúterem boltozatának helyreállítása, részlet), Détsy Mihály 1959 MÉM-MDK 1338

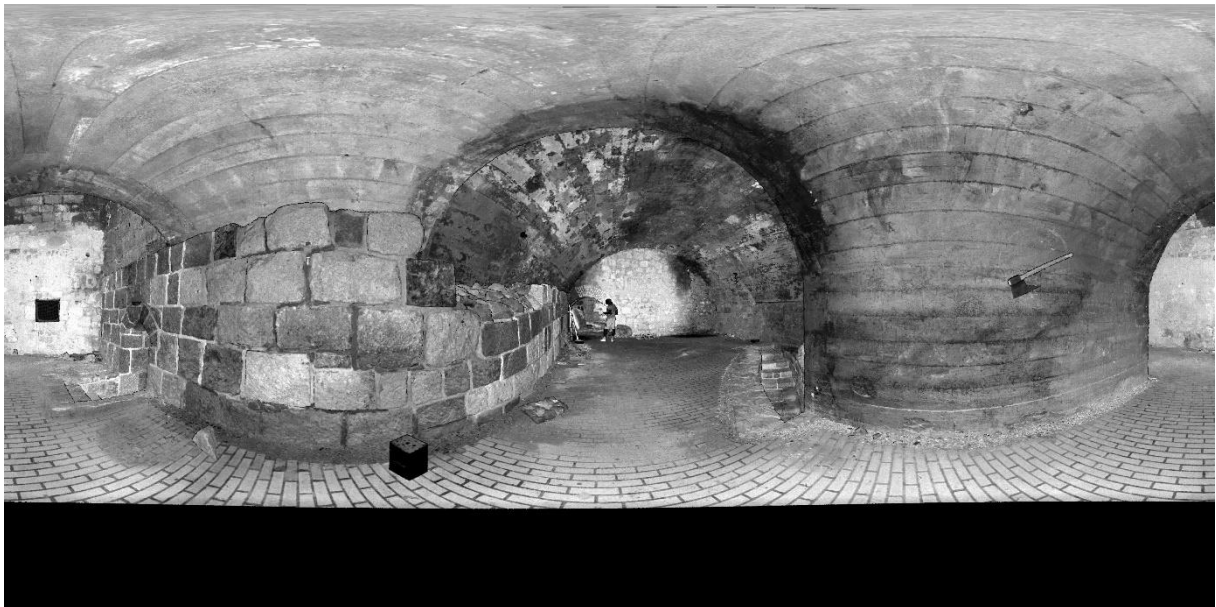
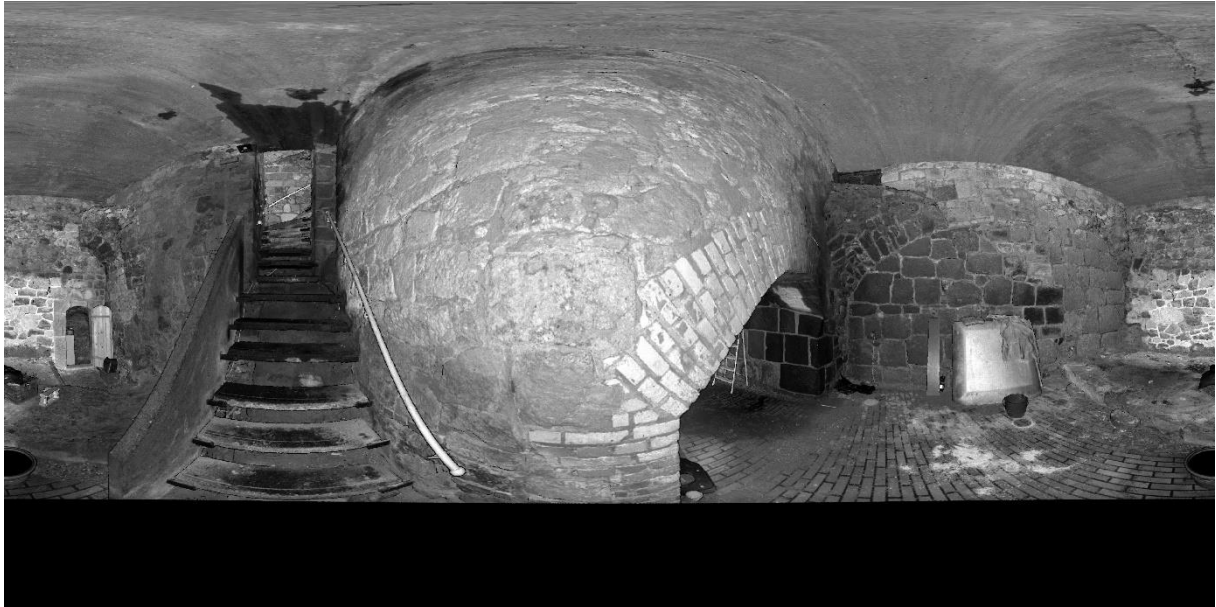

B-B METSZET M = 1:50

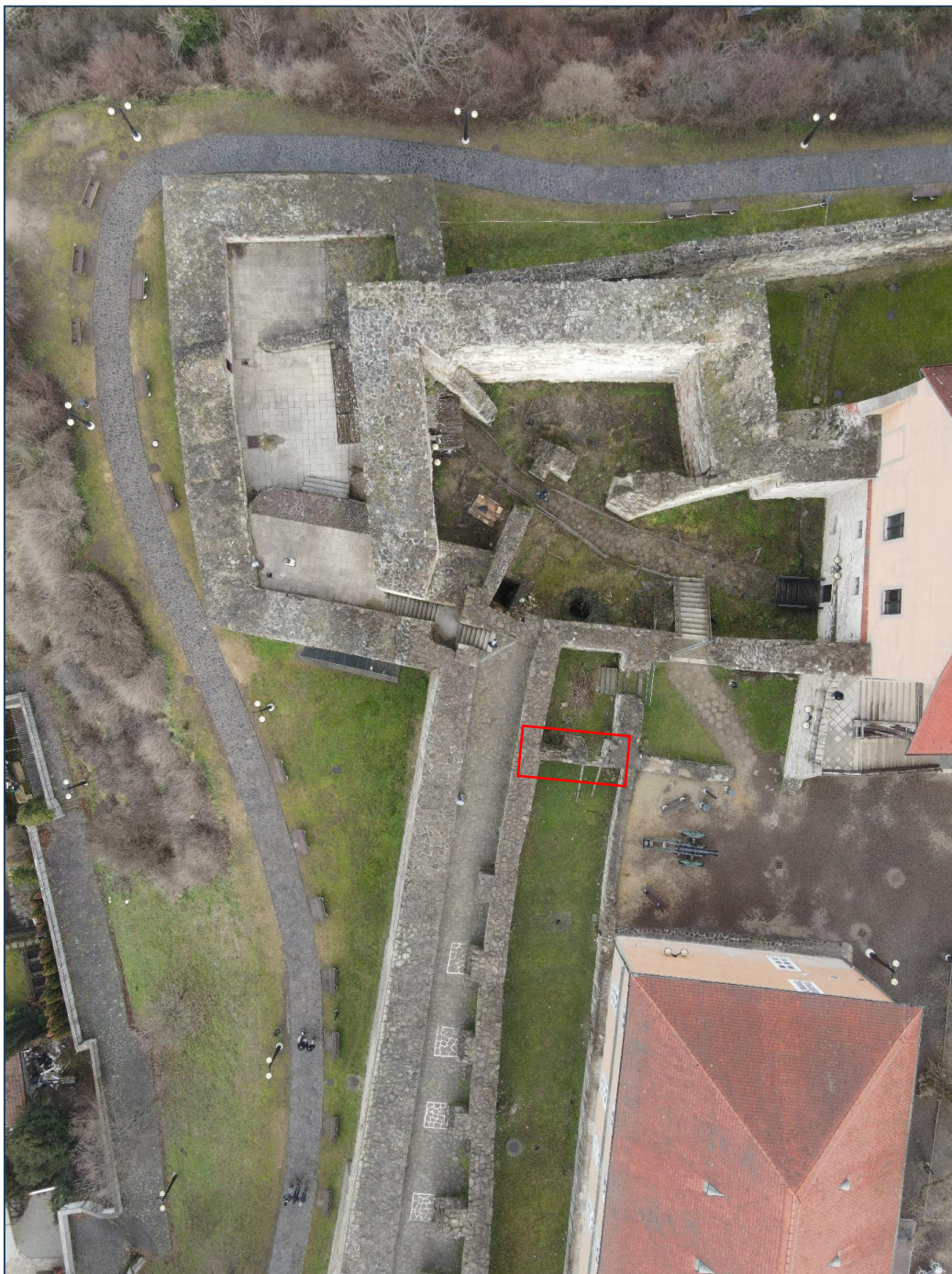

C-C METSZET M = 1:50

Földbástya, helyreállítási terv, metszetek. Sedlmayr János 1963 MÉM-MDK Tervtár 13526

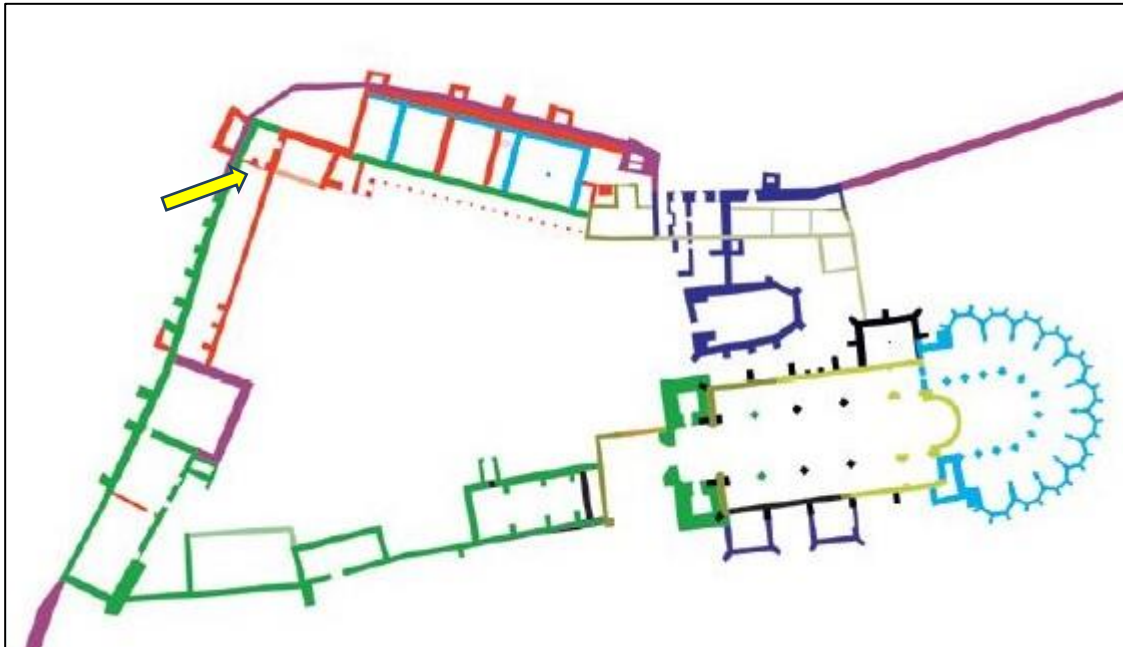
III. AZ EGYKORI DÉLI, GÓTIKUS PALOTASZÁRNY DÉLI FALSZAKASZA²⁵

²⁵ Ez az egy, kisebb falszakasz a jelen helyreállítási projekt része, ezért került külön tárgyalásra. Tekintettel arra, hogy az egykor ehelyütt állt gótikus palota a fent tárgyalt két bástyánál jóval korábbi és külön egység volt ez indokolja a külön fejezetben történő tárgyalását.

Drónfelvétel, Horogszegi Tamás 2025

Az egri vár az 1470-es években, Buzás Gergely periodizációja (kézirat), sárga nyíllal jelölve a gótikus fal

A GÓTIKUS PALOTASZÁRNY ÉPÍTÉSTÖRTÉNETE

„Beckenschloer János püspök egri építkezéseire 1475 áprilisában kelt oklevele világít rá, melyben elmondja, hogy a székesegyházban álló Krisztus Teste oltár házát, amely a szabolcsi főesperes háza mellett és a székesegyház közelében állt, korábban maga számára elfoglalta és helyén egy palotát épített, amely belül a vár nagy díszére, kívül a vár védelmére szolgált azokkal a védművekkel amelyekkel körülvette...A palota délnyugati sarkához egy kisebb lakóépület csatlakozott. Ez a 9 m széles, 28,5 m hosszú épület a palota loggiájának lépcsőfordulójától indult és a XIV. századi várfal ÉNy-i sarkába épült be. Az épülethez tartozott azonban egy téglalap alaprajzú torony is, ami a XIV. századi nyugati várfal XV. század közepi köpenyezése elé épült. A torony alsó szintjén egy **kulcslyuk alakú lőrést** alakítottak ki északi irányba, a vár sarkának védelmére. Az épület földszintjéből és emeletéből nem sok maradt, de az alaprajzból arra következtethetünk, hogy egy előtér után három helyiségből: egy nagyobb, 10 x 65 m-es teremből és két kisebb, 5 x 6 m-es, illetve 4 x 6 m-es szobából állt, melyek közül a belső már a várfal elé ugró torony emeletén kapott helyet. Ez az elrendezés egy tipikus XV. század végi előkelő lakosztály *sala – anticamera – camera* elrendezését mutatja.

Ehhez az épülethez déli irányban két hosszú, vékony fal csatlakozott, amelyek a nyugati várfallal párhuzamosan egészen a XV. századi püspöki lakótoronyig futottak. E falakat a XVI-XVIII. században többször köpenyezték, átépítették és közéjük házak sorát építették be, ám eredetileg valószínűleg nem épületfalak, hanem kerítés, illetve támfalak lehettek. Feltehetően e falak övezték a Bakócz és Hippolit számadáskönyvekben többször is említett püspöki kertet. a kertbe a palotából zsindegyel fedett lépcső vezetett le, és a palotának többször említik egy kertre nyíló alsó szobácskáját is. Ez a szobácska feltehetően azzal a kis szobával azonosítható, amely a püspöki lakosztály alatt, a várfal sarkában került elő, ennek ugyanis ajtaja és ablaka is a kertre nyílik.”

A DÉLI FALSZAKASZ HELYREÁLLÍTÁSA

Beckenschloer püspök palotája déli épületszárnyának töredékes maradványfalait Kozák Károly 1958-ban kezdődő ásatása hozta napvilágra, ekkor tárta fel a palotaszárny déli falának hasonlóan töredékes részét, egy gótikus ajtó két szarkövének *in situ* darabjaival. Az élszedett profilú ajtókeret sarokszemöldökének gyámdarabja behullva, ásatásból került elő. Sedlmayr János 1963-ban készített rekonstrukciós rajzot az ajtókeret helyreállításához. 1963-64 során elkészült a falszakasz és az ajtókeret rekonstrukciója, ez utóbbi cementes műkő kiegészítéssel, és ajtó melletti ismeretlen funkciójú, kőkeret nélküli nyílás belső kávéjának (?) részleges téglakiegészítésével (l. lenti rekonstrukciós rajzot) a megvalósult kőiosztás némileg eltér a rajztól.

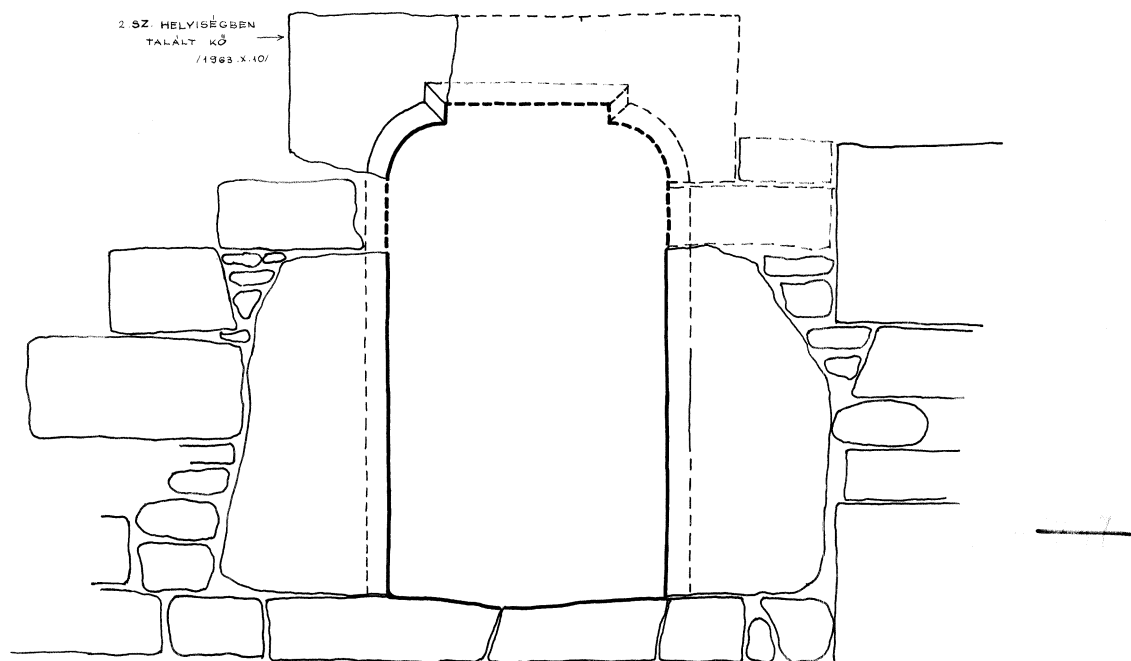

A palotafal észak felől, Bozóki Lajos 2025

A palotafal dél felől, Bozóki Lajos 2025

GÓTIKUS BEJÁRAT
REKONSTRUKCIÓS RAJZA

ORSZÁGOS MŰEMLEKI FELÜGYELŐSÉG

21. EGER. VÁRASATÁS 1963.
NY-I VÁRFAL MÖGÖTTI 1-2 HELYISÉGET
ÖSSZEKÖTŐ AJTÓ

M = 1:10

RAJZOLÓ: FELMÉRŐ: KUTATÓ: OSZT. VEZ.: FŐHELYNÖK:

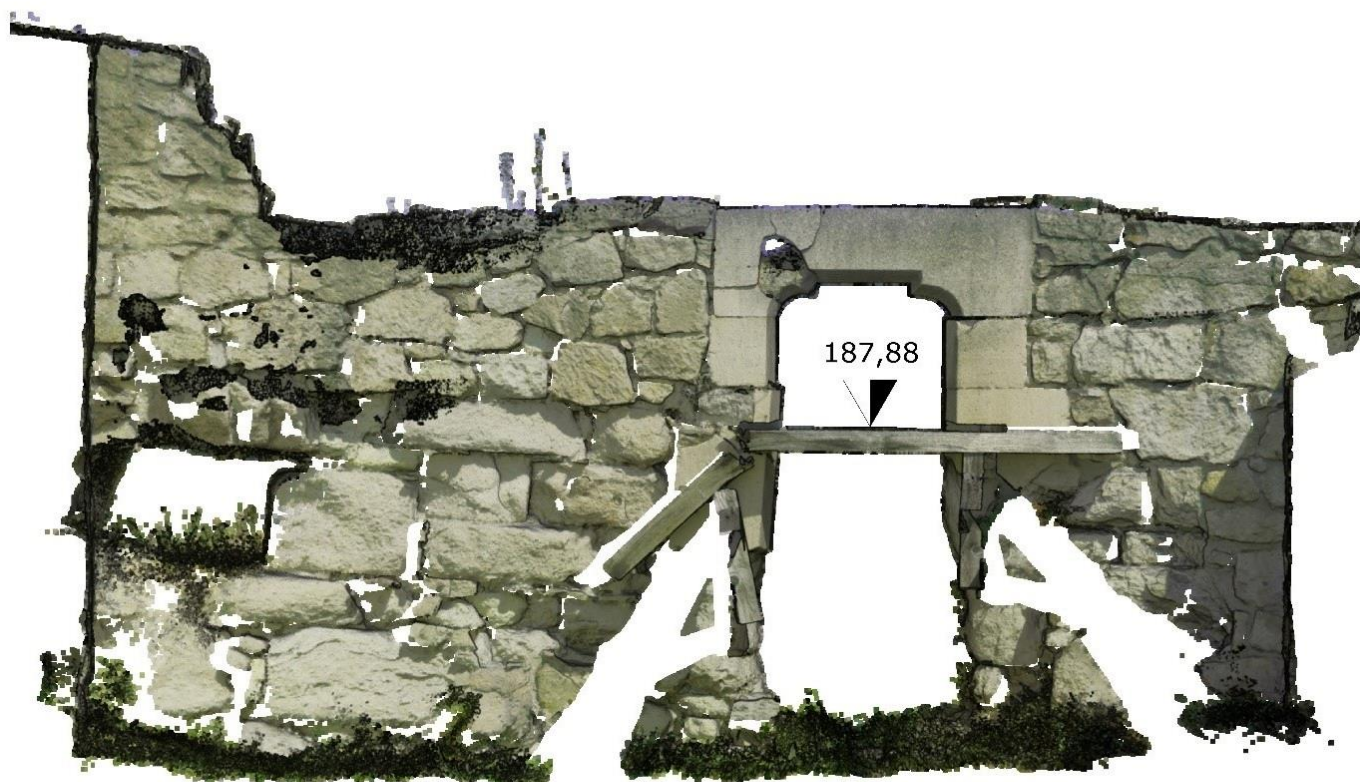
Az ajtókeret rekonstrukciója, Sedlmayr János (?) 1963 MÉM-MDK Tervtár 53248

Eger, várásatás 1973.

21 tábla

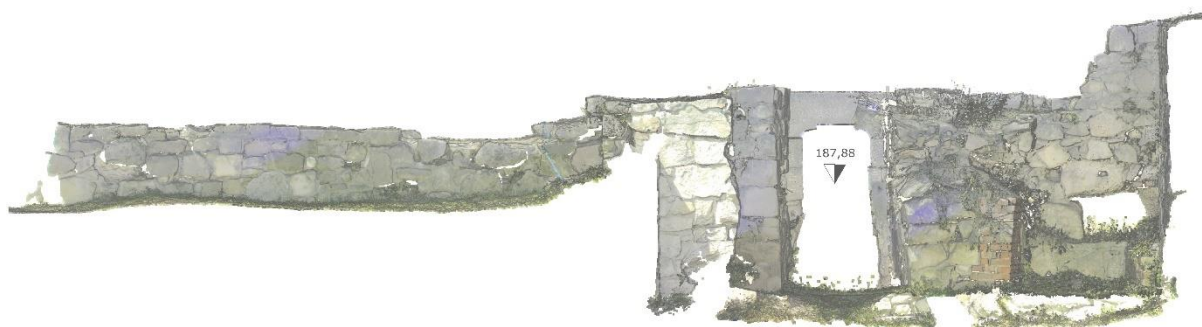
Eger, Dobó István Vármúzeum, Fotótár F21b

Digitális felmérés, *MindiGIS Kft*, 2025, 16. sz. metszet

Eger, Vár

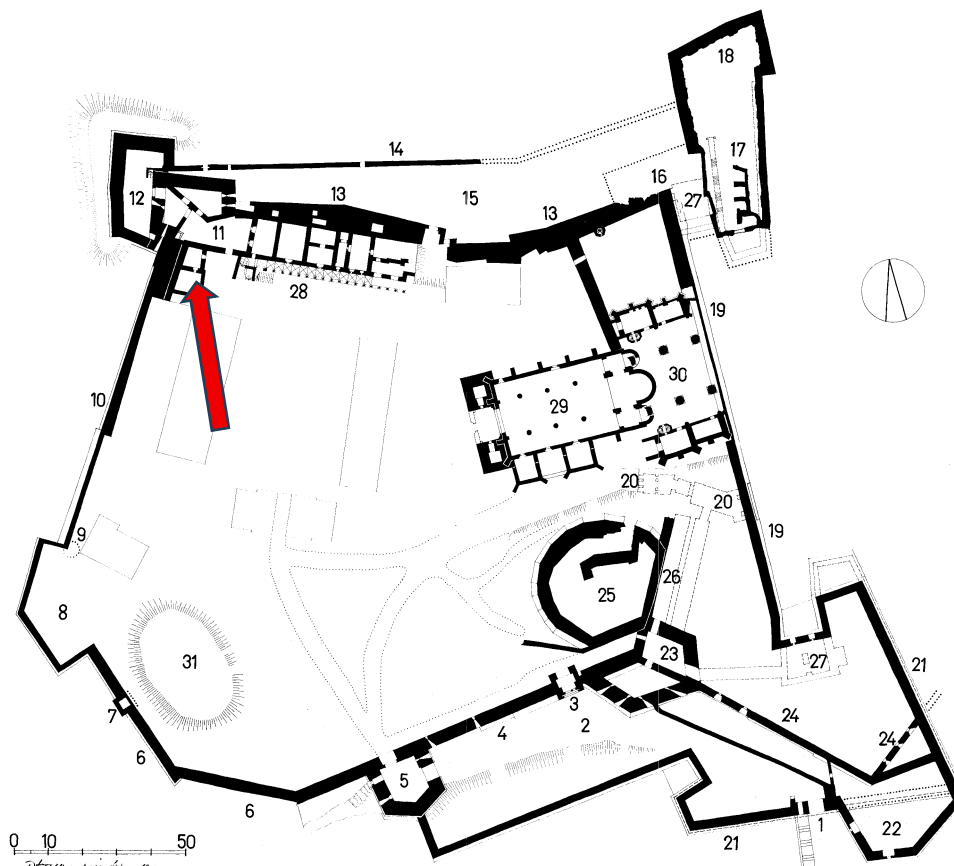
17a. számú metszet

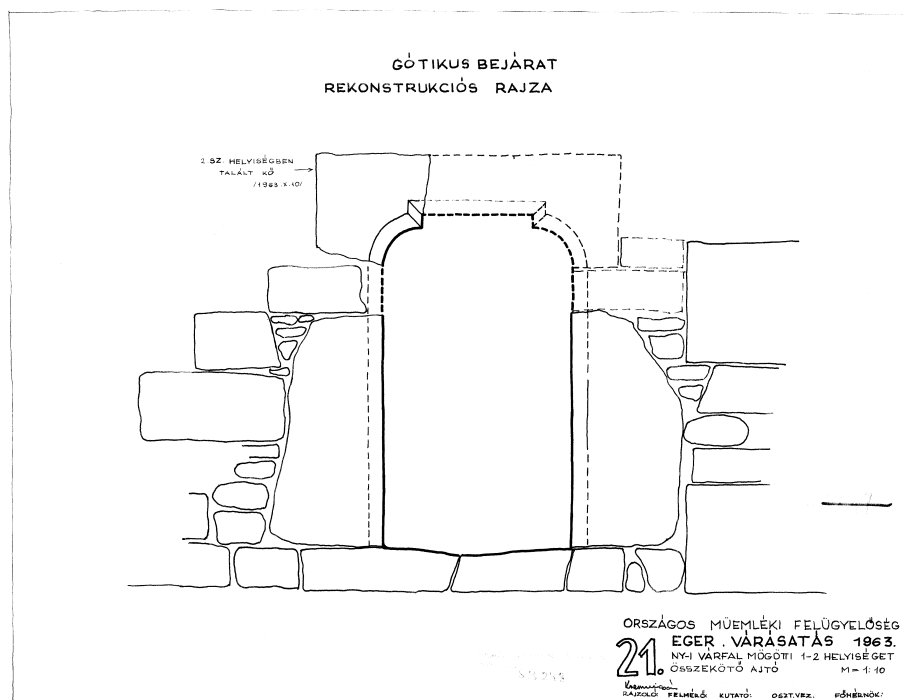
Digitális felmérés, *MindiGIS Kft*, 2025

A GÓTIKUS PALOTASZÁRNY DÉLI FALSZAKASZÁNAK ÉRTÉKLELTÁRA

MEGHATÁROZÁS	DÉLI, GÓTIKUS FAL, DÉLI (KÜLSŐ) HOMLOKZAT, ÉRTÉKLELTÁR
ELHELYEZKEDÉS	 0 10 50 MÉTER

REKONSTRUKCIÓS RAJZ
1963

FOTÓ

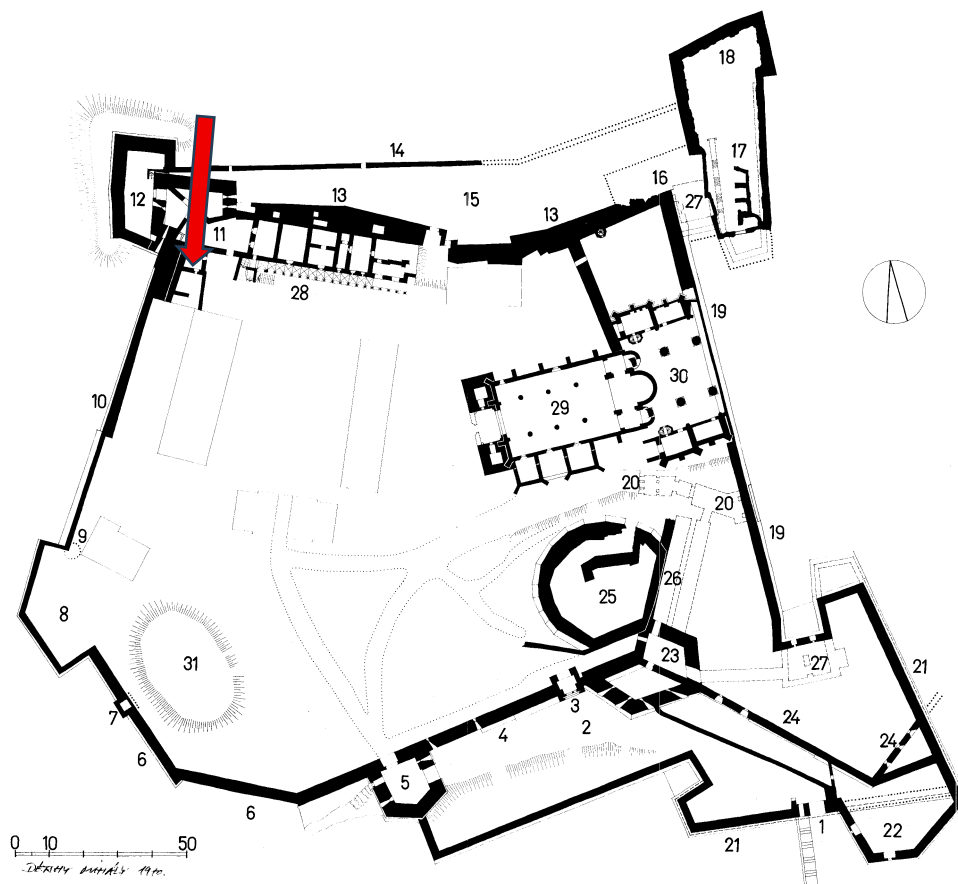

	
LEÍRÁS	Nagyméretű, valószínűleg másodlagosan felhasznált riolittufa kváderekből és tört kövekből álló falazat, melyet a falszoros keleti oldalán részben rekonstruált élszedett profilú, szemöldökgyámos ajtó, mellette egy kőkeret nélküli négyzetes nyílás tör át. Keleten a falkorona műemléki kiegészítés. Az ajtókeret bal oldali szemöldökgyám töredékcsontja eredeti a többi cementes műkő kiegészítés, 1963 körül.
ÁLLAPOT	Az ajtókeret száröveinek lábazati kőelemei részben elmállottak, a szemöldökkő elrepedt, a falazó kvádereken felületi pusztulás nyomai látszanak.
ANYAGHASZNÁLAT	Riolittufa kváderek és tört kövek.
DATÁLÁS	Nyílás rekonstrukciója: 1963, Falazat:1470 körül, falkiegészítés: 1963
ÉRTÉKELÉS	Az 1963-as és utóbb készült felfalazások, homlokzatjavítások, kiegészítések nem képviselnek örökségi értéket, pontosabb meghatározásukhoz falkutatás szükséges. Az ajtókeret rekonstrukció újragondolandó. Eredeti részeinek, konzerválása, restaurálása javasolt.

MEGHATÁROZÁS

DÉLI, GÓTIKUS FAL, ÉSZAKI (BELSŐ) HOMLOKZAT,
ÉRTÉKLELTÁR

ELHELYEZKEDÉS

FOTÓ

	
LEÍRÁS	Nagyméretű, valószínűleg másodlagosan felhasznált riolittufa kváderekből és tört kövekből álló falazat, melyet a falszoros keleti oldalán részben rekonstruált szemöldökgyámos ajtó, mellette egy kőkeret nélküli négyzetes nyílás tör át. A falszoros keleti oldalán egy kvádernyi szélességű beugró falszakasz, mely az ajtószárkő belső rézsűs nyílását alkotja, nyugati oldalon a nyíláshoz tartozó szintén rézsűs fülke téglából falazott béllete nagyrészt műemléki rekonstrukció, miként a fülke padozatát alkotó betonlemez. A falkorona műemléki felfalazás, a nyugati oldalon jelentős pusztulással.
ANYAGHASZNÁLAT	Riolittufa kváderek és tört kövek.
ÁLLAPOT	Jelentős kőpusztulás és mállás a nyugati falkoronán és mállás a téglabéletteben.
DATÁLÁS	1470 körül
	
	Az ásatási fotók Rákóczi Gergely felvételei, Eger, Dobó István Vármúzeum

JAVASLAT TOVÁBBI KUTATÁSRA ÉS A HELYREÁLLÍTÁSRA

Az 1963-as helyreállításkor történt falszövet-dokumentálás, a falszövet egyes periódusainak értelmezése még korántsem mondható teljesnek, ugyanakkor a jelen munka fotók és helyszíni bejárás alapján történő értelmezése semmiképpen sem helyettesíti azt. Nem helyettesíti tehát a helyszíni **falkutatást**, ezzel együtt a **habarcsok vizsgálatát**, illetve a **restaurátori vizsgálatokat**. Mindezt természetesen csak állványról lehet elvégezni, a megfelelő állagbiztosítás után. Ekkor kell pontosan meghatározni, az egyes történeti építési periódusokhoz tartozó falszövetet és műformákat, ugyanígy az egyes helyreállítási periódusban felépült falszakaszokat és műformákat, és meghatározni pontosan, túl a történeti részeken, hogy mit tekinthetünk örökségi értéknek. **Általában véve örökségi értéknek tekinthető az akkori, 1963-64-es helyreállítás szellemisége**, ugyanakkor a helyreállítások során elvégzett falkorona és homlokzati köpeny helyreállítás, lőrés átboltozások már sem anyagukban sem, kötőanyagukban nem megtarthatóak. Megfontolásra érdemesnek tartom viszont a téglával jelzett didaktikai csíkok megtartását.

Végül falak állaga, statikai állapota, és a novemberi falomlás tükrében, jelen helyzetben a helyreállítás elsősorban állagvédelemet és konzerválást jelent. A déli gótikus falszakasz 15. századi szemöldökgyámos ajtó szárkő maradványainak konzerválása után (a kőkeret nem cementes alapú kiegészítésével), a kőkeret rekonstrukcióját javaslom, az ismeretlen funkciójú nyílás konzerválása/helyreállítása igényel némi falkutatást.

Budapest, 2025. 09. 30.

Bozóki Lajos

művészettörténész

szakértői szám: 21-0109

BIBLIOGRÁFIA

- BUZÁS Gergely: Az egri vár építéstörténete. Kézirat, 2017.
- CSIFFÁRY Gergely: Georg Hoefnagel XVI. századi egri vedutája. *Agria* 22. 1986. 65-89.
- CSIFFÁRY Gergely: Varkocs Tamás végvári tiszt pályafutása. In: *Archívum. A Heves Megyei Levéltár közleményei* 19.
- CSIFFÁRY Gergely. Eger, 2010. 9 39. Détszy Mihály: Munkások és mesterek az egri vár építkezésein 1493 és 1596 között. *Agria* 1. (1963). 173 201. Détszy Mihály: Az egri várszékesegyház építéstörténetének okleveles adatai. *Művészettörténeti Értesítő*, 1964. 1. szám. 1-20.
- DÉTSZY Mihály: Az egri külső vár lerombolása 1702-ben. *Agria* V. 117-123. Eger. 1967.
- DÉTSZY Mihály: Az egri vár története VII. Az egri vár híradója 8. Szerk.: Szabó János Győző. Eger, 1969. Détszy Mihály – Kozák Károly: Az egri vár feltárása (1957-66). IV. In: *Az Egeri Múzeum Évkönyve - Annales Musei Agriensis* 5. Eger, 1967. 87-123. 39.
- Magyarország műemléki topográfiája. VIII. kötet. Szerkesztette: Dercsényi Dezső – Voit Pál. Budapest 1967. 77-159.
- DOMOKOS György: Ottavio Baldigara, Egy itáliai várfundáló mester Magyarországon, Balassi Kiadó. Budapest, 2000.
- DOMOKOS György: Az egri vár számítógépes rekonstrukciójának tapasztalatai. *Hadtörténelmi Közlemények*. 2001/4, 640-661. Fodor László: Eger, Külső-vár falainak kutatása, *Az egri vár híradója* 21-22. Eger, 1990. 88.
- FODOR László: Az egri vár északi külső falának kutatása 2002-ben. A régi középkori kiskapu körüli munka. *Agria* 34. Eger, 2003. 225-239.
- GIBER Mihály: Adatok az egri püspökvár középkori építéstörténetéhez I. *Agria* 44. Eger, 2008. 37-80.
- GIBER Mihály: Adatok az egri püspökvár középkori építéstörténetéhez II. *Agria* 45. Eger, 2009. 5-54. Estei Hippolit püspök egri számadáskönyvei 1500-1508. *A Heves Megyei Levéltár forráskiadványai* 4. Eger, 1992. Közzéteszi: E. Kovács Péter.
- KANDRA Kabos: Az egri főegyház Szent János könyve - Liber Sancti Johannis. Adatok az egri egyházmegye történelméhez II. Eger, 1886.
- KANDRA Kabos: Bakócs kódex vagy Bakócs Tamás egri püspök udvartartási számadáskönyve 1493-6 évekről. Adatok az egri egyházmegye történelméhez II/3. Eger, 1887.
- KÁRPÁTI János: Az egri vár "titkos" föld alatti világa. Eger, 2004.
- KÁRPÁTI János: Az egri püspökvár. Az egri vár a 13-15. században a régészeti kutatások alapján. Eger, 2010.
- KOVÁCS Béla: Az egri egyházmegye története 1596-ig. Eger, 1987. 40 Kozák-1960
- Kozák Károly: Beszámoló az egri várban 1957. év óta folyó kutatásról. In: *Az egri vár híradója* 1. Szerk.: Szabó János Győző. Eger, 1960. 1-3.:
- KOZÁK Károly: Az egri vár feltárása (1957-63) II. *Agria* 2. Eger, 1967. 221-271.
- KOZÁK Károly: Az egri vár feltárása (1957-65) III. *Agria* 3. Eger, 1966. 97-152.

- KOZÁK Károly: Árpád-kori műhelyek és egy középkori fűtőkemence az egri várban. In: Iparrégészet II. Szerk: Gömöri János, Veszprém, 1984. 205-215.
- LÉNÁRT Andor: Az egri vár százéves térképe. Agria 18. Eger, 1980-1981. 99-113. Nagy Géza Balázs: 1580 előtti adatok az egri püspöki vár történetéhez. AGRIA 40. Eger, 2004. 163-185.
- PATAKI Vidor: Az egri vár élete. Eger, 1934. Pataki János Vidor: Az egri vár története III. Az egri vár híradója 2. Szerk.: Szabó János Győző. Eger, 1961.
- PATAKI János Vidor: Az egri vár története IV. Az egri vár híradója 4. Szerk.: Szabó János Győző. Eger, 1962.
- PATAKI János Vidor: Az egri vár története V. Az egri vár híradója 5. Szerk.: Szabó János Győző. Eger, 1964.
- PATAKI V. János: Eger története I. 1000-1526-ig. In: Heves megye műemlékei II. kötet. Magyarország műemléki topográfiája. VIII. kötet. Szerkesztette: Dercsényi Dezső – Voit Pál. Budapest 1967. 13-17.
- PATAKI V. János: A vár (történeti áttekintés). In: Heves megye műemlékei II. kötet. Magyarország műemléki topográfiája. VIII. kötet. Szerkesztette: Dercsényi Dezső – Voit Pál. Budapest 1967. 59-75.
- Rózsa György: Eger ábrázolásai. In: Heves megye műemlékei II. kötet. Magyarország műemléki topográfiája. VIII. kötet. Szerkesztette: Dercsényi Dezső – Voit Pál. Budapest 1967. 35-57.
- SEDLIMAYR János: Eger, Vár, Gótikus kaputorony. Tudományos dokumentáció, 1969, MÉM-MDK Tervtár, ltsz. 25577. 41 Soós-1972
- SOÓS Imre: Eger története II-V. 1526-1854-ig. In: Heves megye műemlékei II. kötet. Magyarország műemléki topográfiája. VIII. kötet. Szerkesztette: Dercsényi Dezső – Voit Pál. Budapest 1967. 17-34.
- SUDÁR Balázs: A sas meg az oroszán. Evlia az egri vár Varkocs-kapujáról. Az egri vár híradója 40-41. Szerk.: Berecz Mátyás. Eger, 2009. 22-30.
- SUGÁR István: Az egri püspökök története. Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója. Budapest, 1984.
- SZABÓ János Győző: Az egri vár története I. Az egri vár híradója 1. Szerk.: Szabó János Győző. Eger, 1960.
- TINÓDI Sebestyén: Krónika. Sajtó alá rendezte: Sugár István, a bevezetőt írta: Szakály Ferenc, Bibliotheca Historica. Budapest, 1984.

FÜGGELÉK

FELHASZNÁLT TERVTÁRI ANYAGOK JEGYZÉKE²⁶

Leltári szám : **25570**
 Megye : **Heves**
 Település : **Eger**

Törzsszám : **2059**

²⁶ Miként a fotótári anyagok esetében, itt is a tervekből csak a relevánsak lettek listázva.

Megnevezés : **Vár és erődrendszer romjai, Dobó István
Vármúzeum**

Dokumentáció **várásatás**
címe :

Készítők : **Kozák Károly**

Intézmény : **Országos Műemléki Felügyelőség**

Készítés ideje : **1961.**

Dokumentáció : **Előzetes jelentés, jelentés a feltárásról, ásatási napló,
Gótikus épület és környéke, alaprajz, É.falszoros É-
D.metszete, Tömlöcbástya É-D.kutatóárok metszete,
Földbástya NY-K.metszete, Földbástya É, K-
NY.metszete, Földbástya kazamata bejárat, NY-
K.metszet, Földbástya felső folyosó bejárat, Földbástya
É-D.metszet, Földbástya metszet a K. falnál, Földbástya
É.oldal
Földbástya köz. ágyúterem, K-Ny metszet 1:20
Gót. ép. 8. pillér, É-D árok metszet 1:50
Gót pal. D old U-IIIb árok 1:50
Gót ép. 3,4 pillér, kut. á. É fala 1:20
Garage K-Ny és É-D metszete 1:20
Gót. ép. garage K. fala, kövek és padka 1:50
Gót. ép. emeleti alaprajz 1:100
Gót. ép. emeleti folyosó és II/6 helyiség 1:50
Gót. ép. emeleti kályhahelyek
Tömlöcbástya É-D metszet 1:50
Rev. 2004. G.**

Leltári szám : **25573**

Törzsszám : **2059**

Megye : **Heves**

Település : **Eger**

Megnevezés : **Vár és erődrendszer romjai, Dobó István
Vármúzeum**

Dokumentáció **várásatás**

címe :

Készítők : **Kozák Károly**

Intézmény : **Országos Műemléki Felügyelőség**

Készítés ideje : **1964.**

Dokumentáció : **jelentés, ásatási napló, palota D-i sarka, vízvezeték,
Tömlöcbástya alaprajz, metszet, Tömlöcbástya
É.ágyúterem, NY.sarok, Tömlöcbástya kályhacsempe,
Tömlöcbástya kályhacsempe töredék, Földbástya
metszet, alaprajz, Gárdonyi sír és környéke, alaprajz,
Gárdonyi sír és környéke metszetek, Gárdonyi sír és
környéke alaprajz, Gárdonyi sír kis épület metszete
Rev. 2004. G.**

Leltári szám : **25574**

Megye : **Heves**
 Település : **Eger**
 Megnevezés : **Vár és erődrendszer romjai, Dobó István Vármúzeum**
 Dokumentáció : **várásatás**
 címe :
 Készítők : **Kozák Károly**
 Intézmény : **Országos Műemléki Felügyelőség**
 Készítés ideje : **1965.**
 Dokumentáció : **Jelentés, ásatási napló, Gárdonyi sír és környéke, metszetek a szentély mögött, ÉNY.kápolna metszete, a tpl.belső metszete, metszetek a hajó NY.részén, metszetek a toronynál, palota elpusztult K.része, Földbástya alaprajza, Földbástya É-D.metszete, fényképek jegyzéke, fényképek /I-XL.tábla/hiányos, fényképek /XLILXXVII.tábla/ hiányos Rev. 2004. G.**

Leltári szám : **25575**
 Megye : **Heves**
 Település : **Eger**
 Megnevezés : **Vár és erődrendszer romjai, Dobó István Vármúzeum**
 Dokumentáció : **várásatás**
 címe :
 Készítők : **Kozák Károly**
 Intézmény : **Országos Műemléki Felügyelőség**
 Készítés ideje : **1966.**
 Dokumentáció : **É.mellékhajó NY.vége, alapr., É.mellékhajó NY.vége, bolygatott sír, Székesegyház É.fala, NY.vég, belső,É. mellékhajó NY.vége, SzékesegyházD.mellékhajó, K.homlokzat, Székesegyház DK.homlokzat, belső, NY/1.szelv. alaprajz, NY/1.szelv.K-NY.metszet, NY/1.szelv.É-D.metszet, NY/1.szelv.É-D.metszet, NY/1.szelv.K-NY.metszet É.old., sírok az 1.és 2. támpillér között, Székesegyh.É.falánál levő sírok, Székesegyh.É.old. a 2-3.támpillér között, Templom É fala és a gabonaverem, metszet 1:20, Székesegyház főszentély É külső homlokzat 1:20, Székesegyház D fala kívülről 1:20, K 3-4 szelv. alaprajz, D kápolnasor 1:50, K 4. szelv. É-D metszet 1:20, K 4. szelv. metszetei 1:20, K 4 szelv. ÉK sarka, gödör 1:20, K 4 szelv. É-D metszet 1:20, K 3. szelv. É-D metszet 1:20, K 3. szelv. É-D metszet 1:20, K 4 szelv. K-Ny metszet 1:20, K 1 és 2 szelv. alaprajza 1:50, K 2 sz. É-D metszet 1:20, K 2. sz. É-D metszet 1:20, K 1. sz. É-D metszet 1:20, K 1. sz. metszetek 1:20, K 1. sz. É-D metszet 1:20, későgótikus székesegyház, szentély 1:50, későgótikus bővítmény Ny oldal feltárt falak 1:20, későgótikus bővítmény pillér 1:20, későgótikus bővítmény ÉNY kápolna, metszet 1:20, későgótikus bővítmény ÉNY kápolna metszet 1:20, ÉNY kápolna, É-D metszet 1:20, gótikus bővítmény, É 1-2 kápolna közti fal 1:20, későgótikus bővítmény ÉK kápolna, metszetek 1:20, későgótikus bővítmény ÉK kápolna K-NY metszet 1:20, későgótikus bővítmény ÉK kápolna, kápolnán kívül 1:20, későgótikus bővítmény DK kápolna 1:20, É várfal, OMF ép mögött, kapu átalakítás 1:20, Földbástya köz. terme, maradványok 1:20, Földbástya D**

ágyúterem alatti lejárati 1:50, középső terem ÉK szöglet 1:20,
Tömlöcbástya középső nagyterem 1:20, fülesbástya alaprajz 1:250, DK
fülesbástya É-D metszet 1:50, Fülesbástya DK várfal alapozás, É-D
metszet 1:20, 3. aknafigyelőből kiinduló folyosó 1:50
Rev. 2004. G.

Leltári szám : 27677 Törzsszám : 2059
Megye : Heves
Település : Eger
Megnevezés : Vár és erődrendszer romjai, Dobó István
Vármúzeum
Dokumentáció címe : Földbástya helyreállítása
Készítők : Kós Mihály
Intézmény : ÉM. Mélyépítési Tervező Vállalat
Készítés ideje : 1989.
Dokumentáció : műleírások, levelek, jegyzőkönyvek, költségvetés,
tervek:1-41 1:500, 1:100, 1:50, 1:20
Rev. 2004. G.

Leltári szám : 29077
Megye : Heves
Település : Eger
Megnevezés : Vár és erődrendszer romjai, Dobó István Vármúzeum
Dokumentáció címe : vár és erődrendszer
Készítők : Cséfalvay Gyula
Intézmény : Országos Műemléki Felügyelőség
Készítés ideje : 1991.
Dokumentáció : Földbástya, rejtekkapu tervir., tervek(F1-2,E1-7)
Rev. 2004. G.
32317

Leltári szám :
Megye : Heves
Település : Eger
Megnevezés : Vár és erődrendszer romjai, Dobó István Vármúzeum
Dokumentáció címe : Földbástya
Készítők : Cséfalvay
Intézmény : Országos Műemléki Felügyelőség
Készítés ideje : 1991.
Dokumentáció : Napló mell.tervir.,tervek (E1-7,F1-2)
Rev. 2004. G.

Leltári szám : 32326
Megye : Heves
Település : Eger

Megnevezés : **Vár és erődrendszer romjai, Dobó István Vármúzeum**
Dokumentáció címe : **Tömlöcbástya**
Készítők : **Sedlmayr János**
Intézmény : **Országos Műemléki Felügyelőség**
Készítés ideje : **1964. .**
Dokumentáció : **7 db terv, terviratok**
Rev. 2004. G.

Leltári szám : **36678**
Megye : **Heves**
Település : **Eger**
Megnevezés : **Vár és erődrendszer romjai, Dobó István Vármúzeum**
Dokumentáció címe :
Készítők : **Ferenczy Károly**
Intézmény : **Országos Műemléki Felügyelőség**
Készítés ideje : **1963.**
Dokumentáció : **terviratok, 12 db manuálé**
Rev. 2004. G.

Leltári szám : **38038**
Megye : **Heves**
Település : **Eger**
Megnevezés : **Vár és erődrendszer romjai, Dobó István Vármúzeum**
Dokumentáció címe : **helyzetelemzés a régészeti kutatásokról**
Készítők : **Fodor László**
Intézmény :
Készítés ideje : **1999.**
Dokumentáció : **tanulmány, rajzok, adattári adatok, irodalomjegyzék, fényképjegyzékek**
Rev. 2004. G.

Törzsszám : **2059**

Leltári szám : **39596**
Megye : **Heves**
Település : **Eger**
Megnevezés : **Vár és erődrendszer romjai, Dobó István Vármúzeum**
Dokumentáció címe : **kőanyag rendezése**
Készítők : **Fodor László**
Intézmény :
Készítés ideje : **2003.**

Törzsszám : **2059**

Dokumentáció : **Jelentés, leletlista**
Rev. 2004. G.
iktatószám: NyTI 4953/03

Leltári szám : **02820**

Törzsszám : **2059**

Megye : **Heves**

Település : **Eger**

Megnevezés : **Vár és erődrendszer romjai, Dobó István**
Vármúzeum

Dokumentáció
címe : **Földbástya világítása**

Készítők : **Helfrich István**

Intézmény : **Országos Műemléki Felügyelőség**

Készítés ideje : **1965.**

Dokumentáció : **költségvetés; műleírás 2 db tervmásolat: világítási**
terv 1:50; kábelnyomvonal és lámpatestek 1:10; 1:50